

Ædes Christi
in Academiâ Oxoniensi.

Ædes Christi
in Academiâ Oxoniensi.

SENTENTIÆ CICERONIS, DEMOSTHENIS, AC TERENTII.

Dogmata Philosophica.

ITEM,

Apophthegmata quædam pia.

OMNIA

Ex ferè ducentis authoribus, tam Græcis quàm Latinis, ad bènè beatéque viuendum diligentissimè collecta.

LONDINI,

Ex typographia Societatis Stationariorum. 1619.

Cum Priuilegio.

M. T. CICERONIS SENTENTIARVM LIBER. I.

De Deo, eiúsque natura.

A Dijs immortalibus sunt nobis agendi capienda primordia. 2. de Leg.

Omnium rerum à dijs immortalibus principia ducuntur. In Vatinium testem.

Deus est, qui viget, qui sentit, qui meminit, qui prouidet, qui regit & moderatur, & est æternus. Som. Scip.

Ea est Dei vita, qua nihil beatius, nihil omnino bonis omnibus affluentius cogitari potest: nihil enim agit, nullis occupationibus est implicatus, nulla opera molitur, suæ potentia & virtute gaudet, habet exploratum fore se semper, tum in maximis, tum in æternis voluptatibus. 1. de Nat. Deor.

In mundo Deus est aliquis, qui regit, qui gubernat, qui cursum astrorũ, qui mutationes temporũ, rerũ vicissitudines ordinésq; conseruat, terras & maria contemplans; hominũ commoda, vitasq; tuetur. de Nat. Deor.

De hominibus nulla gens est, neq; tam immansueta, neque tam fera, quæ non, etiam si ignoret qualem Deum habere deceat, tamen habendum sciat. 1. de Leg.

Omnibus innatum est, & in animo quasi insculptum, esse deos. 2. de Nat. Deor.

Quid potest esse tam apertum tamque perspicuum, quum cœlum suspeximus, cœlestiáque contemplati sumus, quàm esse aliquod numen præstantissimæ mentis

quo hæc regantur?

Quis est tam vecors, qui cum suspexerit in cœlum, deos esse non sentiat? & ea, quæ tanta mente fiunt, vt vix quisquam arte vlla ordinem rerum atque vicissitudinem persequi possit, casu fieri putet? De Resp. Arusp.

Dij semper fuerunt, nati nunquam sunt, æterni sunt futuri. 1. de Nat. deor.

Deum agnoscimus ex operibus eius. 1. Tusc.

Commoda quibus vtimur, lucem qua fruimur, spiritum quem ducimus, à Deo nobis dari & impartiri videmus. Pro Rosc. Amerino.

Diagoras. 3. de Nat: deor: In Apoph: 31.

Illud videto, vt Deum noris, etsi eius ignores & locum & faciem. 1. Tuscul.

Firmissimum hoc adferri videtur, cur deos esse credamus, quòd à nulla gens tam fera, nemo omnium tam sit immanis, cuius mentem non imbuerit deorum opinio. 1. Tuscul.

Deus ipse qui intelligitur à nobis, alio modo intelligi non potest, nisi mens soluta quædam, & libera, & segregata ab omni concretione mortali, omnia sentiens, & mouens, ipsaque prædita motu sempiterno. 1. Tusc.

Cùm ipsa natura magnam homini facultatem dederit, tamen Deus esse putatur, vt & ipsum, quod est hominum proprium, non partum per nos, sed diuinitus ad nos delatum videatur. 1. de Orat.

Nemo magnus sine aliquo efflatu diuino vnquam fuit. 2. de nat: deor.

Nihil est quod Deus efficere non possit, & quidem sine labore vllo. 3. de Nat: deor.

Vt hominum membra. 1. de Natura deor. In Similibus. 17.

Sit hoc à principio persuasum hominibus, dominos esse omnium rerum, ac moderatores deos: eaque quæ gerantur, eorum geri ditione, ac numine, eosque optimè de genere, hominum mereri: & qualis quisque sit, quid agat, quid in se admittat, qua mente, qua pietate colat religionem intueri, piorumque & impiorum habere rationem. 2. de Leg.

Thales, qui sapientissimus, 2. de leg. in Apophth. 29.

Deorum

Deorum prouidentia mundus administratur, ijdemq; consulunt rebus humanis, neque solùm vniuersis, verùm etiam singulis. 1. de Diuin.

Deorum prouidentia mundus administratur. 2. de Nat. deor.

Mala & impia consuetudo est, contra deos disputandi, siue ex animo hoc fiat, siue simulatè. 2. de Nat. deor.

Homini de potestate deorum, timidè & pauca dicenda. Pro leg. Manil.

Cùm a Simonide, 1. de Natur. deor. In Apophtheg. 30.

Nihil est illi principi Deo, qui omnem hunc mundum regit, quod quidem in terris fiat, acceptius, quàm concilia cœtúsque hominum iure sociati, quæ ciuitates appellantur. In Somn Scip.

Obscurum Deo nihil potest esse. 3. de Nat deor.

Ignorare Deus non potest, qua quisque mente sit. 2. de Diuin.

Innumerabilia parentibus, omnia dijs immortalibus debemus. Post red. ad Senat.

Dijs immortalibus nos primùm natura conciliat. De resp. Arusp.

Prima officia dijs immortalibus debentur. 1. Offic.

Donis impij ne placare audeant deos: Platonem audiant, qui vetat dubitare, qua sit mente futurus Deus, cùm vir nemo bonus ab improbo se donari velit 2. de Leg.

Cùm multum animus corpori præstet, &c. 2. de Leg. In pijs sent. 22.

Pietas grata est Deo, sumptus, &c. 2. de Leg. In pijs sent. 19.

Natura dux optima. 2

NAtura, dux optima. Cato maior.

Mater rerum omnium Natura, Parad. 1.

Omnium est natura communis, 5. de Finib.

Sua cuiusque animantis natura est. 5. de Finib.

Sua cuiq; natura est ad viuendum dux, 5. de Finib.

Multis signis natura declarat quid velit, ac quærat, ac desiderat: obsurdescimus tamen, nescio quo

modo,nec ea,quæ ab ea monemur,audimus. Lælius.

Facilè indicat natura vim suam,cùm homines quod facere ipsi non possunt,id rectè in altero fieri iudicant. Lælius.

Si tales nos natura genuisset, vt eam ipsam intueri & perspicere,eademq; optima duce cursum vitæ conficere possemus : haud erat sanè quod quisquam rationem, ac doctrinam requireret, cùm natura sufficeret. Nunc verò paruulos nobis dedit igniculos,quos celeriter malis moribus opinionibusque deprauatis sic restinguimus,vt nusquam naturæ lumen appareat. Sunt enim ingenijs nostris semina innata virtutum, quæ si adolescere liceret, ipsa nos ad beatam vitam natura perduceret. Nunc autem simulatque editi in lucem & suscepti sumus, in omni continuò prauitate, & in summa opinionum peruersitate versamur, vt penè cum lacte nutricis errorem suxisse videamur. Cùm verò parentibus redditi, deinde magistris traditi sumus, tum ita varijs imbuimur erroribus , vt vanitati veritas, & opinioni confirmatæ natura ipsa cedat. 3.Tusc.

A natura ipsa desciuissimus,vt nobis optimam naturã invidisse videamur. 3.Tusc.

Omnes natura duce vehimur. 1. de Nat.deor.

Natura duce errari nullo modo potest. 1 de Leg.

Homo naturæ obediens,homini nocere non potest. 3. Offic.

Naturam ducem si sequamur, nunquam aberrabimus. 1. Offic.

Nos naturam sequamur, & ab omni, quod abhorret ab ipsa oculorum,auriumq; comprobatione,fugiamus. 1. Offic.

Omnia quæ natura aspernatur, in malis sunt: quæ adsciscit in bonis. 1. Tusc.

Quicquid homini naturaliter insitum est, eo vti decet: & quicquid agat, agere pro viribus. Cato Maior.

Omnia quæ secundùm naturam sunt, habenda sunt in bonis. Cato Maior.

Nihil censeamus esse malum, quod sit à natura datum hominibus. 1.Tusc.

Nihil

Nihil in malis ducamus, quod sit vel à dijs immortalibus, vel à natura parente omnium constitutū. 1. Tusc.

Nihil est aliud gigantum more pugnare cum dijs, quàm naturæ repugnare. Cato Maior.

Omnia, bona appetunt, seque & sua diligunt. 3

SEipsos omnes natura diligunt. 3. de Finib.

Omnis natura est diligens sui. 4. de Finib.

Omnis natura est conseruatrix sui. 5. de Finib.

Omne animal, simulatque est ortum, applicatur ad se diligendum, estque in se conseruando occupatum. 4. de Finibus.

Omne animal ipsum sibi commendatum est, vt se & saluum in suo genere, incolumeq; esse velit. 4. de Finib.

Omne animal seipsum diligit: & simul ac ortum est, id agit, se vt conseruet. 5. de Finib.

Omne animal simul vt ortum est, & seipsum, & omnes partes suas diligit. 2. de Finib.

Omnis natura vult esse conseruatrix sui, & vt salua sit, & in genere conseruetur suo. 4. de Finib.

Principio generi animantium omni est à natura tributum, vt se, vitam corpusque tueatur, declinetque ea quæ ei nocitura videntur, omniaq; quæ sunt ad viuendum necessaria, inquirat, & paret, vt pastum ac latibula. 1. Offic.

Est non scripta, sed nata lex; quam non didicimus, accepimus, legimus, verùm ex natura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus; ad quam non docti, sed facti; non instituti, sed imbuti sumus: vt si vita nostra in aliquas insidias, si in vim, in tela aut latronum, aut inimicorum incidisset, omnis honesta ratio esset expediendæ salutis. Pro Milone.

Hoc & ratio doctis, & necessitas barbaris, & mos gentibus, & feris natura ipsa præscripsit, vt omnem semper vim, quacunque ope possent, à corpore, à capite, à vita sua propulsarent. Pro Milone.

Natura omnes, ea quæ bona videntur, sequuntur, fugiuntque contraria. 4. Tusc.

Vt bona natura appetimus, sic à malis natura declinamus. 4. Tusc.

Appetuntur ea quæ secundum naturam sunt, declinanturque contraria, & omne animal appetit quædam, & fugit à quibusdam. 3. de Nat. deor.

Omnes malunt sibi esse rectè quàm alteri. 4

NEmo est tam demens, támque parum de se cogitans, qui alienam vitam magis quàm suam diligat. Orat. in Vat.

Sibi vt quisque malit quod ad vitæ vsum pertinet, quàm alteri acquirere, concessum est, non repugnante natura. 3. Offic.

Nostræ vtilitates nobis omittendæ non sunt, alijsque tradendæ. 3. Offic.

Qui multorum custodem se profitetur, cum sapientes sui primùm capitis aiunt custodem esse oportere. Philip. 11.

Nemo ferè est, qui sui periculi iudex, non sibi se æquiorem, quàm reo præbeat. Pro Deiot.

Tibi potius, quàm cuiuis sis amicus. Cicero Dolabellæ, lib. 9. Epist. Famil.

Et nos liberos: & feræ partus suos diligunt. 5

COmmune omnium animantium est, coniunctionis appetitus, procreandi causa, & cura quædam eorum, quæ procreata sunt. 1. Offic.

A natura ipsa, vt eos quos genuerimus, amemus, impellimur. 1. de Finib.

Bestiæ pro suo partu ita propugnant, vt vulnera excipiant, nullos impetus, nullos casus reformident. 5. Tusc.

Feræ partus suos diligunt, & nos in liberos nostros vti debemus indulgentia. 2. de Orat.

Id natura tributum est, vt ij qui procreati essent, à procreatoribus amarentur. 4. de Finib.

Quid dulcius hominum generi à natura datum est, quàm sui cuique liberi? Post. red. ad Quir.

Nihil nobis natura iucundius, nihil charius esse voluit, nihil dignius, in quo omnis nostra diligentia indulgentiáque consumatur. Quare dum habemus liberos paruos, & incertum est quam longa nostrûm cuiusque

vita futura sit, consulere viui, ac prospicere debemus, vt illorum solitudo, & pueritia quàm firmissimo præsidio munita sit. 3. Actio. in Ver.

Is pater est amens, qui odit eum sine causa, quem procreauit. Pro Cluent.

Non est boni, neq; liberalis parentis, quem procreauit & eduxerit, eum non vestire & ornare, præsertim cùm se locupletem esse negare non possit. 2. de Orat.

Nullum est nomen amantius, indulgentiusq; quàm maternum. Pro Cluent.

Sunt obseruandi parentes, non violandi. 6

Parentes charissimos habere debemus, quò ab his vita, patrimonium, libertas, ciuitas tradita est. Post red. ad Senat.

Parentibus nos primùm natura conciliat: quos non alere, nefarium est. de Resp. Arusp.

Cuiusmodicunq; mater sit, tamen in iudicio filij, de turpitudine parentis dici vix oportet. Pro Cluent.

Non modò reticere homines parentum iniurias, sed etiam æquo animo ferre oportet. Pro Cluent.

Magnam vim, magnam necessitatem, magnam possidet religionem paternus, maternusq; sanguis: ex quo si qua macula concepta est, non modo elui non potest, verùm vsque eò permanat ad animum, vt summus furor atque amentia consequatur. Pro. Rosc. Amer.

Vim neque parenti, neque patriæ afferre oportet. Cic. Lentulo. Epist. famil. 1.

Peccatum est, parentes violare. 3. de Finib.

Magna est vis humanitatis: multum valet communio sanguinis. Portentum atque monstrum certissimum est, esse aliquem humana specie & figura, qui tantum immanitate bestias vicerit, vt propter quos hanc suauissimam lucem aspexerit, eos indignissimè luce priuarit: cùm etiam feras inter sese partus, atque educatio, & natura ipsa conciliet. Pro Rosc. Amer.

Nullum supplicium satis acre reperiri potest in eum, qui mortem obtulerit parenti: pro quo mori ipsum, res si postularet, iura diuina atque humana postulant. Pro Rosc. Amer.

Nemo parricidæ supplicio misericordio commouetur. 4. Tusc.

Maiores nostri cum intelligerent, nihil esse tam sanctum, quod non aliquādo violaret audacia, supplicium in parricidas singulare excogitarunt, vt quos natura ipsa retinere in officio non posset, ÿ magnitudine pœnæ maleficio submouerentur: insui voluerunt in culeum viuos, atque ita in flumen deijci. Atque videntur hunc hominem ex rerum natura sustulisse & eripuisse, cui repentè cœlum, solem, aquam, terramque ademerunt: vt qui eum necasset, vnde ipse natus esset, careret ijs rebus omnibus, ex quibus omnia nata esse dicuntur. Noluerunt feris corpus obijcere, ne bestijs quoque, quæ tantum scelus attigissent, immanioribus vteremur: non sic nudos in flumen deijcere, ne cum delati essent in mare, ipsum pollnerent, quo cętera quæ violata sunt, expiare putantur. Denique nihil tam vile, neque tam vulgare est, cuius partem vllam reliquerint. etenim quid tam est commune, quàm spiritus viuis terra mortuis, mare fluctuantibus, littus eiectis? Ita viuunt dum possunt, vt ducere animam de cœlo non queant: ita moriuntur, vt eorum ossa terra non tangat: ita iactantur fluctibus, vt nunquam abluantur: ita postremò eijciuntur, vt ne ad saxa quidem mortui conquiescant. Pro Rosc. Amer.

Solon cùm interrogaretur. Pro Rosc. Amer. In Apophth. 34.

Omnes discendi studio tenentur. 7

TAntus est innatus in nobis cognitionis amor, & scientiæ, vt nemo dubitare possit, quin ad eas res hominum natura nullo emolumento inuitata rapiatur. Videmúsne vt pueri ne verberibus quidem à contemplandis rebus, perquirendisque deterreantur, aut pulsi requirant, & aliquid se scire gaudeant, vt alijs narrare gestiant? vt pompa, ludis, atque eiusmodi spectaculis teneantur: ob eamque rem vel famem, & sitim perferant? Quid verò, qui ingenuis studijs atque artibus delectantur? nonne videmus eos nec valetudinis, nec rei familiaris habere rationem, omniaque perpeti ipsa cognitione & scientia captos? & cum maximis curis

ris, & laboribus compensare eam, quam ex discendo capiant, voluptatem? 5. de Finib.

Est insita quædam, vel potius innata cupiditas scientiæ: natique sumus ad congregationem, ad societatem, ad communitatemque generis humani. 4. de Finib.

Omnes trahimur & ducimur ad cognitionis & scientiæ cupiditatem, in qua excellere pulchrum putamus: labi autem, errare, nescire, decipi, & malum, & turpe ducimus. 1. de Offic.

Cùm sumus necessarijs negotijs curisque vacui, tum auemus aliquid videre, audire, discere: cognitionemq; rerum aut occultarum, aut admirabilium, ad benè beatéque viuendum necessariam ducimus. 1. Offic.

Fictas fabulas è quibus vtilitas nulla duci potest, cum voluptate legimus. Quid volumus nomina eorum, qui quid gesserunt, nota nobis esse: parentes, patriam, multa præterea non necessaria. Quid? homines infima fortuna, nulla spe rerum gerendarum, opifices denique delectantur historia: maximéque eos videre possumus res gestas audire & legere velle, qui à spe gerendi absunt, confecti senectute. 5. de Finib.

In ipsis rebus quæ discuntur & cognoscuntur inuitamenta insunt, quibus ad discendum, cognoscendumq; mouemur. 5. de Finib.

Nemo est orator, qui se Demosthenis similem esse nolit. De gen. opt. Orat.

Optimus & grauissimus quisque confitetur se multa ignorare, & multa sibi etiam atque etiam esse discenda. 3 Tusc.

Omnia scire cuiusmodi sint, cupere curiosum est: duci verò maiorum rerum contemplatione, summorum virorum est putandum. 5. de Finib.

Tu, quam sit homo literarum cupidus, quinto de Finibus leges vberius.

Quàm certa sint sensuum iudicia. 8

SEnsuum ita clara iudicia & certa sunt, vt si optio naturæ nostræ detur, & ab ea Deus aliquis requirat, contentáne sit suis integris incorruptisque sensibus:

sibus: an postulet melius aliquid, non videam quid quærat amplius. 2. Acad.

Literarum laus & vtilitas. 9

ARtes virtutis sunt magistræ. 4. ad Her.

Suauitate scientiæ, nihil est homini iucundius. 5. de Orat.

Scientia nulla res est præstantior. 2. de Nat. deor.

Si ex literis delectatio tantùm peteretur, tamen hanc animaduersionem humanissimam & liberalissimam iudicaremus. Nam ceteræ, neque temporum sunt, neque ætatum omnium, neque locorum. Hæc studia adolescentiam alunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, aduersis perfugium ac solatium præbent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur: quòd si ipsi hæc neque attingere, neque sensu nostro gustare possemus, tamen ea mirari deberemus, etiā cùm in alijs videremus. Pro Arch. Poeta.

Studijs ac literis res secundæ ornantur, aduersæ adiuuantur. Ad Lucceium. 5. Famil.

An vllum putas fieri posse ciuem egregium, qui non sit ijs eloquentiæ artibus & bonis disciplinis eruditus? An vlla alia esse putas rudimenta, & incunabula virtutis, quibus animi ad gloriæ cupiditatem aluntur? Recr. in Sal.

Vt ager quamuis fertilis. 2. Tusc. In Sim. 35.

Multi cùm in potestate essent hostium ac tyrannorum, multi cùm in custodia, multi in exilio, dolorem suum doctrinæ studijs leuarunt. 5. de Finib.

Literæ posteritatis causa repertæ sunt, quæ obliuiori subsidio esse possent. Pro Sylla.

Exempla omnia iacerent in tenebris, nisi literarum lumen accederet. Pro Arch. Poeta.

Nullius agricolæ cultu stirps tam diuturna, quàm poëta versu seminari potest. 1. de Leg.

Alexander cùm in Sigæo. Pro Arch. Poeta. In Apophth. 78.

Non tam præclarum est scire Latinè, quàm turpe nescire. Orat ad Brut.

Nescire quid, antea quàm natus sis, acciderit, id est

ſemper puerum eſſe. Orat. ad Brut.

Præclarum mihi videtur adeptus is, quiqua re homines beſtijs præſtant, ea in re hominibus ipſis antecellat. de Inuent.

Plato tum denique. Epiſt. ad Q. fratrem. In Apophtheg. 7.

Bias, cuius cùm patriam. 1. Parad. In Apophth. 65.

Quis in eo ſummè elaborandum non arbitretur, vt quo vno homines beſtijs præſtent, in hoc hominibus ipſis antecellat? 1. de Orat.

Artes coniunctæ.

OMnes artes quæ ad humanitatem pertinent, habent commune quoddam vinculum, & quaſi cognatione quadam inter ſe continentur. Pro Arch. poëta.

Omnis ingenuarum & humanarum artium doctrina, vno quodam ſocietatis vinculo continetur. 3. de Orat.

Cæteræ artes ſe ipſæ per ſe tuentur ſingulæ. 2. de Orat.

Non eſt in literis deſperandum. 10

QVibus natura minora data ſunt, tamen illud aſſequi poſſunt, vt his quæ habeant, modicè & ſcienter vtantur, vt ne dedeceat. 1. de Orat.

Nihil eſt quod quiſquam magnitudinem artium, ex eo quod ſenes diſcunt, pertimeſcat: namq; aut ſenes ad eas acceſſerunt, aut vſque ad ſenectutem in ſtudijs detinentur, aut ſunt tardiſſimi. 3. de Orat.

Literæ diſcuntur facilè, ſi & tantum ſumas, quantum opus ſit, & habeas qui docere fideliter poſſit, & ſcias ipſe etiam docere: ita vt facilis vſus doctrinam confirmet, mediocris opera tribuatur, memoria ſtudiumque permaneat. 3. de Orat.

Non eſt interdictum aut à rerum natura, aut à lege aliqua atq; re more, vt ſingulis hominibus ne amplius, quàm ſingulas artes noſſe liceat. 1. de Orat.

Intereſt magni eius, qui diſcere vult, vtrum vnum omnia, an omnia neminem, ſed aliud alium putet conſequi poſſe. Si enim durabit omnia poſſe penes vnū

conſiſtere

consistere, ipse quoque ad omnium nitetur facultatem: si is desperabit, in pauîis se exercebit: ipsis enim contentus erit. 3. de Orat.

Multi sunt, qui desperatione debilitati, experiri id nolunt, quod se assequi posse diffidunt: sed par est omnes omnia experiri qui res magnas, & magnopere expetendas concipiunt. Quòd si quem aut natura sua aut illa præstantis ingenij vis fortè deficiet, aut minus instructis erit magnarum artium disciplinis: teneat tamen eum cursum quem poterit. Prima enim sequentem, honestum est in secundis tertijsq; consistere. Non enim in poëtis, Homero soli locus est, aut Archilocho, aut Sophocli, aut Pindaro. Nec vero Aristotelem in Philosophia deterruit à scribendo amplitudo Platonis. Nec ipse Aristoteles, admirabili quadam scientia & copia, cæterorum studia restrinxit: nec solum ab optimis studijs excellentes viri deterriti non sunt, sed ne opifices quidem se artibus suis remouerunt, qui aut Ialysi non potuerunt, aut Coæ Veneris pulchritudinem imitari. Nec simulachro Iouis Olympij, aut Doryphori statua deterriti reliqui, minus experti sunt quid efficere, aut quo progredi possent: quorum tanta multitudo fuit, tanta in suo cuiusque genere laus, vt cum summa miremur, inferiora tamen probemus. In oratoribus verò, Græcis quidem, admirabile est, quantum inter omnes vnus excellat. Attamen cùm esset Demosthenes, multi oratores magni & clari fuerunt, & antea fuerant, nec postea defecerunt. Quare non est cur eorum, qui se studio eloquentiæ dediderunt, spes infringatur, aut languescat industria. Nam neque illud ipsum quod est optimum, desperandum est: & in præstantibus rebus magna sunt ea, quæ sunt optimis proxima. In Orat.

Natura nulla est, quæ non habeat in suo genere res complures, dissimiles inter se, quæ tamen consimili laude dignentur. 3. de Orat.

Non dubium est, quin multi cùm ita nati essent, vt quædam contra naturam deprauata haberent, restituerentur & corrigerentur à natura, cùm se ipsa reuocasset aut arte, aut medicina: aut quorum linguæ sic inhærerent, vt eloqui non possent, hæ scalpello resectæ libera-

liberarentur. Multi etiam naturæ vitium meditatione atque exercitatione sustulerunt: vt Demosthenem scribit Phalereus, cum dicere nequiret, exercitatione fecisse, vt planissimè diceret. 2. de Diuinat.

In Demosthene tantum studium fuisse tantúsque labor dicitur, vt primùm impedimenta naturæ, industria, diligentiâque superaret: cúmque ita balbus esset, vt eius ipsius artis, cui studeret, primam literam non posset dicere, perfecit meditando, vt nemo planius eo locutus putaretur. Deinde cùm spiritus eius esset angustior, tantum continenda anima in dicendo est consequutus, vt vna continuatione verborum, binæ ei contentiones, vocis & remissiones continerentur. Quinetiam, vt memoriæ proditum est, coniectis in os calculis, summa voce, versus multos vno spiritu pronuntiare consuescebat, neque is consistens in loco, sed inambulans, atque ascensu ingrediens arduo. 1. de Orat.

Nihil est, quod longinquitas temporis efficere non possit. 1. de Diuinat.

Quærendi defatigatio turpis est, cùm id quod quæritur, sit pulcherrimum. 2. de Finib.

Non est consentaneum, vllam honestam rem, actionémue, ne sollicitus sis, aut non suscipere, aut susceptam deponere. Quod si curam fugimus, virtus fugienda est: quæ necesse est, vt cùm aliqua cura res sibi contrarias aspernetur atque oderit, vt bonitas malitiam, temperantia libidinem, ignauiam fortitudo. Lælius.

Sine studio & ardore quodam amoris, in vita nihil quidquam fit egregium. 1. de Orat.

Diligentia in omnibus rebus plurimum valet: hæc præcipuè colenda est nobis, hæc semper adhibenda: hæc nihil est quod non assequatur: qua vna virtute omnes reliquæ virtutes continentur. 2. de Orat.

Parum valet doctrina, nisi industria, studio, labore, diligentia comprobetur 3. ad Heren.

Quæ bona sunt, fieri meliora possunt doctrina: & quæ non optima, acui tamen aliquo modo & corrigi possunt. 1. de Orat.

In omni disciplina, infirma est artis præceptio sine summa assiduitate exercitationis. 3. ad Her.

Nulla

Nulla ars literis sine interprete, & sine aliqua exercitatione percipi potest. Cicer. Trebatio. Fam. Epist. 7.

Studia nihil prosunt preueniendi aliquo, nisi illud, quod cò quò intendas, ferat deducatq; cognoris. 1. de Orat.

Nihil statim absolutum. 11

NIhil est simul & inuentum & perfectum. de Clar. Orat.

Nihil est in natura rerum omnium, quod se vniuersum profundat, & quod totum repentè euolet: sic omnia quæ fiunt, quæque aguntur acerrimè, leuioribus principijs natura ipsa prætexuit. 2. de Orat.

Omnium rerum principia parua sunt, sed suis progressionibus vsa, augentur. 5. de Finib.

Nihil in simplici genere omni ex parte perfectum atque beatum natura expoliuit, tanquam cæteris non sit habitura quod largiatur, si vni omnia concesserit. 1. de Inuent.

Nihil refert, quàm citò, si sat benè. 12

ET si vtile est subitò sæpè dicere, tamen illud vtilius sumpto spatio ad cogitandum, paratiùs atque accuratiùs dicere. 1. de Orat.

Non potest in eo esse succus diuturnus, quod nimis celeriter est maturitatem assequutum. 2 de Orat.

Sapientis laus, & sapientiæ commendatio. 13

SApientia, est rerum diuinarum & humanarum scientia, cognitioque, quæ cuiusque rei causa est: ex quo efficitur, vt diuina imitetur, humana omnia inferiora virtute ducat. 4. Tusc.

Mater omnium bonarum artium est sapientia; à cuius amore, Græco verbo philosophia nomen inuenit; qua nihil à dijs immortalibus vberius, nihil florentius, nihil præstabilius hominum generi datum est. Hæc enim vna, nos cùm cæteras res omnes, tum quod est difficillimum, docuit, vt nosmetipsos nosciremus. Cuius præcepti tanta vis, tanta sententia est, vt ea non homini cuipiam, sed Delphico Deo tribueretur. Nam qui se ipsum norit, primùm aliquid se habere sentiet diuinum; ingeniúmq; in se suum, sicut simulachrum aliquod putabit,

tabit, tantóq; munere deorum semper dignum aliquid & faciet, & sentiet: & cum se ipse perspexerit, totumq; tentarit, intelliget, quemadmodum à natura subornatus in vitam venerit, quantaq; instrumenta habeat ad obtinendam adipiscendamque sapientiam: quoniam principio rerum omnium, quasi adumbratas intelligentias animo ac mente conceperit, quibus illustratus, sapientia duce, bonum virum, & ob eam ipsam causam, cernat se beatum fore. 1. de Legib.

Sapientia, est rerum diuinarum atq; humanarum scientia: in qua continetur deorum & hominum communitas, & societas inter ipsos. 1. Offic.

Sapientia, ars viuendi putanda est. Vna est enim quæ mœstitiam pellit ex animis, quæ nos exhorrescere metu non sinit: qua præceptrice, in tranquillitate viui potest, omnium cupiditatum ardore restincto. 1. de Finib.

Sapientia est sanitas animi. 3. Tusc.

Sapientia sola est, quæ nos à libidinum impetu, & formidinum terrore vindicit, & ipsius fortunę modestè ferre doceat iniuriam, & omnes doceat vias, quæ ad quietem, & tranquillitatem ferunt. 1. de Finib.

Sapientia, hominis est custos & procreatrix. 4. de Finib.

Hæc est vna omnis sapientia, non arbitrari sese scire quod nesciat: ob eámque rem Socrates ab Apolline omnium sapientissimus est dictus 1. Academic.

Sapientia nihil est optabilius, nihil præstantius, nihil homine dignius. Estque diuinarum rerum & humanarum scientia: cuius studium si quis vituperat, haud sanè intelligo quidnam sit, quod laudandum putet. 2. Offic.

Illa est præstans & diuina sapientia, perceptas penitus & pertractatas humanas res habere: nihil admirari cùm acciderit; nihil antequam euenerit, non euenire posse, arbitrari, 3. Tusc.

Sapientia nihil est melius. 2. de Natura Deorum.

Ad rempublicam plurima veniunt commoda, si moderatrix omnium rerum præstò est sapientia; hinc ad

ipsos qui eam adepti sunt, laus, honor, dignitas confluit. 1 de Iuuent.

Oculorum, inquit Plato, est in nobis sensus acerrimus, quibus sapientiam non cernimus: quàm illa ardentes amores excitaret sui, si videretur. 2. de Finib.

Laudem sapientiæ statuo maximam, non aliunde pendêre, nec extrinsecus, aut benè aut malè viuendi suspensas habere rationes. Ad Lucceium, lib. 5. Famil.

Nihil est turpius, quàm sapientis vitam ex insipientium sermone pendêre. 2. de Finib.

Qui ex errore imperitæ multitudinis pendet, is in magnis viris non est habendus. 1. Offic.

Ignobilitas, aut humilitas, aut etiam popularis offensio, sapientem esse non prohibet. 5. Tuscul.

Quum sapiens & bonus vir, qualis fuit C. Lælius suffragijs præteritur, non populis à bono Consule potius, quàm ille à vano populo repulsam fert? 5. Tusc.

Sapientis animus magnitudine consilij, tolerantia rerum humanarum, contemptione fortunæ, virtutibus denique omnibus vt mænibus septus, vinci aut expugnari non potest. Par. 4.

Sapientis animus nunquam est in vitio, nunquam turgescit, nunquam tumet; nunquam sapiens irascitur 3. Tuscul.

Est Sapientis, quidquid homini accidere possit, id præmeditari, & ferre modicè, si aduenerit. Philip. 11.

Sapienti nihil potest videri magnum in rebus humanis: cui æternitas omnis, totiúsq; mundi nota sit magnitudo. Nam quid aut in studijs humanis, aut in tam exigua vitæ breuitate magnum sapienti videri potest? qui semper animo sic excubat, vt ei nihil improuisum accidere possit, nihil inopinatum, nihil omnino nouum, atque idem ita in omnes partes aciem intendit, vt semper videat sedem sibi, & locum sine molestia atque angore viuendi: vt quemcunque casum fortuna inuexerit, hunc aptè & quietè ferat. 3. Tusc.

Neque lætabitur vnquam, neque mœrebit nimis, qui semper in seipso omnem spem reponit sui. 5. Tusc.

Sapientia est vna, quæ mœstitiam pellat ex animis, quæ nos exhorrescere metu non sinat: qua præceptrice,

in

in tranquillitate viui potest, omnium cupiditatum ardore restincto. 1. de Finib.

Sapienti malum videri nullum potest, quod vacet turpitudine: aut ita paruum malum, vt id obruatur sapientia, vixque appareat: qui nihil opinione affingat, assumatque ad ægritudinem: neque id putet esse rectum, se quàm maximè excruciari luctuque confici, quo prauius nihil esse potest. 3. Tuscul.

Quisquis est, qui moderatione & constantia polleat, quietus animo est, sibique ipse placatus, vt neque tabescat molestijs, neq; frangatur timore, nec sitienter quid expectans ardeat desiderio, nec alacritate futili gestiens deliquescat: is est sapiens. 4. Tuscul.

Vir temperatus, constans, sine metu, sine ægritudine, sine alacritate vlla, sine libidine: is est sapiens. 5. Tusc.

Omnes qui in rerum contemplatione studia ponebant, sapientes & habebantur & nominabantur. 5. Tuscul.

Qui omnibus virtutibus instructi & ornati sunt, tum sapientes, tum viri boni dicuntur. 5. Tuscul.

Sapientissimus est, cui quod opus sit, ipsi venit in mentem. Pro Cluentio.

Quicquid à sapiente proficiscitur, id continuò debet expletum esse suis partibus. 3. de Finib. nec est sapientis dicere, Non putabam.

Nequicquam sapere sapientem, qui ipsi sibi prodesse nequiret, dicebat Ennius. Ad Trebat. Famil. 7. 3. Offic. In Apophth. 122.

Mihi. Ad Cæsar. Famil. lib. 13. In Apophthegmatib. 87.

De fœlicitate sapientis plura leges tertio Tusc. & Paradox. finali & penultimo.

Stultus. 14

SApientissimus quisque æquissimo animo moritur, stultissimus iniquissimo. Paradox.

Stulti malorum conscientia torquentur Sapientes bona præterita renouata, grata recordatione delectant. 1. de Finib.

Nullus

Nullus stultus beatus, & sapiens non beatus. 1. de Finibus.

Multa sunt incommoda in vita, quæ sapientes commodorum compensatione leniunt: stulti nec vitare venientia possunt, nec ferre præsentia. 1. de Nat. deor.

Vt Stultitia. 5. Tusc. In simil. 72.

Tu vide primo de Finibus plenissimè, quibus curis & angoribus stulti conficiantur, & quibus sapientes perfruantur voluptatibus.

Stultitia. 15

STultitia maius est malum, quàm omnia mala & fortunæ & corporis. 3. de Natura deorum.

Omnium malorum stultitia est mater. De pet. cons.

Insipientia nullum maius malum est. 3. Tusc.

Miserius stultitia quid dicere possumus? 1. de Nat. deorum.

Quid abiectius stultitia dici potest? 1. de Leg.

Omnes stulti insaniunt. 4. Tusc. & Paradox. 4.

Est proprium stultitiæ, aliorum vitia cernere, obliuisci suorum. 3. Tuscul.

Stultorum plena sunt omnia. Cic. Papirio Pæto, Famil. 9.

Quarto Parad. & quinto plura legere potes.

Prudentia. 16

PRudentia, est rerū expetendarū scientia. 1. Offic.

Nihil est homini prudentia dulcius, aut sagaci ac bona mente melius. 1. Tusc.

Non potest esse iucunda vita, à qua absit prudentia. 5. Tusc.

Omnibus artibus volumus attributam esse eam, quæ communis appellatur prudentia: quam omnes, quicunque artificio præsunt, debent habere. 5. de Finib.

In prudentia, duo vitia vitanda sunt: Vnum, ne incognita pro cognitis habeamus temerè assentiamur. Quod vitium effugere qui volet (omnes autem vel debent)

debent) adhibebit ad considerandas res, & tempus & diligentiam. Alterum est vitium, quòd quidam nimis magnum studium, multamque operam in res obscuras atque difficiles conferunt, easdémque non necessarias. 1. Offic.

Ut quisque maximè perspicit, quid in quaque re verissimum sit: quique acutissimè & celerrimè potest & videre, & explicare rationem, is prudentissimus & sapientissimus rite haberi solet 1. Offic.

Laus Philosophiæ & vtilitas. 17

PHilosophandi ratio est triplex. Vna de vita & moribus: Altera, de natura & rebus occultis: Tertia, de disserendo, &, quid verum, & quid falsum, quid rectum in oratione, quid prauum, quid consentiens, quid repugnet, iudicando. 1. Acad.

Philosophia in tres partes est distributa: in naturæ obscuritatem, in disserendi subtilitatem, in vitam atque mores. 1. de Orat.

Cùm tota Philosophia frugifera, & fructuosa, nec vlla pars eius inculta ac deserta sit: tum nullus in ea feracior locus est, nec vberior, quàm de officijs, à quibus constanter, honestéque viuendi precepta ducuntur. 3. Offic.

Philosophia mater omnium bonarum artium, nihil est aliud, nisi, vt Plato ait, donum & inuentum deorum. Hæc nos primùm ad deorum cultum, deinde ad ius hominum, quod situm est in generis humani societate, tum ad modestiam, magnitudinemque animi erudiuit: eadémque ab animo tanquam ab oculis caliginem dispulit, vt omnia supera, infera, prima, vltima, media videremus. 1. Tusc.

Est laudatarum artium omnium procreatrix quædam, & quasi parens ea, quam Philosophiam Græci vocant. 1. de Orat.

Philosophia nihil est aliud, si rectè interpretari volumus, quam studium sapientiæ. 2. Offic.

Cultura animi Philosophia est, quæ extrahit vitia radicitus, & præparat animos ad satus accipiendos. 2. Tusc.

Philosophia medetur animis, solicitudines detrahit, cupiditatibus

cupiditatibus liberat, pellit timores. 2.Tusc.

Est animi medicina, Philosophia: cuius auxilium, non vt in corporis morbis, petendum est foris: omnibusque opibus viribúsq;, vt nosmetipsi nobis mederi possimus, elaborandum est. 3.Tusc.

Philosophia mater est omnium benefactorum, benéque dictorum. De claris Orat.

Vitiorum peccatorumque nostrorum omnis à Philosophia petenda est medicina. 5.Tusc.

Sine Philosophia fieri non potest, vt sanus sit animus. 3.Tusc.

Vt medici toto corpore curando. 3.Tuscul. In Simil 36.

Radicem omnium malorum stirpitus Philosophia se extracturam pollicetur: demus ergo huic nos excolendos, patiamurq; nos sanari ab ea, si boni & beati volumus esse. omnia adiumenta & auxilia petamus benè beatéque viuendi. 4.Tuscul.

Philosophia virtutes continet, & officij & bene viuendi disciplinam: quam qui profitetur, grauissimam mihi personam sustinere videtur. In Pisonem.

Est Philosophia paucis contenta iudicibus, multitudinémque consultò fugiens, eique ipsa & suspecta & invisa. 2.Tusculan.

Nunquam satis dignè poterit laudari Philosophia, cui qui pareat, omne tempus ætatis possit sine molestia degere. Cato Maior.

Nullum bonum Philosophia optabilius, nullum præstantius, neque datum est mortalium generi, deorum consensu, neque dabitur. De Vniuer.

O vitæ Philosophia dux! ô virtutis indagatrix, expultrixque vitiorum! quid non modo nos, sed omnino vita hominum sine te esse potuisset? Tu vrbes peperisti, tu dissipatos homines in societatem vitæ conuocasti. Tu eos inter se primò domicilijs, deinde coniugijs, tum literarum & vocum communione iunxisti. Tu inuentrix legum, tu magistra morum & disciplinæ fuisti. Tu vitæ tranquillitatem largita nobis es, & terrorem mortis sustulisti. 5.Tuscul.

Nihil est dulcius otio literario, his dico literis, quibus

bus infinitatem rerum atq; naturæ,& in hoc ipso mundo, cælum, terras, maria cognoscimus. 5. Tuscul.

Thales Milesius, vt obiurgatores suos conuinceret, ostenderetque Philosophum, si ei commodum esset, pecuniam facere posse, omnem oleam antequam florere cœpisset, in agro Milesio coemisse dicitur. Animaduerterat fortasse quadam scientia olearum vbertatem fore. 1. de Diuinat.

Qui cæteris rebus pro nihilo habitis rerum naturam studiosè intuentur, & sapientia studiosi & Philosophi habentur. 3. Tuscul.

Philosophi, virtutis magistri. 2. Tuscul.

Magistri virtutis, Philosophi. 5. Tusc.

Non ex singulis vocibus Philosophi spectandi sunt, sed ex perpetuitate & constantia: resque spectari oportet, non verba. 5. Tusc.

In Philosophia res spectantur, non verba penduntur. Orat. ad Brutum.

A Philosopho, si adferat eloquentiam, non aspernor: si non habeat, non admodum desidero. 1. Tusc.

Sunt qui in rebus contrarijs parum sibi constent, voluptatem seuerissimè contemnant, in dolore sint molliores, gloriam negligant, frangantur infamia. 1. Offic.

Vt si Grammaticum professus se quispiam. 2. Tusc. In Simil. 10.

Quotusquisque Philosophorum inuenitur, qui sit ita mortatus, ita animo ac vita constitutus, vt ratio postulat, qui disciplinam, non ostentationem scientiæ, sed legem vitæ putet quique obtemperet ipse sibi, ac decretis suis pareat? videre licet alios tanta leuitate & iactatione, ijs vt fuerit non didicisse melius: alios pecuniæ cupidos, nonnullos gloriæ: multos libidinum seruos, vt cum eorum vita mirabiliter pugnet oratio, quod quidem est turpissimum. 2. Tusc.

Eloquentia. 18

Pacis est comes, otijque socia, & iam bene constitutæ ciuitatis quasi alumna quædam, eloquentia. De claris Orat.

Nemo est qui nesciat, initio genus humanum in montibus ac siluis dissipatum: prudentium consilijs compulsum

pulsum, & disertorum oratione delinitum, sic oppidis mœnibusque sepsisse. 1. de Orat.

Fuit quoddam tempus, cùm in agris homines passim bestiarum more vagabantur, & victu ferino sibi vitam propagabant: nec ratione animi quidquam, sed pleraque viribus corporis administrabant. Nemo legitimas viderat nuptias, nemo certos inspexerat liberos. Quo tempore quidam magnus videlicet vir & sapiens, dispersos homines in agris, & in locis siluestribus abditos, ratione quadam compulit in vnum locum, & congregauit, & eos ex feris & immanibus mites reddidit, & mansuetos. 1. de Inuent.

Hoc tempore cùm homines nondum neque naturali, neque iure ciuili descripto, fusi per agros, atque dispersi vagarentur, tantumque haberent, quantum manu ac viribus per cædem ac vulnera aut eripere, aut retinere potuissent: extiterunt viri virtute & consilio præstanti, qui dissipatos vnum in locum congregarunt, eosque ex ferocitate illa ad iustitiam atque mansuetudinem transtulerunt, & inuento diuino & humano iure eos mœnibus sepserunt: Pro Sestio.

Duæ sunt artes, quæ possunt locare homines in amplissimo gradu dignitatis: vna imperatoris: altera oratoris boni, ab hoc enim pacis ornamenta retinentur, ab illo belli pericula repelluntur. Pro Muræna.

Grauis est & plena dignitatis dicendi facultas, quæ plurimas gratias, firmissimas amicitias, maxima sæpe studia peperit. Pro Muræna.

Eloquentia principibus maximè ornamento est. 4. de Finib.

Eloquentia grandis est verbis, sapiens sententijs, genere toto grauis: manus extrema non accessit operibus eius: præclare inchoata multa, perfecta non planè. De claris Orat.

Nihil est eloquentia laudabilius vel præstantius, vel admiratione audientium, vel spe indigentium, vel eorum qui defensi sunt gratia. 2. Offic.

Nihil est tam inhumanum, quàm eloquentiam à natura ad salutem & conseruationem datam, ad bonorum pestem perniciemque conuertere. 2. Offic.

Nihil

Nihil est tam incredibile, quod non dicendo fiat probabili. Nihil tam horridum, tam incultum, quod non splendescat oratione, & tanquam excolatur. Paradox.

Vt hominis decus est ingenium, sic ingenij lumen, est eloquentia. De Claris Orator.

Eloquens & disertus. 19

ELoquens hoc vel maximè differt à diserto. Disertus est enim, qui potest satis acutè atque dilucidè, apud mediocres homines, ex communi quadam hominum opinione dicere. Eloquens vero, qui mirabilius & magnificentius augere potest, atque ornare quæ vult: omnesque omnium rerum, quæ ad dicendum pertinent, fontes animo ac memoria continet. 1. de Orat.

Si de laudibus eloquentiæ, delectatione & artis difficultate, plura cupias, euolue diligenter librum de Oratore, & amplius quod desideres, nihil erit.

Orator. 20

NOmine oratoris & docti, ornandus est, qui scelus fraudemque nocentis possit dicendo subijcere odio ciuium, supplicioque constringere, idemq; ingenij præsidio innocentiam iudiciorum pœna liberare: idemque languentem labentemque populũ, aut ad decus excitare, aut ab errore deducere, aut inflammare in improbos, aut incitatum in bonos mitigare: qui denique, quemcunque in animis hominum motum res & causa postulet, eum dicendo vel excitare possit, vel sedare. 1. de Orat.

Dialecticæ & Rhetoricæ quædam differentia. 21

ZEno Rhetoricam palmæ, Dialecticam pugno similem esse dicebat: quod latius loquerentur Rhetores, Dialectici autem compressius. 2. de Finib.

Zeno ille, à quo disciplina Stoicorum est, manu demonstrare solebat, quid inter Dialecticam & Rhetoricam interesset. Nam cùm compresserat digitos, pugnumq; fecerat, Dialecticam aiebat eiusmodi esse: cùm autem diduxerat, & manum dilatauerat, palmæ illius

similem Eloquentiam esse dicebat. Hocque vno, ait Aristoteles, inter se differunt, quòd hæc ratio dicendi, latior sit; illa loquendi, contractior. Orat. ad Brutum.

Docti quid maximè sit proprium. 22

ERuditus oportet semper aliquid ex se promat quod alios delectet, aut seipsum laudib. illustret. L. Lucerius ad Ciceronem, Fam lib. 5.

Docti non solùm viui ac præsentes studiosos discendi erudiunt atq; docent, sed hoc idem etiam post mortem monumentis literarum assequuntur. 1. Offic.

Ingeniosus laboriosissimè docet. 23

QVo quisque est solertior & ingeniosior, hoc docet iracundius & laboriosius: quod enim ipse celeriter arripuit, id quum tardè percipi videt, discruciatur. Pro Rosc. Cons.

Doctus inuisus, nisi probus. 24

QVo quis versutior & callidior, hoc inuisior & suspectior, detracta opinione probitatis. 2. de Offic.

Si quis omissis honestissimis studijs rationis & officij consumit omnem operam in exercitatione dicendi, is inutilis sibi, perniciosus ciuis patriæ alitur: qui verò ita se armat eloquentia, vt non oppugnare commoda patriæ, verùm pro ijs pugnare possit, is mihi vir, & suis, & publicis rationibus vtilissimus atque amicissimus ciuis fore videtur. 1. de Inuent.

Scientia, quæ est. 2. Offic. In Apophth. 12.

Ars militaris. 25

REi militaris virtus præstat cæteris omnibus. Omnes vrbanæ res, omnia nostra studia, & hæc forensis laus & industria latent in tutela ac præsidio bellicæ virtutis: & simulatque increpuit suspicio tumultus, artes illico nostræ conticescunt. Omnia denique quæ sunt in imperio, & in statu ciuitatis, ab ijs defendi, & firmari putantur, qui militari virtute antecellunt. Pro Muræna.

Multò plus adfert dignitatis res militaris, quàm iuris ciuilis gloria. Vigilas tu de nocte, vt tuis consultoribus respondeas: Ille verò, vt quò intendit, maturè cum exercitu perueniat. Te gallorum, illum buccinarum

cantus

cantus exuscitat. Tu actionem instituis, ille aciem instruit. Tu caues ne tui consultores, ille ne vrbes aut castra capiantur. Ille tenet & scit vt hostium copiæ : tu vt aquæ pluuiæ arceantur. Ille exercitatus est in propagandis finibus, tu in regendis. Pro Muræna.

Duæ sunt artes. Supra nu. 18. in cap. de Eloquentiæ. pro Muræna.

Consilium & prudentia, armis & rebus bellicis præferantur. 26

MInuenda est horum opinio, qui arbitrantur, res bellicas maiores esse, quàm vrbanas: Quamuis enim Themistocles iure laudetur, & sit eius nomen quàm Solonis illustrius: citeturq; Salamis clarissimæ testis victoriæ, quæ anteponatur consilio Solonis, ei quo primum constituit Areopagitas non minus præclarum hoc, quàm illud iudicandum est. Illud enim semel profuit, hoc semper proderit ciuitati. 1. Offic.

Non minorem vtilitatem adferunt, qui togati Reip. præsunt, quàm qui bellum gerunt. Itaque eorum consilio sæpe, aut non suscepta, aut confecta bella sunt: nonnunquam etiam illata. Quare expetenda magis est decernendi ratio quàm decertandi fortitudo: temerè enim in acie versari & manu cum hoste confligere, immane quiddam est, & belluarum simile. 1. Offic.

Considerati hominis est iure decertare, armis non contendere. Pro Cecin.

Cedant arma togæ, concedat laurea linguæ. 1. Offic.

Honestum efficitur, animi, non corporis viribus. 1. Offic.

Parua sunt foris arma, nisi est consilium domi. 1. Offic.

Non viribus aut velocitatibus, aut celeritate corporum res magnæ geruntur, sed consilio & auctoritate, & sententia. Cato Maior.

Maximæ Respublicæ per adolescentulos labefactatæ, à senibus sustentatæ & restitutæ sunt. Cùm enim ad gubernacula reipublicæ temerarij atque audaces homines accedunt, maxima ac miserrima naufragia fiunt. Cato Maior.

Dux ille Græciæ nunquam optat, vt Aiacis similes decem habeat; at vt Nestoris quandoque. Quod si acciderit, non dubitat quin Troia breui sit peritura. Cato. Maior.

Temeritas cum sapientia non commiscetur. Pro Muræna.

Hæc pleniùs disputantur, prim. Officior. cap. Sed cum plerisque: quæ nos consulto omisimus.

Consilium rem præcurrat. 27

IN rebus magnis, memoriaque dignis, consilia primùm, deinde acta, postea euentus spectantur. 2. de Orat.

Bene præcipiunt, qui vetant quicquam agere quod dubites, æquum sit an iniquum. 1. Offic.

Non debemus quidquam agere cuius non possimus causam probabilem reddere. 1. Offic.

Ad rem gerendam qui accedit, caueat, ne id modò consideret, quàm illa res honesta sit, sed etiam vt habeat efficiendi facultatem: in quo ipso considerandum est illi, ne aut temerè desperet propter ignauiam, aut nimis confidat propter cupiditatem. In omnibus autem negotijs priusquàm aggrediare, adhibenda est preparatio diligens. 1. Offic.

Suum quisque noscat ingenium, acremque se & vitiorum, & bonorum suorum iudicem præbeat: ne scenici plus quàm nos, videantur habere prudentiæ; neue histrio videat in scena, quod non videat sapiens in vita. 1. Offic.

Non est incommodum ex alijs iudicare; vt si quid dedeceat in alijs, vitemus & ipsi: fit enim, nescio quo modo, vt magis in alijs cernamus, quam in nobismetipsis, si quid delinquitur. 1. Offic.

Vt pictores, & ij qui signa fabricantur. 1. Offic. In similib. 90.

Ad ea eligenda, quæ dubitationem afferunt, adhibere homines doctos debemus, vel etiam vsu peritos, & quid ijs de vno quoque officij genere placeat, exquirere. 1. Offic.

Non est satis iudicare quid faciendum, non facien-

dúmue

diuturnue sit, sed stare etiam oportet in eo quod sit iudicatum. 1. de Finib.

Melius curantur ea, quæ consilio geruntur, quàm quæ sine consilio administrantur. 1. de Inuent.

Domus ea quæ ratione geritur, omnibus instructior est rebus, & apparatior, quàm ea quæ temerè, & nullo consilio administratur. 1. de Inuent.

Exercitus is cui præpositus est sapiens, & callidus imperator, omnibus partibus commodiùs regitur, quàm is qui stultitia & temeritate alicuius administratur. 1. de Inuent.

Sinistrum quorundam consilium. 28

HOc plerumque facimus, vt consilia euentis ponderemus, & cui benè quid processerit, multum illum præuidisse: cui secus, nihil sensisse dicamus. Pro C. Rabir. Posthum.

Ne dum hominum humilium, sed etiam amplissimorum virorum consilia ex euentu, non ex voluntate à plerisque probari solent. Lib. 9. Ad Attic. Epist 10.

Princeps. 29

MAgnum est, personam in republica tueri principis: qui non animis solùm debet, sed oculis seruire ciuium. Philip. 8.

Nimis multa audire coguntur, neque aliter facere possunt, quibus tota commissa est Respublica, Pro Milone.

Si quis de contentione principatus laborat (quæ nulla esse debet) stultissimè facit, si vitijs cum virtute contendit: vt enim cursus cursu, sic in viris fortibus, virtus virtute superatur. Philip. 14.

Regium est ita viuere. Pro Sylla. Vide Appetitus. 51.

Vt cupiditatibus principum. 3. de Legib. In Simil. 15.

Quales in Repub. principes. Lent. Famil. 1. In Apophth. 9.

Non tantum mali est peccare principes (quanquam est hoc magnum per seipsum malum) quantum illud, quòd permulti etiam imitatores principum existunt. Nam licet videre, quæcunque mutatio morum in prin-

cipibus extiterit, eandem in populo secutam. Nobilium enim vita, victúque mutato, mores ciuitatis mutari solent. Nec solùm vitia concipiunt ipsi principes, sed ea infundunt in ciuitatem: neque solùm obsunt, quòd illi ipsi corrumpuntur, sed etiam quòd corrumpunt; plusque exemplo, quàm peccato nocent. Pauci enim, atque admodum pauci, honore & gloria amplificati, vel corrumpere mores ciuitatis, vel corrigere possunt. 3. de Legibus.

Studiosè plerique facta principum imitantur. 1. Offic.

Turpe est, eum ex quo pudoris pudiciæque petuntur exempla, eundem in aliquo libidinis crimine comprehendi. Pro. Deiot.

Imperator. 30

IMperatores appellandi sunt, quorum virtute & consilij felicitate, maximis periculis seruitutis atq; interitus liberati sumus. 14. Philip.

In summo Imperatore, quatuor hæ virtutes inesse debent: scientia rei militaris, virtus, auctoritas, felicitas. Pro lege Manil.

Hæ sunt virtutes Imperatoriæ, labor in negotijs, fortitudo in periculis, industria in agendo, celeritas in conficiendo, consilium in prouidendo. Pro lege Man.

Non solùm bellandi virtus in summo atque perfecto Imperatore quærenda est, sed multæ sunt artes eximiæ, huius administræ, comitésque virtutis. Primùm quanta innocentia, quanta deinde omnibus in rebus temperantia, fide, felicitate, ingenio, & humanitate, Imperatores esse debent? Pro lege Manil.

Refrænet primùm libidines, iracundiam teneat, spernat voluptates, coerceat auaritiam, cæteras animi labes repellat: tum incipiat alijs imperare, cùm ipse improbissimis dominis dedecori & turpitudini parere desierit. Parad. 5.

Non potest exercitum is continere Imperator, qui seipsum non continet: frugi hominẽ dici. non multum laudis habet in Rege: fortem, iustum, seuerum, grauem, magnanimum, largum, beneficum, liberalem, & mansuetum,

mansuetum hæ sunt regiæ laudes. Pro lege Man. Pro Rege Deiot.

Magistratus. 31

MAgistratus lex est loquens. 3. de Legib.

Magistratibus opus est, sine quorum prudentia ac diligentia ciuitas esse non potest, quorum discriptione omnis Reipub. moderatio continetur: neque ijs solùm præscribendus est imperandi, sed etiam ciuibus obtemperandi modus. Nam & qui bene imperat, paruerit aliquando necesse est: & qui modestè paret, videtur, qui aliquando imperet, dignus esse 3. de Leg.

Omnino qui Reipublicæ præsunt duo Platonis præcapta teneant. Vnum, vt vtilitatē ciuium sic tueantur, vt quidquid agant, ad eam referant, obliti commodorum suorum. Alterum, vt totum corpus Reipublicæ curent, ne dum partem aliquam tuentur, reliquas deserant. Vt enim tutela, sic procuratio Reip: ad vtilitatem eorum, qui commissi sunt; non ad eorum, quibus commissa est, gerenda est. 1. Offic.

Huc omnia sunt referenda ab ijs qui præsunt alijs, vt qui eorum in imperio erunt, sint quàm præsunt alijs, estque non modò eius qui socijs & ciuibus, sed etiam eius qui seruis, qui mutis pecudibus præsit, eorum quibus præsit commodis, vtilitatique seruire. Ad Quint. frat. epist. 1.

Sudandum est ijs, qui magistratum gerunt, pro communibus commodis: adeundæ inimicitiæ, subeundæ sæpe pro Republica tempestates: cum multis audacibus, improbis, nonnunquam etiam potentibus dimicandum. Pro Sest.

Est boni magistratus, cùm auxilia Reipublicæ labefactari, conuellique videat, ferre opem patriæ, succurrere saluti fortunisque communibus: suam salutem posteriorem saluti communi ducere: suam salutem posteriorem saluti communi ducere; intercludere omnes seditionum vias. Pro Caio Rabir.

Si populo consulis, remoue te à suspicione alicuius tui commodi: fac fidem, te nihil nisi populi vtilitatem

& fructum quærere. De lege Agrar. ad pop.

Nulla re conciliare facilius beneuolentiam multitudinis possunt ij qui Reipub præsunt, quàm abstinentia, & continentia. 2. Offic.

Et boni magistratus, commoda ciuium defendere, non diuellere: atque omnes æquitate eadem continere. 2. Offic.

Est proprium munus magistratus, intelligere, si gerere personam ciuitatis, debereque eius dignitatē & decus sustinere, seruare leges, iura describere, & ea fidei suæ commissa meminisse. 1. Offic.

Hi qui Rempublicam tuebuntur, in primis operam dabunt, vt iuris & iudiciorum æquitate suum quisque teneat: vt neque tenuiores propter imbecillitatem circumueniantur, neque locupletibus ad sua vel tuenda vel recuperanda, obsit inuidia. 2. Offic.

In primis videndum est ei, qui Rempub. administrabit, vt suum quisque teneat: & earum rerum sit copia, quæ sunt necessariæ. 2. Offic.

Magistratus, non obedientem, & noxium ciuem mulcta, vinculis, verberibusque coërceat: ni par maiórue potestas, populúsue prohibeat. 3. de Legib.

Qui Reipublicæ præsunt, legum similes sint, qui ad puniendum non iracundia, sed æquitate ducuntur. 1. Offic.

Munus eorum esse debet, resistere & leuitati multitudinis, & perditorum temeritati. Pro Milone.

Est ei, cui Respublica commissa est, necessaria oratio & sapientia, qua regat populos, qua stabiliat leges, qua castiget improbos, qua tueatur bonos, qua laudet claros viros, qua præcepta laudis & salutis aptè ad persuadendum edat suis ciuibus: qua hortari ad decus, reuocare à flagitio, consolari possit afflictos, factaq; & consulta fortium & sapientum, cúm improborum ignominia, sempiternis monumentis prodere. Plerique tamen ad honores adipiscendos, & ad Rempublicam gerendam nudi veniunt, & inermes, nulla cognitione rerum, nulla scientia ornati. 1. de Legib.

Est boni magistratus, non solùm videre quid agatur, verùm etiam præuidere quid futurū sit. Pro Muræna.

Bono viro non minori curæ eſt, qualis Reſpublica poſt mortem ſuam futura ſit, quàm qualis hodie ſit. in Lælio.

Caput eſt in omni procuratione negotij & muneris publici, vt auaritiæ pellatur vel minima ſuſpicio. 2. Offic.

Nullum eſt vitium tetrius, quàm auaritia: præſertim in principibus, & Rempublicam gubernantibus: habere enim quæſtui Rempublicam, non modò turpe eſt, ſed ſceleratum & nefarium. 2. Offic.

Senatorius ordo vitio careat, cæteris ſpecimen ſit: nec veniat quidē in eum ordinem quiſquam vitij particeps. 3. de Leg.

Imitemur noſtros Brutos, Camillos, Halas, Decios, Curios, Fabricios, Maximos, Scipiones, Lentulos, & Æmilios, quos in Deorum immortalium cœtu ac numero repono. Amemus patriam, conſulamus bonis, præſenteis fructus negligamus, poſteritati & gloriæ ſeruiamus. Id eſſe optimum putemus, quod erit rectiſſimum. Speremus quod volumus: ſed quod acciderit, feramus. Cogitemus denique: corpus virorum fortium magnorumque hominum eſſe mortale: animi verò motus, & virtutis gloriam ſempiternam. Pro. Seſt.

O conditiones miſeras adminiſtrandarum ciuitatum & prouinciarum: in quibus diligentia plena ſimultatum eſt, negligentia vituperationum; vbi ſeueritas periculoſa eſt, liberalitas ingrata, ſermo inſidioſus, aſſentatio pernicioſa, frons omnium familiaris, multorum animus iratus, iracundiæ occultæ, blanditiæ apertæ; venientes pretores expectant, præſentibus inſeruiunt, abeuntes deſerunt! Pro Flacco.

Sunt qui quod ſentiunt, etiamſi optimum eſt, inuidiæ metu non audent dicere. 1. Offic.

Lex. 32

LEx eſt ratio ſumma, inſita in natura, quæ iubet ea quæ facienda ſunt; prohibetque contraria. 1. de Legib. Vide 2. de Legib.

Lex, nihil eſt aliud, niſi recta, & à numine Deorum tracta ratio, imperans honeſta, prohibenſq; contraria. Philip. 11.

Legibus propoſita ſunt ſupplicia vitijs, præmia virtutibus. 2. de Orat.

Vitiorum emendatricem legem eſſe oportet, commendatricemque virtutum: ab ea enim viuendi doctrina ducitur. 1. de Leg.

Docemur auctoritate nutuque legum domitas habere libidines, coërcere omnes cupiditates, noſtra tueri: ab alienis mentes, oculos, manus abſtinere. de 1. Orat.

Leges ſunt inuentæ, quæ cum omnibus vna atq; eadem voce loquerentur. 2. Offic.

A maioribus noſtris nulla alia de cauſa leges ſunt inuentæ, niſi vt ſuos ciues incolumes conſeruarent. In Vatin.

Ad ſalutem ciuium, ciuitatumque incolumitatem, vitamque hominum & quietam & beatam, conditæ ſunt leges. 1. de legib.

Eo virtute & ſapientia maiores noſtri fuerunt, vt in legibus ſcribendis, nihil ſibi niſi ſalutem, atque vtilitatem Reipublicæ proponerent. Neque enim ipſi quod obeſſet, ſcribere volebant: & ſi ſcripſiſſent, cum eſſet intellectum, repudiatum iri legem intelligebant. 1. de Inuent.

Nihil eſt tam aptum ad ius, conditionémque naturæ, quàm lex: ſine qua nec domus vlla, nec ciuitas, nec gens, nec hominum vniuerſum genus ſtare, nec rerum natura omnis, nec ipſe mundus poteſt. 3. de Leg.

Fundamentum libertatis fons æquitatis, mens & animus, & conſilium: ſententia ciuitatis, poſita eſt in legibus. Pro Cluent.

Vt membra. 3. Offic. In Similib. 17.

Ius amitti non poteſt ſine magno incommodo ciuitatis. Pro Cæcin.

Omnia ſunt incerta, cùm à iure diſceſſum eſt. Ad Pap. Pætum. lib. Fam. 9.

Maior hæreditas venit vnicuique noſtrûm à iure, & legibus, quàm ab ijs, à quibus illa bona relicta ſunt. Nam vt perueniet ad nos fundus, teſtamento alicuius fieri poteſt: vt retineamus quod noſtrum factum eſt, ſine iure ciuili non poteſt. Pro Cæcin.

Hoc

Hoc spectant leges, hoc volunt, incolumem esse ciuium coniunctionem: quam qui dirimunt, eos morte, exilio, vinculis, damno coërcent. 3. Offic.

Legis est persuadere, non omnia vi ac minis cogere 2. de Legib.

Si esset ista cognitio iuris magna ac difficilis, tamen vtilitatis magnitudo deberet homines ad suscipiendum discendi laborem impellere. 1. de Orat.

Domus Iurisconsulti, est totius oraculum ciuitatis. Omnia iudicia aut distrahendarum controuersiarum aut puniendorum maleficiorum causa reperta sunt. 1. de Orat.

Ius ciuile. 33

IUris ciuilis summo semper in honore fuit cognitio atque interpretatio. 2. Offic.

Nihil est in ciuitate diligenter, quàm ius ciuili retinendum. Etenim hoc sublato, nihil est, quare exploratum cuique possit esse, quid suum aut quid alienum sit. Nihil est quod æquabile inter omnes, atque vnum omnibus esse possit. Pro Cæcin.

Ius ciuile eiusmodi esse debet, quod neque inflecti gratia, neq; perfringi potentia, neque adulterari pecunia possit. Quod si non modò oppressum, sed etiam desertum, aut negligentius adseruatum erit, nihil est quod quisquam se habere certum, aut à patre acceptu- rum, aut relicturum liberis arbitretur. Pro Cæcin.

Qui ius ciuile contemnendum putat, is vincula reuellit non modò iudiciorum, sed etiam vtilitatis, vitæque communis. Qui autem interpretes iuris vituperãt, si imperitos iuris esse dicit, de hominibus, non de iure ciuili detrahit. Sin peritis non putat esse obtemperandum, non homines lædit, sed leges & iura labefactat. Pro Cæcin.

Veri iuris, germanæque iustitiæ solidam & expressam imaginem nullam tenemus, vmbra & imaginibus vtimur. 2. Offic.

Tu de iuris ciuilis commendatione leges plenissimè apud Ciceronem in oratione pro A. Cæcina.

Arma legibus contraria. 34

NIhil est æquitati tam contrarium, atque infestũ, quàm conuocati, armatique homines. nihil iuri tam inimicum, quàm vis. Pro Cæcin.

Nihil est exitiosius ciuitatibus, nihil tam contrarium iuri & legibus, nihil minus ciuile & humanum, quàm, constituta & composita Republica, quidquam agi per vim. 3. de Legib.

Silent leges inter arma, nec se expectari iubent: cùm ei qui expectare velit, ante iniusta pœna luenda sit, quàm iusta repetenda. Pro Milone.

Iudex, & quæ sint eius partes. 35

IVdex est is, quem non minus bene de nobis existimare, quàm secundùm nos iudicare velimus. Pro Rosc. Com.

Semper iniquus est iudex, qui aut inuidet, aut fauet: debetque in iudicio imbecillis esse inuideo. Pro Planc.

Abducuntur nonnunquam iudices ab institutis suis magnitudine pecuniæ. 6. Act. in Verr.

Ingentes diuitiæ, iudiciorum religionem, veritatemque solent perfringere. 2. Act. in Verr.

Plura iudicant homines, aut amore, aut cupiditate, aut iracundia, aut dolore, aut lætitia, aut spe, aut timore, aut errore, aut aliqua permotione mentis; quàm veritate, aut præscripto, aut iuris norma aliqua, aut iudicij formula, aut legibus. 3 de Orat.

Est sapientis iudicis, meminisse se hominem; cogitare sibi tantum esse permissum, quantum commissum sit & creditum. Et non solùm sibi soli potestatem esse datam, verùm etiam fidem habitam esse meminisse: posse quem oderit, absoluere; quem non oderit, condemnare: & semper non quæ velit ipse, sed quid lex & religio cogat, cogitare: Animaduertere, qua lege reus citetur, de quo reo cognoscat, quæ res in quæstione versetur. Cùm hæc sunt videnda: tum illud est, hominis magni, iudicis atque sapientis, habere in consilio legem, fidem, religionẽ, æquitatem: libidinem autem, & inuidiam, metũ cupiditates omnes amouere: maximi æstimare conscientiam mentis suæ, quam à Dijs immortalibus

mortalibus accepimus, quæ à nobis diuelli non potest. Pro Cluent.

Cùm iudici dicenda sententia est, meminerit se Deum habere testem, id est, mentem suam, qua nihil homini dedit ipse Deus diuinius. 3. Offic.

Est sapientia iudicis in hoc, vt non solùm quid possit, sed etiam quid debeat, ponderet: nec quantum sibi permissum meminerit, sed etiam quatenus commissum sit. Pro Rabir. Posth.

Magnopere laborare debent iudices, non modò quid dicant pro testimonio, sed etiam quibus verbis vtantur; ne quod minus moderatè positũ, ne quod ab aliqua cupiditate prolapsum verbum esse videatur. Vultu denique laborare, ne qua significari possit suspicio cupiditatis; vt & cum prodeunt, existimatio sit quædam tacita de illis pudoris ac religionis: & cum discedunt, ea diligenter conseruata ac retenta videatur. Pro Font.

Neque contra Rempublicã, neque contra iusiurandum ac fidem amici causa vir bonus faciet; ne si iudex quidem erit de ipso amico: ponit enim personam amici, cùm induit iudicis. Nam si omnia facienda sint, quæ amici velint; non amicitiæ tales, sed coniurationes putandæ sunt. 3. Offic.

Iudicis est semper in causis verum sequi. 2. Offic.

Est boni iudicis, paruis ex rebus coniecturam facere vniuscuiusque, & cupiditatis & incontinentiæ. 6. in Verr.

Iudex bonus nemo esse potest, qui suspicione certa non mouetur. 7. Act. in Verr.

Scriptum sequi, calumniatoris est: boni verò iudicis, voluntatem scriptoris, auctoritatemq; defendere. Quæ lex enim, quod Senatusconsultum, quod magistratus edictum, quod testamentum non infirmari aut conuelli potest, si ad verba rem deflectere velimus? consilium autem eorum, qui scripserunt, & rationem, & auctoritatem relinquamus? Non enim ex verbis totum pendet ius, sed verba seruiunt hominum consilijs & auctoritatibus: nec verba veniunt in iudicium, sed ea res, cuius causa verba in leges coniecta sunt. Pro Cæcin.

Dubium non est, quin omnes omnium pecuniæ positæ sint in eorum potestate, qui iudicia dant, & eorum qui iudicant: quum nemo nostrum possit ædes suas, nemo fundum, nemo bona patriæ obtinere, cùm ad iudicandum detur iudex nequàm, & leuis, qui de ijs iudicet. 5. Act. in Verr.

Præceptores. 36

NUllum munus Reip. afferre maius, meliúsue possumus, quàm si doceamus atque erudiamus iuuentutem ijs præsertim moribus atque temporibus, quibus ita prolapsa est, vt omnium opibus refrænanda atque coercenda sit. 3. de Diuinat.

Nulli bonarum artium magistri non beati putandi, quamuis consenuerint vires atque defecerint. Cato Maior.

Pædagogi negligendi non sunt, sed quodammodo colendi. Lælius.

Nemo est nostrûm liberaliter educatus, cui non educatores, cui non magistri sui atque doctores, cui non locus ille mutus, vbi ipse alitus aut doctus est, cum grata recordatione in mente versetur. Pro Planc.

Iidem erat antiquitus viuendi præceptores, atque dicendi. 3. de Orat.

Ciuitas. 37

CIuitas in seditione non potest esse beata. 1. de Finib.

Proprium est ciuitatis atque vrbis, vt sit libera, & non solicita suæ rei cuiusq; custodia. 2. de Offic.

Milites perire est melius, quàm in sua ciuitate sine armorum præsidio non posse viuere. præsidium charitate & beneuolentia ciuium septum oportet esse, non armis. 2. Philip.

Non est illa tum ciuitas, cùm leges in ea nihil valent, cùm iudicia iacent, cùm mos occidit patrius. Parad. 4.

In hoc vel maximè vitiosa est ciuitas, quæ largitione interposita, virtutis & dignitatis obliuisci solet. De Petit. Consul.

Ciuit.

Ciuis. 38

QVi periculum non timet, proposita inuidia, morte, pœna, qui nihilo segnius Rempub. defendit, is vir verè, & ciuis putandus est. Pro Mil.

Ciuis est is, qui patriam suam diligit, ac bonos omnes saluos, incolumesque desiderat. In Vat.

Ab omnibus huiusmodi ciuis laudandus ac diligendus est, qui non solùm Reip. ciuem improbum remouet, verum etiam seipsum eiusmodi fore profitetur ac præstat: vt sibi non modò communi voluntate virtutis atque officij, sed etiam vt quadam magis necessaria ratione, rectè sit honesteque viuendum. 5. Act. in Verr.

Ciuem oportet æquo & pari cum ciuibus iure viuere, neque submissum, & abiectum, neque sese efferentem: tum in Repub. ea velle, quæ tranquilla & honesta sint. 1. Offic.

Nihil viro bono & quieto, & bono ciui magis conuenit, quàm abesse à ciuilibus controuersijs. Ad Attic. 9. lib. epist.

Ciuis non est habendus, qui ciuile bellum concupiscit. Philip. 13.

Ingratus est, iniustúsque ciuis, qui armorum periculo liberatus, animum tamen retinet armatum. Pro Marc.

Ciuem ab hoste non natura ac loco, sed animo, factisque distinguimus. Parad. 4.

Hi & audaces, & mali, & perniciosi ciues putantur, qui incitant populi animos ad seditionem; aut qui largitione cæcant mentes imperitorum; aut qui fortes & claros viros, & benè de rep. meritos, in aliquã vocant inuidiam. Qui verò sceleratorum impetus & conatus represserunt, qui auctoritate, qui fide, qui magnitudine animi consilijs audacium restiterunt, ij boni ciues semper habiti sunt. Pro Sest.

Respublica & patria. 39

REspublica nomen vniuersæ ciuitatis est: pro qua mori, & cui nos totos dare, & in qua omnia nostra ponere, & quasi consecrare debemus. 2. de Leg.

Eò omnis vitæ nostræ ratio transmittenda est, vt

magnam nominis nostri famam, ex maximis in Remp. meritis collatis, posteris relinquamus. In Var.

Bono viro. Lælius. In Magist 31.

Omnibus bonis expedit saluam esse Rempublicam. Phil. 13.

Laudandus est is, qui mortem oppetit pro Rep qui doceat, chariorem esse patriam nobis, quàm nosmetipsos. Estque illa vox inhumana & scelerata eorum, qui negant se recusare, quò minus ipsis mortuis terrarum omnium deflagratio consequatur. 3. de Finib.

Qui pro Republica vitam reddiderunt, nunquam mehercule eos mortem potius, quàm immortalitatem assecutos putaui. Pro Planc.

Nihil est ex omnibus rebus humanis præclarius aut præstantius, quàm de Republica benè mereri. Ad Planc. Famil. 10.

Omni timore deposito, debemus liberè Reip. consulere, Brut. ad Cic. Fam. 11.

Imitemur nostros Brutos. Pro Sest. De Magist, 31.

Maiores nostri ijs qui ob Remp. mortem abierant, pro breui vita diuturnã memoriam reddiderunt. Phi. 9.

Duo hæc moriens opto. Phil. 2. In Apophth 130.

Non potest cuiquam malè de Repub. merenti, iusta esse causa de Resp. Arusp.

Magnus est in Repub. campus, multis apertus cursus ad laudem. Phil. 14.

Patria, est communis omnium nostrum parens. 1. Inuect. in Catil.

Non potest cognatio vlla propior esse, quam patriæ. 1. de Orat.

Ipsa patria dici vix potest, quid charitatis, quid voluptatis habeat Phil. 5.

Patria nihil dulcius, nihil charius in vita esse debet. Ad Quir. post. red.

Est patriæ charitas maxima. In Vat.

Commune patriæ solum, & charum est, & iucundum, & delectabile, Cicero Caio Cassio. Famil. 12.

Nullus locus est domestica sede iucũdior. 4. in Catilinã.

Nullus locus nobis dulcior esse debet patria. Ad Marc. Famil. 4.

Nostra

Nostra nos patria delectat: cuius rei tanta est vis, ac tanta natura, vt Ithacā illam in asperrimis saxulis tanquam nidulum affixam, sapientissimus vir immortalitati anteponat. 1. de Orat.

Chari sunt liberi, propinqui, familiares; sed omnes omnium charitates patria vna complexa est: pro qua quis bonus dubitet mortem oppetere, si ei sit profuturus? 1. Offic.

Patriæ nos primùm natura conciliat. de Respons. Arusp.

Patria est. 3. Tusc. In Apophth 82.

Si contentio quædam & comparatio fiat, quibus plurimum tribuendum sit officij, principes sunt patria & parentes: quorum beneficijs maximè obligati sumus. 1. Offic.

Sapientis est carere patria: duri, non desiderare. Ad Marcel. Famil. 4.

Malo sine periculo domi meæ esse, quàm cum periculo alienæ. Ad Marc. Famil. 4.

Pro patria, & in patria mori, præclarum. Ad Attic. 8.

Nemo est tam ingratus, tam impius, tamque nullius humanitatis, qui si patriæ merita resumere velit, non eam magis, quàm seipsum diligat. In Vatin.

Nullus est casus pro dignitate & libertate patriæ non ferendus. Philip. 13.

Omnia quæ à nobis geruntur, non ad nostram vtilitatem & commodum, sed ad patriæ salutem conferre debemus. In Vat.

Non solùm nobis nati sumus. 1. Offic. in Apoph. 11.

Nullum tantum est periculum, quod sapiens pro salute patriæ vitandum arbitretur: hæc enim secum loquitur: Non mihi soli, sed etiam, atque adeo multò potius, natus sum patriæ. Vita quæ fato debetur, saluti patria potissimùm soluatur. 4. ad Herennium.

Nihil est præstabilius viro, quàm periculis patriam liberare: beatique sunt hi, quibus ea res honori fuerit. Pro Mil.

Pericula, labores, dolorem etiam, optimus quisque pro patria & pro suis suscipit: dolores denique suscipere mavult, quam deserere vllam officij partem. 1. de Fin.

Quoniam

Quoniam ſunt omnia commoda à patria accepta, nullum incommodum pro patria graue putandum eſt. At qui patriæ pericula ſuo expetunt, hi ſapientes putandi ſunt; quum & eum quem debent honorem Reip. reddunt, & pro multis perire malunt, quàm cum multis. Etenim vehementer eſt iniquum, vitam quam à natura acceptam propter patriam conſeruaueris, naturæ, cùm cogat, reddere; patriæ, cùm roget, non dare: & cùm poſſis cum ſumma virtute & honore pro patria interire, malle per dedecus & ignauiam viuere: & quum pro amicis & parentibus & cæteris neceſſarijs adire periculum velis: pro Republica, in qua & hoc & illud ſanctiſſimum nomen patriæ continetur, nolle in diſcrimen venire. 4. ad Herennium.

Cùm dies & noctes, omnia nos vndique fata circumſtent, non eſt dubitandum, eum ſpiritus, quem naturæ quiſque debet patriæ reddare. Philip. 10.

O fortunata mors, quæ naturæ debita, pro patria potiſſimum eſt reddita! Philip. 4.

Quum omnibus definita ſit mors, optandum eſt magis vt vita, quæ neceſſitati debetur, patriæ potius donata, quàm reſeruata naturæ videntur. Pro Seſtio.

Debemus grata eorum virtutem memoria proſequi, qui pro patria vitam profuderunt. Philip 14.

Omnibus qui patriam conſeruarint, adiuuerint, auxerint, certus eſt in cœlo & definitus locus, vbi beati æuo ſempiterno fruantur. In Som: Scip.

Peregrinatio. 40

OMnis peregrinatio obſcura & ſordida eſt ijs, quorum induſtria in patria poteſt eſſe illuſtris. Ad Marc. Cælium. Famil. lib. 2.

Omnibus peregrinantibus gratum eſt, minimarum quoque rerum, quæ domi gerantur, fieri certiores. Cælius ad Ciceronem, Famil. lib. 8.

In externis locis, minor eſt ad facinus verecundiæ Ad Marc. Famil. lib. 4.

Multi ſuam rem bene geſſere, & publicam, patria procul. Ad Trebatium, Famil. lib. 7.

Gloria. 41

GLoriæ, est illustris & peruagata multorum & magnorum, vel in suos ciues, vel in patriam, vel in omne genus hominū, fama meritorū. Pro Marc.
Gloria, est solida quædam res & expressa, non adumbrata ea est conscientiens laus bonorum, incorrupta vox benè iudicantium de excellenti virtute: ea virtuti resonat, tanquā imago gloriæ: quæ quia rectè factorum plerunq; comes est, non est à bonis viris repudianda. Illa autem quæ se eius imitatricem esse vult, temeraria atq; inconsiderata, & plerunq; peccatorum, vitiorumq; laudatrix fama popularis, simulatione honestatis, formam eius, pulchritudinemque corrumpit. 3. Tusc.

Quæ habent speciem gloriæ, collecta ex inanissimis splendoris insignibus, contemne: breuia, fugacia & caduca existima. Cic. Planc. Fam. lib. 10.

Vera gloria radices agit, atque etiam propagatur: ficta omnia tanquam flosculi celeriter decidunt: nec simulatum quicquam potest esse diuturnum. 2. Offic.

Honos, est præmium virtutis, iudicio studioq; ciuium delatum ad aliquem. Qui eum sententijs, qui suffragijs adeptus est, is mihi & honestus & honoratus videtur. De clar. Orat. ad Brutum.

Is verus triumphus est, cùm benè de Republica meritis testimonium à consensu ciuitatis datur. Philip. 14.

Is verè honos videri solet, qui non propter spem futuri beneficij, sed propter magna merita claris viris defertur & datur: estq; non inuitamentum ad tempus, sed perpetuæ virtutis præmium. Ad Planc. Fam. lib. 10.

Ea est, profectò iucunda laus, quæ ab his proficiscitur, qui ipsi in laude vixerunt. Ad Mart. Cat. Fam. lib. 25.

Is mihi videtur amplissimus, qui sua virtute in altiorem locum peruenit, non qui ascendit per alterius incommodum & calamitatem. Pro. Rosc. Amer.

Suscepit vita. 2. de Nat. deor. De Virtute. 45.

Quæ melior in genere hominum natura, quàm eorum qui se natos ad homines iuuandos, tutandos, conseruandos arbitrantur? Abijt ad deos Hercules: nunquam abijsset, nisi, cùm inter homines esset, eam sibi viam muniisset. 1. Tusc.

Eo omnis vitæ nostræ ratio. In Vatin. De repub. 39.

Actum præclarè cum ijs est, quorum virtus nec obliuione eorum qui sunt, nec reticentia posterorum sepulta esse poterit. Philip. 14.

Breuis vita data est; at memoria benè redditæ vitæ sempiterna: quæ si non esset longior, quàm hæc vita, quis esset tam amens, qui maximis laboribus & periculis ad summam laudem, gloriamque contenderet? Philip. 14.

Exiguum nobis vitæ curriculum natura circumscripsit; immensum gloriæ. Pro C. Rab.

Vita breuis est; gloriæ cursus sempiternus. Pro. Sest.

Breue tempus ætatis, satis est longum ad benè viuendum. 1. Tusc.

Honos alit artes, omnesq; incendimur ad studia, gloria: iacentq; ea semper, quæ apud quosque improbantur. 1. Tusc.

Trahimur omnes laudis studio, & optimus quisque maximè gloria ducitur. Ipsi illi philosophi etiam in illis libellis, quos de contemnenda gloria scribunt, nomen suum inscribunt: ac in eo ipso, in quo prædicationem & nobilitatem despiciunt, prædicari se, ac nominari volunt. Pro Arch. Poëta.

Opifices etiam post mortem nobilitari volunt. Quid enim Phidias sui similem speciem inclusit in clypeo Mineruæ, cum inscribere non liceret? Quid nostri philosophi? nonne in his ipsis libris, quos scribunt de contemnenda gloria, sua nomina inscribunt? 1. Tusc.

Nemo est tam aduersus à Musis, qui non mandari versibus æternum suorum laborum facile præconium patiatur. Pro Arch. Poëta.

Themistocles in illum. In Apophth. 3.

Poëta post mortem nobilitari volunt, vnde illud:

Aspicite, ô ciues, senis Ennij imaginis vrnam:
Hic vestrûm finxit maxima facta patrum.

Mercedem gloriæ efflagitat ab his, quorum patres affecerat gloria. Idemque:

Nemo me lachrymis decoret, nec funera fletu
Faxit: cur? volito docta per ora virûm. 1. Tusc.

Vix inuenitur qui laboribus susceptis, periculisque aditis,

ditis, non quasi mercedem rerum gestarum desideret gloriam. 1. Offic.

Nemo vnquam sine magna spe immortalitatis, se pro patria offert ad mortem. 1. Tusc.

Perfecti homines, & excellentibus ingenijs præditi, excitantur spe gloriæ, quæ habet formam honestatis, & similitudinem. Cato Maior.

Nemo nostrûm in Reipub. periculis cum laude ac virtute versatur, quin spe posteritatis fructuque ducatur. Pro C. Rabir.

Quum optimus quisque maximè posteritati seruiat, esse aliquid verisimile est, cuius is post mortem sensum sit habiturus. 1. Tusc.

Licuit esse otioso Themistocli, licuit Epaminondæ: sed nescio quomodo inhæret in mentibus, quasi seculorum quoddam augurium futurorum: quo quidem dempto, quis tam esset amens, qui semper in laboribus & periculis viueret? 1. Tusc.

Pueri efferuntur lætitia cùm vicerint, & pudet victos. Vt se accusari nolunt, quã cupiũt laudari! quos illi labores nõ perferũt, vt æqualiũ principes sint! 5. de Fin.

Quis tantos labores diurnos, nocturnósque domi, militiæque susciperet, si ijsdem finibus gloriam suam, quibus vitam, esset terminaturus? Sed optimi cuiusq; animus maximè ad immortalem gloriam nititur. Cato Maior.

Est angusti animi atque demissi, triumphi honorem atque dignitatem contemnere. Nam vt leuitatis est. In Piso. In Simil. 75.

Præstantes viri, nunquam tanta conati essent, quæ ad posteritatis memoriam pertinerent, nisi animo vidissent posteritatem ad se pertinere posse. Nonne melius multò fuisset, otiosam ætatem & quietam sine vllo labore & contentione traducere? Sed nescio quo modo animus erigens se, posteritatem semper ita prospicit, quasi cùm excesserit è vita, tum denique victurus sit. Cato Maior.

Sapiens virtutis honorem, præmium, haud prædam petit. 3. de Orat.

Nullam virtus aliam mercedem laborum, periculorumque

iorumque desiderat, præter hanc laudis & gloriæ: qua quidem detracta, Iudices, quid est quod in hoc tam exiguo vitæ curriculo & tam breui, tantis nos in laboribus exerceamus? Certè si nihil animus præsentiret in posterum, & si quibus regionibus vitæ spatium circumscriptum est, eijsdem omneis cogitationes terminaret suas. nec tantis se laboribus frangeret, neq; tot curis vigilijsque angeretur, nec toties de vita ipsa dimicaret, Nunc insidet quædam in optimo quoque virtus, quæ noctes & dies animum gloriæ stimulis concitat, atque admonet, non cum vitæ tempore esse dimittendam commemorationem nominis nostri, sed cum omni posteritate adæquandam. Pro Archia Poëta.

Nullam mercedem tanta virtus præter hanc laudis & gloriæ desiderat · qua etiam si careat, tamen est seipsa contenta: quanquam in memoria gratorum hominum, tanquam in luce posita, lætetur. Philip. 5.

Ex omnibus præmijs virtutis, amplissimum est præmium gloria: quæ vitæ breuitatem, posteritatis memoria consolatur: quæ efficit vt absentes adsimus, mortui viuamus: cuius gradibus etiam homines in cælum videntur ascendere, Pro Milone.

Non vita hæc dicenda est, quæ corpore & spiritu continetur: illa, inquam, illa vita est, quæ viget memoria seculorum omnium, quam posteritas alit, quam ipsa æternitas semper intuetur. Pro. Marc.

Vestra quæ dicitur vita, mors est. Somn. Scip.

Nihil est vera gloria dulcius. Philip. 5.

Natura nihil præstantius habet, nihil quod magis expetat, quàm honestatem, quàm laudem, quàm dignitatem, quàm decus. 2. Tusc.

Antiquior sit possessionibus gloria. 1. de Diuinat.

Verum decus in virtute positum est. Cicero ad Plancum. Famil. lib. 10.

De morte. 42

OMnium rerū mors est extremum. ad Torq. Fam 6.

Mors est discessus animæ à corpore. 1. Tusc.

Mors somno similis est. 1. Tusc.

Morti nihil est tam simile, quàm somnus. Cato Maior.

Somnus,

Somnus, imago mortis. 1. Tusc.

Mors, quasi saxum Tantalo semper impendet. 1. de Fin.

Moriendum certè est, & id incertum an eo ipso die. Cato Maior.

Nemini exploratum potest esse, quomodo sese habiturum sit corpus, non dico ad annum, sed ad vesperum. 2. de Finib.

Quis est, quamuis sit adolescens, cui sit exploratum, se ad vesperum esse victurum? Cato Maior.

Mors omnibus est parata. 4 Inuect. in Catil.

Omnibus definita est mors. Pro Sestio.

Mortem omnibus natura proposuit. Philip. 4.

Necesse est mori. 2. Tusc.

Moriendum est omnibus: estq; finis miseriæ in morte. 2. Tusc.

Commorandi nobis natura diuersorium, non habitandi dedit. Cato Maior.

Ex vita discedendum est, tanquam ex hospitio, non tanquam ex domo. Cato Maior.

Si hoc tempore diem tuum non abieris, paucis post diebus est tibi moriendum, quoniam homo natus es. Sulpitius ad Ciceron. Famil. lib. 4.

Hoc meditatum ab adolascentia debet esse, mortem vt negligamus: sine qua meditatione, tranquillo esse animo quis non potest. Cato Maior.

Mortem omnibus horis impendentem timens, quis tranquillo animo possit consistere? Cato Maior.

Qui id quod vitari non potest metuit, is viuere animo quieto nullo modo potest. 2. Tusc.

Quæ potest esse in vita iucunditas, cùm dies & noctes cogitandum sit, iamiam esse moriendum? 1. Tusc.

Qui mortem non timet, magnum is sibi præsidium ad beatam vitam comparauit. 2. Tusc.

Non deterret sapientem mors, quæ propter incertos casus quotidie imminet, & propter breuitatem vitæ nunquam longè potest abesse. Tuscul.

Vtrum viuere, an mori sit melius, dij immortales sciunt: hominum quidem scire arbitror neminem. 1. Tusc.

A malis mors abducit, non à bonis. 1.Tusc.

Ipse animi discessus à corpore fit sine dolore, & fit plerunque sine sensu, nonnunquam etiam cum voluptate: totum hoc leue est, qualecunque sit: fit enim ad punctum temporis. 1.Tusc.

Tunc erimus beati, quum corporibus relictis, cupiditatum & æmulationum erimus expertes. 1.Tusc.

Pellantur istæ ineptiæ penè aniles, ante tempus mori miserum esse. Quod tandem tempus? naturæne? At ea quidem dedit vsuram vitæ tanquam pecuniæ, nulla præstituta die. Quid est igitur quod querare, si repetit quum vult? ea enim conditione acceperas. Quæ verò ætas longa est? aut quid omninò homini longum. Nonne modò pueros, modò adolescentes in cursu à tergo insequens, nec opinantes assecuta est senectus? Omnia ista perinde vt cuique data sunt, pro rata parte, aut longa aut breuia dicuntur. 1.Tusc.

Mors terribilis est ijs, quorum cum vita omnia extinguuntur, non ijs quorum laus emori non potest. Paradox.2.

Honesta mors nunquam est fugienda, sæpè etiam appetenda. Martius ad Cic.Famil.lib.11.

Vetat dominans in nobis Deus. 1.Tusc. In pijs Sentent.68.

Non est iniussu Imperatoris. Cato Maior. In pijs Sent 70.

Nos, si quid tale acciderit. 1.Tusc. In pijs Sent. 72.

Tibi & pijs omnibus. Som.Scip. In pijs Sent.69.

Nisi Deus. Som.Scip. In pijs Sent. 71.

Sunt qui se gratum mortuis facere, si grauiter eos lugeant, arbitrantur. Accedit superstitio muliebris quædam: existimant enim dijs immortalibus se faciliùs satisfacturos, si eorum plaga perculsi, afflictos se & stratos esse fateantur. 3.Tusc.

Mortuorum corpora nihil sentiunt in sepultura: Quantum autem consuetudini, famæque dandum sit, id curent viui; sed ita, vt intelligant nihil ad mortuos pertinere. 1.Tusc.

Quum ab amicis rogaretur Diogenes, 1.Tuscul. In Apophth.37.

Mors bonum sit an malum plenissimè primo Tusculanarum leges: & in dialogo, qui Cato Maior inscribitur.

Mors an contemnenda. 43

QVis est, aut quotusquisque, cui mors cùm appropinquet, non refugiat timido sanguine, atque exalbescat metu. 5 de Finib.

Emori nolo. 1 Tusc. In Apophth. 43.

Virtutis quæ sit vis & commendatio. 44

VIrtus est per se ipsa laudabilis, & sine qua nihil laudari potest. 2 de Orat.

Virtus nihil est aliud, quàm in se perfecta, & ad summum perducta natura. 1 de Leg.

Virtus est affectio animi constans, conueniensque, laudabiles efficiens eos in quibus est: & ipsa est per se sua sponte, separata tamen vtilitate, laudabilis: ex ea proficiscuntur honestæ voluntates, sententiæ, actiones, omnisque recta actio. 4. Tusc.

Virtutis multæ definitiones consulto à nobis omittuntur.

Honestum. 45

HOnestum esse dicitur aliquid, non ob eam caussam, quia laudetur à multis: sed quia tale sit, vt vel si ignorarent id homines, vel si obmutuissent; pulchritudine sua tamen esset, specieque laudabile. 2 de Finib.

Honestum, etiamsi nobilitatum non sit, aut etiamsi à nemine laudetur, tamen laudabile est natura: quod si oculis cerneretur, mirabiles amores excitaret sapientiæ. 1 Offic.

Honestum est quod, detracta omni vtilitate, sine vllis præmijs fructibusue, possit ipsum propter se iure laudari. 2 de Finib.

Si non ipso honesto mouemur, vt viri boni simus, sed vtilitate aliqua atque fructu, callidi sumus, non boni. Nam quid facit is in tenebris, qui nihil timet nisi testem vel iudicem? quid in deserto loco, nactus quem

multo auro spoliare possit, imbecillum atque solum ? 1. de Legib.

Si emolumentis, non suapte natura virtus expetitur, vna erit virtus quæ malitia rectissimè dicetur. Nam qui virtutem pretio metiuntur, nullam virtutem, nisi malitiam putant. 1. de Leg.

Nulla potest esse virtus nisi gratuita. Nam quæ voluptate, quasi mercede aliqua ad officium impellitur, ea non virtus, sed fallax est imitatio, simulatioque virtutis. 5. Tusc.

Quicquid præter id quod honestum sit, expetendum esse duxeris, in bonisque numeraueris, & honestum ipsum quasi virtutis lumen extinxeris, & virtutem penitus euerteris. 3. de Finib.

Difficile est hominibus persuadere, honestum propter seipsum eligendum esse. C. Cassius Ciceroni, Fam. lib. 15.

Si ipsam honestatem vndique perfectam & absolutam, rem vnam præclarissimam omnium maximéque laudandam penitus videremus: quoniam gaudio compleremur, quum tantopere eius adumbrata opinione lætemur. 5. de Finib.

Sumus natura studiosissimi, appetentissimique honestatis, cuius si quasi lumen aliquod aspexerimus, nihil est quod, vt eo potiamur, non parati simus & ferre, & perpeti. 2. Tusc.

Nihil est virtute amabilius: quam qui adeptus erit, vbicunque erit gentium, à nobis diligetur. 1. de Natura Deor.

Virtutem necessariò gloria sequitur. 1. Tusc.

Gloria virtutem tanquam vmbra, sequitur, 1. Tusc.

Nihil est virtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. 1. de Nat. Deor.

Nihil est amabilius virtute, nihil quod magis alliciat homines ad diligendum quippe cùm propter virtutem & probitatem eos etiam quos nunquam vidimus, quodammodo diligamus. Cuius ea est vis, vt eam (quod maius est) in hoste etiam diligamus. In Lælio.

Animi hominum mouentur ad diligendum, cùm eorum, quibuscum vsu coniuncti sunt, virtutem & bonitatem

nitatem perſpiciunt. In Lælio.

Conciliantur animi hominum dignitate hominis, rebus geſtis, æſtimatione vitæ: alienantúrque ab ijs, in quibus hæc non ſunt. 1 de Orat.

Suſcepit vita, conſuetudoque communis, vt beneficijs excellentes viros in cœlum fama ac voluntate tollamus. 2 de Nat: Deor.

Quæ natio non comitatem, non beneuolentiam, non gratum animum, & beneficij memorem diligit? Quæ ſuperbos, quæ maleficos, quæ crudeles, quæ ingratos non aſpernatur, non odit? 1 de Legib.

Eos viros nos ſuſcipimus maximiſq; efferimus laudibus, in quibus exiſtimamus nos, excellentes quaſdam & ſingulares virtutes perſpicere. Deſpicimus autē eos & contemnimus, in quibus nihil virtutis, nihil animi, nihil neruorum putamus. Quamobrem contemnuntur ij, qui nec ſibi nec alteri proſunt, vt dicitur, in quibus nullus labor, nulla induſtria, nulla cura eſt. Admiratione autem quadam afficiuntur ij, qui anteire cæteros virtute putantur. 2 Offic.

Illud honeſtum, quod in alio cernimus, nos mouet: atque illi, in quo id ineſſe videtur, amicos facit. Omnis enim virtus nos ad ſe allicit; facitque vt eos diligamus in quibus ipſa ineſſe videtur. 1 Offic.

Quis eſt tam diſſimilis homini, qui non moueatur & offenſione turpitudinis & comprobatione honeſtatis? Quis eſt qui non oderit libidinoſam, proteruam adoleſcentiam? Quis contra, in illa ætate pudorē, conſtantiam, etiamſi ſua nihil interſit, non tamen diligat? An obliuiſcimur quantopere, in audiendo, in legendoq; moueamur, cùm piè, cùm amicè, cùm magno animo, aliquid factum cognoſcimus? 5 de Finib.

Quæ magno animo & claro fortiter & excellenter geſta ſunt, ea neſcio quo modo quaſi pleno ore laudamus. 1 Offic.

Cùm aliquid clementer, manſuetè, iuſtè, rectè, moderatè, ſapienter factum aut legimus, aut audimus: quo ſtudio incendimur, non modò in geſtis rebus, ſed etiam in fictis, vt eos ſæpe, quos nunquam vidimus, diligamus? Pro Marcel.

Quis est qui non admiretur splendorem pulchritudinemque virtutis? 2. Offic.

Conciliatrix amicitiæ, est virtutis opinio. In Lælio.

Habet hoc virtus, vt viros fortes species eius & pulchritudo etiam in hoste posita delectet. In Pisonem.

Est proprium virtutis, conciliare sibi animos hominum, & ad vsus suos adiungere. 2. Offic.

Virtus conciliat amicitias atque conseruat. In ea enim est conuenientia rerum, in ea est stabilitas, in ea est constantia: quæ cùm se extulit, & lumen suũ ostendit, & idem aspexit, agnouitque in alio, ad id se admouet: vicissimq; accipit illud quod in altero est: ex quo eorum exardescit siue amor, siue amicitia. In Lælio.

Propter virtutem iure laudamur, & in virtute rectè gloriamur. 3. de Nat. Deor.

Vera laus veræ virtuti debetur. 1. de Orat.

Nihil quidquam sine virtute laudabile. 1. Tusc.

Quibus gradibus Rumulus ascendit in cælum? rebus gestis atque virtutibus. Parad. 1.

Bonus vir propriè & copiosè laudari sine virtutum cognitione non potest. 2. de Orat.

Eos, quorum vita perspecta est in rebus honestis atque magnis & bene de Republica sentientes, aut aliquo honore & imperio affectos obseruare & colere solemus. 1. Offic.

Vehementer amor multitudinis commouetur ipsa fama & opinione liberalitatis, beneficentiæ, iustitiæ, fidei, omniumque earum virtutum, quæ pertinent ad mansuetudinem ac facilitatem: eosque, in quibus eas virtutes inesse videmus, à natura ipsa diligere cogimur. 3. Offic.

Ea virtus videtur præstantis viri, quæ est fructuosa alijs, sibi autem laboriosa, aut periculosa, aut certè gratuita 2. de Orat.

Si quod optimum, maximumque est, id volumus adipisci virtuti opera danda est, sine qua nullam rem expetendam consequi possumus. In Lælio.

Verum decus in virtute positum est Cicero ad Plancum. Famil. lib. 10.

Digna est virtus gloriatione; tantumque præstat ce-

tis rebus, vt dici vix possit quid intersit. 4. de Finib.

Nesciunt multi, nesciunt quantas vires virtus habeat: nomen virtutis tantum vsurpant; quid ipsa valeat, ignorant. Parad. 2.

Non sunt isti audiendi, qui virtutem duram & quasi ferream esse volunt. In Lælio.

Non est inhumana virtus, neq; immanis, neq; superba, quæ populus vniuersos tueri, eisq; optimè consulere soleat: quod non faceret profectò, si à vulgi charitate abhorret. In Lælio.

Virtus, quam sequitur charitas, mininè repudianda est. In Lælio.

Virtus altissimum locum in homine, & maximè excellentem tenet. Cum autem assumpta est ratio, tanto in dominatu locatur, vt omnia prima natura huius tutelæ subijciantur. 4. de Finib.

Virtus, omnia quæ cadere in hominem possunt, subter se habet eaque despiciens, casus contemnit humanos: culpáque omni carens, præter seipsam, nihil censet ad se pertinere. 5. Tusc.

Optimè virtus se ipsa nouit, & quàm amabilis sit, intelligit. In Lælio.

Virtutis tanta est vis, vt non possit vnquam esse vir bonus non beatus. In Pison.

In virtute satis est præsidij ad bene viuendum, satis etiam ad beatè; satis vt fortiter viuamus, etiam vt magno animo: & quidem vt nulla re vnquam egeamus, semperq; simus inuicti: sequitur, vt nihil pœniteat, nihil desit, nihil obstet. 5. Tusc.

Præsidij ad viuendum in virtute satis est. 5. Tusc.

Virtus ad beatè viuendum seipsa contenta est. 5. de Finib.

Cùm fateamur satis magnam vim esse in vitijs ad miseram vitam; nonne fatendum est, eadem vim in virtute esse ad beatam vitam? Contrariorum enim contraria sunt consequentia. 5. Tusc.

Quanti est æstimanda virtus, quæ nec eripi, nec surripi potest vnquam: nec naufragio, neque incendio amittitur, nec tempestatum, nec temporum permutatione mutatur? qua præditi qui sunt, soli sunt diuites: soli

enim possident res & fructuosus & sempiternas: solique (quod est proprium diuitiarum) contenti sunt rebus suis. Satis esse putant quod est; nihil appetunt, nulla re egent, nihil sibi deesse sentiunt, nihil requirunt. Parad. Vlt.

Virtus in tempestate saeua quieta est, & lucet in tenebris,& pulsa loco manet tamen, atque haeret in patria, splendetque per se semper, neque alienis vnquam sordibus obsolescit. Pro Sestio.

Amitti virtus non potest. 2. Tusc.

Virtus est altissimis defixa radicibus, quae nunquam vlla vt labefactari potest, nunquam dimoueri loco. Philip. 4.

Ei non multum potest obesse fortuna, qui sibi firmius in virtute, quam in casis praesidium collocauit. 4 ad Heren.

Omnes benè viuendi rationes in virtute sunt collocandae,propterea quod sola virtus in sua potestate est, Omnia praeter eam,subiecta sunt fortunae dominationi, 4. ad Heren.

Maior est virtutis iucunditas, quam voluptas, quae percipitur ex libidine & cupiditate. 3. Act. in Verrem.

Tu plura si desideres, euolue diligenter quintum Tusculanarum: nos enim ea tantùm quae videbantur grauiora, selegimus, ne potius ex integro librum transcripsisse, quàm ex praecipuis praecipua selegisse videremur.

Expetendarum rerum tria genera. 46

REerum expetendarum tria sunt genera. Nam est quiddam quod sua vi nos alliceat ad sese, non emolumento captans aliquo, sed trahens sua dignitate: quod genus, virtus, scientia, veritas est. Aliud autem non propter vim suam & naturam, sed propter fructum atque vtilitatem petendum: quod pecunia est. Tertium est, ex horum partibus iunctum, quod & sua vi, & dignitate nos inductos ducit, & prae se gerit quandam vtilitatem quo magis expetatur, vt amicitia, bona existimatio. 2. de Inuent.

Vitia virtutis speciem plerumque induunt. 47

CErnenda sunt diligenter, ne ea nos fallant vitia, quæ virtutem videntur imitari. Nam & prudentiam malitia, & temperantiam immanitas in voluptatibus aspernandis, & magnitudinem animi superbia in animis extollemus, & despicientia in contemnendis honoribus, & liberalitatem effusio, & fortitudinem audacia imitatur, & iustitiam acerbitas, & religionem superstitio: studijsque bonis similia videntur ea, quæ sunt in eodem genere nimia. In Part.

Astutæ tollendæ sunt, eaque malitia, quæ vult quidem videri se esse prudentiam; sed abest ab ea, distatq; plurimum: nec vlla pernicies vitæ maior inueniri potest, quam cùm in malitia inest simulatio. 3 Offic.

Omnibus veris falsa quædam adiuncta sunt tanta similitudine, vt nulla insit iudicandi & assentiendi nota. 1. de nat. Deor.

Finitima sunt falsa veris. 4. Academ.

Voluptas. 48

IMitatrix est boni Voluptas, malorum mater omnium: cuius blanditijs corrumpuntur quæ naturâ bona sunt. 1. de Leg.

Malorum esca, voluptas: qua homines capiuntur, vt hamo pisces. Cato Maior.

Voluptate capimur omnes. 1. de Leg.

Voluptates blandissimæ dominæ, sæpe maiores partes animæ à virtute detorquent. 2. Offic.

Maximas virtutes iacêre oportet, voluptate dominante. Ad Attic. lib. 5.

In voluptatis regno non potest virtus consistere. Cato Maior.

Qui voluptati deditus est, huic omnia sensu, non ratione sunt iudicanda: eáque dicenda optima, quæ sunt suauissima. 2. de Finib.

Impedit consilium voluptas rationi inimica, ac mentis, vt ita dicam, perstringit oculos, nec habet vllum cum virtute commercium. Cato Maior.

Semouenda est voluptas, non solùm vt recta sequamur, sed etiam vt loqui deceat frugaliter. 2. de Finib.

Voluptas quò est maior, eò magis mentem à sua sede

& statu dimouet. Parad. 1.

Non est necesse, tanquam meritricem. 2. de Finib. In simil. 46.

Non est dignus nomine hominis, qui vnum diem totum velit esse in voluptate. 2 de Finib.

Non est eius, qui dolore summum malum metiatur, mentionem facere virtutis. 3 Tusc.

Qui voluptatibus ducuntur, & se vitiorum illecebris, & cupiditatum lenocinijs dediderunt, missos faciant honores, nec attingant Rempublicam, patiantur viros fortes labore, se otio suo perfrui. Pro Sest.

Nihil altum, nihil magnificum ac diuinum suscipere possunt, qui suas omnes cogitationes abiecerunt in rem tam humilem, tam contemptam. In Lælio.

Fieri non potest, vt animus libidini deditus, amore, desiderio, cupiditate, sæpe nimia copia, inopia etiam nonnunquam impeditus, literis operam dare possit. Nec est alia causa vlla, cur in tantis præmijs eloquentiæ, tanta voluptate dicendi, tanta laude, tanta gloria, tanto honore, tam sint pauci, sempe que fuerint, qui in hoc labore versarentur. Omittendæ enim sunt omnes voluptates: relinquenda studia delectationis, ludus, iocus, conuiuium sermo etiam penè omnium familiarum deferendus: quæ res in hoc genere homines à labore studióque deterret. Pro M. Cælio.

Multa nobis blandimenta natura ipsa genuit, quibus sopita virtus conniueret: & multarum rerum iucundissimarum varietatum dedit, quibus non modò primo ætas, sed etiam iam corroborata caperetur. Pro M. Cælio.

Plerique propter voluptatem & paruam & non necessariam, tum in morbos graues, tum in damna, tum in dedecora incurrunt: sæpe etiam legum iudiciorumque pœnis obligantur. 1 de Finib.

Nulla capitalior pestis, quàm corporis voluptas, hominibus à natura data est. Cato Maior.

Vitium ventris & gutturis non modò minuit ætatem hominibus, sed etiam aufert. Pro M. Cælio.

Voluptatem dimittamus, & suis se finibus tenere iubeamus: ne blanditijs eius illecebrisque capiatur animi

animi voluptas. 3. de Finib.

Amores & deliciæ maturè & celeriter deflorescunt. Pro. M. Cœlio.

Fluit voluptas,& prima quæque euolat: sæpiusque relinquit causas pœnitendi, quam recordandi. 2. de Finib.

Vnà cum satietate moritur memoria voluptatis. 2. Offic.

Omnibus in rebus voluptatibus maximis fastidium finitimum est. 2. de Orat.

Nos omnes voluptate quemadmodum natura capiamur: plura primo de Finibus.

Animus. 49

OPus est te animo valere, vt corpore possis. Cicer. Tironi, Famil. 16.

Ex anima constamus & corpore, 4. de Fin.

Constamus ex animo & corpore. 3. Tusc.

Animus est rationis compos & particeps: quo nihil ab optimo & sapientissimo genitore melius est procreatum, De Vniue. si.

Mente nihil homini dedit Deus ipse, diuinius. 3. Offic.

Nobis Deus, siue mater rerum omnium Natura dedit animum, quo nihil est præstantius neque diuinius. Parad. 1.

Animus est ingeneratus à Deo. 1. de Legib. In Pijs. Sent. 35.

Est animus cœlestis. Cato Maior. in Pijs 36.

Dij immortales. Cato Maior in Pijs 26.

Humanus animus decerptus est ex mente diuina. 5. Tusc.

Animus cùm est secum. 1. Tusc. in Pijs. 5.

Nulla est celeritas. 1. Tusc. in Pijs. 38.

Duæ sunt viæ. 1. Tusc. in Pijs 60.

Oportet vt ipsa se mens. 5. Tusc in Pijs 39.

Eorum animi, Somn. Scip. in Pijs 61.

Animus solus, nec cùm adest, nec cùm discedit, apparet. Cato Maior.

Omnium animi immortales sunt: sed bonorum, fortiumque diuini. 2. de Legib.

Bonorum virorum mentes mihi diuinæ atq; æternæ videntur, & ex hominum vita, ad deorum religionem sanctimoniámque demigrare. Pro. Caio Rabirio.

Sic habeto, te non esse mortalem, sed corpus hoc. Som. Scip.

Corpus hoc est mortale, animi verò motus sempiterni. Pro Sestio.

Nihil interest, motu animi sublato, non dico inter pecudem & hominem: sed inter hominem & saxum, aut truncum, aut quiduis generis eiusdem. In Lælio.

Duplex est vis animorum: vna pars in appetitu posita: altera in ratione quæ docet & explanat quid faciendum, fugiendumque sit: ita fit vt ratio præsit, appetitus verò obtemperet. 1. Offic.

Est animorum ingeniorumque nostrorum naturale quasi quoddam pabulum, consideratio, contemplatióq; naturæ: doctoque homini & erudito cogitare est viuere. Sapientis enim cogitatio non fermè ad inuestigandum adhibet oculos aduocatos. 5. Tusc.

Animus perturbatus & incitatus, nec cohibere se potest, nec quo loco vult, consistere omnino. 4. Tusc.

Animus æger. 3 Tusc. In Apopth. 124.

Quemadmodum oculus conturbatus. 3. Tus. In Similil. 33.

Animi morbi, sunt cupiditates immensæ & inanes, diuitiarum, gloriæ, dominationis, libidinosarum etiam voluptatum, accedunt ægritudines, molestiæ mœrores, qui animos exedunt, conficiuntque curis. 1. de Finibus.

Ægris corporibus simillima est animi ægritudo. 1. de Finib.

Æquo animo dolemus, dum corpore dolemus. 3. de Offic.

Errat qui vllum aut corporis, aut fortunæ vitium animi vitijs grauius eximat. 3. Tusc.

Morbi perniciosiores pluresque sunt animi quàm corporis. 3. Tusc.

Corpora curari possunt; animorum nulla medicina est. 3. Tusc.

Animi lineamenta sunt pulchriora, quàm corporis. Rectè sapiens solus liber, nec dominationi cuiusquam parens, neque obediens cupiditati. Rectè invictus, cuius etiamsi corpus constringatur, animo tamen vincula inijci nulla possunt. 3. de Finib.

Corpori tantum præstat mentis excellens perfectio, vt vix possit cogitari quid intersit. 5. de Finib.

Deus & ortu & virtute antiquiorem genuit animum: cumque vt dominum atque imperantē obedienti præfecit corpori. De Vniuers.

Vt multò maiora sunt opera animi, quàm corporis: sic eæ res, quas persequimur ingenio ac ratione, gratiores sunt, quam hæ quas viribus. 2. Offic.

Quò maior est vis animi, quàm corporis; hoc sunt maiora ea quæ concipiuntur animo, quàm illa quæ corpore. Philip. 11.

Quum multùm animus corpori præstet. 2. de Leg. In pijs Sent. 22.

Non viribus. Cato Maior. Consilium 26.

Maior est animi voluptas, quàm corporis. 2. de Fin.

Voluptate animi, nulla potest esse maior. Cato Maior.

Corpore nihil nisi præsens & quod adest, sentire possumus: animo autem & præterita & futura. 1. de Finibus.

Corpus tamdiu gaudet, dum præsentem sentit voluptatem: animus & præsentem percipit pariter cum corpore, & prospicit venientem, nec præteritam præterfluere sinit. 5. Tusc.

Corpus est quasi vas animi, aut aliquod receptaculum. 1. Tusc.

Deus animum conclusit in corpore. De Vniuersitate.

Exercendum est corpus, & ita efficiendum, vt obedire consilio, rationique possit in exequendis negotijs, & in labore tolerando. 1. Offic.

Redditur terræ corpus. 2. de Leg.

Formæ dignitas aut morbo deflorescit, aut vetustate extinguitur. 4. ad Heren.

Ratio. 50

MUnus animi, est ratione vti. 3. Tusc.

Nihil est non dicam in homine, sed in omni cœlo atque terra, ratione diuinius, qua quum adoleuit atque perfecta est, nominatur ritè sapientia. 1 de Leg.

Domina omnium & regina est ratio: quæ connexa per se, & progressa longius, fit perfecta virtus: hæc vt imperet illi parti animi quæ obedire debet, id videndum est viro, quonam modo, inquies? velut seruo dominus, velut Imperator militi, velut parens filio 2 Tusc.

Bene adhibita ratio cernit, quid optimum sit: neglecta, multis implicatur erroribus. 4 Tusc.

Societatis humanæ vinculum, est ratio & oratio; quæ dicendo, communicando, disceptando, iudicando conciliat inter se homines, coniungitque naturali quadam societate. Neque vlla re alia longius absumus à natura ferarum. 1. Offic. De homine, 119.

Ratione præstamus belluis. 1. de Leg.

Ut patrimonium homini ab homine relinquitur, sic ratio homini à Deo. 3. de Nat. Deor.

Nihil potest esse æquabile, quod non à certa ratione proficiscitur. 2 Tusc.

Nihil per se amplum est, nisi in quo iudicij ratio extat. Ad Brut. 16.

Plus apud nos vera ratio valeat, quàm vulgi opinio. Parad. 1.

Grauior & validior est decem virorum bonorum sententia, quàm totius multitudinis imperitæ. Pro Planco.

Sunt homines, qui rationem bono consilio à dijs immortalibus datam, in fraudē malitiamque conuertunt. 3. de Nat. Deor.

Appetitus rationi obediant. 51

APpetitus omnes contrahendi, sedandique sunt, excitandaque est animaduersio & diligentia, vt ne quid temerè ac fortuitò, inconsideratè, negligenterque agamus. 1. Offic.

Efficiendum est vt appetitus rationi obediant, eamque

que neque præcurrant, nec propter pigritiam aut ignauiam deserant, sintque tranquilli, atque omni perturbatione animi careant ex quo elucebit omnis constantia, omnisque moderatio. 1. Offic.

Tu in hanc sententiam plura lege, Primo Offic. cap. Duplex est enim.

Moderari & animo & orationi, cum sis iratus, aut etiam tacere & tenere in sua potestate motum animi & dolorem, etsi non est perfectæ sapientiæ, tamen non est mediocris ingenij. Ad Quint. Frat. Epist. 1.

Animum vincere, iracundiam cohibere, victoriam temperare, aduersarium non modò extollere iacentē, sed etiam amplificare eius pristinam dignitatem, præclarum est. Hæc qui faciat, non ego cum summis viris comparo, sed simillimum Deo iudico. Pro Mar.

Si quis hoc robore animi est, atque hac indole virtutis ac continentiæ, vt respuat omnes voluntates, omnemque vitæ suæ cursum in labore corporis, atque in animi contentione conficiat; quem non quies, non remissio, non æqualium studia, non ludi, non conuiuia delectent; nihil in vita expetendum putet, nisi quod est cum laude & honore & cum dignitate coniunctum: hunc mea sententia diuinis quibusdam bonis instructū atque ornatum puto. Pro M. Cælio.

Regium est ita viuere, vt non modò non homini, sed ne cupiditati quidem vlli seruias: contemnere omnes libidines: non auri, non argenti, non cæterarum rerum indigere: populi vtilitati magis consulere, quàm voluntati: nemini cedere, multis obsistere. Pro Syll.

Refrænet primùm libidines. Parad. pen. Imperator. 30.

Esse abstinentem, continere omnes cupiditates, præclarum magis est, quàm difficile. Ad Quintum Frat. Epist 1.

Quum præcipitur, vt nobismetipsis imperemus, hoc præcipitur, vt ratio coerceat temeritatem. 2. Tusc.

Cupiditates sunt insatiabiles, quæ non modo singulos homines, sed vniuersas familias euertunt, totam etiam labefactant Remp. Ex cupiditatibus odia, dissidia, discordiæ,

discordiæ, seditiones, bella nascuntur. Nec hæ sese foris solùm iactant, nec tantùm in alios cæco impetu incurrunt, sed intus etiam animis inclusæ inter se dissident atque discordent. 1. de Finib.

Semper manendum in officio. 52

NUlla vitæ pars neq; publicis, neq; priuatis, neque forensibus, neque domesticis in rebus, neq; si tecum agas quid, neque si cum altero contrahas, vacare officio debet. In eoque excolendo sita est vitæ honestas omnis, & in negligendo turpitudo. 1. Offic.

Nec pretio, nec gratia, nec periculo, nec simultate à via recta nos ostendimus oportere deduci: nec ab vlla re honesta, periculi, aut laboris magnitudine. 3. ad Heren.

Nullo casu arbitror hoc constanti homini posse contingere, vt vlla intermissio fiat officij. In Lælio.

Nulla lassitudo impedire officium, & fidem debet. Cic. Cornific Famil. 12.

Pericula, labores, dolores etiam optimus quisque suscipere mauult, quàm deserere vllam officij partem. 1. de Finib

Artium studio à rebus agendis abduci, contra officium est. 1. Offic.

Si quis omissis. 1. de Inuent. Vide, Doctus invisus 24.

Et benè & honestè viuendum. 53

OPtima viuendi ratio est eligenda: eam iucundam consuetudo reddet. 4. ad Her.

Omnis nostra cura debet in hoc versari semper si possimus, vt boni aliquid efficiamus: Sin minus, vt certè nihil mali. 2 de Orat.

Semper ita viuamus, vt rationem nobis reddendam arbitremur. 4. Act. in Verrem.

Non ob ea solùm incommoda. 1. de Finib. Vide Impij. 111.

Si impietas. 3 de Finib. Vide, Impij. 111.

A recta conscientia transuersum vnguem non oportet quenquam in omni vita sua discedere. Cic. Attic. lib. 13.

Nobis persuasum esse debet, si deos, homines q; celare possimus, nihil tamen auarè, nihil iniustè, nihil libidinosè,

dinosè, nihil incontinenter esse faciendum : honesta bonis non occulta quæruntur. 3. Offic.

Improbum est relinquere honestatem propter vtilitatis magnitudinem. 3. de Offic.

Tu honestatem vtilitati præferendam esse disces ex tertio Officiorum.

Sobriè viuendum. 54

Esse oportet vt viuas, viuere non vt edas. 4. ad Heren.

Victus, cultusque corporis, ad valetudinem referantur, & ad vires, non ad voluptatem. 1. Offic.

Tantum cibi & potionis adhibendum est, vt reficiantur vires, non opprimantur. Cato Maior.

Iucunditas victus est in desiderio, & non in satietate. 5. Tusc.

Cibi condimentum est fames; potionis, sitis. 2. de Finib.

Darius. 5. Tusc. In Apopthth. 59.

Ptolemæo. 5. Tusc. In Apophth. *60*.

Timotheus. 5. Tusc. In Apophth. 58.

Quum Dionysius. 5. Tusc. In Apophth. *61*.

Non intelligunt homines, quem magnum vectigal sit parsimonia. Parad. *6*.

Quæritur in re domestica continentiæ laus: in publica, dignitatis. Pro Flacco.

Omnium perturbationum fons est intemperantia, quæ est à tota mente, etiam à recta ratione defectio, sic auersa à præscriptione rationis, vt nullo modo appetitiones animi nec regi, nec contineri queant. 4. Tusc.

Mente rectè vti non possumus, multo cibo & potione completi. 5. Tusc.

Quæ virum forma deceat, & qui victum esse debeat, primo Officiorum lege, capite, Quum autem.

Turpitudo

Turpitudo fugienda. 55

NIhil est tam tetrum, nihil tam aspernandum, nihil homine indignius, quàm turpitudo. 2. Tusc.

Nihil est tam contra naturam, quàm turpitudo. 3. Offic.

Nihil est detestabilius dedecore. Phil. 3.

Periculum minus fugiendum est, quàm turpitudo. Phil. 7.

Ne turpitudo suscipiatur vitæ cupiditate. Philip. 13.

Nihil est malum, nisi quod turpe aut vitiosum est 2. Tusc.

Si vnum in locum collata sint omnia mala, cum turpitudinis malo non erunt comparanda. 2. Tusc.

Misera est ignominia iudiciorum publicorum. Et cuius bona ex edicto possidentur, huius omnis fama & æstimatio cum bonis simul possidetur. Pro Quintio.

Nemo est tam agrestis. In Parador. Vide Ignominia.

Non peccandum. 56

PEccare, est tanquam trans silire lineas. Paradox. 2.

Peccare certè licet nemini. Parad. 3.

Accipere præstat, quàm facere iniuriam. 5. Tusc.

Peccati dolor, & maximus, & æternus est. Ad Attic. 11.

Quæ parua videntur esse delicta, neque à multis intelligi possunt; ab ijs etiam diligentius est declinandum. 1. Offic.

Temperantia. 57

TEmperantia, est moderatrix omnium commotionum. 5. de Finib.

Est temperantia, libidinum inimica. 3. Offic.

Temperantia est, quæ in rebus aut expetendis aut fugiendis vt rationem sequamur, monet: quæ animis pacem affert, & eos quasi quadam concordia placat ac lenit. 1. de Finib.

Nihil reperiri potest tam eximium, aut tam expetendum, quàm istam virtutem, moderatricem animi, temperantiam, non latere in tenebris, neque esse ab-

ditam;

ditam sed in luce esse positam. Ad Q. Frat. Epist. 1.

Quemadmodum temperantia. 4 Tuscul. In Simil. lib 38.

Frugalitatis esse videtur proprium, motus animi appetentes regere & sedare, semperque aduersantem libidini, moderatam in omni re seruare constantiam. 3. Tusc.

Eas tres virtutes, fortitudinem, iustitiam, prudentiam, frugalitas est complexa. 3 Tusc.

Non potest temperantiam laudare is, qui ponit summum bonum in voluptate, est enim temperantia, libidinum inimica. 3. Offic.

Qui voluptatem summum bonum statuit, esse temperans nullo modo potest. 1 Offic.

Quæ laus, quod decus erit tanti, quod adipisci cum dolore corpus velit, qui dolorem summum malum sibi esse persuaserit? 2 Tusc.

Mediocritatis optima regula. 58

NIhil est quod tam deceat, quàm in re omni seruare constantiam. 1. Offic.

His rebus quæ tractantur in vita, modum quendam & ordinem adhibentes, honestatem & decus conseruabimus. 2. Offic.

Mediocritas ad omnem vsum, cultumque vitæ referenda est. In omnibus rebus mediocritas est optima. 1 Offic.

Modus est optimus, decus ipsum tenere, nec progredi longius. Orat. ad Brut.

Suus cuique modus est: tamen magis offendit nimium, quàm parum. 1 de Orat.

Tu quæ sint in omni actione seruanda, lege primo Offic. cap. In omni autem actione.

Verecundia. 59

CVstos virtutum omnium, dedecus fugiens, & laudem maximam consequens, verecundia est. Part. Orat.

Moderator cupiditatis est pudor. 2. de Finib.

Sino

Sine verecundia nihil rectum esse potest, nihil honestum. 1. Offic.

Maximum amicitiæ ornamentum tollit, qui ex ea tollit verecundiam. Itaque in ijs perniciosus est error, qui existimant libidinum, peccatorumq; omnium patere in amicitia licentiam. In Lælio.

Sæpe videmus fractos pudore, qui nulla ratione vincerentur. 2. Tusc.

Pudor in bello est maximè periculosus. Plancus Ciceroni, Famil. 10.

Graue est homini pudenti petere aliquid magnum ab eo, de quo se bene meritum putet: ne id quod petit, exigere magis, quàm rogare, & in mercedis potius, quam beneficij loco numerare videatur. Cic. Curioni, Famil. 2.

Iustitia. 60

IUstitia, virtus omnium est domina & regina virtutum. 3. Offic.

Iustitia omnium virtutum causa atque sentina est. 1. de Leg.

Excellentissima virtus, iustitia. 1. de Nat. Deor.

Iustitia sine prudentia plurimum poterit: sine iustitia nihil valebit prudentia. 2. Offic.

Fundamentum perpetuæ commendationis & famæ est Iustitia, sine qua nihil esse potest laudabile. 1. Officiorum.

Iustitiæ inest splendor virtutis maximus, ex qua boni viri nominatur: cuius primum munus est, vt ne cui quis noceat, nisi lacessitus iniuria: deinde vt communibus pro communibus vtatur: priuatis autem, vt suis. 1. Offic.

Iustitia, ex qua vna virtute viri boni appellantur, mirifica quædam res multitudini videtur, nec iniuria. quis est enim qui non admiretur splendorem pulchritudinemque virtutis? 2. Offic.

Solitario homini, atq; in agro vitam degenti, opinio iustitiæ necessaria est. Atque ijs etiam qui vendunt, emunt, conducunt, locant, contrahendisq; negotijs implicantur, iustitia ad rem gerendam necessaria est: cuius tanta vis est, vt nec illi quidem qui maleficio & scelere

lere poscuntur, possint sine vlla particula iustitiæ viuere. 2. Offic.

Iustitiæ partes sunt, non violare homines. 1. Offic.

Totius iustitiæ nulla est capitalior pestis, quàm eorum qui tum, dum maximè fallunt, id agunt vt boni viri videantur. 1. Offic.

Omne officium quod ad coniunctionem hominum, & ad societatem tuendam valet, anteponendum est illi officio, quod cognitione & scientia continetur: officijsq; scientiæ anteponenda sunt officia iustitiæ: considerate enim agere pluris est, quàm cogitare prudenter. 1. Officiorum.

Tu quæ dicantur propriè iustitia & officia & munera, leges plenissimè apud Ciceronem in libris Officiorum.

Pietas. 61

PIetas, est fundamentum omnium virtutum, parentem vt Deum vereri, atque non multò secus ac parentes, liberos amare debemus. Pro Planco.

Pietati summa tribuenda laus est. 2. de Orat.

Omnibus est amori pietas. Cic. C. Cas. Fam. 15.

Pietate aduersus deos sublata, fides etiam, & societas generis humani, & vna excellentissima virtus iustitia tollatur necesse est. 1. de Nat. Deor.

Pietas grata est Deo. 2. de Legib. de Deo 1.

Pietas maximè & religio. 2. de Leg. In Apophth. 64.

Humanitas & clementia. 62

HOmines ad Deos nulla re propius accedunt, quam salutem hominibus dando. Pro Ligar.

Nihil est tam regium, tam liberale, tamque munificum, quàm opem ferre supplicibus, excitare afflictos, dare salutem, liberare periculis homines. 1. de Orat.

Nihil est tam deforme, quam ad summum imperium acerbitatem naturæ adiungere. Ad Qu. Frat. Epist 1.

Rectè præcipere videntur qui monent, quantò superiores

riores simus, tantô nos summissius geramus. 1. Offic.

Qui plus propter virtutem, nobilitatemque possunt, eo minus quantum possint, debent ostendere. Pro Quintio.

In bonis fortunæ summa laus est, non extulisse se in potestate, non fuisse insolentem in pecunia, non se prętulisse alijs propter abundantiam fortunæ: vt opes & copiæ, non superbiæ videantur ac libidini, sed bonitati ac moderationi facultatem ac materiam dedisse. 2. de Orat.

Nihil est laudabilius, nihil magno & præclaro viro dignius placabilitate & clementia; quæ ita probanda est, vt adhibeatur Republicæ causa seueritas, sine qua administrari ciuitas non potest. 1. Offic.

In rebus prosperis ad voluptatem nostram fluentibus, superbia magnopere, fastidium, arrogantiámq; fugiamus. Nam vt aduersas, sic secundas res immoderatè ferre, leuitatis est: præclaraque est æquabilitas in omni vita, & idem semper vultus, eademque frons, 1. Offic.

Omnibus est odio crudelitas, & amori pietas, & clementia. Cic. C. Cassio Famil. lib. 15.

Est hominum naturæ maximè inimica crudelitas, 3. Offic.

Satis est homines imprudentia lapsos non erigere: vrgere vero iacentes, aut præcipitantes impellere, certè est inhumanum. Pro. Rabir. Posthum.

Amor & amicitia. 63

AMicitia, nihil aliud est, nisi omnium diuinarum humanarumque rerum cum beneuolentia & charitate summa consensio: qua quidem haud scio, an (excepta sapientia) quidquam melius homini sit à dijs immortalibus datum. In Lælio.

Amicitiam omnibus rebus humanis anteponamus. Nihil est enim tam naturæ aptum, tam conueniens ad res vel secundas, vel aduersas. In Læliò.

Quæ videntur vtilia, honores, diuitiæ, voluptates, & cætera, generis eiusdem, hæc amicitiæ nunquam anteponenda sunt. In Lælio.

Amicitia plurimas res continet: quoquò te verteris

præstò

præstò est nullo loco excluditur: nunquam intempestiua, nunquam molesta est. Itaque non aqua, non igni, non aëre, vt aiunt, pluribus locis vtimur, quam amicitia. Nam & secundas res splendidiores facit amicitia: & aduersas partiens, communicansq; leuiores. Nec debilitari animos, aut cadere patimur: verum etiã iam amicum qui intuetur, tantum exemplar aliquod intuetur sui. Quocirca & absentes adsunt, & egentes abundant, & imbecilles valent, & (quod dictu difficilius) mortui viuunt. In Lælio.

In amicitia omnia insunt quæ putant homines expetenda, honestas, gloria, tranquillitas animi, atq; iucunditas; vt cum hæc adsint, beata vita sit, & sine ijs esse non possit. In Lælio.

De amicitia omnes ad vnum idem sentiunt, & ij qui ad Rempublicam se contulerunt, & ij qui rerum cognitione, doctrinaque delectantur, & ij qui suum negotium gerunt otiosè: postremò ij, qui se totos tradiderunt voluptatibus, sine amicitia vitam esse nullam sentiunt, si modò velint aliqua ex parte liberaliter viuere. Serpit enim, nescio quomodo, per omnium vitam amicitia, nec vllam ætatis degendæ rationem patitur esse expertem sui. In Lælio.

Laus & charitas sunt vitæ sine metu degendæ præsidia firmissima. 1. de Finib.

Amicitiæ præsidium est firmissimum. 1. de Finib.

Rerum omnium nec aptius est quidquam ad opes tuendas ac tenendas, quàm diligi: nec alienus, quàm timeri. 2. Offic.

Charum esse ciuem, bene de Repub. mereri, laudari, coli, diligi, gloriosum est: metui verò & in odio esse, inuidiosum, detestabile, imbecillum, caducum. 1. Philip.

Diligi, & charum esse, iucundum: propterea quòd tutiorem vitam, & voluptatem efficit pleniorem. 1. de Finibus.

Sine amicorum beneuolentia, neque in aduersa, neque in secunda fortuna quisquam viuere potest. Marcel. Cic. Famil. lib. 4.

Amicitia colenda est, quòd sine ea tutò, & sine me-

tu viui non possit, ne iucundè quidem. 2. de Finibus.

Nulla potest esse iucunditas, sublata amicitia. Pro Planco.

Quis est, pro deûm fidem atque hominum, qui velit vt neque diligat quemquam, nec ipse ab illo diligatur: circumfluere omnibus copijs, atque in omnium rerum abundantia viuere? Hæc enim est tyrannorum vita, nimirum in qua nulla fides, nulla charitas, nulla stabilis beneuolentiæ potest esse fiducia: omnia semper suspecta atque solicita sunt, nullus locus est amicitiæ. In Lælio:

Omnis ratio & institutio vitæ adiumenta hominum desiderat. In primisque vt hat eas quibuscum familiares conferre possis sermones. 2. Offic.

Nullo modo sine amicitia firmam & perpetuam iucunditatem vitæ tenere possumus. Nec verò ipsam amicitiam tueri, nisi æque amicos, ac nosmetipsos diligamus, 1. de Finib.

Nullius opes tantæ fuerunt, aut tantæ esse possunt, quæ sine multorum amicorum officijs stare possint. Pro Planco.

Omnium rerum, quas ad beatè viuendum natura parauit, nihil est maius amicitia, nihil vberius, nihil iucundius. Quum solitudo & vita sine amicis insidiarum & metus plena sit. Ratio ipsa monet amicitias comparare: quibus partis, conseruatur animus, & à spe pariendarum voluptatum seiungi non potest. 1. de Finib.

Maximum est bonum amicitia: plurimæ sunt delectationes in ea. 1 de Inuent.

Amicitiâ nihil est vberius Cic. Appio Pulchro. Famil. 3.

Hæc est vna via & laudis, & honoris, & dignitatis, à bonis viris & sapientibus, & bene à natura constitutis laudari & diligi. Pro Sestio.

Volari amicitiam, apud maiores nostros nefas erat. Cic. Appio Pulch. Famil. lib. 3.

Violare amicitiam, hoc grauissimum crimen iudico. Philip. 2.

Quibus

Quibus in rebus ipsi interesse non possumus, in his operæ nostræ vicaria fides amicorum supponitur, quam qui lædit, oppugnat commune omnium præsidium, & quantum in ipso est, disturbat vitæ societatem; non enim possumus per nos omnia agere. Alius in alia re est magis vtilis. Idcirco amicitiæ comparantur, vt commune commodum mutuis officijs gubernetur. Pro Roscio Amerin.

Quoniam res humanæ fragiles, caducæq; sunt, semper aliqui acquirendi sunt quos diligamus, & à quibus diligamur. Charitate enim, beneuolentiaque omnis est è vita sublata, iucunditas. In Lælio.

Ea est iucundissima amicitia, quam similitudo morũ coniugauit. 1. Offic.

Omnium societatum nulla præstantior est, nulla firmior, quàm cùm viri boni moribus similes sunt familiaritate coniuncti. Nihil enim amabilius, nec copulatius, quàm morum similitudo bonorum. 1. Offic.

Nihil est aptius vitæ, nihil ad beatè viuendum accommodatius, quàm cum viris bonis, iucundis, amantibus nostris viuere. M. Cicer. Pa. Pæto. Famil. lib 9.

In quibus sunt eadem studia, eadem voluntates, in his fit, vt æquè quisque altero delectetur ac seipso: efficiturque id quod Pythagoras vult in amicitia, vt vnus fiat ex pluribus. 1. Offic.

Nihil minus hominis esse videtur, quàm non respondere in amore ijs, à quibus prouocere. Cic. ad Brut.

Beneuolentiam, non adolescentulorum more, ardore quodam amoris, sed stabilitate potius & constantia iudicemus. 1. Offic.

Eodem modo erga amicum affecti simus, quo erga nosmetipsos: & nostra in amicos beneuolentia, illorum erga nos beneuolentiæ pariter, æqualiterq; respondeat. In Lælio.

Est in amicitia necessarium, vt alter nihilo sese plus quàm alterum diligat: quod si tantillum intersit, iam amicitiæ nomen occiderit: cuius est ea vis, vt simulatque sibi aliquid, quàm alteri, maluerit, nulla sit. 1. de Legibus.

Vetus

Vetus eſt lex illa iuſtæ veræque amicitiæ, vt idem amici ſemper velint; neque eſt vllum certius amicitiæ vinculum, quàm conſenſus & ſocietas conſiliorum & voluntatum. Pro Planco.

Non eſt ſancta amicitia, niſi ipſe amicus per ſe ametu toto pectore, vt dicitur: qui quidem amandus eſt, deſperatis emolumentis & fructibus. 1. de Leg.

Amicorum bona communia. 1. Offic.

Confirmata amicitia & perſpecta fide, commemoratio officiorum ſuperuacanea eſt. C. App. Pulch. Fam. lib. 3.

Odioſum eſt ſanè genus hominum, officia exprobrantium; quæ meminiſſe debet is, in quem collata ſunt, non commemorare qui contulit. In Lælio.

Qui fortunis alicuius inducti amicitiam eius ſequuti ſunt, hi ſimulatque fortuna elapſa eſt, deuolat omnes. Cùm enim receſſit res ea, quæ fuit conſuetudinis cauſa, nihil ſupereſt, quare poſſint in amicitia retineri. 4. ad Heren.

Vt hirundines. 4. ad Heren. In Simil. 93.

Non facile dijudicatur amor verus & fictus, niſi aliquod incidat eiuſmodi tempus, vt quaſi aurum igne, ſic beneuolentia fidelis periculo aliquo perſpici poſſit: cætera ſunt ſigna communia. Cic. Pap. Pæto Famil. lib. 9.

Amicus certus in re incerta cernitur. In Lælio.

Amare nihil aliud eſt, niſi eum ipſum diligere quem ames, nulla indigentia, nulla vtilitate quæſita. In Lælio.

Nihil eſt aliud amare, ex quo amicitiæ nomen ductum eſt, niſi velle bonis aliquem affici quàm plurimis, etiamſi ad ſe ex ijs nihil redeat. 2. de Finib.

Charum ipſum verbum eſt amoris, ex quo amicitiæ nomen eſt ductum: quam ſi ad fructum noſtrum referamus, non ad illius commoda, quem diligimus, non erit iſta amicitia, ſed mercatura quædam vtilitatum ſuarum. Prata, & arua, & pecudum greges diliguntur iſto modo, quod fructus ex ijs capiuntur hominum charitas & amicitia gratuita eſt. 1. De Nat. Deorum.

Etiam si nulla sit vtilitas ex amicitia, tamen ipsi amici propter seipsos amentur. Etenim si loca, si fana, si vrbes, si gymnasia, si campum, si canes, si equos, si ludicra, exercendi aut venandi consuetudine adamare solemus, quantò id in hominum consuetudine facilius fieri poterit, & iustius? 1 de Finib.

Meipsum ames oportet, non mea, si veri amici futuri simus de Finibus.

Si fructibus & emolumentis & vtilitatibus amicitias colemus, si nulla charitas erit quæ faciat amicitiam ipsam sua sponte, vi sua, ex se, & propter se expetendam: non dubium est quin fundos & insulas amicis anteponamus. 2 de Finib.

Amicitia non sub dubia vtilitatis ratione effici solet, sed ipsa ex se oritur, & sua sponte nascitur. 2. de Finibus.

Plerique in rebus humanis, nihil quidquam bonum norunt, nisi quod fructuosum sit: & amicos tanquam pecudes, eos potissimum diligunt, ex quibus sperant se maximum fructum esse capturos. Itaque pulcherrima illa & maximè naturali carent amicitia: nec sibi ipsi exemplo sunt, hæc vis amicitiæ qualis & quanta sit. Ipse enim se quisque diligit, non vt aliquam à seipso mercedem exigat charitatis suæ, sed quod per se sibi quisque charus est, quod nisi idem in amicitiam transferatur, verus amicus nunquam reperietur. In Lælio.

Est honestius de amicorum pecunia laborare, quàm de sua. Cic. ad Brut. Fam. lib. 13.

Multi suam vitam neglexerunt, vt eos, qui his chariores, quàm ipsi sibi essent, liberarent. Part. Orat.

In omnibus nouis coniunctionibus interest, qualis primus aditus sit, & qua commendatione, quasi amicitiæ fores aperiantur. Cic. Brut. Famil. lib. 13.

Cum in amicitia, quæ honesta non sunt, postulantur, religio & fides anteponatur amicitiæ. 3 Offic.

Si in hominibus eligendis nos spes amicitiæ fefellerit; vt vindicemus, missos faciamus. Act. in Verr.

Amicitias, quæ minus delectant, & minus probantur, magis decere censent sapientes sensim dissuere, quàm repente præscindere. Cauendum erit igitur, ne

non solùm amicitiæ depositæ, sed inimicitiæ etiam susceptæ videantur. Nihil est enim turpius, quàm cum eo bellum gerere, quicum familiariter vixeris. 1 Offic.

Vna ista sit cautio, atque vna prouisio in amicitia, vt ne nimis cito diligere incipiamus, néue non dignos. Digni autem sunt amicitia, quibus in ipsis inest causa, cur diligantur. In Lælio.

Nihil est quod studio & beneuolentia, vel amore potius effici non possit. C. Rut. Famil. 13.

Sine studio & ardore quodam amoris, in vita nihil quidquam fit egregium. 1 de Orat.

Tu de amicitia, amicorumque officijs plura lege apud Ciceronem in dialogo, qui Lælius inscribitur: est enim Cicero in eius laudibus multus.

Adulatio. 64

NUlla in amicitijs pestis est maior, quàm assentatio, blanditia, adulatio. In Lælio.

Simulatio, amicitiæ repugnat maximè: delet enim veritatem, sine qua nomen amicitiæ valere non potest. In Lælio.

Semper auget assentatio id, quod is, cuius ad voluptatem dicitur, vult esse magnum. In Lælio.

Cauendum est, ne assentatoribus patefaciamus aures, nec adulari nos sinamus, in quo falli facile est: tales enim nos esse putamus, vt iure laudemur. In Lælio.

Assentatio quamuis perniciosa sit, nocere tamen nemini potest, nisi ei qui eam recipit, atque ea delectatur. Ita fit, vt is assentatoribus patefaciat aures suas maximè, qui ipse sibi assentetur, & se maximè ipse delectet. In Lælio.

In obsequio comitas adsit: assentatio, vitiorum adiutrix, procul amoueatur, quæ non modò amico, sed ne libero quidem digna est. In Lælio.

Turpis est assentatio. Ad Attic. lib. 13.

Blanditia cùm vitiosa sit ac turpis in cætera vita; tamen in petitione magistratus est necessaria: beneuolentiam

lentiam tamen ciuium blanditijs & assentationibus colligere turpe est. De petitione Cons.

Mihi hæreditates non honestæ videntur, si sunt blanditijs officiorum, non veritate, sed simulatione acquisitæ. 3. Offic.

Liberalitas. 65

LIberalitate nihil est naturæ hominis accommodatius: sed habet multas cautiones. Videndum est enim primum, ne obsit benignitas, & ijs ipsis quibus benigne videbitur fieri, & cæteris: nam qui alijs nocent, vt in alios liberales sint; non benefici, neque liberales, sed perniciosi iudicandi sunt. Deinde ne maior sit benignitas, quàm facultas: nam qui benigniores esse volunt, quàm res patitur, primùm in eo peccant, quod iniuriosi sunt in proximos. Videre etiam licet plerosque non tam natura liberales, quàm quadam gloria ductos, vt benefici videantur, facere multa, quæ videntur magis proficisci ab ostentatione, quàm à voluntate. Tum illud vnum considerandum est, vt pro dignitate cuiq; tribuatur: in quo mores erunt spectandi eius, in quem beneficium conferetur. 1. Offic.

Danda est opera, vt eos beneficijs quam plurimis afficiamus, quorum liberis posterisque prodatur memoria. 2. Offic.

Liberalitate qui vtuntur, beneuolentiam sibi conciliant, & (quod aptissimum est ad quietè viuendum) charitatem. 1. de Finib.

Beneficium & gratia, vincula sunt concordiæ. 2. de Finib.

Ea liberalitas est probanda, quæ sine periculo existimationis est. 4 Act. in Verr.

Non ita claudenda est res familiaris, vt eam benignitas aperire non possit: nec ita referenda, vt pateat omnibus. Sequuntur enim largitionem rapinæ. Cum enim dando egere cœperint homines, alienis bonis manum afferre coguntur: nec tanta studia assequuntur eorum, quibus dederunt, quanta odia eorum, quibus ademerunt. 2. Offic.

Cui res erepta est, est inimicus: cui data est, etiam dissimulat se accipere voluisse. 2. Offic.

Bene præcipit Ennius, vt quidquid sine detrimento possit commodari, id tribuatur vel ignoto. Ex quo sunt illa communia: Non prohibere aquam profluentem: Pati ab igne ignem capere: Si quis velit consilium fidele deliberanti dare: quæ sunt ijs vtilia qui accipiunt, danti non molesta. Cuius versus non pudebit subscribere:

Homo qui erranti comiter monstrat viam,
Quasi lumen de suo lumine accendat, facit,
Vt nihilominus ipsi luceat, cum illi accenderit. 1. Offic.

Sunt multi splendoris & gloriæ cupidi, qui eripiunt alijs quod alijs largiantur: ijq; arbitrantur se beneficos in suos amicos visum iri, si locupletent eos quacunque ratione. Id autem tantum abest ab officio, vt nihil magis officio possit esse contrarium. 1. Offic.

Propensior benignitas esse debet in calamitosos, nisi fortè erunt digni calamitate. Nam præclarè Ennius: Benefacta, male locata, malefacta arbitror. 2. Offic.

Melius apud bonos, quàm apud fortunatos beneficium collocari puto. 2. Offic.

Liberalis est, qui suis facultatibus aut captos à prædonibus redimit, aut æs alienum suscipit amicorum causa, aut in filiarum collocatione adiuuat, aut opitulletur, vel in re quærenda, vel augenda. 2. Offic.

Tu si quid requiris amplius, leges primum & secundum Officiorum.

Prodigus. 66

PRodigi sunt qui pecunias profundunt in eas res, quorum memoriam aut breuem, aut nullam sint relicturi omnino. 2. Offic.

Largitio fundum non habet. 2. Offic.

Multi patrimonia sua effuderunt inconsultè largiendo. 2. Offic.

Sequuntur largitionem rapinæ. 2. Offic.

Ne eos fideles tibi putes. 2. Offic. In Apophthegma. 72.

In referenda gratia quales esse debemus. 67

IN collocando beneficio, & in referenda gratia, hoc maximè officij est, vt quisque opis maximè indigeat: ita ei potissimùm opitulari, quod contrà fit à plerisq; à quo enim plurimum sperant, etiamsi ille ijs non egeret, tamen ei potissimùm inseruiunt. 1. Offic.

Quis est qui inopis & optimi viri causa. 2. Offic. Vide corrupti mores. 114.

Acceptorum beneficiorum sunt delectus habendi: & in primis quo quisq; animo, studio, beneuolentia fecerit, ponderandum est. Multi enim multa faciunt temeritate quadam, sine iudicio vel modo, in omnes, vel repentino quodam impetu animi, quasi vento incitati: quæ beneficia æquè magna non sunt habenda, atq; ea quæ iudicio consideratè constanterque delata sunt. 1. Offic.

In referenda gratia, si modò Hesiodo credimus, debemus imitari agros fertiles, qui plus multo adferunt, quàm acceperunt. Etenim si in eos quos speramus nobis profuturos, non dubitamus officia conferre, quales in eos esse debemus qui iam profuerunt. 1. Offic.

Hesiodium illud laudatur à doctis, quod eadem mensura reddere iubet, qua acceperis, aut etiam cumulatiore, si possis. De Claris Orat.

Leue est onus, beneficij gratio. Pro Planc.

Sera gratulatio reprehendi non solet, præsertim si nulla negligentia prætermissa est. Cic. Curioni Fam. 2.

Non est æquum, tempore & die memoriam beneficij definiri. Ad Quirites post red.

Vlciscendæ iniuriæ facilior ratio est, quàm beneficij remunerandi: propterea quòd superiorem esse contra improbos, minus est negotij, quam bonis exæquari: tum etiam ne tam necessarium quidem est, malè meritis, quàm optimè meritis referre quod debeas. Ad Quirit. post red.

Aliud pecuniam debere, aliud gratiam. 68

IN officio persoluendo dissimilis ratio est, & pecuniæ debitæ: propterea quòd pecuniam qui retinet, non dissoluit: qui reddidit, non habet: gratiã & qui retulit, habet: & qui habet, dissoluit. Ad Quirit. post reditũ

Dissimilis est pecuniæ debitio & gratiæ. Nam qui pecuniam dissoluit, statim non habet id quod reddidit: qui autem debet, is retinet alienum. Gratiam autem & qui refert, habet: & qui habet, in eo ipso quod habet, refert. Pro Planc.

Commodè dixit, quicunque dixit, pecuniam qui habeat, non reddidisse: & qui reddiderit, non iam habere. Gratiam autem & qui retulerit, habere: & qui habeat, retulisse. 2. Offic.

Ingratus. 69

NEmo gratiarum immemor, est gratus inuentus. Post reditum ad Senat.

Omnes, immemores beneficij oderunt. 2. Of.

In ingratitudine, nihil mali non inest. Ad Attic. 8.

Nihil est tam inhumanum, tam immane, tam ferum, quàm committere vt beneficio, non dicam indignus, sed victus esse videare. Pro Planc.

Non solùm gratus debet esse qui accipit beneficium, verùm etiam is cui potestas accipiendi fuit. De Prouinc. Consul.

Cum gratia referri non potest quanta debetur, habenda tamen est quantam maximam animi nostri capere possunt. Philip. 3.

Fortitudo & magnanimitas 70

VIri propria maximè est fortitudo, cuius munera duo maxima sunt, mortis dolorisque contemptio. 2. Tuscul.

Est fortitudinis proprium & magnitudinis animi, nihil extimescere, omnia humana despicere, nihil quod homini accidere possit, intolerandum putare. 3. Offic.

Fortitudo, est scientia perferendarum rerum, vel affectio animi in patiendo & perferendo, summæ legi parens sine timore. 4. Tusc.

Fortitudo est virtus, pugnans pro æquitate. 1. Offic.

Fortes & magnanimi sunt habendi, non qui faciunt, sed qui propulsant iniuriam. 1. Offic.

Nemo poterit esse celsus & erectus, & ea quæ homini accidere possunt, omnia parua ducere, nisi omnia bona sibi in se posita censebit. 5. Tusc.

Fortes

Fortes viri, non tam præmia sequi solent rectè factorum, quam ipsa rectè facta. Pro Milone.

Est virorum fortium, virtute præstare tantum, vt possint fortunæ culpam non extimiscere. Phil. 13.

Magna laus & admirabilis videri solet, tulisse casus sapienter aduersos: non fractũ esse fortuna: retinuisse in rebus asperis dignitatem. 2 Orat.

Est viri fortis, ne supplicijs quidem moueri, vt fortiter fecisse pœniteat. Pro Milone.

Qui magno animo est atque forti, omnia quæ cadere in hominem possunt, despicit, & pro nihilo putat: atque iste vir altus & excellens magno animo, verè fortis, infra se omnia humana ducit. 3 de Finib.

Homines magno animo erectoque viuentes, semper sunt beati, qui omneis motus fortunæ, mutationesque rerum & temporũ leues & imbecilles fore intelligant, si in virtutis certamen venerint. 5 de Finib.

Est situm in nobis, vt & aduersa quasi perpetua obliuione obruamus, & secunda iucunde ac suauiter meminerimus. 1 de Finib.

Ea quæ eximia plerisque & præclara videntur, parua ducere, eáque ratione stabili firmáque contemnere, fortis animi magnique ducendum est: & ea quæ videntur acerba, ita ferre vt nihil à statu naturæ discedas, nihil à dignitate sapientis, robusti animi est, magnæque constantiæ. 1 Offic.

Si qui inducant animum, illa quorum splendore capiuntur, vires, valetudinem, pulchritudinem, diuitias, honores, opes contemnere, eaq; quæ ijs contraria sunt, pro nihilo ducere: tum poterunt clarissima voce profiteri se neque fortunæ impetu, nec multitudinis opinione, nec dolore, nec paupertate terreri, omniaque sibi in sese esse posita, neque esse quidquam extra suam potestatem, quod ducant in bonis. 5 Tusc.

Robustus animus & excelsus omni est liber cura & angore, cùm & mortem contemnit, & ad dolores ita paratus est, vt meminerit maximos luctus morte finiri, paruos multa habere interualla requietis, mediocrium nos esse dominos, vt sit tolerabiles sint, feramus: sin minus, æquo animo è vita, quum ea non placent,

tanquam ex theatro exeamus. 2 de Finib.

Diuitias contemnere, & pro nihilo ducere, magni animi & excelsi est. 3. Offic.

Nihil est tam angusti animi, tamque parui, quàm amare diuitias. Nihil est honestius, magnificentiusque quàm pecuniam contemnere, si non habeas. si habeas, ad beneficentiam, liberalitatemq; conferre. 1. Offic.

Maximè admiramur eum, qui pecunia non mouetur: quod in quo viro perspectum sit, hunc dignũ spectatu arbitramur, quòd eas res spernit & negligit, ad quas plerique inflammati auiditate rapiuntur. 1. Offic.

Tu plura Offic. primo, & de Orat. tertio.

Contemptores diuitiarum. 71

MVlti diuitias despiciunt, quos paruo contentos tenuis victus cultusque delectat. Honores verò quorum cupiditate quidam inflammantur, quàm multi ita contemnunt, vt nihil inanius esse, nihil leuius existiment? Item cætera, quæ quibusdam admirabilia videntur, permulti sunt, qui pro nihilo putent. In Lælio.

Caduca semper & mobilia hæc esse duxi, non virtutis atque ingenij, sed fortunæ ac temporum munera, quorum ego non tam facultatem vnquam & copiam expetendã putaui, quàm & in vtendo rationem, & in carendo patientiam. Pro domo sua.

Ambitio. 72

MIserrima est omnino ambitio, honorumq; contentio. 1 Offic.

Maximè adducuntur plerique, vt eos iustitiæ capiat obliuio, cùm in imperiorum, honorum, gloriæue cupiditatem inciderint. 1 Offic.

Quicquid est huiusmodi, in quo non possunt plures excellere: in eo plerunque fit tanta contentio, vt difficillimum sit sanctam seruare societatem: difficile est enim, quum præstare cæteris concupiueris, seruare æquitatem. 1 Offic.

Multi iniqui. 3 Offic. In Apophth. 81.

Nulla sancta societas. 1 Offic. In Apophth.

Pestis

Pestis maior esse nulla in amicitijs potest, quàm in quibusdam honoris certamen & gloriæ: ex quo inimicitiæ maximæ sæpe inter amicissimos extiterunt. In Lælio.

Facillimè ad res iniustas impellitur, vt quisque est altissimo animo & gloriæ cupido. 1. Offic.

Complures se scelere contaminarunt imperij cupiditate. 3. Offic.

In liberis ciuitatibus regnandi cupiditate nihil tetrius, nihil fœdius excogitari potest. 3. Offic.

Cauenda est gloriæ cupiditas, eripit enim libertatem pro qua magnanimis viris omnis debet esse contentio. 1. Offic.

Timida est ambitio, & solicita cupiditas Magistratus: omnia non modò quæ reprehendi palàm, sed etiam quæ obscurè cogitari possunt, timemus: rumorem, fabulam fictam falsam perhorrescimus: ora omnium atq; oculos intuemur. Nihil enim est tam molle, tam tenerum, tam aut fragile, aut flexibile, quàm voluntas erga nos, sensusque ciuium: qui non modo improbitati irascuntur candidatorum, sed etiam in rectè factis sæpe fastidiunt. 1. Pro Milone.

Arrogantia. 73

EX copia, atque rerum omnium affluentia, primò arrogantia nata est. De lege Agr. ad pop. contra Rullum.

Deforme est de se ipso prædicare, falsa præsertim, & cum irrisione audientium imitari militem gloriosum. 1. Offic.

Quum omnis arrogantia odiosa est, tum illa ingenij atque eloquentiæ multò molestissima. Diuin. in Verr.

Est minimè inepti hominis, & eiusdem etiam faceti, cùm de sapientia disceptetur, hanc sibi ipsam detrahere, eis tribuere illudentem, qui eam sibi arrogant; vt apud Platonem Socrates in cœlum effert laudibus Protagoram, Hippiam, Prodicum, Gorgiam, cæterosq; se autem omnium rerum inscium fingit & rudem. De Clar. Orat.

Temeritas & pœnitentia. 74

OMnis actio vacare debet temeritate & negligentia. 1. Offic.

Nihil est temeritate turpius: nec quidquam tam indignum sapientis grauitate & constantia, quàm aut falsum sentire, aut quod non satis explorate perceptum sit & cognitum, sine vlla dubitatione defendere. 1. de Nat. Deor.

Nihil est à grauitate sapientis errore, leuitate, temeritate [illegible]unctius. 4. Acad.

Nihil sentire est melius, quàm praua sentire. Pro Cluent.

Vt hoc pulcherrimum est, vera videre: sic pro veris probare falsa, turpissimum est. 4. Acad.

Satius est idipsum de quo ambigitur, concedere, quàm impudenter resistere. 1. de Nat. deor.

Quid est tam futile, quàm quidquam approbare non cognitum? 1. Acad.

Insignis est temeritas, cùm aut falsa, aut incognita res approbatur: nec hoc quidquam est turpius, quàm cognitioni & perceptioni assertionem approbationemque præcurrere. 1. Acad.

Quid est stultius, quàm incerta pro certis habere, ac falsa pro veris? Cato maior.

In parum cognitis stultè, & diu perseuerare, turpe est. 2. de Inuent.

Ne cui rei temerè aut arroganter assenserimus. 2. de Inuent.

Ipsa consuetudo assentiendi periculosa esse videtur & lubrica. 1. Offic.

Temerè affirmare de altero, est periculosum propter occultas hominum voluntates, multiplicesque naturas. Cicer. Bruto.

Cauendum est, ne incognita pro cognitis habeamus, iisque temere assentiamus: sed adhibeamus ad considerandas res & tempus & diligentiam. 1. Offic.

Nos refelli, redarguiq; patiamur, quod hi ferunt animo iniquo, qui certis quibusdam, destinatisque sententiis quasi addicti & consecrati sunt: eaque necessitate constricti, vt etiam quæ non probare soleant, eo cogantur

gantur constantia causæ defendere. 2 Tusc.

Plerique errare malunt, eámque sententiam quam adamauerunt, pugnacissimè defendere, quam sine pertinacia, quid constantissimè dicatur, exquirere. Lucul.

Ut necesse est lancem in libra. 4 Acad. in Sim. 68.

Sæpe nulla ratione, quorundam tantùm opinione & auctoritate nitimur. 75

ID ratum habent homines, quod ab eo quem probant, iudicatum vident. 1 de Nat. Deor.

Tuemur ea, quæ dicta sunt ab ijs quos probamus. 2 de Finib.

Non tam auctoritatis in disputando, quàm rationis momenta quærenda sunt. Quin etiam obest plerunque ijs qui discere volunt, autoritas eorum qui se docere profitentur. Desinunt enim suum iudicium adhibere: id habent ratum, quod ab eo quem probant, iudicatum vident Nec vero probare soleo id, quod de Pythagoreis accepimus; quos ferunt, si quid affirmarint in disputando, quum ex ijs quæreretur quare ita esset, respondere solitos: Ipse dixit. 1 de Nat. Deor.

Concepta semel opinio vix deponitur. 76

IMpetrari non potest, quin quale quidque videatur ei, talem quisque de illo opinionem habeat. Cic. Bruto.

Difficile est mutare animum, & si quid est penitus insitum moribus, id subitò euellere. Cicero Quint. Frat. 1.

Similitudo & exemplum homines plurium promouere solent. 77

DUo illa nos maxime mouent, similitudo & exemplum. 3. de Orat.

Quod exemplo fit, id etiam iure fieri putant homines. C. Seruio Sulp. Famil. 4.

Populus. 78

MAximus magister, populus. 3. Tusc.

Populus sine comparatione probat, esse melius non sentit: illud quod est, qualecunque est, probat. De Clar. Orat.

Sic

Sic eſt vulgus: ex veritate pauca, ex opinione multa eſtimat. Pro Roſc. Com.

Homines opinione non minus famæ, quam aliqua certa ratione commoueri ſolent. Pro lege Manil.

Fama, & multitudinis iudicio mouentur homines, vt id honeſtum putent, quod à pleriſque laudetur. 2. Tuſcul.

In imperita multitudine eſt varietas & inconſtantia, & crebra tanquam tempeſtatum, ſic ſententiarum commutatio. Pro domo ſua.

Qui in oculis eſt multitudinis, tamen illius iudicio ſtare nolit: nec quod illa putat, idem putet pulcherrimum. 3. Tuſcul.

Nos opinionibus vulgi rapimur in errorem, nec vera cernimus. 2. de Leg.

Plus apud nos ratio valeat, quàm vugi opinio. 1. Parad.

Grauior & validior eſt decem virorum bonorum ſententia, quàm totius multitudinis imperitæ. Pro Planc.

Non comitijs iudicat ſemper populus, ſed mouetur plerunque gratia, cedit precibus: facit eos, à quibus eſt maxime ambitus: deniq; ſi iudicat, non delectu aliquo aut ſapientia ducitur ad iudicandum, ſed impetu nonnunquam & quadam etiam temeritate. Non eſt enim conſilium in vulgo, non ratio, non diſcrimen, non diligentia: ſemperque ſapientes ea que populus feciſſet, ferenda, non ſemper laudanda duxerunt. Pro Planc.

Nullum fretum, nullus Euripus, tot motus, tantas, tam varias habet agitationes fluctuum, quantas perturbationes, & quantos æſtus habet ratio comitiorum. Dies intermiſſus vnus, aut nox interpoſita ſæpe perturbat omnia: & totam opinionem parua nonnunquam commutat aura rumoris. Sæpe etiam ſine vlla aperta cauſa fit aliud atque exiſtimamus, vt nonnunquam ita factum eſſe etiam populus admiretur, quaſi verò non ipſe fecerit. Pro Muræna.

Timida eſt pro Milone. Ambitio. 72.

Libertas.

Libertas. 97

LIbertas, est potestas viuendi vt velis. Is viuit vt vult, qui recta sequitur, qui gaudet officio, cui viuendia via considerata atque prouisa est: qui legibus quidem non propter metum paret, sed eas sequitur atque colit, quia id salutare maximè esse iudicat: qui nihil dicit nihil facit, nihil cogitat denique, nisi libenter ac liberè: cuius omnia consilia, resque omnes quas gerit, ab ipso proficiscuntur, eodemque referuntur nec est vlla res, quæ plus apud eum polleat, quàm ipsius voluntas atque iudicium. Cui quidem etiam fortuna ipsa cedit. Parad. penult.

Liber est is æstimandus, qui nulli turpitudini seruit. 4 ad Heren.

Libertatis proprium est, sic viuere vt velis. 1 Offic.

Ille mihi non videtur liber, cui mulier imperat, cui leges imponit, præscribit, iubet, vetat quod videtur: qui nihil imperanti negare potest, nihil recusare audet. Poscit? dandũ est: Vocat? veniendum: Eijcit? abeundũ: Minatur? extimescendum. Parad. penult.

Ita præclara est recuperatio libertatis, vt ne mors quidem sit in repetenda libertate fugienda. Philip. 10.

Bestiæ, quas delectationis causa concludimus, cùm copiosiùs alantur, quàm si essent liberæ, non facilè tamen patiuntur sese contineri. 5 de Finib.

Tu plenius vide qui propriè liberi sunt
Parad. penultimo.

Seruitus. 89

SEruitus, est obedientia fracti animi & abiecti, arbitrio carentis suo. Parad. penult.

Omnibus graue seruitutis iugum esse debet in libertate educatis. Antequam iret in exilium.

Nemini animus bene informatus à natura parere debet, nisi præcipienti, aut docenti, aut vtilitatis causa iustè & legitimè imperanti: ex quo animi magnitudo existit, humanarumque rerum contemptio. 1. Offic.

Omnis est misera seruitus. Philip. 10.

Nihil

Nihil est fœdius seruitute: ad decus & libertatem nati sumus. Philip. 12.

Cùm omnis seruitus est misera, tum verò intolerabile est seruire impuro, impudico, effœminato. Phil. 3.

Mors est seruitute potior. Philip. 10.

Mors seruituti, turpitudiniq; anteponenda. 1. Offic.

Exilium. 81

EXilium est scelerum pœna. Parad. 4.

Exilium ibi est, vbi virtuti non est locus. Pro Milone.

Omnes scelerati & impij, quos leges exilio affici volunt, exules sunt, etiamsi solum non mutant. Paradox. 4.

Exilium terribile est ijs, quibus quasi conscriptus est habitandi locus, non ijs qui omnem orbem terrarum vnam vrbem esse ducunt. Parad. 2.

Si abesse à patria miserum est plenæ miserorum sunt prouinciæ, ex quibus admodum pauci in patriam reuertuntur. 5. Tusc.

Ad omnem rationem Teucri vox accommodari potest: Patria est, vbicunque es bene. 5 Tusc.

Exilium, non supplicium est, sed profugium, portúsq; supplicij: nam qui volunt pœnā aliquam subterfugere aut calamitatem, eò solum vertunt, hoc est, sedem ac locum mutant: qui si in ciuitate legis vim subire vellent, non prius ciuitatem quàm vitam amitterent: quia nolunt, non adimitur ijs ciuitas, sed ab ijs relinquitur atque deponitur. Pro Cæcin.

Exilium id quod fit propter alienam, & offensam populi voluntatem, malum est. 1 Tusc.

Famæ seruiendum. 82

NOn est res vlla tanti, aut commodum vllum aut expetendum, vt viri boni & splendorem & nomen amittas. 3 Offic.

Non est negligenda fama: nec mediocre telum ad res gerendas existimare oportet beneuolentiam ciuium. In Lælio.

Negligere quid de se quisque sentiat, non solùm arrogantis est, sed etiam omnino dissoluti. 1 Offic.

Perditissima est ratio diligere formā, negligere famā.

Ex

Ex sententijs hominum nostra fama pendet. In Piso.

Est hominis ingenui & liberaliter educati, velle bene audire à parentibus, à propinquis, à bonis etiam viris: & futuræ post mortem famæ, propter rem, etiam detracto vsu, consulendum est. 3. de Finib.

Bona existimatio pecunijs præstat. 2. de Orat.

Antiquior fit possessionibus gloria. 1. de Diuin.

Danda est diligenter opera, vt hominum aurus optimo de nobis sermone compleantur. Nostrum.

Veritas. 83

TAntam semper potentiam veritas habuit, vt nullis machinis, aut cuiusquam hominis ingenio aut arte subuerti potuerit. Et licet in causis nullum patronum aut defensorem obtineat, tamen per se ipsa defenditur. Ex orat. in Vatin.

O magna vis veritatis, quæ contra hominum ingenia, calliditatem, solertiam, contraque fictas omnium insidias, facilè se per seipsam defendat! Pro M. Cœlio.

Multorum improbitate depressa veritas emergit, & innocentiæ defensio interclusa respirat. Pro Cluent.

Est interdum ita perspicua veritas, vt eam infirmare nulla res possit: tamen est adhibenda interdum vis veritati, vt eruatur. Pro Quintio.

Homini est propria veri inquisitio atque inuestigatio. 1. Offic.

Quod verum, simplex, sincerumque est, id est naturæ hominis accomodatissimum. 1. Offic.

Veritas odium parit. In Lælio.

Quæ valeant ad fidem faciendam, & quibus maximè credamus. 84

IN suadendo nihil est optabilius, quam dignitas. de Orat.

Genus hoc sermonum positum in hominum veterum auctoritate, & eorum illustrium, plus nescio quo pacto videtur habere grauitatis. In Lælio.

Opulentos homines, & ætatis spacio probatos, dignos quibus credatur, putamus: non rectè fortasse, sed vulgi opinio vix mutari potest. In Top.

A qui-

A quibus verum audiatur. 85

PVeritia, somnus, imprudentia, vinolentia, insania eius generis sunt, ex quibus sæpissimè verum auditur. In Top.

Multa finguntur, vt ijs tanquam rebus gestis moueamur. 86

FIt plerumque, vt ij, qui boni aliquid volunt afferre, effingant aliquid, quo faciant id quod nuntiant, lætius. Philip. 1.

Conficta sunt multa à poëtis, vt effictos nostros mores in alienis personis, expressamque imaginem vitæ quotidianæ videremus. Pro Rosc. Amer.

Mendacium. 87

TOllendum est ex rebus contrahendis omne mendacium. 3. Offic.

In virum bonum non cadit mentiri emolumenti sui causa. 3. Offic.

Quum iudici. 3. Offic. Vide index. 35.

Nihil est turpius vanitate. 1. Offic.

Sordidi putantur, qui mercantur à mercatoribus quod statim vendant: nihil enim proficiant, nisi admodum mentiantur. 1. Offic.

Mendacio & mendaci nulla fides. 88

QVi semel à veritate deflexit, hic non maiore religione ad periurium, quàm ad mendacium perduci consueuit. Et quæ pœna à dijs immortalibus periuro, hæc eadem mendaci constituta est. Non enim ex pactione verborum, quibus iusiurandum comprehenditur, sed ex perfidia ac malitia, per quam insidiæ tenduntur alicui, dij immortales hominibus irasci ac succensere consueuerunt. Pro Rosc. Com.

Vbi quis semel peierarit, ei credi postea, etiamsi per plures deos iuret, non conuenit. Pro C. Rab. Posthum.

Non ex libidine, aut simultate, aut leuitate testium, causæ honestorum hominum ponderari debent. Pro. Sylla.

Ementiuntur sæpe homines in eos, quos oderunt. In par. Orat.

Si qui ob emolumentum suum, cupidius aliquid dicere videntur, ijs credere non conuenit. Pro. Front.

Auctoritatem

Auctoritatem nullam debemus, nec fidem commenticijs rebus adiungere. 2 de Diuin.

Non verbis, sed facto probamur. 89

OMnis virtus in actione consistit. 1 Offic.

Non paranda nobis solùm, sed fruenda etiam sapientia est. 1 de Finib.

Non procacitate linguæ vitæ sordes eluuntur. Cic. in Salust.

Non ex singulis vocibus philosophi spectandi sunt, sed ex perpetuitate atque constantia: resque spectari oportet, non verba. 5 Tusc.

Virtus, integritas, probitas in homine, non linguæ volubilitas, non ars, non scientia requiri solet. Pro Planco.

Ea magna voluptas est, æqualem ac parem verbis vitam agere: atque ita viuere, vt omnis oratio moribus consonet. Cic. in Sal.

Misera est senectus, quæ se oratione duntaxat defendit. Cato Maior.

Ita viuunt quidam, vt eorum vita refellatur oratio: atque cæteri existimantur dicere melius, quàm facere, quum sit melius facere, quàm dicere. 2 de Finib.

Sunt qui quum populi non solùm commoda, verùm etiam salutem oppugnent & impediant, oratione assequi volunt, vt populares esse videantur: vt C. Gracchus, quum largitiones maximas fecisset, & effudisset ærarium, verbis defendebat ærarium. 3 Tusc.

Epicurus tantummodo induit personam philosophi, & sibi hoc ipse nomen inscripsit, cùm non multum differret à iudicio ferarum, præsertim quum omne malum dolore definiat, bonum voluptate 5 Tusc.

Cum philosophorum vita miserabiliter pugnat oratio. 2 Tusc.

In philosophia. Orat. ad Brut. Vide Philosophia 17.

Non est satis iudicare. 1 de Finib. Vide, Consilium rem præcurrat, 27.

Plus in negotijs gerendis res, quàm verba prosunt. 4 Acad.

Sunt facta verbis difficiliora. Cic. ad Q. Frat

Est alienum viro, quod alteri præceperit, id ipsum facere

facere non possit. 3. Offic.

Quid verba audiam, cùm facta videam? 3 Tusc.

Qui suos casus aliter ferunt, atque vt alijs authores ipsi fuerunt, non sunt vitiosiores, quàm ferè plerique, qui auari auaros, gloriæ cupidos gloriosi reprehendũt. 3 Tusc.

Noli imitari malos medicos, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinæ scientiam, ipsi se curare non possunt. Sed potius quæ alijs tute præcipere soles, ea tute tibi subjce, atque apud animum propone. Seruius Sulp. Cic. Famil 4.

Tu qualis es, talem te esse existimes: vt quantum à rerum turpitudine abes, tantum te à verborum libertate seiungas. Deinde vt ea in alterum ne dicas, quæ cũ in tibi falso responsa sint, erubescas. Pro M. Cælio.

Non ætas in homine, sed virtus considerãda. 90

NOn cani, non rugæ repentè auctoritatem afferre possunt, sed honestè acta superior ætas fructus auctoritatis præbet extremos. Cato Maior.

Virtutis, quam ætatis, cursus celerior. Philip. 5.

Sermo & Oratio. 91

VErba inuenta sunt; non quæ impedirent, sed quæ indicarent voluntatem. Pro A. Cæcin.

Interpres mentis est oratio, verbis discrepans, sententijs congruens. 1. de Leg.

Sermone eo debemus vti, qui notis est nobis. 1. Of.

In primis prouideamus, ne sermo vitium aliquod indicet inesse moribus: quod maximè tum solet euenire, cùm studiosè de absentibus detrahendi causa, aut per ridiculum, aut seuerè, aut maledicè, contumeliosque dicitur. 1 Offic.

Quoties aliquid aut dicimus, aut loquimur, toties de nobis iudicatur 1 de Orat.

Moderari animo & orationi. Cic. ad Q. Fratr. Vide Appetitus 51.

Diligentissimè linguam continere, mihi virtus interdum non minor videtur, quàm omnino non irasci. Cic. ad Q. Frat.

Idipsum dicere nunquam est non ineptum, nisi quum

quum est necessarium. 1 de Orat.

Habent suum modum quæcunque oportunè dicuntur. 3 de Finib.

Tacere noli vbi non oportet. Pro Rosc. Comœd.

Non est necesse omnium flagitia proferre. Pro Milone.

Sæpe grauiùs offendunt animos auditorum, qui aliena flagitia apertè dicunt, quàm qui committunt. Cic. in Saluft.

Homines notissimos sumere odiosum est, cùm & illud incertum sit, velintne hi sese nominari. Pro Rosc. Amer.

Debemus considerare. Orat ad Brut. Vide Circumstantia. 122.

Alia fori est ratio. Pro M. Cœlio. Vide Circumstantia. 122.

Cauendum est, ne quid agendo, faciendóue facias, cuius imitatio videatur. De Clar. Orat.

Fit nescio quo pacto. 1. Offic. Vide, Aliena & videmus 146.

Oratio debet esse ornatior sententijs, quàm verbis. Part. Orat.

Non tam copia, quàm modus in dicendo quærendus est. Pro Leg. Manil.

Decorus est sermo senis, quietus, & remissus, facitq; persæpe ipsa sibi audientiam diserti senis compta oratio & mitis. Cato Maior.

Difficile est dictu, quantoperè concilient animos hominum comitas, affabilitasque sermonis. 2. Offic.

Sermo familiaris quatenus moderandus sit, lege pleniùs primo Offic. cap. Et quoniam, cum sequent.

De nobis moderatè loquendum. 93

MInimè sibi quisq; notus est, & difficillimè de se quisq; iudicare ac sentire potest. 3. de Ora.

Nemo de se, satis honestè, ac sine multorum inuidia, loqui potest. Cic in Vatin.

Vt verecundiùs ipsi de se omnes scribant, necesse est,

si quid est laudandum: & prætercam, si quid fortè reprehendendum est: accedit etiam vt minor sit fides, minor auctoritas. Cicer. L. Luccio, Famil. 5.

Multis doctrina non deest, sed oratio. 93

FIeri potest vt rectè quis sentiat: & id quod sentit, politè eloqui non possit. 1. Tusc.

Pudeat, si qui ita se literis abdiderunt, vt nihil possint ex his neque ad communem afferre fructum, neque in aspectum, lucemq; proferre. Pro Archia poëta.

Sunt quidam aut ita lingua hæsitantes, aut ita voce absoni, aut ita vultu, motuq; corporis vasti atque agrestes, vt etiam si ingenijs atque arte valeant, tamen in doctorum numerum venire non possint. Sunt autem quidam, ita naturæ muneribus in ijsdem rebus habiles, ita ornati, vt non nati, sed ab aliquo Deo ficti esse videantur. 1. de Orat.

Sinistri quidam laudatores. 94

SVnt qui nihil laudant, nisi quod se imitari posse confidunt. 2. Tusc.

Nunc tantum quisque laudat, quantum se posse sperat imitari. Orat. ad Brut.

Est iniqua, in omni re accusanda, prætermissis bonis, malorum enumeratio, vitiorumque selectio. 3. de Leg.

Est liberum, alterum laudare: de quo quidquid detrahas, necesse est aut infirmitati, aut inuidia assignetur. Cæcinna Ciceroni, Famil. 6.

Inuidia. 95

INuidentia, est ægritudo ex alterius rebus secundis. 3. Tuscul.

Virtutis comes inuidia plerunque bonos insectatur. 4. ad Heren.

Latè patet hoc vitium, & est in multis, Inuidere scilicet. Cic. Appio Pulch. Famil. 3.

Mos est hominum, vt nolint eundem pluribus rebus excellere. De Clar. Orat.

Plerique sunt inuidi, maximeque est hoc commune vitium & peruagatum: inuidetur autem præstanti, florentique fortunæ. 2. de Orat.

Inuidens

Inuident homines maximè paribus aut inferioribus, cùm se relictos sentiunt, illos autem dolent euolasse: sed etiam superioribus inuidetur sæpè vehementer & eò magis si intolerantiùs se iactant, & æquabilitatem communis iuris, præstantia dignitatis aut fortunæ suæ transeunt. 2. de Orat.

In iudicijs inuidia imbecillis esse debet: nihilq; homini est tam timendum, quam inuidia: nihil innocenti suscepta inuidia tam optandum, quàm æquum iudicium. Pro Cluent.

Inuidia summus ordo caret. 3. de Leg.

Inuidia virtute parta, gloria, non inuidia putanda est. 1. Inuect. in Catil.

Ira. 96

IRa, vt inquit Ennius, est initium insaniæ. 4. Tusc.

Prohibenda est maximè ira in puniendo. Nunquam enim qui iratus accedet ad pœnam, mediocritatem illam tenebit, quæ est inter nimium & parum: cauendum est igitur, ne maior sit pœna, quàm culpa. 1. Offic.

Omnis animaduersio castigatio, contumelia vacare debet. 1. Offic.

Monitio acerbitate, & obiurgatio contumelia careat. In Lælio.

Non sunt audiendi, qui grauiter irascendum inimicis putant. 1. Offic.

Obiurgationes etiam nonnunquam incidunt necessariæ, in quibus vtendum est fortasse & vocis contentione maiore, & verborum grauitate acriore: atq; etiam illud ipsum quod acerbitatis habet obiurgatio, significandum est ipsius id causa, qui obiurgetur, susceptum esse. Id agendum etiam est, vt ne ea facere videamur irati: sed vt ad vrendum & secandum, sic ad hoc genus castigandi raro inuitique veniemus: nec vnquam nisi necessariò, si nulla reperietur alia medicina. Sed tamen ira procul absit, cum qua nihil rectè fieri, nihil considerate potest. 1 Offic.

Semper à ira procul absit, cum qua nihil rectè, nihil consideratè fieri potest. Quæ enim cum aliqua perturbatione fiunt, ea nec constanter fieri possunt, neq; ijs

qui

qui adsunt probari. 1. Offic.

Proprium est irati, cupere à quo læsus videatur, ei quàm maximum dolorem inurere. 1. Offic.

Non est in nostra potestate, fodicantibus ijs rebus, quas malas esse opinamur, dissimulatio vel opinio. 1. Tuscul.

Difficile est tacere, cùm doleas. Pro Sylla.

Omnes læsi dolent, irati efferuntur. Pro M. Cœl.

Habet quendam aculeum contumelia, quem pati prudentes ac boni viri difficillimè possunt. Ex 5. Act. in Verr.

Doloris magnitudo vim quandam nobis dicendi dat & tribuit. Ad Attic. lib. 4.

Leniora sunt ea quæ repentino aliquo motu accidunt, quàm ea quæ præmeditata atque præparata inferuntur. 1. Offic.

Tu plura in eo libro, quæ ad hanc sententiam pertinent, leges.

Timor, & metus. 97

REtum omnium nec aptius est quidquam. 2. Offic. Vide Amicitia. 63.

Charum esse ciuem. Philip. 1. Vide Amic. 63.

Beneuolentiæ vis est maxima, metus imbecillis. 2. Offic.

Nulla vis imperij tanta est, quæ premente metu possit esse diuturna. 2. Offic.

Multorum odijs nullæ opes possunt obsistere. 2. Of.

Quem metuunt, oderunt: quem quisque odit, perisse expetit. 2. Offic.

Oderunt, dum metuunt. Philip. 1.

Timor, non diuturni magister est officij. Phil. 2.

Malus est custos diuturnitatis, metus: contráque beneuolentia fidelis est vel ad perpetuitatem: id igitur amplectamur, vt metus absit; charitas retineatur. 2. Offic.

Millies perire est melius, quàm in sua ciuitate sine armorum præsidio non posse viuere: præsidium charitate & beneuolentia ciuium septum oportet esse, non armis. Philip. 2.

Tu

In plenissimè secundo Offic. cap. Rerum autem omnium.

Grauior est plerunque metus, & grauiùs afficit, quàm res ipsa quæ timetur. 98

PLus in metuendo est mali, quàm in eo ipso quod timetur. Cic. A. Torq. Famil lib 6.

Maior est ea vis, quæ periculo mortis iniecto, formidine animum perterritum loco sæpe, & certo de statu dimouet, quàm quæ ad corpus nostrum, vitamque peruenit. Itaque saucij sæpe homines cùm corpore debilitantur, animo tamen non cedunt, neque eum relinquunt locum, quem statuerunt defendere. Atque alij pelluntur integri: vt non dubium sit quin maior adhibita vis ei sit, cuius animus sit perterritus, quàm illi, cuius corpus vulneratum sit. Pro A. Cæcin.

Exercitus maximi sæpe pulsi ac fugati sunt terrore ipso, impetuque hostium, sine cuiusquam non modò morte, verùm etiam vulnere. Pro Cæcin.

Magna est stultitia, id ipsum quod verearis, ita cauere, vt cùm vitare fortasse potueris, vltrò accersas & attrahas. Cic. Bruto.

Omnes, quorum in alterius manu vita posita est, sæpius illud cogitant, quid possit is, cuius in ditione ac potestate sunt, quàm quid debeat facere. Pro Lege Manil.

Nos omnia tum venientia metu augentes, tum mœrore præsentia, rerum naturam, quàm errorem nostrum damnare malumus. 5 Tusc.

Quod futurum est, vitari non potest. 99

EFfugere nemo potest quod futurum est. Et sæpe vtile est non scire quod futurum sit. Miserum est enim nihil proficientem angi. 3 de Nat: Deor.

Nihil est pro certo futurum quod possit aliqua procuratione accedere, ne fiat. 2 de Diuin.

Factum infectum esse non potest 100

QVod semel admissum est, coërceri, reprimique non potest. 1 de Finib.

Præterita mutare non possumus. In Pis.

Non potest dies esse sæpius, qui semel fuit. 2 de Fin.

De

De præteritis non est quærendum. Cic. Curio. Famil. lib. 7.

Quod fuit durum pati, meminisse dulce est. 101

ETsi optabilius est vitæ cursum conficere sine dolore & iniuria, tamen ad immortalitatem gloriæ plus affert. Desideratum esse à suis ciuibus, quàm omnino nunquam fuisse violatum. Pro domo sua.

Habet præteriti doloris secura recordatio delectationem. Cic. Luceio, Famil lib. 5.

Iucunda est memoria præteritorum malorum. 2 de Finib.

Suauis est præteritorum malorum memoria. 2 de Finib.

Iucundi sunt acti labores. 2 de Finib.

Non tam cumulus bonorum iucundus esse potest, quàm molesta decessio. 1 Tusc.

Vllum vix laborem subimus, nisi proposito præmio, aut gloria. 102

NEmo nostrûm in Reipublicæ periculis cum laude ac virtute versatur, quin spe posteritatis, fructuque ducatur. Pro Caio Rabir.

Vix inuenitur qui laboribus susceptis, periculisque aditis, non quasi mercedem rerum gestarum desideret gloriam. 1 Offic.

Pro sua patria pauci, post genus hominum nati, reperti sunt, qui nullis præmijs propositis, vitam suam hostium telis obijcerent. Pro Caio Rabir.

Omnes vtilitate mouentur. 103

OMnes expetimus vtilitatem, ad eamque rapimur, nec facere aliter vllo modo possumus. Nam quis est qui vtilia fugiat? aut quis potius qui ea non studiosissimè persequatur? 3 Offic.

Cùm aliqua species vtilitatis obiecta est, nos commoueri necesse est. 3 Offic.

Nemo est quin putet expetendam maximè dignitatem, sed vincit vtilitas plerúmque, cùm subest ille timor: ea neglecta, ne dignitatem quidem posse retineri. 2 de Orat.

Cùm

Cùm vtilitas ad se rapere, honestas contra reuocare ad se videtur, fit vt distrahatur de liberando animus, afferatque ancipitem curam cogitandi. 1. de Orat.

Hæc res plus proficit, si proponatur spes vtilitatis futuræ, quàm præteriti beneficij recordatio. 1. de Orat.

Alterum ne læseris, tibi vt prosis. 104

QVi alteri exitium parat, eum scire oportet sibi paratam pestem, vt participet parem. 2. Tusc.

Quod cuique obtigerit, id quisque teneat: eo si quis plus appetet, violabit ius humanæ societatis. 1. Offic.

Animaduertamus cùm alios iuuare velimus, ne quos offendamus. Sæpè enim aut eos lædimus, quos non debemus, aut eos quos non expedit. Si imprudenter, negligentiæ est: sic scienter, temeritatis. 2. Offic.

Res familiaris quæri debet ijs rebus, à quibus abest turpitudo: conseruari autem diligentia & parsimonia: ijsdem etiam rebus augeri. 2. Offic.

Nostræ vtilitates nobis admittendæ non sunt, alijsque tradendæ, cùm ijs ipsis egeamus: sed suæ cuiq; vtilitati, quod sine alterius iniuria fiat, seruiendum est. 2. Offic.

Alienum est à iustitia, ad quam nati esse videmur, detrahere quid de aliquo quod sibi assumat. 3. de Finib.

Non est permissum, vt impunè nobis liceat, quod alicui eripuerimus, id alteri tradere. 4. Act. in Verr.

Vt si vnumquodque membrum. 3. Offic. In Sim. 5.

Suum cuique incommodum ferendum est potius, quam de alterius commodis detrahendum. 3. Offic.

Rei familiaris amplificatio nemini nocens, non est vituperanda: sed fugienda semper iniuria.

Detrahere aliquid alteri, & hominem hominis incommodo suum augere commodum, magis est contra naturam quàm mors, quàm paupertas, quàm dolor, quàm cætera, quę possunt, aut corpori accidere, aut rebus externis. Illud enim natura non patitur, vt aliorum spolijs nostras facultates, copias, opes augeamus. Neq; verò hoc solùm natura, id est, iure gentium, sed etiam legibus populorum, quibus in singulis ciuitatibus Ref.

continetur, eodem modo constitutum est. Vt non liceat sui commodi causa nocere alteri. Hoc enim spectant leges, hoc volunt, incolumen esse ciuium coniunctionem. 3. Offic.

Tu plenissimè leges tertio Officiorum quatenus commodis proprijs sit inseruiendum.

Promissa seruanda. 105

PActa semper & promissa seruanda sunt, quæ nec vi, nec dolo malo facta sunt: illa seruanda non sunt, quæ non sunt ijs ipsis vtilia, quibus illa promiseris. 3. Offic.

Illis promissis standum non est, quæ coactus quis metu, aut deceptus dolo promiserit. 1. Offic.

Promissa non sunt seruanda ijs quibus promiseris, inutilia si sint: nec si tibi plus noceant, quàm illi prosint cui promiseris. 1. Offic.

Scelerum promissio, & ijs qui expectant, perniciosa est, & ijs qui promittunt. Philip. 8.

Semper in fide, quid senseris, non quid dixeris, cogitandum est. 1. Offic.

Quod affirmatiuè, quasi Deo teste promiseris, id tenendum est. 3. Offic.

Quod ex animi tui sententia iuraueris, id non facere, periurium est. 3. Offic.

Quod ita iuratum est, vt mens conciperet fieri oportere, id seruandum est: quod aliter, id si non feceris, nullum periurium est. 3. Offic.

Conscientia. 106

COnscientia, graue pondus. 3. de Natur. Deor.

Nullum theatrum virtuti, conscientia maius est. 2. Tusc.

Conscientiam à Dijs immortalibus accepimus, quæ à nobis auelli non potest. Pro Cluent.

Si optimorum consiliorum atque factorum testis in omni vita nobis conscientia fuerit, sine vllo metu summa cum honestate viuemus. Pro Cluent.

Conscientia rectæ voluntatis, maxima consolatio est

est rerum incommodarum. Cicero A. Torquato, Famil lib. 6.

Vacare culpa, maximum est solatium. Cic. M. Mario, Famil. 7.

Nihil est melius, quàm memoria rectè factorum: & libertate contentum, negligere humana. Cic. Brut.

Conscientia bene actæ vitæ, multorumque benefactorum recordatio, iucundissima est. Cato Maior.

Magna est vis conscientiæ in vtramque partem: vt neque timeant qui nihil commiserint, & pœnam semper ante oculos versari putent qui peccauerint. Pro Milone.

Ego semper hac opinione tractus fui, vt eum qui nihil commiserit, sibi nullam pœnam timere existimarem. In Vatin.

Bonum. 107

QVod rectum, & honestum, & cum virtute est, id solùm opinor bonum. Parad. 1.

Tria sunt genera bonorum. maxima, animi: secunda, corporis: externa, tertia. 3 Tusc.

Alia sunt in homine optanda, alia laudanda Genus, forma, vires, opes, diuitiæ, cæteráque, quæ fortuna dat, aut extrinsecus, aut corpori, non habent in se veram laudem, quæ deberi vni solùm virtuti putatur: sed tantùm quòd ipsa virtus in earum rerum vsu ac moderatione maximè cernitur. 2 de Orat.

Nihil bonum, nisi quod honestum; nihil malum, nisi quod turpe, Cic Attic. lib. 10.

Quidquid est quod bonum sit, id expetendum est: quod autem expetendum, id certè approbandũ: quod verò approbatur, id gratum, acceptúmque habendum. 5 Tusc.

Non sunt dicenda bona illa, quibus abundantem licet esse miserrimum. Parad. 1.

Bona non sunt, quæ quis habeat, & miserrimus esse possit. 5 Tusc.

Nec bonum est illud, quod aut cupias ardenter; aut adeptus, te efferas insolenter. 4 Tusc.

Diuitias, quia quiuis, quamuis indignus, habere potest, in bonis non numero. 2 Tusc.

Neque pecuniæ, neque tecta magnifica, neque opes, neque imperia, neque eæ, quibus maximè astricti sunt, voluptates, in bonis rebus aut expetendis numerandæ sunt; quippe homines his rebus circumfluentes, ea desiderant maximè quibus abundant. Parad. 1.

Bias, Parad. 1. In Apophth. 65.

Plura primo Academicarum, tertio Tusculanarum, primo Paradox. & in lib. de Finibus bonorum & malorum, legere potes.

Vir bonus. 108

VIr bonus est, qui prodest quibus potest, nocet autem nemini. 3 Offic.

Vir bonus non modò facere, sed ne cogitare quidem quidquam audebit, quod non audeat prædicare. 3 Offic.

Homo frugi omnia rectè facit. 4 Tuscul.

Fas nec est, nec vnquam fuit, quidquam nisi pulcherrimum facere eum, qui esset optimus. De Uniuers.

Vir bonus, nihil cuiquam, quod in se transferat, detrahet. Itaque in virum bonum non cadit, mentiri emolumenti sui causa, criminari, præripere, fallere. 3 Offic.

Non est res vlla tanti, aut commodum vllum tam expetendum, vt viri boni & splendorem & nomen amittas. 3 Offic.

Neque contra Remp. 3. Offic. Vide de Iudice 35.

Probus inuidet nemini. De Vniuers.

Ut quisque est vir optimus, ita difficillimè esse alios improbos suspicatur. Cic. ad Q. Frat.

Omnes boni beati. 3 de Finib.

Quum sapiens, & bonus vir. 5 Tuscul. De Sapientia. 13.

Nec bono quidquam mali euenire potest, nec viuo, nec mortuo: nec vnquam eius res à dijs immortalibus negligenter. 5 Tuscul.

Qui omnibus bonis instructi sunt & ornati, tum sapientes, tum viri boni dicuntur. 5 Tusc.

Bon

Boni nullo emolumento impelluntur in fraudem: impij sæpe paruo. Pro Milone.

Sancti viri,& religionem colentes sunt,qui meritum dijs immortalibus,gratiam iustis honoribus & meritis, & memori mente persoluunt. Pro Planc.

Omnes viri boni æquitatem & ius ipsum amant. Nec est viri boni errare, & diligere quod per se non sit diligendum & colendum. 1 de Legib.

Nemo est omnino negligendus, in quo aliqua virtutis significatio appareat. 1 Offic.

Beatus. 109

BEatus esse sine virtute nemo potest. 1 de Natura Deorum.

Tunc erimus beati. 1 Tuscul. In pijs sententijs *66*.

Is est beatus, cui nihil humanarum rerum, aut intolerabile ad demittendum animum, aut minus lætabile ad efferendum videri potest. 4 Tusc.

Beati dicuntur, qui sunt in bonis,nullo adiuncto malo. 5 Tusc.

Beati sunt,quos nulli metus terrent, nullæ ægritudines exedunt, nullæ libidines cruciant, nullæ futiles lætitiæ exultantes languidis liquefaciunt voluptatibus. 5 Tusc.

Vir temperans constans,sine metu,sine ægritudine, sine alacritate vlla,sine libidine,is est beatus. 5 Tusc.

Nemo potest non beatissimus esse,qui est totus aptus ex sese,quiq; in se vno sua ponit omnia.Cui autem spes omnis,& ratio, & cogitatio pendet ex fortuna, huic nihil potest esse certi; nihilq; quod exploratũ habeat, permansũrum sibi,ne vnum quidem diem. In Parad. 2.

Nisi stabili,& fixo,& permanente bono beatus esse nemo potest, nihil enim inveterascere, nihil extingui, nihil cadere debet eorum,quæ in vita beata consistunt. Nam qui timebit ne quid ex his deperdat,beatus esse non poterit. 5 Tusc.

Qui beatus est, non intelligo quid requirat vt sit beatior: si est enim quiddam quod desit, ne beatus quidem est. 5 Tusc.

Beatus esse in maximarum rerum timore nemo po-

test. Nemo igitur esse beatus potest: neque enim in aliqua parte, sed in perpetuitate temporis vita beata duci solet. Nec appellatur omnino vita beata, nisi confecta atque absoluta: nec enim potest quisquam aliàs beatus esse, aliàs miser. Qui enim existimabit posse se miserum esse, beatus non erit. Nam cùm semel est suscepta beata vita, tam permanet, quàm ipsa illa effectrix beatę vitæ sapientia: neque expectat vltimum tempus ætatis, quod Crœso scribit Herodotus præceptum esse à Solone. 2 de Finib.

Est verè fortunatus ille, cuius ex salute non minor penè ad omnes, quàm ad illum, cui ventura sit lætitia peruenerit. Pro M. Marc.

Omne beatum est, cui nihil deest: & quod in suo genere expletum atque cumulatum est: idque virtutis est proprium. 5 Tusc.

Reliqua tu lege secundo Paradox & Tusculanarum libro quinto.

Miser. 110

PRæstans valetudine, viribus forma, acerrimis integerrimisque sensibus; etiam (si libet) velocitatem da, diuitias, honores, imperia, opes, gloriam: si fuerit is qui hæc habeat, iniustus, intemperans, timidus, hebeti ingenio, atque nullo, is erit profectò miserrimus. 5 Tusc.

Beatus est nemo, qui ea lege viuit, vt non modò impunè, sed etiam cum summa interfectoris gloria interfici potest. Philip. 1.

Cui vita potest esse vtilis, quum eius vitæ conditio sit, vt qui illam eripuerit, in maxima gratia futurus sit & gloria? 3 Offic.

Ita viuere, vt non sit viuendum, miserrimum est. Cic. Cato Mario. Famil. 7.

Impij semper cruciantur. 111

SVa quemque fraus, & suus error maximè vexat: suum quemque scelus agitat, amentiaque afficit: suæ malæ cogitationes conscientiæque animi terrent. Hæ sunt impijs assiduæ, domesticæq; furiæ, quæ dies

dies noctesque pœnas à sceleratissimis repetunt. Pro Rosc. Amer.

Sua quemque fraus, suum facinus, suum scelus, sua audacia, de sanitate ac mente deturbat. In Pisonem.

Non ob ea solum incommoda, quæ eueniunt improbis, fugienda improbitas est: sed multò etiam magis, quòd cuius in animo versatur, nunquam sinit eum respirare, nunquam acquiescere. 1. de Finib.

Si qui satis opibus hominum contra conscientiam septi esse & muniti videntur, deorum tamen numen horrent: easque ipsas solicitudines, quibus eorum animi noctesque diesque exeduntur, à dijs immortalibus supplicij causa importari putant. 8. de Finib.

Morte, aut dolore corporis, aut luctu animi, aut offensione iudicij, hominum miserias ponderamus; quæ fateor humana esse, & multis bonis viris accidisse: Sceleris autem pœna tristis; & præter eos euentus, qui sequuntur, per se ipsa maxima est. 2. de Legibus.

Animi conscientia improbi semper cruciantur, tum etiam pœnæ timore: qua aut afficiuntur, aut semper sunt in metu, ne afficiantur aliquando. 2. de Finib.

Si impietas improbè molita quidpiam est, quamuis occultè fecerit, nunquam tamen confidet id fore occultum semper. Plerumq; enim improborum facta primò suspicio insequitur: deinde sermo atque fama: tum accusator: tum iudex: multi etiam ipsi se indicant. 1. de Finib.

Omnibus, quorum mens abhorret à ratione, semper aliquis talis terror impendet. 4. Tusc.

Eorum animi qui se corporis voluptatibus dediderunt. Som. Scip. in Pijs sententijs. 61.

Improbo nemini bene potest esse. Parad. 2.

Impij pœnas luunt, non tam iudicijs (quæ quondam nusquam erant, hodie multifariam nulla sunt) quàm angore conscientiæ, fraudisque cruciatu. 1. de Leg. In Pijs sententijs 76.

Impijs apud inferos sunt pœnæ præparatæ. 2. de Inuentione.

Impij apud inferos pœnas luunt. Philip. 14.

Tu plenissimè leges Paradoxo secundo, quibus curis scelerati conficiantur.

Scelratorum & latronum beneficium. 113

NVllum est aliud latronum beneficium, nisi vt commemorare possint, ijs se vitam dedisse quibus non ademerunt. Phil. 2.

Impius meritò, & Tyrannus iure parenti occidique possunt. 114

INsidiatori & latroni non potest afferri iniusta nex. Pro Milone.

Non se obstrinxit scelere, si quis tyrannum occidit, quamuis familiarem. 3. Offic.

Quem discordiæ, quem cædes ciuium, quem bellum ciuile delectat, eum ex numero hominum eijciendum, ex finibus humanæ naturæ censeo exterminandum. Phil. 13.

Nulla nobis cum tyrannis societas est, sed summa potius distractio: neque est contra naturam spoliare eum, quem honestum est necare. 5. Tusc.

Corrupti mores. 115

A Multis ipsa virtus contemnitur, & venditatio quædam, atque ostentatio esse dicitur. Phil. 13.

Iustitia vacillat, vel iacet potius, omnesq; hæ virtutes, quæ in communitate cernuntur, & in societate generis humani. 3. Offic.

Virtuti & gloriæ maximè inuideri solet. 2. de Orat.

Iam pudori, probitati, virtuti, rectis studijs, bonis artibus nihil est loci. Cic. Titio Fam 5.

Est huius seculi labes quædam, & macula, virtuti inuidere, velle ipsum florem dignitatis effringere. Pro Cor. Balbo.

Durior est conditio spectatæ virtutis, quàm incognitæ. Brut. Cic.

Cuius est spectata, multis, magnisq; rebus singularis integritas, minus admirabilem facit honestissimi facti gloriam. Philip. 3.

Sapientia & magnitudo animi, qua omnes res humanæ geruntur, tenues, & pro nihilo putantur. 2. de Orat.

Videmus

Videmus quanta sit in inuidia, quantoque in odio apud quosdam homines nobiles, nouorum hominum virtus & industria: si tantulum oculos deiecerimus, præstò esse insidias: si vllum locum aperuerimus suspicioni aut crimini, accipiendum esse statim vulnus: esse nobis semper vigilandū, semper laborandum videmus. Inimicitiæ sunt? subeantur: labores? suscipiantur. Etenim tacitæ magis & occultæ inimicitiæ timendæ sunt, quàm indictæ & apertæ. Hominum nobilium non ferè quisquam nostræ industriæ fauet: nullis nostris officijs beneuolentiam illorum allicere possumus: quasi natura & genere disiuncti sint, ita dissident à nominis animo ac voluntate. 7 Act. in Verr.

Vigilandum est semper: multæ insidiæ sunt bonis. Pro Planc.

Ad multorum amicitiam faciliorem aditum habet nequitia & audacia, quàm cuiusquam virtus & integritas. 3 Act. in Verr.

Quis est qui inopis & optimi viri causæ non anteponat in opera danda gratiam fortunati & potentis? A quo enim expeditior & celerior remuneratio fore videtur, in eum ferè est voluntas nostra propensior. 2. Offic.

Fraudis atque insidiarum & perfidiæ plena sunt omnia. de Petit. Cons.

Largitione corrupta sunt suffragia 3 de Leg.

Ingentes diuitiæ. 2 Act. in Verr. Vide, Iudex 35.

Malè se res habet, cùm id quod virtute effici debet, id tentatur pecunia. 2 Offic.

Qui opibus plus valent, etiam auctoritate plus possunt. Cic. Lentulo. Famil. 1.

Hoc tempore obsequium amicos, veritas odium parit. In Lælio.

Omnes qui in paupertate sunt, malunt maleficio parare diuitias, quā officio paupertatē tueri. 2 ad Heren.

Qui pauperes sunt, ijs antiquior officio pecunia est. 2 de Inuent.

Sunt homines, qui rationem bono consilio à dijs immortalibus datam, in fraudem, malitiamque conuertunt, 3 de Nat. Deor.

Sunt homines, quos libidinis, infamiæque suæ neque tædeat, neq; pudeat: qui quasi de industria in odium, offensionemque populi irruere videantur. 2 Act. in Verr.

Sunt quidam non re, sed nomine homines. 1 Offic.

O superbiam inauditam, in facinore gloriari. Cic. Bruto Fam. 11.

Est in quibusdam tanta peruersitas, vt inuentis frugibus glande vescantur. Orat. ad Brut.

Quidam habent aures tam inhumanas, tamque agrestes, vt ne doctissimorum quidem virorum eos mouere possit authoritas. Orat. ad Brut.

Consuetudo. 115

MAxima est vis vetustatis & consuetudinis: non modo in hoc quod est animal, sed in ijs etiam, quæ sunt in anima, consuetudo valet, cùm locis etiam ipsis montuosis delectemur & syluestribus, in quibus diutius commorari sumus. In Lælio.

Consuetudinis magna vis est: pernoctant venatores in niue, in montibus vri se patiuntur. 2 Tusc.

Consuetudo laborum perpessionem dolorum efficit faciliorem. Nam ferre laborem, contemnere vulnus, consuetudo docet. 2 Tusc.

Qui multa sunt sæpe perpessi, faciliùs ferunt quidquid accidit, obduruisseque sese contra fortunas arbitrantur. Vt ille apud Euripidem:

Si mihi nunc tristis primùm illuxisset dies,
Nec tam ærumnoso nauigassem salo;
Esset dolendi causa, vt iniecto equulei
Fræno, repentè tactu exagitantur nouo.
Sed iam subiectus miserijs obtorpui. 3 Tusc.

Corruptela malæ consuetudinis, igniculi extinguuntur à natura dati, exoriunturque & confirmantur vitia contraria. 1 de Leg.

Non ingenerantur hominibus mores tam à stirpe generis & seminis, quàm ex ijs rebus quæ ab ipsa natura loci, & vitæ consuetudine suppeditantur. De Legib. Agr. ad pop. contra Rul.

O consuetudo peccandi, quantam habes iucunditatem in improbis & audacibus, cùm pœna absuit, & licentia

centia consecuta est! 5. Act. in Verr.

Magna est illecebra peccandi, impunitatis spes. Pro Mil.

Consuetudo peccandi, maleficij suscipiendi remouet dubitationem. 2. ad Heren.

Quotusquisque reperitur, qui impunitate & ignoratione omnium propositâ, abstinere possit iniuria? 3. Offic.

Omnes religione mouentur, & deos patrios, quos à maioribus acceperunt, colendos sibi diligenter, & retinendos arbitrantur. 6. Act in Ver.

Repentina grauiora. 116

VIdentur omnia repentina grauiora.

Nam præmeditatio futurorum malorum lenit eorum aduentum, quæ venientia longè antè videris. 3. Tusc.

Nam, qui hæc audita à docto meminissem viro. 3. Tusc. In Apoph. 129.

Non est dubium, quin omnia, quæ mala putantur sint improuisa grauiora, 3. Tusc.

Quoniam multum potest animi prouisio & præparatio ad minuendum dolorem, sint semper omnia homini humana mediata. 3. Tusc.

Quod possit accidere, diu cogitare oportet: hæc cogitatio vna maximè omnes molestias extenuat & diluit. 3. Tusc.

Hostium repentinus aduentus magis aliquantò conturbat, quàm expectatus: & maris subita tempestas, quàm antè prouisa, terret nauigantes vehementius.

Tu plura tertio Tusc. legere potes.

Sæpe bonum est ignorare quid futurum est. 117

SÆpe vtile est non scire quid futurum sit: miserum est enim nihil proficientem angi. 3. de Nat. Deorum.

At hoc ne homines quidem probi faciunt, vt amicis impendentes calamitates prædicant; quas illi nullo modo effugere possint. 2. de Diuin.

Rem,

Rem, carendo magis, quàm fruendo, quid valeat, cognoscimus. 118

GRauitas morbi facit, vt medicina egeamus: eáque nunc appareat, cuius vim non sentiebamus, quum valebamus. Cic. Varr. Fam. 9.

Amicitiæ, consuetudines, vicinitates, quid habeant voluptatis, carendo magis intelligimus, quàm fruendo. Ad Quir. post Red.

Homo. 119

HOmines mortales sunt. 1. de Nat. Deor.

Omnia aliorum causa sunt generata: vt ea fruges atque fructus, quos terra gignit animantium causa, animantes autem hominum: vt equum vehendi causa, arandi bouem venandi & custodiendi canem. Ipse autem homo ortus est ad mundum contemplandum, & imitandum. 2. de Nat. Deor.

Homines hominum causa sunt generati, vt ipsi inter se alij alijs prodesse possent. 1. Offic.

Proximè & secundum Deum, homines hominibus maximè vtiles esse possunt. 2. Offic.

Hoc natura præscribit, vt homo homini, quicunque sit, ob eam ipsam causam tantùm quòd is homo sit, consultum velit. 3. Offic.

Sic nos nati videmur, vt inter omnes esset societas quædam. In Lælio.

Homo naturæ obediens, homini nocere non potest. 3. Offic.

Oportet hominem ab homine, ob hoc ipsum quod homo sit, non alienum videri. 3. de Finib.

Impellimur natura, vt prodesse velimus quàm plurimis, in primisq; docendo, rationibusq; prudentiæ tradendis. Itaq; non facile est inuenire, qui quod sciat ipse, non tradat alteri. Ita non solùm ad discendum propensi simus, verùm etiam ad docendum. 2. de Finib.

Vt magnas vtilitates adipiscimur conspiratione hominum atque consensu: sic nulla tam detestabilis pestis, quæ non homini ab homine nascatur. 2. Offic.

Duplex est natura generis humani, sed præstantius genus est eorum qui sunt viri. de Vniuers.

Hominum duo sunt genera, alterum indoctum & agreste;

greste, quod anteferat semper vtilitatem honestati: alterum expolitum, quod rebus omnibus dignitatem anteponat. Itaq; huic generi laus, honos, gloria fides, iustitia, omnisque virtus: illi autem alteri, quæstus, emolumentum, fructúsque proponitur; atque etiam voluptas, quæ est maxima inimica virtuti, bonique naturam fallaciter imitando adulteratquàm immanissimus quique acerrimè sequitur, neque solùm honestis rebus sed etiam necessarijs anteponit. In Part. Orat.

Hoc solum animal (homo) natum est pudoris ac verecundiæ particeps: appetens coniunctionem hominum ac societatem, animaduertensque in omnibus rebus quas ageret aut diceret, ne quid ab eo fieret, nisi honestè & decorè. 4. de Finib.

Nihil est vnum vni tam simile, tam par, quam omnes inter nosmetipsos sumus. Quòd si deprauatio consuetudinum, si opinionum varietas, non imbecillitatem animorum torqueret, & flecteret quocunque cœpisset: sui nemo ipse tam similis esset, quàm omnes essent omnium. Itaque quæcunq; est hominis definitio, vna in omnes valet: quod argumenti satis est, nullam dissimilitudinem esse in genere. quæ si esse, non vna omnes definitio contineret. 1. de Leg. *Hominum similitudo non ex corporis forma, sed animorum quærenda est.*

Homini natura præscripsit, vt nihil pulchrius quàm hominem putaret: est enim vis tanta naturæ, vt homo nemo velit nisi homini similis esse, & quidem formica formicæ. 1. de Nat. Deor.

Omnium animantium formam vincit hominis figura. 1. de Nat. Deor.

Nullum est animal præter hominem, quod habeat aliquam notitiam Dei. 1. de Leg.

Est homini cum Deo rationis societas. 1. de Leg.

Deus animal vnum aspectabile, hominem, in quo omnia animalia continerentur, effecit. De Vniuers.

Sunt è terra homines, non vt incolæ atq; habitatores, sed quasi spectatores superarum rerum atque cœlestium: quarum spectaculum ad nullum aliud genus animantium pertinet. Sensus autem interpretes ac nuntij rerum in capite tanquam in arce, mirificè ad vsus necessarios & facti & collocati sunt. Non oculi tanquam

quam speculatores, altissimum locum obtinent: ex quo plurima conspicientes fungantur suo munere. Et aures cùm sonum percipere debeant, qui natura in sublime fertur, rectè in altis corporum partibus collocatæ sunt. Itemque nares, eò quòd omnis odor ad superiora fertur, rectè sursum sunt: & quòd cibi & potionis iudicium magnum earũ est, non sine causa vicinitatẽ oris secutæ sunt. Iam gustatus, qui sentire eorum, quibus vescimur, genera deberet, habitat in ea parte oris, qua esculentis & poculentis iter natura patefecit. Tactus autem toto corpore æquabiliter fusus est, vt omnes ictus, omnesq; nimios & frigoris & caloris appulsus sentire possimus. Atq; vt in edificijs architecti auertũt ab oculis naribusque dominorũ, ea quæ profluentia necessariò tetri essent aliquid habitura sic natura res similes procul amãdauit à sensibus. Adde, quò ipsa natura primùm oculos membranis tenuissimis vestiuit & sepsit, quas primùm perlucidas fecit, vt per eas cerni posset: firmas autem, vt continerentur. Sed lubricos oculos fecit & mobiles vt & declinarent si quid noceret, & aspectum, quò vellent, facilè conuerterent, &c. Nasus ita locatus est, vt quasi murus oculis interiectus esse videatur. Auditus autem semper patet: eius enim sensu etiam dormientes egemus: à quo quum sonus est acceptus, etiam à somno excitamur. Flexuosum iter habet, ne quid intrare possit, si simplex & directum pateret. Prouisum etiam, vt si qua minima bestiola conaretur irrumpere, in sordibus aurium tanquam in visco inhæresceret, &c. Quàm vero aptas manus, quamque multarum rerum ministras natura homini dedit, &c. 2. de Nat. Deor.

Principio corporis nostri, magnam natura ipsa videtur habuisse rationem: quæ formam nostram reliquamque figuram, in qua esset species honesta, eam posuit in promptu: quæ autem partes corporis ad naturæ necessitatem datæ, aspectum essent deformem habituræ, atque turpem, eas contexit atque abdidit. Hanc naturæ tam diligentem fabricam imitata est hominum verecundia. Quæ enim natura occultauit, eadem omnes, qui sana mente sunt, remouent ab oculis; ipsiq; necessitati

sitati dant operam, vt quàm occultissimè pareant; quarumque partium corporis vsus sunt necessarij, eas neq; partes, neque earum vsus suis nominibus appellant: quodque facere turpe non est, modò occultè, id dicere obscœnum est. 1. Offic.

Ipsum hominem eadem natura non solùm celeritate mentis ornauit, sed etiam sensus tanquam satellites attribuit ac nuncios, & rerum plurimarum obscuras & necessarias intelligentias enudauit, quasi fundamenta quædam scientiæ, figuramque corporis habilem & aptam ingenio humano dedit. Nam cùm cæteras animantes abiecisset ad pastum, solum hominum erexit & ad cœli quasi cognationis, domicilijque pristini conspectum excitauit. Tum speciem ita formauit oris, vt in ea penitus reconditos mores effingeret. Nam & oculi nimis arguti, quemadmodum animo affecti simus, loquuntur: & is, qui appellatur vultus, qui nullo in animante esse, præter hominem, potest, indicat mores. 1 de Leg.

Natura corpus hominis sic & formauit & genuit, vt alia in primo ortu perficeret, alia progrediente ætate fingeret: neque sane multùm adiumentis externis, & aduentitijs vteretur. Animum autem reliquis rebus ita perfecit, vt corpus: sensibus enim ornauit ad res percipiendas idoneis, vt nihil aut non multùm adiumento vllo ad suam confirmationem indigeret. 5. de Finibus.

Parui primo ortu sic iacent, tanquam omnino sine animo sint. Quum autem paulum firmitatis accesserit, & animo vtuntur & sensibus, conituntur que vt sese erigant, & manibus vtuntur, & eos cognoscunt à quibus educantur: deinde æqualibus delectantur, libenterque se cum his congregant, dantq; se ad ludendum, fabellarumque auditione ducuntur: denique eo quòd ipsis superat, alijs gratificari volunt, animaduertuntque ea quæ domi fiunt curiosius, incipiuntque commentari aliquid & discere: & eorum quos vident, volunt non ignorare nomina: quibusque rebus cum æqualibus decertant si vincunt, efferunt se lætitia: victi debilitantur, animosque demittunt. 5 de Finib.

Pueri

Pueri efferuntur. 5 de Finib. Vide Gloria 41.

Semper in promptu habere debemus, quantum natura hominis pecudibus, reliquisque bestijs antecellat. Illæ enim nihil sentiunt nisi voluptatem, ad eamque feruntur toto impetu. Hominis autem mens discendo alitur, & cogitando semper aliquid aut inquirit, aut agit, videndiq; aut audiendi delectatione ducitur. 1 Of.

Si considerare volemus, quæ sit in natura hominis excellentia & dignitas, intelligemus quàm sit turpe diffluere luxuria & delicatè ac molliter viuere: quamq; honestum, parcè, continenter, seuerè, sobriè. 3 Offic.

Quum despicere cœperimus, & sentire quid simus, & quid ab animantibus cæteris differamus, tum ea insequi incipiemus, ad quæ nati sumus. 5 de Finib.

Si nihil haberet aliud hominis animus, nisi vt appeteret aut refugeret: id quoque ei esset commune cum bestijs. Habet primùm memoriam, & eam infinitam rerum innumerabilium, quam quidem Plato recordationem esse vult. 1 Tusc.

Hoc vnum animal (homo) sentit quid sit ordo, quid sit quod deceat: in factis dictisque qui sit modus. Itaq; eorum ipsorum, quæ aspectu sentiuntur, nullum aliud animal pulchritudinem, venustatem, & conuenientiam partium sentit: cauétque ne quid indecorè effœminatéue faciat: tum in omnibus & opinionibus & factis, ne quis libidinosè aut faciat aut cogitet. 1 Offic.

Est naturâ sic generata vis hominis, vt ad omnem virtutem percipiendam facta videatur: ob eamque causam parui virtutum simulachris, quarum in se habent semina, sine doctrina moueatur. 1. de Finibus.

Nec figura corporis, nec ratio excellens ingenij humani significat, ad hanc vnam rem natum hominem, vt frueretur voluptatibus. 2 de Finib.

Nemo est dignus nomine hominis, qui vnum diem velit esse in voluptate. 2 de Finib.

Hominem, nihil nisi quod honestum, decorumque sit, aut admirari, aut optare, aut expetere oportet: nullique neque homini, neque perturbatione animi, nec fortunæ, succumbere. 1 Offic.

Nobis

Nobis personam imposuit ipsa natura, cum excellentia, præstantiaque animantium reliquarum. 1. Offic.

Homo cæteris animantibus longè præstat. 2. de Fin.

Hoc vno præstamus vel maximè feris, quòd colloquimur inter nos, & quòd exprimere dicendo sensa possumus. 2. de Orat.

Ratione præstamus belluis per quam coniectura valemus, argumentamur, refellimus, disserimus, conficimus, & concludimus. 1. de Legib.

Sermo hominis est maximè proprius.

Inter hominem & belluam hoc maximè interest, quòd hæc tantum, quantum sensu mouetur, ad id solum quod adest quòdque præsens est, se accommodat, paululùm admodum sentiens præteritum aut futurum. Homo autem qui rationis est particeps, per quam consequentia cernit, principia & causas rerum videt, earumq; progressus, & quasi antecessiones non ignorat: similitudines comparat, rebusque præsentibus adiungit, atque annectit futuras: facilè totius vitæ cursum videt, ad eamque degendam præparat res necessarias, & cætera. 1. Offic.

Homines cùm multis rebus humiliores & infirmiores sunt, videntur hac re maximè bestijs præstare, quòd loqui possunt. Quare præclarum mihi videtur adeptus is, qui quare homines bestijs præstent, ea in re hominibus ipsis antecellat. 1. Offic.

Nulla re longiùs, quàm ratione, absumus à natura ferarum: in quibus inesse fortitudinem sæpe dicimus, vt in equis, in leonibus: iustitiam, æquitatem, bonitatem non dicimus, sunt enim rationis & orationis expertes. 1. Offic.

Homines, etsi multis alijs, tamen hoc vno à bestijs plurimum differunt, quòd rationem habeant à natura menti datam, mentemque & acrem & vigentem, celerrimeque multa simul agitantem, & (vt ita dicam) sagacem quæ & causas rerum, & consecutiones videat, & similitudines transferat & disiuncta coniungat, & cum præsentibus futura copulet, omnemq; complectatur vitæ consequentis statum. Eademq; ratio facit hominem hominum appetentem, cumq; ijs natura & sermone & vsu congruentem, vt profectus à charitate domesticorum

rum

tum ac suorum, currat longius, & se implicet primùm ciuium, deinde omnium mortalium societate: atque, vt ad Architam scripsit Plato, non sibi se solùm natum meminerit, sed patriæ, sed suis, vt perexigua pars ipsi relinquatur. Et quoniam eadem natura cupiditatem ingenuit homini veri inueniendi (quod facillimè apparet, cùm vacui curis, etiam quid in cœlo fiat, scire auemus) his initijs ducti omnia vera diligimus, id est fidelia, simplicia, constantia: tum vana, falsa, fallentia odimus, vt fraudem, periurium, malitiam, iniuriam. Eadem ratio habet in se quiddam amplum atque magnificum ad imperandum magis, quàm ad parendum accommodatum. Omnia humana non tolerabilia solùm, sed etiam leuia ducens, altum quiddam & excelsum nihil timens, nemini cedens, semper inuictum. 2. de Finib.

Et, vt Chremes Terentianus, nihil humani à se alienum putabat, quòd homo esset.

Videndum est ne quid humile, ne quid summissum, molle, effœminatum, fractum, abiectū faciamus. 4. Tusc.

In dolore maximè est prouidendum ne quid abiectè, ne quid timidè, ne quid ignauè, ne quid molliter, ne quid seruiliter, muliebriterue faciamus. 2. Tusc.

Turpe nec viro dignum videtur gemere, ciulare, lamentari, frangi, debilitari dolore. 2. Tusc.

Turpe est viro debilitari dolore, frangi, succumbere. 2. de Finib.

Ingemiscere nonnunquam viro concessum est, idque raro: eiulatus ne mulieri quidem. Sin erit ille gemitus lamentabilis, si imbecillus, si abiectus, si flebilis, ei qui se dederit, vix eum virum dixerim: nihil est enim fletu muliebri viro turpius. 2. Tusc.

Duæ sunt veræ fortitudinis partes, non frangi dolore in rebus aduersis & non insolescere in secundis.

Cùm tibi siue Deus, siue mater rerum omnium natura dederit animum, quo nihil est præstantius, neque diuinius: sic te ipse abijcies atque posternes, vt nihil inter te atque inter quadrupedem aliquem putes interesse? 1. Parad.

Nihil est aut nequius, aut turpius effœminato viro. 3. Tusc.

Nos ita liquescimus fluimusque mollitia, vt apis aculeum sine clamore ferre non possumus. 2. Tusc.

Nos ita leues, atque inconstantes sumus, vt si mures corrose-

corroserint aliquid, quorum est opus, hoc vnum monstrum putemus. 2 de Diuin.

Tu de forma hominis, membrorumque ordine & compositione, secundo de Nat deor. vide latiùs: & quàm virum dedeceat mollities, Offic. primo Cap. Sed pertinet ad omnem officij quaestionem, lege copiosius.

Diuersa hominum studia, & iudicia. 120

NOn est vna omnium facies. 1 de Nat. Deor.

Quot homines, tot sententiae. 1 de Finib.

Diuersa sunt hominum studia. Cic. Att. lib 2.

Suo quisque studio maximè ducitur. 5 de Finib

Multae in naturis hominum dissimilitudines sunt, vt alios dulcia alios subamara delectent. Alij libidinosi, alij iracundi, aut crudeles, aut superbi sint: alij à talibus abhorreant de Fato.

Non in omnes omnia conueniunt Pro Rosc. Amer.

Alij gloriae seruiunt, alij pecuniae: rari sunt qui caeteris omnibus pro nihilo habitis rerum naturam studiose intueantur: quod qui faciunt, & sapientiae studiosi, & philosophi habentur. 5 Tusc.

Suum cuique pulchrum est: adhuc neminem cognoui Poëtam, qui sibi non optimus videretur. sic res habet, te tua, me delectant mea. 5 Tusc.

Nemo vnquam neq; poëta, neq; orator fuit, qui quemquam meliorē, quàm se arbitraretur. Cic Attic. lib. 14.

In omni re difficillimum est formā (quod χαρακτὴρ Graecè dicitur) exponere optimè, quòd aliud alijs videtur optimum. Varia enim sunt iudicia: nec facilis explicatio, quae forma maximè excellat. Orat. ad Brutum.

Vt in corporibus. 1 Offic. in Sim l. 45.

Alij dolore mouentur, alij cupiditate, iracundia etiam multi efferuntur: & quum in mala scientes ruunt, tamen se optimè sibi consulere arbitrantur. Itaque dicunt, nec dubitant: Mihi sic est vsus; tibi vt opus est facto, face: eorum est haec querela qui sibi chari sunt seseque diligunt. 5 de Finib.

Sua cuique ciuitati religio est, nostra nobis: officia non

non eadem disparibus ætatibus tribuuntur: aliaq; sunt iuuenum, alia seniorum, alia constantis ætatis: sunt & extrema quædam studia senectutis. Cato Maior.

Vt natura alius. 4 Tusc. In Simil. 44.

Quisque id sequatur, ad quod naturâ magis est compositus.

QVam quisque norit artem, in ea se exerceat. 1. Tusc.

Suum quisque noscet ingenium. 1 Offic.

Quisque ad id quod facere potest, detrudendus est. 1 de Orat.

Diligentissimè hoc est eis, qui instituunt aliquos, atque erudiunt, videndum, quo sua quenque natura maximè ferre videatur. 3 de Orat.

Natura primùm, atque ingenium, ad discendum vim affert maximam. 1 de Orat.

Ad quas partes aptissimi erimus, in ijs potissimùm elaborabimus: sin aliquando necessitas nos ad ea detruserit, quæ nostri ingenij non erunt, omnis adhibenda erit cura, meditatio, diligentia, vt ea si non decorè, at quàm minimè indecorè facere possimus. Nec tam nobis enitendum est, vt bona quæ nobis data non sunt, sequamur, quàm vt vitia fugiamus. 1 Offic.

Quem potissimum vitæ cursum sequi velimus, in hac deliberatione ad suam cuiusque naturam, consilium omne est reuocandum. 1 Offic.

Tuenda sunt sua cuique non vitiosa, sed propria, quæ contemplantes expendere oportebit quid quisque habeat sui, eaque moderari, nec velle experiri quam aliena deceant: id enim maximè quenque decet, quod est suum cuiusque maximè. 1 Offic.

Naturæ non attinet repugnare, nec quicquam sequi quod assequi non queas, quòd nihil decet inuita, vt aiunt, Minerua: id est, repugnante & aduersante natura. 2 Offic.

Hoc generi hominum propè natura datum, vt qua in familia laus aliqua fortè floruerit, hanc fere qui sunt eius stirps (quòd sermo hominum ad memoriam patrum virtute celebretur) cupidissimè persequantur. Pro C. Rab. Posthum.

Ta

Tu primo Offic. legito quæ ad hunc locum pertinent, cap. Intelligendum.

Circumstantia. 122

SÆpe tempore fit, vt quod plerumque turpe haberi soleat, inueniatur non esse turpe. 3 Offic.

Tempore commutatur officium, vt non semper sit idem. 1 Offic.

Temporibus quibusdam, aut officijs debitis, aut rerum necessitatibus sæpe euenit, vt & voluptates repudiandæ sint, & molestiæ non recusandæ. Itaque earum sic tenetur à sapiente delectus, aut vt reijciendis voluptatibus maiores alias consequatur, aut perferendis doloribus asperiores repellat. 1 de Finib.

Debemus considerare in omni re, quid aptum sit, & consentaneum tempori & personæ, tum quid in dictis factisque dedeceat. Quod si Poëta fugit, vt maximum vitium, qui peccat etiam cùm probam orationem affingit improbo, stultóue sapientis: si denique Pictor ille vidit cùm immolanda Iphigenia, tristis Calchas esset, mœstior Vlysses mœreret Menelaus, obuoluendum caput Agamemnonis esse, quoniam summum illum luctu penicillo non posset imitari: si denique histrio quid deceat quærit, quid faciendum Oratori putemus? Orat. ad Brut.

In omnibus quid tempora petant, aut quid personis dignum sit, semper considerandum est. 2 de Inuent.

Habenda est ratio hominum, rei, & temporis. 2 de Orat.

Turpe est, valdeque vitiosum, in re seuera conuiuio dignum aut delicatum aliquem inferre sermonem. 1. Offic.

Tanta vis est loci & temporis, vt si quis, cùm causam sit acturus, in itinere, aut in ambulatione secum ipse meditetur; aut si quid aliud attentiùs cogitet, non reprehendatur: at hoc idem si in conuiuio faciat, inhumanus videatur, inscitia temporis. 1 Offic.

Pericles. 1 Offic. In Apophth. 55.

Alia fori vis est, alia triclinij, alia subselliorum ratio, alia lectorum: non idem iudicium, commessatorumq; conspectus:

conspectus: lux denique longè alia est solis & lychn-
rum. Pro M. Cælio.

Nec iisdem de rebus, nec in omni tempore, nec si-
militer omnes delectantur. 1 Offic.

Non omnis fortuna, non omnis honos, non omnis
authoritas, non omnis ætas, nec vero locus, aut tem-
pus, aut auditor omnis, eodem aut verborum gene-
tractandus est, aut sententiarum: semperque in omni
parte orationis, vt vitæ, quid deceat est consideran-
dum: quod & in re de qua agitur, positum est, & in per-
sonis eorum qui dicunt, & eorum qui audiunt. Orat. ad
Brut.

Inconstantis non puto, sententiam aliquam tanquam
aliquod nauigium ex Reipublicæ tempestate modera-
ri. Pro Cor. Bal.

Nunquam præstantibus in Repub. gubernanda viris
laudata est, in vna sententia perpetua permansio. M.
Cic. Lentulo Famil. 1.

Tempori cedere, id est, necessitati parêre, semper
sapientis habitum est. Cic Marcel. Famil. 4.

Temporibus parêre omnes politici præcipiunt. Cic.
Attic. 12.

Est non modò liberale, paululùm nonunquam de
suo iure decedere, sed interdum etiam fructuosum.
2 Offic.

Epistolæ offendunt non loco redditæ. Cic. Brut. Fa-
mil. 11.

Multa quæ rectè committit seruis fidelibus possum,
tamen sermonis & vituperationis vitandæ causa com-
mittenda non sunt. Cic. ad Quint. Frat.

Plurima ad alieni sensus coniecturam, non ad suum
iudicium scribuntur. Cæcin. Cic. Fam. 6.

Qui aut tempus quid postulet, non videt, aut plura
loquitur, aut se ostentat, aut eorum quibuscum est, vel
dignitatis, vel commodi rationem non habet: aut de-
nique in aliquo genere aut inconcinnus, aut multus est,
is ineptus dicitur. 2 de Orat.

*Tu, si voles, videto quid, quo loco & tempore deceat, Offic.
lib. 1. cap. Talis est igitur.*

Ea facillimè læduntur, quæ neque magno odio, nec
miseri-

misericordia maxima digna sunt. 2 de Orat.

Parcendum est maximè charitati hominum, nec temerè in eos dicas qui diliguntur. 2. de Orat.

Facilè multitudo à tristitia & sæpe acerbitate, commodè ac breuiter, & acutè, & hilari dicto deducitur. 2. de Orat.

Orator tristitiam ac seueritatem mitigat ac relaxat: odiosasque res sæpe, quas argumentis dilui non facile est, ioco, risuq; dissoluit. 2. de Orat.

Tu de duplici iocandi genere, vide primum Offic. secundum etiam de Orat.

Verba opportuna aliquando loquitur olitor. 123

SÆpe est etiam sub palliolo sordido sapientia. 3. Tusc.

Summi gubernatores in magnis nonnunquam tempestatibus, à vectoribus admoneri solent. Phil. 2.

Nihil perpetuum, nihilque non miserum & calamitosum. 124

ABeunt omnia vnde orta sunt. Cato Maior.

Infra lunam nihil est non mortale & caducum, præter animos hominum, Deorum munere datos Som. Scip.

Cœlestia semper spectato, humana illa contemnito, Som. Scip.

Contemnendæ sunt humanæ res. 4. Tusc.

Conferto nostram longissimam ætatem cum æternitate, sic breuissima reperietur. 1. Tusc.

Quid ei potest videri magnum in rebus humanis, cui æternitas omnis, totiusque mundi nota sit magnitudo? 4. Tusc.

Altè spectare si voles, atque hanc sedem & æternam domum contueri: neque sermonibus vulgi dederis te, neque in præmijs humanis spem posueris rerum tuarum: suis te illeceris oportet ipsa virtus trahat ad verum decus. Som. Scip.

Cogitantes supra. 4. Acad. In Pijs sent 44.

Regna, imperia, honores, nobilitas, diuitiæ, opes, eaque

que quæ sunt ijs contraria, in casu sita, temporibus gubernantur. 1. Offic.

Nihil est opere aut manu factum, quod aliquando non conficiat, & consumat vetustas. Pro Marc.

O dij boni, quid est in hominis vita diu? mihi ne diuturnum quidem quicquam videtur, in quo est aliquid extremum. Cùm enim id aduenerit, tunc illud quod præterijt effluxit: tantum remanet, quod virtute & rectè factis sis consecutus. Cato Maior.

Non est omnino hoc ipsum diù, in quo est aliquid extremum: quod cùm venerit, omnis voluptas pro nihilo est habenda, quia postea nulla futura est. Pro M. Marcel.

Quæ ætas longa est, aut quid omnino homini longum? Nónne modò pueros, modò adolescentes in cursu à tergo insequens, nec opinantes assecuta est senectus? Omnia ista, perindè vt cuique data sunt, pro rata parte, aut longa aut breuia dicuntur. 1. Tusc.

Horæ cedunt & dies, menses & anni; nec præteritum tempus vnquam reuertitur, nec quid sequatur sciri potest. Cato Maior.

Quis est, quamuis sit adolescens, cui sit exploratum se ad vesperum esse victurum? Cato Maior.

Nulla est tanta vis, tantaque copia, quæ non ferro ac viribus debilitari frangique possit. Pro M. Marc.

Nihil semper suo statu manet. 1. de Nat. Deor.

Nihil semper floret: ætas succedit ætati, Phil. 11.

Volat ætas. 1. Tusc.

Formæ dignitas aut morbo deflorescit, aut vetustate 4. ad Heren.

Nemo confidat, semper sibi illud stabile & firmum permansurum, quod fragile & caducum sit. 2. Tusc.

Sensim sine sensu ætas senescit, nec subitò frangitur, sed diuturnitate extinguitur. Cato Maior.

Ita ratio comparata est vitæ, naturæque nostræ, vt alia ætas oriatur ex alia. In Lælio.

Cursus est certus ætatis, & via vna naturæ, eaque simplex: sua cuique parti tempestiuitas est data. Cato Maior.

Quæ potest esse in vita iucunditas, cùm dies ac no-

ctes

ctes cogitandum sit. iamiam esse moriendum? 2. Tusc.

Nemini exploratum potest esse, quomodo habiturum sit corpus, non dico ad annum, sed ad vesperum. 2, de Finib.

In vita nihil est, nisi propagatio miserrimi temporis. Cic. Luccio Famil. 5.

Quid habet vita commodi? quid non potius laboris? Cato Maior.

Nemo non miser. 1. Tusc.

Mortalis nemo est. 3. Tusc. In Apophth. 86.

Namque nimis. 3 Tusc. In Apophth. 60.

Non Nasci, homini longè optimum est. 1. Tusc.

Quæ oppida quodam tempore florentissima fuerunt nunc prostrata ac diruta ante oculos iacent. Ser. Sulp. Cicer. Famil. 4.

Durum à prospera, fœlicique fortuna in aduersam cadere: & talium misetemur facillimè. 125

Nihil est tam miserabile, quàm ex beato effici miserum. Part. Orat.

Hoc natura adfert, vt eis faueamus, qui eadem pericula, quibus nos perfuncti sumus, ingrediuntur. Pro Muræna.

Regum afflictæ fortunæ facilè multorum opes alliciunt ad misericordiam, maximè eorum, qui aut reges sunt, aut viuunt in regno, vt regale iis nomen magnum & sanctum esse videatur. Pro lege Manil.

Fortuna. 126

Fortuna, est rerum omnium domina. Pro Marcello.

Fortuna est rerum externarum, & ad corpus pertinentium. 5 Tusc.

Fortunam insanam esse, & cæcam, & brutam perhibent philosophi. Cæcam ob eam rem, quia nihil cernat quo sese applicet. Insanam autem aiunt, quia atrox, incerta, instabilisque sit. Brutam, quia multis incommodis conflictatur, propter immensam pecuniæ cupiditatem. 2. ad Heren.

Varia est vitæ commutabilisque ratio, vaga, volubilisque fortuna. Pro Milone.

Non solùm ipsa fortuna cæca est: sed eos etiam plerumque efficit cæcos, quos complexa est. Itaque illi efferuntur fastidio ferè & contumacia: neque quicquam insipiente fortunato intolerabilius fieri potest. Atque hoc quidem videre licet, eos qui antea commodis fuerunt moribus, imperio, potestate, prosperis rebus immutari: sperniqu ab ijs veteres amicitias, & indulgeri nouis. In Lælio.

O fallacem hominum spem, fragilemque fortunam, & inanes nostras contentiones, quæ in medio spatio sæpe, franguntantur & corruunt: & antè in ipso portu obruuntur, quàm portũ conspicere potuerint! 3. de Orat.

Vita regitur fortuna, non sapientia 5. Tusc.

O volucrem fortunam, quàm citò omnia ex lætitia & voluptate ad luctũ & lacrymas recidunt! Pro Syll.

O misera vitæ ratio, quæ tandiù resides in voluptate, quamdiù fortunæ poscit libido! Antequam iret in exilium.

Fortunam vitare nemo potest. Cic Dol. Fam. 9

Fors in armis plus quàm ratio potest. Cicer. Attic. lib. 14.

Nihil est tam contrarium rationi & constantiæ, quàm fortuna. 2. de Diuin.

Non sunt omnia committenda fortunæ, ne magnam nimis in nos habeat dominationem 4. ad Herenium.

Fortunam laudare, est stultitia & vituperare, superbia est. Animi autem laus & honesta est, & vituperatio vehemens. 1. de Inuent.

Ei non multùm potest obesse fortuna, qui sibi firmius in virtute, quàm in casu presidium collocauit. 4. ad Herennium.

Occupaui, inquit, te fortuna. 5. Tus in Apophth. 83.

Magna vis est in fortuna in vtranque partem: vel secundas ad res, vel aduersas. Nam & cùm prospero flatu eius vtimur, ad optatos exitus prouehimur: & cùm reflauit, affligimur. 2. Offic.

Fortitudini fortuna adiumento solet esse. 3. ad Herenium.

Fortes fortuna adiuuat. 2. Tusc.

Humana

Humana ferenda sunt. 127

HVmana ferenda sunt. Cic. Attic. lib. 15.

Nobis hominum ineptiæ ac stultitiæ deuorandæ sunt. De Clar. Orat.

Homines nos esse meminerimus, ea lege natos, vt omnibus telis fortunæ proposita sit vita nostra: neque esse recusandum, quò minus ea, qua nati sumus conditione, viuamus: neue tam grauiter eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possumus: euentisque aliorum memoria repetendis, nihil accidisse nobis noui cogitemus. Cic. Titio, Fam. 5.

Simus ea mente, quam & veritas & ratio præscribit, vt nihil in vita nobis præstandum præter culpam putemus: eaque cùm careamus, omnia humana placatè & moderatè feramus. Cic. A. Tor. Famil. 6.

Præter culpam & peccatum homini accidere nihil potest, quod sit horribile aut pertimescendum. Cic. Mæssinio, Famil. 5.

Ferenda est fortuna, præsertim quæ abest à culpa. Cic. A. Torp. Famil. 8.

Euersis rebus omnibus, quum consilio profici nihil possit, vna ratio videtur, quicquid euenerit, ferre moderatè. Cic. Torq. Fam. 6.

Perditis rebus omnibus, tamen ipsa virtus se sustentare posse videtur. Cic. Torq. Famil. 6.

Magna vis est in virtutibus: eas excita, si fortè dormiunt: iam tibi aderit princeps Fortitudo, quæ te animo tanto esse coget, vt omnia quæ possint homini euenire, contemnas, ac pro nihilo putes. 3 Tuscul.

Ratio in consulendo plurimum valere debet. Cic. Curioni, Fam. 7.

Summa est stultitia, frustra confici dolore, cùm intelligas nihil posse profici. 3 Tusc.

Nobis quidquid acciderit, fortiter & sapienter feramus, & accidisse hominibus meminerimus, Cic. Attic. lib. 14.

Communem, incertumq; casum, quem neque vitare quisquam nostrûm, neque præstare vllo pacto potest, sapienter feramus. Cic. P. Sestio, Famil. 5.

Vt multa secunda moderatè tulimus: sic non solùm aduersam, sed etiàm funditus euersam fortunam fortiter ferre debemus. Cic. Messinio. Fam. 5.

Nihil est præcipue cuiquam dolendum in eo, quod accidat vniuersis. Cic. Torq. Fam. 6.

Necessitas ferendæ conditionis humanæ, quasi cum Deo pugnare prohibet, admonetque esse hominem: quæ cogitatio magnopere luctum leuat. 3 Tusc.

Nihil est quod plus valeat ad ponendum laborem, quàm cùm est intellectum nihil profici, & frustra esse susceptum. 3 Tusc.

Quando præstitimus quod debemus, moderatè quod euenit, feramus. Cic. Torq Fam. 6.

Est etiam in nobis, vt & aduersa quasi perpetua obliuione obruamus, & secunda iucundè ac suauiter meminerimus. 1 de Finib.

Leuat dolorem communis quasi legis & humanæ conditionis recordatio. Cic. Cæcin Fam. 6.

Leuis est tamen consolatio ex miserijs aliorum. Cic. Torq Fam. 6.

Eorum, qui grauiùs ferunt, luctus, aliorum exemplis leniuntur. Sic perpessio cæterorum facit, vt ea quæ acciderint, multò minora, quàm quanta sunt existimata, videantur. 3 Tusc.

Ipsa ægritudo lenitur, cùm obijcimus mœrentibus imbecillitatem animi effœminati, cumque eorum grauitatem, constantiamque laudamus, qui non turbulenter humana patiuntur. 5 Tusc.

Motus animi, solicitudines, ægritudinesque obliuione leniuntur, traductis animis ad voluptatem. 3 Tusc.

Omnibus modis fulciendi sunt qui coruunt, nec cohærere possunt propter magnitudinem ægritudinis. 5. Tuscul.

Hæc sunt officia consolantium, tollere ægritudinem funditus, aut sedare, aut detrahere quàm plurimùm, aut supprimere, nec pati manare longiùs, aut ad aliam traducere: aut quod Chrisippus caput esse censet in consolando, detrahere illam opinionem mœrenti, si se officio fungi putet iusto atque debito. Sunt enim qui gratum se mortuis facere, si grauiter eos lugeant, arbitrantur.

trantur. Accedit superstitio muliebris quædam. Existimant enim Dijs immortalibus se faciliùs satisfacturos, si eorum plaga perculsi, afflictos se & stratos esse fateantur. 3 Tusc.

Sunt qui consolationem respuant: sed refert quo modo adhibeatur. Vt enim tulerit quisque eorum qui sapienter tulerunt, non quo quisque incommodo affectus sit prædicandum est. 3 Tusc.

Vt in causis. 3 Tusc. Vide in Simil 41.

Nihil hoc fieri turpius, aut dici potest, quàm eum, qui hanc personam susceperit, vt amicorum controuersias causasque tueatur, laborantibus succurrat, ægris medeatur, afflictos excitet; hunc in minimis, tenuissimisque rebus ita labi, vt alijs miserandus, alijs irridendus esse videatur. 1 de Orat.

Dies dolorem minuit. 128

CONsolationum multæ sunt viæ: sed illud rectissima impetret ratio, quod dies impetratura est. Cic. Attic. lib. 12.

Sensim & pedetentim progrediens dolor extenuatur: non quòd ipsa res immutari soleat aut possit, sed id quod ratio debuerat, vsus docet, minora esse ea quæ sunt visa maiora. 3 Tuscul.

Cùm constet ægritudinem vetustate tolli, hæc vis non est in die posita, sed in cogitatione diuturna. Ipsa enim cogitatio, nihil esse in re mali dolori medetur; non ipsa diuturnitas. 3 Tusc.

Error stultis extenuatur die, vt cùm eadem res maneat, aliter ferant inueterata, aliter recentia. 4 Tusc.

Quod allatura est ipsa diuturnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit, id nos præripere consilio, prudentiaque debemus: neque expectare temporis medicinam, quam repræsentare ratione possimus. Cic. Titio. Famil. 5.

Est in tua potestate abijcere dolorem, cùm velis, tempori seruientem. 2 Tusc.

Dies stultis mederi solet. Cicero Curioni, Famil. 7.

Dolor in longinquitate leuis, in breuitate grauior esse solet: vt eius magnitudinem celeritas, diuturnitatem alleuatio consoletur. 1 de Fin.

Nullus dolor est, quem non longinquitas temporis minuat atque molliat. Ser. Sulpis. Ciceroni, Famil. 4.

Est tarda illa quidem medicina, sed tamen magna quam adfert longinquitas & dies. 3 Tusc.

Cæteri dolores mitigantur vetustate. Cic. Attic. lib. 3.

Non nobis solùm nati sumus, sed Reipublicæ & posteris. 129

NOn solùm nobis diuites esse volumus, sed liberis, propinquis, amicis, maximeque Reip. 1 *Offic.*

Bono viro non minor cura est, qualis Respublica post mortem suam futura sit, quàm qualis hodie sit. In Lælio.

Non solùm nobis nati sumus. 1 *Offic.* In Apophtheg. 11.

Ut ad Architam scribit Plato, non sibi soli se natum homo meminerit, sed patriæ, sed suis: vt perexigua pars illi relinquatur. 2 de Finib.

Non dubitat agricola, quamuis senex, quærenti cui serat, respondere Dijs immortalibus, qui me non accipere tantummodò hæc à maioribus voluerunt, sed etiam posteris tradere. Iidemque agricolæ laborant in eis, quæ sciunt nihil ad se omnino pertinere: serunt arbores, quæ alteri seculo prosint. Cato Maior.

Nec parentes, nec amici negligendi, etiamsi ad amplissimam dignitatem perueneris. 130

HOc faciendum omnibus, vt si quam præstantiam virtutis, ingenij, fortunæ, consecuti sunt, impartiant eam suis, communicentque cum proximis: vt si parentibus nati sunt humilibus, si propinquos habeant imbecilliores, vel animo vel fortuna, eorum augeant opes, eisque honori sint & dignitati: vt in fabulis, qui aliquandiu propter ignorantiam stirpis & generis in famulatu fuerint, cùm cogniti sunt, & aut deorum, aut regum filij inuenti, retinent tamen charitatem in pastores, quos patres per multos annos esse duxerunt. In Lælio.

Mores

Mores crescunt cum ætate. 131

CVpiditas agendi aliquid adolescit vnà cum ætate. 5 de Finib.

Habenda est ratio diligenter, quos imitemur, quorum similes velimus esse. 1. de Orat.

Magni interest quos quisque audiat quotidiè domi, quibuscum loquatur à puero, quemadmodum patres, pædagogi, matres etiam loquantur. de Clar. Orat.

Quæ acciderunt in pueritia, meminimus optimè sæpe. 1, ad Heren.

Id est difficile, quod cùm spe magna sis ingressus, id non exequi vsque ad extremum. Pro. C. Rab. Posth.

Vt superior ætas, sic & posterior esse solet. 132

STudia quæ sunt in adolescentia tanquam in herbis, significant quæ virtutis maturitas, & quantæ fruges industriæ sunt futuræ. Pro Cælio.

Adolescentia significat,ostenditque fructus futuros: reliqua tempora demetendis fructibus, aut percipiendis accommodata sunt. Cato Maior.

Facilè in optimam partem cognoscuntur adolescentes, qui se ad claros & sapientes viros bene cõsulentes reipublicæ, contulerunt: quibuscum si frequentes sint, opinionem afferunt, populo, eorum fore se similes, quos sibi ipsi delegerunt ad imitandum. 1. Offic.

Quis vllam vllius boni spem habebit in eo, cuius optimum tempus ætatis palàm fuerit ad omnes libidines diuulgatum? Ad Sen. post red.

Perindè vt est opinio de cuiusque moribus, ita quid ab eo factum sit, & non factum, facilè existimari potest. Pro Cluent.

Omnibus in rebus,quæ grauiores, maioresque sunt, quid quisque voluerit, cogitarit, admiserit, non ex crimine, sed ex moribus eius qui arguitur, est põderandũ. Neque enim potest quisquam nostrûm subitò fingi,neque cuiusquam vita mutari, aut natura conuerti. Pro Sylla.

Libidinosa & intemperans adolescentia effœtum corpus

corpus tradit senectuti. Cato Maior.

Est quietè, & purè, & eleganter actæ, ætatis placidæ ac lenis senectus. Cato Maior.

Acta ætas honestè ac splendidè, tantam adfert consolationem, vt eos qui ita vixerint, aut non tangat ægritudo, aut leniter pungat animi dolor. 3. Tusc.

Qui adolescentum peccatis ignosci putant oportere, falluntur: propterea quòd ætas illa non est impedimento bonis studijs. At hi sapienter faciunt, qui adolescentes maximè castigant: vt quibus virtutibus omnem vitam tueri possunt, in ætate maturissima velint comparare. 4. ad Heren.

Multi à voluptate ad virtutem se receperunt. 133

MVltos vidi & audiui, non modò qui primoribus labris gustassent genus hoc vitæ voluptuariæ, & extremis, vt dicitur, digitis attigissent; sed qui totam adolescentiam voluptatibus dedidissent, emersisse aliquando, & se ad frugem bonam, vt dicitur, recepisse, grauesque homines & illustres fuisse. Datur enim concessu omnium, &c. Pro M. Cœlio. Vide Iuuen. 134.

Multi & nostra & patrum maiorumque memoria summi homines & clarissimi ciues fuerunt, quorum cùm adolescentiæ cupiditates deferbuissent, eximiæ virtutes firmata iam ætate, extiterunt. Pro M. Cœlio.

Iuuentuti ludus quidam, & voluptas interdum aliqua permittatur. 134

CVm iuuenes relaxare animos, & dare se iucunditati volent, caueant intemperantiam, meminerint verecundiæ. 1. Offic.

Ludendi est quidam modus retinendus: vt ne nimis omnia profundamus, elatique voluptate, in aliquam turpitudinem dilabamur. 1. Offic.

Ludo & ioco vti illis quidem licet, sed sicut somno & quietibus cæteris tum, quum grauibus serijsque rebus satisfecerimus. Ipsumque genus iocandi ingenuum, facetum esse decet, non profusum, nec immodestum. Et semper in ipso ioco aliquod probi ingenij lumen eluceat. 1. Offic.

Pueris

Pueris non omnem licentiam ludendi damus, sed eam quæ ob honestatis actionibus non sit aliena. 1. Offic.

Datur concessis omnium huic aliquis ludus ætati. & ipsa natura profundit adolescentiæ cupiditates: quæ si ita erumpunt vt nullius vitam labefactent, nullius domum euertant, faciles & tolerabiles haberi solent. Pro M. Cœlio.

Detur aliquid ætati, sit adolescentia liberior, non omnia voluptatibus denegentur: non semper superet vera & directa ratio, vincat aliquando cupiditas, voluptasque rationem dummodo illa in hoc genere præscriptio moderatioque teneatur: parcat iuuentus pudicitiæ suæ, ne spoliet alienam, ne effundat patrimonium, ne fœnore trucidetur, ne incurrat in alterius damnum atque famam, ne probrum castis, labem integris, infamiam bonis inferat: ne quem interimat, ne intersit insidijs, scelere careat: postremò, cùm paruerit voluptatibus, dederit aliquid temporis ad ludum ætatis, atque ad inanes hasce adolescentiæ cupiditates: reuocet se aliquando ad curam rei domesticæ, rei forensis, Reipub. vt ea, quæ ratione antea non perspexerat, satietate abiecisse, experiendo contempsisse videatur. Pro M. Cœlio.

Tempus iuuentutis sua sponte infirmum, aliorum libidine infectum est. Pro M. Cœlio.

Voluptate & delicijs facilè iuuentus intercipitur. In Vatinium.

Semper magno ingenio adolescentes refrænandi potius à gloria, quàm incitandi sunt. Amputanda plura sunt illi ætati, siquidem efflorescit ingenij laudibus, quàm inserenda. Pro M. Cœlio.

Tu plura in oratione pro M. Cœlio.

Iuuentus senum prudentia nitatur, & regatur. 135

EST adolescentis maiores natu vereri, ex hisq; deligere optimos & probatissimos quorum consilio & authoritate nitatur: ineuntis enim ætatis inscitia,

tia, senum constituenda & regenda prudentia est. Maximè autem hæc ætas à libidinibus arcenda est, exercendaque in labore, patientiaque & animi & corporis: vt eorum & in bellicis & in ciuilibus officijs vigeat industria. 1 Offic.

Tribuere plurimum senectuti debemus. 1 Offic.

Eum, nos qui ætate anteit, tanquam superiorem colere debemus. In Lælio.

Non est rectum, minori parêre maiorem. De Vniuers.

Imitandi sunt maiores: sed illud exceptum sit, ne vitia sint imitanda. 1 Offic.

Senectutis id est proprium, vt adolescentulos doceat, instituat, ad omne officij genus instruat. Cato Maior.

Senectus. 136

NIhil est præclarius, quàm honoribus & Reipublicæ muneribus perfunctum senem posse suo iure dicere id, quod apud Ennium dicit ille Pythius Apollo: Se esse eum, vnde sibi, si non populi & reges, aut omnes, sui tamen ciues consilium expeterent. 1 de Orat.

Omnium ætatum certus est terminus: senectutis autem nullus certus est terminus; recteque in ea viuitur, quoad munus officij exequi & tueri possit Cato Maior.

Misera est senectus, quæ se oratione duntaxat defendit. Non cani, non rugæ repentè auctoritatem afferre possunt: sed honestè acta superior ætas fructus auctoritati præbet extremos. Cato Maior.

Senibus labores corporis minuendi, exercitationes animi etiam augendæ videntur. 1 Offic.

Nihil magis cauendum est senectuti, quàm ne languori se, desidiæq; dedat: luxuria verò cùm omni ætati turpis, tum senectuti fœdissima est. Duplex enim inde malum est, quòd & ipsa senectus concipit dedecus, & facit adolescentum impudentiorem intemperantiam.

Studiosè & diligenter euolues dialogum, qui Cato Maior inscribitur: vbi in senectutis laudibus multus, immò etiam totus est Cicero.

Relaxetur

Relaxetur oportet aliquando animus. 137

HOmines, quamuis in rebus turbidis, tamen si modò homines sint, interdum animis relaxantur. 2. Phil.

Otij non minùs, quàm negotij ratio extare debet. Pro Planc.

Contentio probanda. 138

COntentio tamdiù sapiens est, quam diu aut proficit aliquid: aut si non proficit, non obest. Pro Cœl.

Malè parta, malè pereunt. 139

Malè parta, malè dilabuntur. 2. Phil.

Quibus facilè ignoscitur. 140

ILlis facilè ignoscitur, qui non perseuerare, sed ab errato se reuocare moliuntur. In Vatin.

Cuiusuis est hominis Errare: nullius nisi insipientis perseuerare in errore. Phil. 12.

Optimus est portus pœnitenti, mutatio consilij. Philip 12.

Sit erranti medicina confessio. Cic. ad Q. Frat.

Humanum est errare, sed [illegible]num perseuarare in errore. Nostrum.

Voluntas puniatur etiamsi non impleatur. 141

IN ipsa deliberatione facinus inest, etiamsi ad id non peruenerit. 3. Offic.

Non exitus rerum solùm, sed & hominum consilia legibus vindicantur: minùs quidem dolendum est, re non perfecta; sed puniendum certè nihilominùs, Pro Milon.

Multæ simulationes, nec fronti vlla fides. 142

IN animis hominum multæ sunt latebræ, & multis recessus. Pro M. Marcel.

Multis simulationum inuolucris tegitur, & quasi velis quibusdam obtenditur vniuscuiusq; natura: frons, oculi vultus pe[illegible]sæpè mentiuntur. Cic. ad Q. frat.

Temerè affirmare de altero, est periculosum propter occultas hominum voluntates, multiplicesque naturas. Cic ad Brut.

Fronte atque vultu, simulatio facillimè sustinetur. Cic. Lent. Famil. I.

Nullus

Nullus ad nocendum efficacior, quàm domesticus inimicus. 143

NVllæ ſunt occultiores inſidiæ, quàm quæ latent in ſimulatione officij, aut in aliquo neceſſitudinis nomine. Nam cum qui palàm eſt aduerſarius, facilè cauendo vitare poſſis: hoc verò occultum, inteſtinum ac domeſticum malum non modò exiſtit, verùm etiam opprimit antequam proſpicere atque explorare potueris. Act. 3. in Verr.

Tacitæ magis & occultæ inimicitiæ timendæ ſunt, quàm indictæ & apertæ. Act. 7. in Verr.

Vultus animum detegit. 144

VUltus ac frons, animi eſt ianua, quæ ſignificat voluntatē abditam ac retruſam. De Pet. Conſ.

Omnis motus animi ſuum quendam à natura habet vultum, & ſonum, & geſtum, Animi imago, vltus eſt: indices, oculi. Nam hæc eſt vna pars corporis, quæ quot animi motus ſunt, tot ſignificationes & commutationes poſſit efficere. Oculi enim ſunt, quorum tum intentione, tum conniſtu, tum hilaritate, motus animorum ſignificemus a[illegible] Nam oculos natura nobis, vt equo & leoni ſetas caudam, aures, ad motus animorum declarandos dedit 3. de Orat.

Ex oculorum obtutu, ex ſuperciliorum aut remiſſione, aut contractione, facilè iudicamus, quantus ſit in homine dolor, aut metus, aut denique triſtitia. 1. Offic.

Ex coniectura multa diſcuntur. 145

PErinde vt eſt opinio de cuiuſq; moribus, ita quid ab eo factum ſit, & non factum, exiſtimari poteſt. Pro Cluent.

De futuris rebus etſi difficile eſt dicere, tamen interdum poſſis coniectura propiùs accedere, quum res eſt eiuſmodi, cuius exitus præuideri poteſt. Cic. Torq. Famil.

Facilè in optimam partem. 1. Offic. Vide, Vt ſuperior ætas. 132.

Artibus ipſis ſi in dicendo non vtimur, tamen apparet atque extat vtrum ſimus earum rerum rudes, an didicerimus. 2. de Orat.

Aliena

Aliena & videmus & curamus, nostra non cernimus. 146

FIt nescio quo pacto, vt magis in alijs cernamus, si quid delinquitur, quàm in nobismetipsis. 1. Offic.

Aliorum patroni, nostra tenere, tueriq; non possumus. 3. de Orat.

Satis superq; sit cuique suarum rerum cura: alienis nimis implicari, molestum est. In Lælio.

Alterum alterius auxilio eget. 147

NVllum est genus rerum, quod aut auulsum à cæteris, per seipsum constare; aut quo cætera si careant, vim suam atque æternitatem conseruare possint. 3. de Orat.

Quæ vicinitas probanda. 148

LAudanda est, vel etiam amanda vicinitas, retinens veterem illum officij morem, non infuscata maleuolentia, non assueta mendacijs, non fucata, non fallax, non erudita artificio simulationis, vel suburbano, vel etiam vrbano. Pro Planc.

Similitudo amicitiam parit, & odium dissimilitudo contrahit. 149

MAgnam vim habet ad coniungendas amicitias studiorũ ac naturæ similitudo. Pro Cluent.

Pares cum paribus facillimè congregantur. Cato Maior.

Nihil est quod tam attrahat & alliciat ad amicitiam, quàm similitudo; qua fit vt bonos boni diligant, asciscantque sibi quasi propinquitate coniunctos, atque natura: nihil est enim appetentius similium sui, nihil rapacius, quàm natura. Hinc constat, bonis inter bonos quasi necessariam beneuolentiam esse. In Lælio.

Dispares mores disparia studia sequuntur: nec ob aliam causam vllam boni improbis amici esse non possunt, nisi quòd tanta est inter eos, quanta maximè potest esse, morum studiorumque distantia. In Lælio.

Natura, quàm doctrina vtilior. 150

MVlti sine vlla doctrina naturam ipsam sequuti, multa laudabilia fecerunt. 3. de Finib.

Sæpius ad laudem, atq; virtutem natura sine

ne doctrina, quàm sine natura valuit doctrina. Pro Archia Poëta.

Omnes tacito quodam sensu, sine vlla arte aut ratione, quæ sunt in artibus ac rationibus recta, ac parua, diiudicant. 3. de Orat.

Meliora sunt ea quæ natura, quàm quæ arte perfecta sunt. 1. de Nat. Deor.

Nulla res imitari naturæ solertiam potest. 1. de Nat. Deor.

Omnis natura artificiosa est, & habet quasi viam quandam & sectam, quam sequatur. 2. de Nat. Deor.

Ars quàm natura, certior. 151

SIne doctrina si quid benè dicitur, adiuuante natura, tamen id quia fortuitò fit, semper paratum esse non potest. 1. de Clar. Orat.

Etsi ingenijs magnis præditi quidam dicendi copiam sine ratione consequuntur, ars tamen est dux certior, quàm natura. Aliud est enim poëtarum more verba fundere: aliud ea quæ dicas, ratione & arte distinguere. 4. de Finib.

Quæ bona sunt, fieri meliora possunt doctrina · & quæ non optima, aliquo modo acui tamen & corrigi possunt. 1. de Orat.

Nemo scribat, nisi doctè. 152

VIdetur quicquid literis mandatur, id commendari omnium eruditorum lectione decere. Lectionẽ sine vlla delectatione negligo. 2. Tusc.

Mandare quenquam literis cogitationes suas, qui eas nec disponere nec illustrare possit, nec delectatione aliqua allicere lectorem, hominis est intemperanter abutentis & otio & literis. 1. Tusc.

Memoria. 153

MEmoria, est signatarum rerum in mente vestigium. 1. Tusc.

Memoria minuitur, nisi exerceas eam: nunquam tamen quenquam senum audiui oblitum, quo loco thesaurum obruisset. Cato Maior.

Rerum omnium thesaurus, memoria: quæ nisi custos inuentis cogitatisq; rebus & verbis adhibeatur, intelligimus

gimus omnia, etiamsi præclarissima fuerunt, in orato petitura. 1 de Orat.

Memoria non modò Philosophiam, sed omnis vitæ vsum, omnesque artes vna maximè continet. 2 Acad.

Principium. 154

PRincipij nulla est origo. Nam ex principio oriuntur omnia. 1 Tusc. & in Som. Scip.

Omnium rerum principia parua sunt, sed suis progressionibus vsu augentur. 5 de Finib.

Principijs cognitis, multò faciliùs extrema intelliguntur. Pro Cluent.

Vsus. 155

NEc medici, nec imperatores, nec oratores, quamuis artis præcepta perceperint, quicquam magna laude dignum, sine vsu & exercitatione consequi possunt. 1 Offic.

Vsus, magister est optimus. Pro C. Rabirio Posthumo.

Vsus frequens, omnium magistrorum præcepta superat. 1 de Orat.

Stylus est optimus & præstantissimus dicendi effector ac magister. 1 de Orat.

Addit interdum nonnihil ipsa patria, & locus ad ingenium. 156

ACutiora sunt ingenia, & ad intelligendum aptiora eorum, qui terras incolunt eas, in quibus aër sit purus ac tenuis, quàm illorum qui vtuntur crasso cœlo atque concreto: quin etiam, cibo quo vtaris, interest aliquid ad mentis aciem. 2 de Nat. Deor.

Themistoclem. Cato Maior. In Apophth. 6.

Præclara rara, eáque difficilia. 157

OMnia præclara, rara; nec quidquam difficilius, quàm reperire quod sit omni ex parte in suo genere perfectum. In Lælio.

In omni arte, vel studio, vel quauis scientia optimum quidque rarissimum. 2 de Finib.

Quod præclarum, idem arduum. 3 Tusc.

Quò quid difficilius, hoc præclarius. 1 Offic.

Quæ rara, atque ardua sunt, ea ex principio pulchra & iucunda hominibus videri solent. 2 de Inuent.

Rebus

Rebus maximis difficultatem ipsa natura proposuit. Nostrum.

Difficile in dicendo omnibus satisfacere. 158

MAgnum opus est atque magnus, suscipere ac profiteri: sese omnibus silentibus vnum, maximis de rebus, magno in conuentu hominum, audiendum: Adest enim fere nemo, quin acutius, atque acriùs vitia in dicente, quàm recta videat. Ita quidquid est in quo offenditur, id etiam illa quæ laudanda sunt, obruit: & quoties dicimus, toties de nobis iudicatur. Nec quicquam est tam insigne, nec tam ad diuturnitatem memoriæ stabile, quàm id in quo deliqueris. 1 de Nat. Deor.

Quæ sit causa paucitatis Oratorum, & quibus de causis in dicendo timeamus, primo de Oratore ostenditur.

Nos vitiorum magis, quàm virtutum meminimus. 159

NOn tam ea quæ recta sunt probantur, quàm quæ praua sunt, fastidijs adhærent 1 de Orat.

Nihil est tam insigne, nec tam ad diuturnitatis memoriam stabile, quàm id, in quo aliquid offenderis. 1 de Orat.

Multò acrior est memoria improborum, quàm bonorum Pro Flacco.

Homines imperiti, faciliùs quod stultè dixeris, reprehendere, quàm quod sapienter tacueris, probare possunt. 2 de Orat.

Qui citandi ex historijs. 160

EX annalium monumentis testes excitamus eos, quorum omnis vita consumpta est in laboribus gloriosis. 2 de Finib.

Exempla ex vetere memoria & monimentis ac literis, plena dignitatis, plena antiquitatis: hæc plurimum solent & auctoritatis habere ad probandũ, & iucunditatis ad audiendum. 5 Act. in Verr.

Cuius prædicatio omnibus nondum grata est, hunc memoriæ

memoriæ potius, quàm vocis testimonia confirmemus. Philip. 1.

Videndum est, ne quos ob beneficia diligi volumus, eorum laudum atque gloriam, cui maximè inuideri solet, nimis efferre videamur. 2 de Orat.

Accusator vacet omni crimine: veniatque ad accusandum, non studio ductus, sed officio.

CArere debet omni vitio, qui paratus est in alterum dicere: is demum maledicit, qui non potest verum ab altero audire. Recr. in Sallust.

Nulla salus Reipub. maior est, quàm eos qui alterum accusant, non minùs de laude, de honore & fama sua; quàm illos qui accusantur, de capite ac fortunis suis pertimescere. Itaque semper hi diligentissimè laboriosissimeq; accusarunt, qui seipsos in discrimen existimationis venire arbitrati sunt. Ex Diuin. in Verr.

Multa esse oportet in eo qui alterum accusat, primum integritatem atque innocentiam. Nihil est enim quod minùs ferendum sit, quàm rationem ab altero vitæ reposcere eum, qui non possit suæ reddere. Accusare enim debent ij, qui nullo suo peccato impediuntur, quò faciliùs alterius peccata demonstrare possint. Ex Diuin. in Verr.

Omnes qui alterum in iudicium vocant, prouidere debent, non solùm quid oneris in præsentia tollant, sed etiam quantum in omnem vitam negotij suscipere conentur. Legem enim sibi indicunt innocentiæ, continentiæ, virtutumque omnium, qui ab altero rationem vitæ reposcunt; atque eò magis, si id faciant nulla re commoti alia, nisi vtilitate communi. Nam qui sibi hoc sumpsit, vt mores corrigat aliorum, ac peccata reprehendat, quis huic ignoscat, si qua in re ipse à religione officij declinarit? 5. Act. in Verr.

Postulatur ab omnibus, vt ab ijs se abstineant maximè vitijs, in quibus alterum reprehenderunt. Furem aliquem aut rapacem accusaris? vitanda tibi semper erit omnis auaritiæ suspicio. Maleficum quempiam adduxeris, aut crudelem? cauendum erit semper ne qua in re asperior, aut inhumanior fuisse videare. Corruptorem,

rem, adulterum; prouidendum diligenter, ne quod in vitæ vestigium libidinis appareat. Omnia postremò quæ vindicaueris in altero, tibi ipsi vehementer fugienda sunt. Etenim non modò accusator, sed ne obiurgator quidem ferendus est is, qui quod in altero vitium reprehendit, in eo ipso deprehenditur. 5. Act. in Verr.

Nihil est tam inhumanum, quàm eloquentia, &c. 2. Offic. Vide, Eloquentia, 18.

Nihil est tam alienum ab eo, qui alterum coniurationis accuset, quàm videri coniuratorum pœnam, mortemque lugere. Pro Sylla.

Sine summo scelere non potes, quod maleficium in alijs vindicaris, idem in illorum socio, cùm scires, defendere. Pro Sylla.

Danda est opera, ne quid contra æquitatem contendas, ne quid pro iniuria. 2. Offic.

Hoc præceptum officij diligenter tenendum est, ne vnquam innocentem iudicio capitis accersas. Id enim sine scelere fieri nullo pacto potest. 2. Offic.

Accusatores multos esse. Pro Rosc. Amerin. Vide Præmio & pœna Resp. continetur 162.

Innocens si accusatus sit, absolui potest: nocens, nisi accusatus fuerit, condemnari non potest.

Vtilius est absolui nocentem, quàm innocentem caussam non dicere. Pro Rosc. Amer.

Impediri bonam rem est melius, quàm concedi malæ. 3. de Leg.

Tu & quàm rarò, & quatenus accusandum sit, secundo Offic. legito; capite, Prima igitur.

Præmio & Pœna Respublica continetur. 162

NEc domus, nec Resp. stare potest, si in ea nec rectè factis præmia extent vlla, nec supplicia peccatis. 3. de Nat. Deor.

Legibus, præmia proposita sunt virtutibus, & supplicia vitijs. 1. de Orat.

Verus, iustus, atque honestus labor, honoribus, præmijs, ac splendore decoratur: vitia autem hominum atque fraudes, damnis, ignominijs, vinculis, verberibus, exilijs, morte mulctantur. 1. de Orat.

Improbis

Improbis pœna statuenda est: nec minor verò ijs, qui secuti erunt alterum, quàm ijs qui ipsi fuerint impietatis duces. In Lælio.

Quos ipsa natura retinere in officio non potest, ij magnitudine pœnæ maleficio submoueri debent. Pro Rosc. Amer.

Quotusquisque reperietur, qui impunitate proposita abstinere possit iniuria? Impunitas, peccandi maxima est illecebra. 3 Offic.

Non satis est eum qui lacesserit, iniuriæ suæ pœnitere, vt ipse ne quid tale posthac committat, & cæteri sint ad iniuriam tardiores. 1 Offic.

Est vtilius, vnius improbi supplicio multorum improbitatem coërcere, quàm propter multos improbos vni parcere. 5 Act. in Verr.

Accusatores multos esse in ciuitate vtile est, vt metu contineatur audacia. Veruntamen hoc ita vtile, vt ne planè illudamur ab accusatoribus. Pro Rosc. Amer.

Ut medici membrum sæpe putrefactum. In Vatin. In Simil. 18.

In corpore si quid est. Philip. 8. In Simil. 19.

Ut membra quædam amputantur. 3 Offic. In Simil. 17.

Rebus prosperis, consulendum est aduersis. 163

OMnes cùm secundæ res sunt maximæ, tum maximè meditari secum oportet, quo pacto aduersam ærumnam ferant. 3 Tusc.

Sapienter cogitant, qui temporibus secundis casus aduersos reformidant. 4 ad Heren.

Socius, & eius officia. 164

SOcij putandi sunt, quos inter res communicata est. 5 Act. in Verr.

In rebus etiam minimis socium fallere, turpissimum est: propterea quò auxilium sibi se putat adiunxisse, qui cum altero rem communicauit. Pro Rosc. Amer.

Nemo ferè credit, nisi ei quem fidelem putat. Perditissimi est igitur hominis simul & amicitiam dissolue-

re, & fallere eum, qui læsus non esset, nisi credidisset. Pro Rosc. Amer.

Literas ad se ab amico missas, offensione aliqua interposita, in medium proferre, palamque recitare, nihil est aliud, quàm tollere è vita vitæ societatem, tollere amicorum colloquia absentium: multa enim ioca solent esse in epistolis, quæ prolata si sint, inepta esse videantur: & multa seria; neque tamen vllo modo diuulganda. Philip. 2.

Æquè perfidiosum ac nefarium est, fidem frangere, quæ continet vitam; & pupillum fraudare, qui in tutelam peruenit; & socium fallere, qui se in negotio coniunxit. Pro Rosc Com.

Necesse est, qui socium fama & fortunis spoliare conatus est, vanum se, & perfidiosum, & impium esse fateatur. Pro Quint.

Tecti esse ad alienos possumus: socium verò cauere qui possumus? quem etiamsi metuimus, ius officij lædimus. Rectè igitur maiores, eum qui socium fefellisset in virorum bonorum numero non putarunt haberi oportere. Pro Rosc Amer

Nihil præter laudem, bonis atque innocentibus à socijs reportandum est. 3 de Leg.

Agricultura. 165

OMnium rerum, ex quibus aliquid exquiritur, nihil est agricultura melius, nihil vberius, nihil dulcius, nihil homine libero dignius. 1 Offic.

Vita rustica, quam nos agrestem vocamus parsimoniæ, diligentiæ, iustitiæ magistra est. Pro Rosc. Amer.

Vita rustica maximè disiuncta est à cupiditate, & cum officio coniuncta. Pro Rosc. Amer.

Agricolæ semper ita viuunt, vt quæstum noscant nullum: fructum autem eum solum, quem labore pepererint. Pro Rosc. Amer.

Haud scio, agricolatione an vlla vita beatior esse possit: neque solùm officio, quò hominum generi vniuerso cultura agrorum est salutaris, sed & delectatione, & saturitate, copiaque rerum omnium, quæ ad victum hominum & cultum etiam pertinent. Cato Maior.

Ipsa ratio arandi, spe magis & iucunditate quadam,

quam

quàm fructu atque emolumento tenetur. Etenim ad incertum casum & euentum certus quotannis labor,& certus sumptus impenditur. Annona porrò pretium,nisi in calamitate fructum,non habet. Si autem vbertas in percipiendis fructibus fuit, consequitur vilitas in vendendis: vt aut malè vendendum intelligas, si processit; aut malè perceptos fructus, si rectè licet vendere. Totæ autem res rusticæ eiusmodi sunt, vt eas non ratio,neque labor; sed res incertissimæ, venti, tempestatesque moderentur. 5 Act.in Verr.

Tu pleniùs legito, quibus perfruantur voluptatibus boni senes agricolæ, ex libello Cic. qui Cato Maior dicitur.

Seruiendum est valetudini. 166

VBique moderatio virium adsit,& tantum quantum quisque potest, nitatur. Cato Maior.

Non modò quod non possumus,sed ne quantum possumus quidem cogimur. Cato Maior.

Habenda est ratio valetudinis: vtendũ est exercitationibus modicis, Cato Maior. Vide, Sobriè viuendum. 54.

Amor publicus præferatur priuato. 167

TAntum fraterno amori dandum non arbitror, vt quisquam de salute suorum consulat, communem relinquat. Pro Sylla.

Non possunt vna in ciuitate multi rem atque fortunas amittere,vt non plures secum in eandem calamitatem trahant. Pro lege Manil.

Non est magis vituperandus proditor patriæ, quàm communis vtilitatis aut salutis desertor propter suam vtilitatem aut salutem. 3 de Finib.

Ex multis meliora. 168

E Varijs sumendum est optimum. 1 de Leg.

Non solùm ex malis minima oportet eligere, sed etiam excerpere ex his ipsis, siquid insit boni. 3 Offic.

In duobus malis fugiendum maius,leuius est eligendum. Cic. ad Quint. Frat.

In

In cæteris studijs è multis eligere homines commodissimum quodque solent. 2 de Inuent.

Ex minimis sæpe maxima. 169

IN minimis rebus sæpè res magnæ deprehenduntur. Pro Flacco.

Minimis momentis maximæ temporum inclinationes fiunt. Philip 5

Dies affert & hora magnas sæpe clades. Phil. 3.

Maledictum emissum, per omnium aures statim funditur. 170

NIhil est tam volucre, quàm maledictum; nihil facilius emittitur, nihil latiùs dissipatur. Pro Planco.

Nemo in re sua testis. 171

MOre maiorum comparatum est, vt in minimis rebus homines amplissimi testimonium de sua re non dicerent. Pro Rosc. Amer.

Noluerunt maiores nostri (quid iudicabant) hanc patêre inimicitijs viam, vt quem quisque odisset, cum testimonio possit tollere. Ementiuntur enim sæpe accusatores in eos quos oderunt. Pro Fonteio.

Nemo eo quod habet, contentus. 172

SVæ quemque fortunæ pœnitet. Cic. Torq. Fam. 6.

Suam quisque conditionem miserrimam putat. Cic. Torq Famil. 6.

Quod cuique. 1 Offic. Vide, Alterum ne læseris. 104

Contentum esse. Parad vlt. Vide, Diues.

Diues. 173

OMnes sunt diuites (dicunt Stoici) qui cœlo & terra frui possunt. 3 Offic.

Eum intelligimus diuitem, cui tanta possessio est, vt ad liberaliter viuendum, facilè contentus sit: qui nihil quærat, nihil appetat, nihil optet amplius. Paradoxo vltimo.

Contentum suis rebus esse, maximæ sunt certissimæque diuitiæ. Parad. vlt.

Pauper. 174

EGens est, qui non satis habet, & is cui nihil satis potest esse. 4 ad Heren.

Improbi & auari, quoniam incertas, atque in casu

casu positas possessiones habent, & plus semper appetunt; nec eorum quisquam adhuc inuentus est, cui quod haberet, esset satis; non modò non copiosi ac diuites, sed etiam inopes ac pauperes existimandi sunt, Parad. vltimo.

Tu, qui diues, vel verè pauper dicatur, leges vltimo Ciceronis Paradoxo.

Diues vix bonus. 175

DIfficile est virtutes eum reuereri, qui semper secunda fortuna sit vsus. 4. ad Heren.

Pecunia & Diuitiæ. 176

EXpetuntur diuitiæ, tum ad vitæ vsus necessarios, tum ad perfruendas voluptates. 1. Offic.

Pecuniæ quærendæ non solùm ratio est, sed etiam collocandæ: quæ perpetuos sumptus suppeditet, nec solùm necessarios, sed etiam liberales. 2. Offic.

Pecunia effectrix multarum & magnarum voluptatum: pecunia voluptates pariuntur maximæ. 2. de Fin.

Omnia pecunia effici possunt. 5. Act. in Verr.

Auaritia. 177

DVæ res sunt, quæ maximè homines ad maleficium impellunt, luxuries & auaritia. 2. ad Her.

Corrupti sunt, deprauatique mores admiratione diuitiarum. 2. Offic.

Nihil est tam sanctum, quod non violare: nihil tam munitum, quod non expugnari pecunia possit. 2. Act. in Verr.

Nullum est officium tam sanctum atque solenne, quod non auaritia comminuere atque violare soleat. Pro Quint.

Nemo tam firmum habuit præsidium, quod auaritia non infregerit atque debilitauerit. In Vatin.

Auaritia, est opinio vehemens de pecunia. 4. Tusc.

Illi morbo qui permanat in venas, & inhæret in visceribus, nec inueteratus euelli potest, nomen est Auaritia. 7. Tusc.

Magno

Magno malo est hominibus auaritia, idcirco quod homines magnis & multis incommodis conflictantur, propter immensam pecuniæ cupiditatem. 2. ad Heren.

In quibusdam neque pecuniæ modus est, neque cupiditatum, quos nulla præda vnquam improbè parta minuit, sed auget potius atque inflammat. 1. de Finib.

Nunquam expletur, nec satiatur cupiditatis sitis: neque ea solùm quæ habent, libidine augendi cruciantur, sed etiam amittendi metu. Parad. 1.

Auaritia insatiabilis, immensa & incredibilia potest. Ita enim hominum mentes obstrictas tenet, vt eas nullo tempore respirare permittat. In Vatin.

Nullum est vitium tetrius, quàm auaritia, præsertim in principibus, & Rempub. gubernantibus: habere enim quæstui Rempub. non modò turpe est, sed sceleratum etiam & nefarium. 2. Offic.

Quid fœdius auaritia? 1. de Leg.

Auaritia senilis vituperanda est maximè. Potest enim quidquam esse absurdius, quam quo minùs viæ restat, eò plus viatici quærere? Cato Maior.

Multi pauperes. 178

COpiæ paruæ singulorum sunt: Eorum autem qui ijs egeant, infinita multitudo. 1. Offic.

Singulorum opes sæpe sunt tenues & infirmæ ad gratiam referendam, vt opitulari benè merentibus non queant, si maximè cupiant. Antequàm iret in exilium.

Quæ sit liberis à patribus relinquenda hæreditas. 179

OPtima hæreditas, quæ à patribus traditur liberis, omni patrimonio præstantior, est gloria virtutis, rerumque gestarum: cui dedecori esse nefas & vitium iudicandum est. 1. Offic.

Licet patri apud filium gloriari, ad quem & hæreditas suæ huius gloriæ, & factorum imitatio pertinet. 1. Offic.

Nullum monumentum pater clarius relinquere potest, quàm effigiem morum suorum, virtutis, constantiæ, pietatis, ingenij, filium. Philip. 9.

Quid propriè nostrum. 180

NIhil neque meum est, neque cuiusquam, quod auferri, quod eripi, quod amitti potest. Parad.4.

Id cuiusque est proprium, quo quisque fruitur, atque vtitur. Cic. Curio. Famil.7.

Oculi augent dolorem. 181

QVocunque in loco quisquis est, idem est ei sensus & eadem acerbitas ex interitu rerum, & publicarum & suarum: tamen oculi augent dolorem, qui ea, quæ cæteri audiunt, intueri coguntur, nec auertere à miserijs cogitationem sinunt. Cic. Torq Famil.6.

Acerba audire tolerabilius est, quàm videre. Cic. Curio. Famil.7.

Faciliùs ad ea quæ visa sunt, quàm ad ea quæ audita sunt, oculi mentis feruntur. 3 de Orat.

A consuetudine oculorum animum abducere difficillimum est. 2 de Nat. Deor.

Nihil est difficilius, quàm à consuetudine oculorum mentis aciem abducere. 2 de Nat. Deor.

Non audire, vel quod audis non intelligere, vtrumque iuxtà existimo. 182

IN his linguis, quas non intelligimus, surdi profectò sumus. 5 Tusc.

Verba neminem mouent, nisi eum, qui eiusdem linguæ societate coniunctus est. 3 de Orat.

Varietas grata. 183

AD aures nostras, & sermonis suauitatem, nihil est vicissitudine, varietate, & commutatione aptius. 3 de Orat.

Nihil est aptius ad delectationem lectoris, quàm temporum varietates, fortunæque vicissitudines: quæ etsi optabiles in experiendo non fuerint, in legendo tamen sunt iucundæ. Cic. Lucio. Famil.5.

Mulieres diutiùs quam viri, antiquitatem retinent. 184

FAciliùs mulieres incorruptam antiquitatem conseruant, quòd multorum sermonis expertes, ea tenent semper quæ prima didicerunt. 3 de Orat.

Mulierum famam, multorum oculis lux clara custodiat. 2. de Leg.

Durum est, filium patris delicta impediri. 185

EST acerbum, parentem scelera filiorum pœnis lui. Cic. Bruto.

Plerique frustra rogantur. 186

QUi maleuolo sunt animo, deteriores sunt rogati. Cic. Curioni Famill. 2.

Frustra eos appellamus, quorum auris atque animus à nobis abhorret. Cic. Q. Frat.

Proprium animi ingenui. 187

EST animi ingenui, cui multum debeat, eidem plurimum velle debere. Cic. Curio. Famil. lib. 2.

Necessitas. 188

NEcessitas cogit, quod non habeas, aliunde sumere. 3. de Orat.

Furtum turpissimum. 189

NIhil est turpius ingenuo, nihil minùs libero dignum, quàm in conuentu maximo cogi à magistratu furtum reddere 4. Act. in Verr.

Carè emitur quod precibus impetratur. 190

Malo emere, quàm rogare. 6. Act. in Verr.

Est ei serendum qui cupiat colligere. 191

EST liberale officium, serere beneficium, vt metere possis fructum. Antequam iret in exil.

Secunda fortuna ab homine maximè expetitur. 192

HOmini nihil est magis optandum, quàm prospera æquabilis, perpetuaque fortuna secundo vitæ sine vlla offensione cursu. Ad. Quir. post reditum.

Etsi optabilius est vite cursum conficere sine dolore & sine iniuria, tamen ad immortalitatem gloriæ plus affert, desideratum esse à suis ciuibus, quam omnino nunquam esse violatum. Pro domo sua.

In

In omni vita nihil est ad laudem illustrius, quàm ipsa calamitas. Pro domo sua.

Fauendum nobilitati. 193

OMnes boni semper nobilitati fauemus, & quia vtile est Reipublicæ Nobiles esse homines dignos maioribus suis, & quia valere debet apud nos clarorum hominum senex de Repub. meritorum memoria, etiam mortuorum. Pro Sestio.

Non minus debemus ijs, à quibus conseruamur, quàm à quibus nascimur. 194

NOn minùs iucundi atque illustres sunt hi dies quibus conseruamur, quàm illi quibus nascimur: quòd salutis certa lætitia est, nascendi incerta conditio; & quòd sine sensu nascimur, cum voluptate conseruamur. 2. Inuect. in Cat.

Onus dici non debet, quod spontè suscipias. 195

ONus non est appellandum, quod cum lætitia feras ac voluptate. 5. Act. in Verr.

Multi, etsi de eadem re contendant, vnus tantùm vincere potest. 196

QVum multi pares dignitate si[illegible] tamen primum locum solus potest obtinere. Pro. Muræna.

Quidquid est eiusmodi. 1. Officiorum, Vide Ambitio. 72.

Pax. 197

PAx, est tranquilla libertas. Philip. 2.

Dulce est nomen pacis: res verò ipsa, tum iucunda, tum salutaris. Philip. 13.

Nihil est tam populare quàm pax: qua non modò ij quibus sensum natura dedit, sed etiam tecta atque agri mihi lætari videntur. Pro Leg. Agraria, contra Pop.

Nomen pacis dulce est, & ipsa res salutaris. Philip. 2.

Paci, quæ nihil habet insidiarum, semper est consulendum. 2. Offic.

Pax est repudianda, si sub eius nomine latict bellum. Philip. 12.

Leges aut iudicia esse non possunt pace sublata, Philip. 8.

Bellum. 198

SVscipienda bella sunt, vt in pace sine iniuria viuatur. 1. Offic.

Non solùm aduentus belli, sed metus ipse affert calamitatem. Nam cùm hostium copiæ non longè absunt, etiamsi irruptio facta nulla sit, tamen pecora relinquuntur, agricultura deseritur, mercatorum nauigatio conquiescit. Pro lege Manil.

Incerti sunt exitus pugnarum, Marsque est communis: qui sæpe spoliantem iam & exultantem euertit, & perculit ab abiecto. Pro Milone.

Incertus est exitus & anceps fortuna belli. Pro M. Marcello.

Incerti sunt exitus belli, Mars communis. Philip. 10

Incertus est belli exitus. Philip. 13.

Omnium bellorum exitus incerti sunt. Cic. Torq. Famil. lib. 6.

Omnis belli Mars est communis, & semper incerti exitus præliorum sunt. Cic. Torq. Famil. lib. 6.

Armorum exitus semper incerti & timendi. Cicer. Attic. lib. 7.

Bellum ciuile. 199

CIuile bellum perniciosissimum. Cic Attic lib 8.

Omnia sunt misera in bellis ciuilibus, sed miserius nihil, quàm ipsa victoria: quæ etiamsi ad meliores venit, tamen eos ipsos ferociores, impotentioresque reddit; vt etiamsi natura tales non sint, necessitate tamen esse cogantur. Multa enim victori, eorum arbitrio per quos vicit, etiam inuito facienda sunt. Cic. Marcello, Famil. lib 4.

Bellorum ciuilium hi semper exitus sunt, vt non ea solùm fiant quæ velit victor, sed etiam vt ijs mos gerendus sit, quibus adiutoribus parta sit victoria. Cic. Cornificio, Famil. lib. 12.

Nihil viro bono & quieto, & bono ciui magis conuenit,

uenit, quàm abesse à ciuilibus controuersijs. Cic. Attic. lib. 9.

Victoria. 200

VIctoria est semper insolens. Cic. Seru. Sulp. Famil. lib. 4.

Victoria, naturæ & insolens & superba. Pro Marcello.

Facilis victoria si repugnet nemo. 201

FAcilè est vincere non repugnantem. 1 Tusc.

Nulla est laus, ibi esse integrum, vbi nemo est qui aut possit, aut conetur corrumpere. 2 Act. in Verr.

Vetus odium vix occidet. 202

HOc natura est insitum, vt quem timueris, quîcum de vita fortunisque contenderis, cujus ex insidijs euaseris, hunc semper oderis. Pro Sylla.

Spes. 203

SOla spes hominem in miserijs consolari solet. Inuect. 4. In Catil.

Non desinit quis esse medicus, etiamsi non curetur ægrotus. 204

ÆGri quia non omnes conualescunt, non idcirco nulla medicina est. 2 de Nat. Deor.

Non domo dominus, sed domino domus commendari debet. 205

NOn domo dominus, sed domino domus honestanda. 2 de Diuin.

Qui laude non ducitur, nec metu quoque mouebitur. 206

SI laus allicere nos ad rectè faciendum non potest, nec metus quidem à fœdissimis factis potest auocare. Pro Milone.

Omnes non tam gloria mouentur, quam ignominia. 207

QVis honorem, quis gloriam, quis laudem, quis vllum decus tam vnquam expetit, quàm vt ignominiam, infamam, contumeliam, dedecus fugiat? Partit. Orat.

Nemo est tam agrestis, quem si non ipsa honestas' contumelia tamen & dedecus magnopere moueat. Partit. Orat.

APOPHTHEGMATA ALIQVOT, SEV GRAVES multorum sententiæ, ex M.T. CICERONE.

LIB. II.

Themistocles.

APud Græcos fertur incredibili quadam magnitudine consilij atque ingenij Atheniensis ille fuisse Themistocles: ad quem quidam doctus homo, atque inprimis eruditus accessisse dicitur, eique artem memoriæ, quæ tum primùm proferebatur, pollicitum esse se traditurum. Cùm ille quæsisset, quidnam illa ars efficere posset? dixisse illum doctorem, Vt omnia meminisset: Et ei Themistoclem respondisse, gratius sibi illum esse facturum, si se obliuisci quæ vellet, quàm si meminisse docuisset. 1

Cuius responsi, his verbis & eleganter & ingeniosè Cicero meminit: Non sum tanto ego ingenio, quanto Themistocles fuit, vt obliuionis artem quàm memoriæ malim: gratiamque habeo Simonidi illi Chio, quem primùm ferunt artē memoriæ protulisse. Dicunt enim cùm cœnaret Granone, &c. 2 de Orat.

Themistocli cùm Simonides, aut quis alius, artem memoriæ polliceretur: Obliuionis, inquit, mallem. Nam memini eorum quæ nolo, obliuisci non possum, quæ volo. 4 de Finib. & 4 Acad.

Themistoclem illum summum Athenis virum dixisse

xisse aiunt, cùm ex eo quæreretur, quod acroama (id est, dictum) aut cuius vocem libentissimè audiret? Eius à quo sua virtus optimè prædicaretur. Pro Arch. Poëta.

4 Themistocles, cùm consuleretur, vtrum bono viro pauperi, an minùs probato diuiti filiam collocaret? Ego (inquit) malo virum qui pecunia egeat, quàm pecuniam quæ viro. 2 Offic.

5 Noctu ambulabat in publico Themistocles, quòd somnũ capere non posset: quærentibusque respondebat, Milciadis trophæis se è somno suscitari. 4 Tusc.

6 Themistoclem ferunt, Seriphio cuidam in iurgio respondisse, cùm ille dixisset, non eum sua, sed patriæ gloria splendorem assecutum: Nec hercle (inquit) si ego Seriphius essem, ignobilis essem; nec tu, si Atheniensis esses, clarus vnquam fuisses. Cato Maior.

Plato.

7 PLato tum denique fore beatas Respublicas putauit, si aut doct, aut sapientes homines eas regere cœpissent: aut qui regerent, omne suum studium in doctrina ac sapientia collocassent. Cic. Quint. Frat.

8 Vir nemo probus ab improbo se donari vult. Donis impij ne placare quidem audeant deos 2 Leg. 9.

9 Quales in Repub. Principes sunt, tales reliqui solent esse ciues. Cic. Lent. Famil. 1.

10 Beatus est, cui in senectute contigerit, vt sapientiam, verasque opiniones assequi possit. 5 de Finib.

11 Non solùm nobis nati sumus: ortusque nostri partem patria vendicat, partem parentes, partem amici. 1 Offic.

12 Scientia quæ est remota à iustitia, calliditas potius, quàm sapientia est appellanda. 1 Tusc.

13 Oculorum, inquit Plato, est in nobis sensus acerrimus, quibus sapientiam non cernimus: quàm illa ardenteis amores excitaret sui, si videretur? 2 de Finibus.

14 Honestum ipsum si oculis cerneretur, mirabiles amores excitaret sapientiæ.

Socrates.

Socrates. 15

DVæ sunt viæ, duplicesque cursus animorum è corpore excedentium. Nam qui se humanis vitijs contaminarunt, & se totos libidinibus tradiderunt; ijs deuium quoddam iter est, seclusum à concilio deorum: qui autem se integros castosque seruarunt, quibusque fuit minima cum corporibus contagio, suntque in corporibus humanis vitam imitati deorum; ijs ad illos à quibus sunt profecti, reditus facilis patet. I. Tusc. 16

Socrates, vt est apud Platonem, cùm iam morte se multatum videret, Magna me, inquit, spes tenet (Iudices) benè mihi euenire, quod mittar ad mortem: sed tempus est iam hinc abire me, vt moriar; vos, vt vitam agatis. Vtrum autem sit melius, Dij immortales sciunt. 1. Tusc. 17

Socrates interrogatus à iudicibus, quam (quasi pœnæ) æstimationem commeruisse se maximè confiteretur: respondit; sese meruisse, vt amplissimis honoribus & præmijs decoraretur, & vt ei victus quotidianus in Prytaneo publicè præberetur (qui honos apud Græcos maximus habebatur) Cuius responso sic Iudices exarserunt, vt capitis hominem innocentissimum condemnarent. 1. de Orat. 18

Cùm Socrati scriptam orationem disertissimus orator Lysias attulisset, quam si ei videretur, ediscceret, vt ea pro se in iudicio vteretur; non inuitus legit, & commodè scriptam esse dixit: Sed, inquit, vt si mihi calceos Scicionios attulisses, non vterer, quamuis essent habiles & apti ad pedem, quia non essent viriles: sic illam orationem disertam sibi & oratoriam videri, fortem & virilem non videri. 1. de Orat. 19

Socrates rogatus à Critone, quemadmodum sepeliri vellet? Multam verò, inquit, operam (amici) frustra consumpsi. Critoni enim nostro non persuasi, me hinc auolaturum, neque quidquam mei relicturum. Veruntamen Crito, si me assequi potueris, aut sicubi nactus eris, vt tibi videbitur, sepelito. Sed mihi crede, nemo me vestrum, cùm hinc excessero, consequetur. 1. Tuscal. 20

Cùm esset ex Socrate quæsitum, Archelaum Perdiccæ filium, qui tum fortunatissimus habebatur, nonne beatum putaret? Haud scio, inquit: nunpuam enim cum eo locutus sum. Ain tu an tu aliter id scire non potes? Nullo modo. Tu igitur ne de Persarum quidem Rege magno potes dicere, beatusne sit? An ego possum, cùm ignorem, quàm sit vir bonus? Quid? tu in eo sitam vitam beatum putas? Ita prorsus existimo, bonos, beatos; improbos, miseros. Miser ergo Archelaus? Certè, si iniustus. 5. Tusc. 21

Socratem ferunt, qum vsqne ad vesperum contentiùs ambularet, quæsitumque esset ex eo, quare id faceret? respondisse: Se, quo meliùs cenaret, opsonare ambulando famen. 5. Tusc. 22

Qualis cuiusque animi affectus esset, talem esse hominem, Socrates disserebat: qualis autem homo ipse esset, talem eius esse orationem: orationi autem facta simillima: factis vitam. 5. Tusc. 23

Cum multa in conuentu vitia collegisset in Socratem Zopyrus, qui se naturam cuiusque ex forma perspicere profitebatur; derisus est à cæteris, qui illa in Socrate vitia non agnoscerent. Ab ipso autem Socrate subleuatus est, quum illa sibi vitia inesse, sed ratione à se deiecta diceret. 4. Tusc. 24

Socrates cum rogaretur, cui atem se esse diceret: Mundanum, inquit; totius enim mundi se incolam & ciuem arbitrabatur. 5. Tusc. 25

Socrates hanc viam ad gloriam proximam, & quasi compendiariam dicebat: Si quisq; id ageret, vt qualis haberi vellet, talis esse. 2. Offic. 26

Cibi condimentum est fames; potionis, sitis. 5. Tusc.

Apollo Pythius. 27

E Varijs sumendum optimum. 2. de Leg.

Nosce teipsum. 1. de Leg. 28

Thales Milesius. 29

THales, qui sapientissimus inter septem fuit, dicebat homines existimare oportere, Deos omnia cernere, deorumque omnia esse plena: & fore omnes

omnes castiores, veluti quo infans esset maximè religiosus. 2 de Leg.

Simonides. 30

QVum à Simonide quæsiuisset tyrannus Hiero, quid, aut quale esset Deus? deliberandi causa sibi vnum diem postulauit. Quum idem ex eo postridie quæreret: biduum petit. Quum sæpius duplicaret numerum dierum, admiransque Hiero, quæreret cur ita faceret? Quia quantò (inquit) diutius considero, tantò mihi res videtur obscurior. 1 de Nat. Deor.

Diagoras. 31

DIagoras quum Samothraciam venisset (Atheos ille qui dicitur) atque ei quidam amicus: Tu qui Deos putas humana negligere, nonne animaduertis ex tot tabellis pictis, quàm multi votis vim tempestatis effugerint, in portumq; salui peruenerint? Ita fit inquit; illi enim nusquam picti sunt, qui naufragium fecerunt, in marique perierunt. Idemque cùm ei nauiganti, vectores aduersa tempestate timidi & perterriti dicerent, Non iniuria sibi illud accidere, qui illum in eandem nauem recepissent: ostendit eis in eodem cursu multas alias laborantes, quæsiuitque num etiam in nauibus Diagoram vehi crederent? 3 de Nat. Deor.

Solon. 32

SOlon gloriari solebat, se aliquid quotidie addiscentem, senem fieri. Cato Maior. 33

Pisistrato tyranno à Solone quærenti, qua tandem spe fretus sibi tam audacter obsisteret? respondit: Senectute. Cato Maior. 34

Solon quum interrogaretur, cur nullum supplicium constituisset in eum, qui parentem necasset? respondit, se id neminem facturum putasse. Sapienter fecisse dicitur, quam de eo nihil sanxerit, quod antea commissum non erat; ne non tam prohibere, quam admonere videretur. Pro Rosc. Amer. 35

Solon Rempublicam duabus rebus contineri dicebat: præmio & pœna. Cic. Brut.

Diogenes. 36

DIogenes Cynicus, Alexandro roganti vt diceret, si quid ei opus esset ? Nunc quidem paululum, inquit, à sole absis : officiebat videlicet apricanti. Et hic quidem disputare solebat, quanto Regem Persarum vita, fortunaque superaret : sibi nihil deesse, illi nihil satis vnquam fore : se eius voluptates non desiderare, quibus ille nunquam satiari posset, suas eum consequi nullo modo posse. 5 Tusc. 37

Cùm ab amicis rogaretur Diogenes, vbi vellet inhumari ? Proijcite me, inquit, inhumatum. Tum amici : Volucribúsne & feris ? Minimè verò inquit seo bacillū prope me, quo abigā, ponitote. Quî poteris ? illi : non enim senties. Quid igitur mihi ferarum laniatus oberit, nihil sententi ? 1 Tusc.

Anaxagoras. 38

ANaxagoras cùm Lampsaci moreretur, quærentibus amicis, vellétne Clazomenas in patriam si quid accidisset, referri ? Nihil necesse est, inquit: vndique enim ad inferos tantundem est viæ. 1. Tusc. 39

Ferunt Anaxagoram, nuntiata filij morte, dixisse : Sciebam me genuisse mortalem. Quæ vox declarat, ija esse hæc acerba, à quibus non fuerunt cogitata. 3 Tuscul.

Leonidas. 40

DUx Leonidas, animans suos milites, solebat dicere : Prandete animo forti (Lacedomonij) hodie apud inferos fortasse cœnabimus. 1 Tusc.

Lacedæmonij cujusdam celebre dictum. 41

LAcedæmonij quidam, cujus ne nomen quidem proditum est, mortem tantopere contempsit, vt quum ad eam duceretur, damnatus ab Ephoris, & esset vultu hilari atque læto, dixissetque ei quidam inimicus : Contemnisne leges Lycurgi ? respondit: Ego verò illi maximam gratiam habeo, quòd me ea pœna multauerit, quam sine mutuatione, & sine versura possem dissoluere. 1 Tusc.

Cuiusdam Lacænæ. 42

LAcæna, quum filium in prælium misisset, & interfectum audisset: Idcirco, inquit, genueram, vt esset qui pro patria mortem non dubitaret occumbere. 1. Tusc.

Epicharmus. 43

EMori nolo, Sed me esse mortuum, nihil æstimo. 1. Tusc.

Cyrenæus Theodorus. 44

CYrenæo Theodoro, cùm Lysimachus rex crucem minitaretur: Istis quæso, inquit, ista horribilia minitare purpuratis tuis; Theodori quidem nihil interest, humine, an sublimè putrescat. 1. Tuscul.

45 Theodorus Lysimacho mortem minitanti: Magnū verò, inquit, effecisti, si cantharidis vim consecutus es. 5 Tusc.

Theramenes. 46

THeramenes, quum coniectus in carcerem, triginta iussu tyrannorum venenum vt sitiens obbibisset, reliquum sic è poculo eiecit, vt id resonaret: quo sonitu reddito, ridens; Propono, inquit, hoc pulchro Critiæ (qui in eum fuerat teterrimus.) Lusit vir egregius extremo spiritu, quum iam præcordijs conceptam mortem contineret. 1 Tusc.

Telamon. 47

EGo quum genui te, moriturum sciui. Tertio Tuscul.

Theophrastus. 48

THeophrastus moriens, accusasse naturam dicuntur, quòd coruis & cornicibus vitam diuturnam, quorum id nihil interesset; hominibus, quorum maximè interfuisset, tam exiguam vitam dedisset: quorum si ætas potuisset esse longinquior, futurum fuisse, vt omnibus perfectis artibus, omni doctrina hominum vita erudiretur. 3 Tusc.

Leontinus

Leontinus Gorgias. 49

CVm ex Leontino Gorgia quæretur, cur tamdiu esse vellet in vita? Nihil habeo, inquit, quod incusem senectutem. Cato Maior.

Sophocles. 50

CVm ex Sophocle quidam iam confecta ætate quæreret, vtereturne rebus venereis: Dij meliora, inquit; libenter verò istinc tanquam à domino agresti & furioso profugi. Cupidis enim talium rerum, odiosum & molestum est fortasse carere: satiatis verò & expletis iucundius est carere, quàm frui. Cato Maior.

Antipater Cyreniacus. 51

ILlud Antipatri Cyrenaici est quidem paulò obscœnius, sed non absurda sententia est: cuius cœcitatē quum mulierculæ lamentarentur; Quid agitis? inquit: an vobis nulla videtur voluptas esse nocturna? 5 Tusc.

Asclepiades. 52

ASclepiadem ferunt, non ignobilem, Eretricum philosophum, quum quidam quæreret, quid ei cæcitas attulisset, respondisse: Puero vt vno esset comitatior. 5 Tusc.

Demosthenes. 53

DOlere se aiebat Demosthenes, si quando opificū antelucana victus esset industria. 4 Tusc. 54.

Leuiculus sanè noster Demosthenes, qui illo susurro delectari se dicebat aquam ferentis mulierculæ, insusurrantisque alteri: Hic est ille Demosthenes. Quid hoc leuius? At quantus orator? sed apud alios loqui videlicet didicerat; non multum ipse secum. 5 Tusc.

Pericles. 55

PEricles quum haberet collegam in Prætura Sophoclem poëtam, hique de communi officio conuenissent, & casu formosus puer præteriret, dixissetque Sophocles: O puerum pulchrum, Pericle! ait: At enim Prætorem (Sophocle) decet non solum manus, sed etiam oculos abstinentes habere. 1 Offic.

Xenocrates. 56

QVum ad Xenocratem legati ab Alexandro quinquaginta ei talenta attulissent, adduxit legatos ad cœnam in Academiam: his apposuit tantum, quod satis esset, nullo apparatu. Cùm postridie rogarent eum, cui numerari iuberet? Quid? vos hesterna, inquit, cœnula non intellexistis, me pecunia non egere? quos cùm tristiores vidisset, triginta minas accepit, ne aspernari Regis liberalitatem videretur. 5. Tusc.

Curius. 57

CVrio ad focum sedenti, magnum auri pondus Samnites quum attulissent, repudiati ab eo sunt. Non enim aurum habere præclarum sibi videri dixit; sed eis, qui haberent aurum, imperare. Cato Maior.

Timotheus Atheniensis. 58

TImotheum clarum hominem Athenis, & Principem ciuitatis ferunt, quum cœnauisset apud Platonem, eoque conuiuio admodùm delectatus esset, vidissetque eum postridie, dixisse: Vestræ quidem cœnæ non solùm in præsentia, sed etiam postero die iucundæ sunt. 5. Tusc.

Darius. 59

DArius in fuga, quum aquam turbidam, & cadaueribus inquinatam bibisset, negauit vnquam se bibisse iucundius: nunquam videlicet sitiens biberat. 5. Tusc.

Ptolemaus. 60

PTolemæo peragranti Ægyptum, comitibus non consecutis, quum cibarius in casa panis datus esset, nihil visum est illo pane iucundius. 5. Tusc.

Dionysius. 61

CVm in Phiditijs tyrannus cœnauisset Dionisius, negauit se iure illo nigro, quod cœnæ caput erat delectatum. Tum is, qui illud coxerat, Minimè mirum, inquit condimenta enim defuerunt. Quæ tandem inquit ille: Labor in venatu, sudor, cursus ab Eurota fames, sitis. His enim rebus Lacedæmoniorum epulæ condiuntur. 5. Tusc.

Dionysius

Dionysius, cùm quidam ex eius assentatoribus, Damocles, commemoraret in sermone copias eius, opes, majestatem, dominatus, rerum abundantiam, magnificentiam ædium regiarum, negaretque vnquam beatiorem quenquam fuisse: Vis ne igitur (inquit) ô Damocle, quoniam hæc te vita delectat, ipse eandem degustare, & fortunam experiri meam? Quum se ille cupere dixisset, collocari iussit hominem in aureo lecto strato pulcherrimè, textili stragulo, magnificis operibus picto; abacosque complures ornauit argento, auroque cælato: tum ad mensam eximia forma pueros delectos iussit consistere, eosque ad nutum illius intuentes diligenter ministrare. Aderant vnguenta, coronæ; incendebantur odores; mensæ conquisitissimis epulis extruebantur: fortunatus sibi Damocles videbatur. In hoc medio apparatu, fulgentem gladium è lacunari seta equina appensum demitti iussit, vt impenderet illius beati ceruicibus. Itaque nec pulchros illos ministratores adspiciebat, nec plenum artis argentum, nec manum porrigebat in mensam: iam ipsæ defluebant coronæ. Denique exorauit tyrannum, vt abire liceret, quòd iam beatus nollet esse. Satis ne videtur declarasse Dionysius, nihil esse ei beatum, cui semper aliquis terror impendeat? 5 Tusc.

De ejus sacrilegio, plenissimè apud Ciceronem, lib. de Nat. Deor. 3. legas.

Pythagoras. 63

NOn est iniussu Imperatoris, id est Dei, de præsidio & statione vitæ decedendū. Cato Maior. 64
Pieta & religio tū maximè versatur in animis nostris, cùm rebus diuinis operam damus. 2 de Leg.

Bias. 65

BIas, cujus cùm patriam Prienem cepisset hostis, cæterique ita fugerent, vt multa de suis rebus secum asportarent, quum esset admonitus à quodam, vt idem ipse faceret: Ego verò (inquit) facio: nam omnia mea mecum porto. Ille hæc ludibria fortunæ, ne sua quidem putauit, quę nos appellamus etiam bona. Parad. 1.

Isocrates.

Isocrates. 66

DIcebat Isocrates doctor singularis, se calcaribus in Ephoro, contrà autem in Theopompo frænis vti solere. Alterum enim exultantem verborũ audacia reprimebat, alterum cunctantem & quasi verecundantem incitabat. 3 de Orat.

Zeno. 67

ZEno Rhetoricam palmæ, Dialecticam pugno similem esse dicebat: quòd latiùs loquerentur Rhetores, Dialectici autem compressiùs. 2 de Finibus.

Zeno ille, à quo disciplina Stoicorum est, manu demonstrare solebat, quid inter Rhetoricam & Dialecticam interesset. Nam quum compresserat digitos, pugnumque fecerat, Dialecticam aiebat eiusmodi esse: quum autem diduxerat, & manum dilatauerat, palmæ illius similem Eloquentiam esse dicebat: hocque vno ait Aristoteles, differre inter se; quòd hæc ratio dicendi latior sit, illa loquendi contractior. Orat. ad Brut.

Archytas Tarentinus. 60

ARchytas, quum villico factus esset iratior: Quo te, inquit, modo accepissem, nisi iratus essem. 4. Tusc.

Nulla capitalior pestis, quàm corporis voluptas hominibus à natura data est: hinc patriæ proditiones, hinc rerum publicarum euersiones, hinc cum hostibus clandestina colloquia nascuntur. Nullum denique scelus, nullum magnum facinus est, ad quod suscipiendum non libido voluptatis impellat: stupra verò, adulteria, & omne tale flagitium, nullis alijs illecebris excitantur, nisi voluptate. Et menti nihil est tam inimicum, quàm voluptas: nec libidine dominante, temperantiæ locus est omnino; nec in voluptatis regno potest virtus consistere. Quocirca nihil est tam detestabile, tamque pestiferum, quàm voluptas: siquidem ea cùm maior est atque longior, omne animi lumen extinguit. Cato Maior.

Æschines. 61

ÆSchines, cùm propter ignominiam iudicij cessisset Athenis, & se Rhodum contulisset, rogatus à Rho-

à Rhodijs, legiſſe fertur orationem illam egregiam quam in Creſiphontem contra Demoſthenem dixerat: qua perlecta, petitum eſt ab eo poſtridie, vt legeret illam etiam quæ erat contrà, à Demoſthene pro Cteſiphonte edita. Quam quum ſuauiſſima & maxima voce legiſſet, admirantibus omnibus: quanto inquit magis admiraremini, ſi audiſſetis ipſum? Ex quo ſatis ſignificauit, quantum eſſet in actione, qui orationem eandem aliam eſſe putarent, authore mutato. 3 de Orat.

Philippus Macedo ad filium: 72

NEc eos tibi fideles fore putes, quos pecunia corruperis. Fit enim deterior qui accipit, atque ad idem ſemper expectandum paratior. Hoc ille filio: ſed præceptum putemus omnibus. 2 Offic.

Hannibal. 73

REx Pruſias, cùm Hannibali apud eum exulanti pugnare placeret, negabat ſe audere, quòd exta prohiberent. An tu, inquit, carunculæ vitulinæ mauis, quam imperatori veteri credere? 2 de Diuin.

Silenus. 74

SIlenus cùm à Mida captus eſſet, hoc ei muneris pro ſua miſſione dediſſe ſcribitur: Non naſci, homini longè optimum eſt; proximum autem, quamprimùm mori. 1 Tuſc.

Cyrus maior moriens, apud Xenophontem. 75

NOlite arbitrari ô mihi chariſſimi filij, me, quum à vobis diſceſſero, nuſquam, aut nullum fore: nec enim dum eram vobiſcum, animum meum videbatis; ſed eum eſſe in hoc corpore, ex ijs rebus quas gerebam, intelligebatis. Eundem igitur eſſe creditote, etiamſi nullum videbitis. Cato Maior.

Cyrus minor. 76

SOcrates ſcribit, Cyrum minorem, Perſarum regem, præſtantem ingenio atque imperij gloria, quum Lyſander Lacedæmonius, vir ſummæ virtutis, veniſſet ad eum Sardis, eique dona à ſocijs attuliſſet, & cæteris in rebus comem erga Lyſandrum atque humanum fuiſſe, & ei quendam conſeptum agrum diligenter

ligenter consitum ostendisse. Quum autem admiraretur Lysander & proceritates arborum, & directos in quincuncem ordines, & humum subactam atque puram, & suauitatem odorum, qui afflarentur è floribus; tum eum dixisse. Mirari se non modò diligentiam, sed etiam solertiam eius, à quo essent illa dimensa atque descripta: & ei Cyrum respondisse: Atqui ego ista sum omnia dimensus. mei sunt ordines: mea descriptio: multæ etiam istarum arborum mea manu sunt satæ. Tum Lysandrum intuentem eius purpuram & nitorem corporis, ornatúq; Persicum multo auro, multisq; gemmis, dixisse: Rectè verò te (Cyre) beatũ ferunt quoniam virtuti tuæ fortuna coniuncta est. Cato Maior.

Quidam Lacedæmonius. 77

ATheniensès sciunt quæ recta sunt, sed facere nolunt. Cato Maior.

Alexander. 78

ALexander magnus ille, cùm in Sigæo ad Achillis tumulũ adstitisset: O fortunate (inquit) adolescens, qui tuæ virtutis Homerum præconem inveneris. Et verè: nam nisi Ilias illa extitisset, idem tumulus, qui corpus eius contexerat, nomen etiam obruisset. Pro Arch. Poëta.

Callicratides. 79

CAllicratides, cùm Lacedæmoniorum Dux fuisset Peloponnesiaco bello, eique consulerunt, vt classem ab Argiuis remoueret, nec cum Atheniensibus dimicaret, ille respondit: Lacedæmonios, classe illa amissa, aliam parare posse; se fugere, sine suo dedecore non posse. 2. Offic.

Hector Næuianus. 80

LÆtus sum, laudari me abs te, (pater) à laudato viro. Cic. Luccio. Famil. 5.

Accius. 81

MVlti iniqui, atque infideles regno: pauci sunt boni. 3. Offic.

Teucer. 82

Patria est, vbicunque est bene. 5. Tusc.

Metrodorus.

Metrodorus. 83

OCcupaui (inquit) te fortuna, atque cepi; omnes aditus tuos interclusi, vt ad me adspirare non possis. 5 Tusc.

Cæcilius. 84

SÆpe est etiam sub palliolo sordida sapientia. 3 Tusc

Euripides. 85

IVrani lingua, mentem iniuratam gero. 3 Offic. 86

Mortalis nemo est, quem non attingat dolor,
Morbusque: multi sunt humandi liberi,
Rursum creandi: morsque est finis omnibus,
Quæ generi humano angorem nequidquam afferunt,
Reddenda est terræ terra: tum vita omnibus
Metenda, vt fruges: sic iubet necessitas. 3 Tusc. 87

Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐκ αὑτῷ σοφός. Cic. C. Cæsari, Famil. lib. 13.

Hesiodus. 88

THς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα. Cic. Leptæ, Fam. 6. 89

Hesiodicum illud laudatur à doctis, quod eadem mensura reddere iubet, qua acceperis, aut etiam cumulatiore si possis. De claris Orat.

Homerus. 90

NAmque nimis multos, atque omni luce carentes
Cernimus, vt nemo possit mœrore vacare:
Quò magis est æquum, tumulis mandare peremptos,
Firmo animo, & luctum lachrymis finire diurnis? 3. Tusc.

Statius Cæcilius. 91

ÆDepol senectu, si nihil quicquam aliud vitij apportet secum, quum aduenerit, vnum id est satis: Quòd diu viuendo, multa quæ non vult, videt. Tum etiam in senecta hoc deputo miserrimum: Sentire ea ætate esse odiosum se alteri. Cato Maior.

Antimachus. 92

ANtimachus Clarius poëta, cùm conuocatis auditoribus, legeret eis magnum volumen suum, & eum legentem omnes præter Platonem reliquissent;

liquissent; Legam, inquit, nihilominus: Plato enim mihi vnus instar est omnium. De Claris Orat.

Antigenidas. 93

TIbicen Antigenidas discipulo cùm frigeret ad foculum dicebat: Mihi cane & Musis. De Clar. Orat.

Marcus Antonius. 94

MArcus Antonius, cui vel primas eloquentiæ patrum nostrorum tribuebat ætas, vir natura peracutus & prudens. Disertos se vidisse multos, eloquentem omnino neminem aiebat. insidebat videlicet in eius mente species eloquentiæ, quam cernebat animo, re ipsa non videbat. Orat. ad Brut.

Scipio Aphricanus. 95

PUblius Scipio (is qui primus Aphricanus appellatus est) dicere solebat, nunquam se minùs otiosum esse, quàm quum otiosus; nec minùs solum, quàm quum solus esset. 3 Offic. 96

Aphricanus Socraticum Xenophontem in manibus semper habebat, cuius in primis laudabat illud, quòd diceret: Eosdem labores non esse æquè graues imperatori ac militi, quòd ipse honos laborem leuiorem faceret imperatorum. 2 Tusc. 97

Sicut equos, propter crebras contentiones præliorum ferocitate exultantes, domitoribus tradere solent, vt ijs facilioribus possint vti: sic homines secundis rebus effrænatos, sibique præfidentes, tanquam in gyrum rationis & doctrinæ duci oportet, vt prospiciant, rerum humanarum imbecillitatem, varietatemque fortunæ. 1 Offic. 98

Cùm dissolutus filius, Heu me miserum! dixisset; tum seuerus pater: Dummodo doleat aliquid, doleat quod lubet: Morderi est optimum conscientia post commissum facinus. 4 Tusc. 99

Cùm ab Aphricano quidam vetus affectator ex numero amicorum, non impetraret, vt se præfectum in Aphricam duceret; & id ferret molestè. Noli (inquit) mirari, si tu à me hoc non impetras: ego iampridem ab eo, cui meam existimationem charam fore arbitror,

peto

peto vt mecum præfectus proficiſcetur, & adhuc impetrare non poſſum. 4. Act. in Verr.

Cùm Aphricanus Cenſor, mouebat eum Centurionem, qui in Pauli pugna non affuerat; cùm ille ſe cuſtodiæ cauſa diceret in caſtris remanſiſſe, quæreretque cur ab eo notaretur: Non amo (inquit) nimium diligentes. 2. de Orat.

Fabius Maximus. 101

SAlinatori, qui amiſſo Tarento fugerat in arcem, glorianti atque ita dicenti: Mea opera (Quinte Fabi) Tarentum recepiſti; Certè, inquit, rideam: nam niſi tu amiſiſſes, nunquam recepiſſem. Cato Maior. 102

Salinatori, cum Tarento amiſſo arcem tamen Liuius retinuiſſet, multaq; ex ea prælia præclara feciſſet; cùm aliquot poſt annos Maximus id oppidum recipiſſet, rogaretq; cum Salinator, vt meminiſſet opera ſua ſe Tarentum recepiſſe: Quid ni, inquit, meminerim: nunquam ego recepiſſem, niſi tu perdidiſſes. 2. de Orat.

Cato Cenſorius. 103

VEtus illud Catonis admodum ſcitū eſt, qui mirari ſe aiebat, quod non rideret aruſpex, aruſpicem cùm vidiſſet. Quota enim res quæq; euenit prædicta ab iſtis? aut ſi euenit quippiam; quid afferri poteſt, cur non caſu id euenerit? 2. de Diuin. 104

Cùm ex Catone quæreretur, quid maximè in re familiari expediret: reſpondit, Bene paſcere. Quid ſecundum: Satis bene paſcere. Quid tertium: Bene veſtire. Quid quartum: Arare. Et cùm ille qui quæſierat, dixiſſet, Quid fœnerari? Tum Cato, Quid hominem, inquit, occidere? 2. Offic. 105

Amicitiæ quæ non placent, diſſuendæ magis, quàm diſcindendæ ſunt. Lælius.

Scipio Minor. 106

SCipio negabat vllam vocem inimiciorem amicitiæ potuiſſe reperiri, quàm eius qui dixiſſet: Ita amare oportere, vt aliquando eſſet oſurus. Nec verò ſe adduci poſſe, vt hoc (quemadmodū putaretur) à Biante dictum eſſe crederet, qui ſapiens habitus eſt vnus è ſeptem: ſed impuri cuiuſdam & ambitioſi, aut

omnia

omnia ad suam potentiam reuocantis, esse sententiam. Quoniam enim modo quisquam amicus eius esse poterit, cuius se putabit inimicum esse posse? In Lælio. 107

Nihil est difficilius, quam amicitiam vsque ad extremum vitæ diem permanere. Mutantur enim mores hominum sæpe, aliàs aduersis rebus, aliàs ingrauescente ætate: aut dirimuntur amores interdum contentione, vel luxuriæ conditione, vel commodi alicuius, quòd idem adipisci vterque non possit. In Lælio. 108

Querebatur Scipio, quòd in omnibus rebus homines diligentiores essent: capras & oues quot quisque haberet, dicere posse; amicos quot haberet, non posse dicere: & in illis quidem parandis curam adhibere; in amicis eligendis negligentes esse. In Lælio.

Scipio Nasica. 109

SCipio Nasica cùm ad poëtam Ennium venisset, eique ab ostio quærenti Ennium, ancilla dixisset domi non esse; Nasica sensit illam domini jussu dixisse, & illum intus esse. Paucis pòst diebus cum ad Nasicam venisset Ennius, & eum à ianua quæreret, exclamat Nasica se domi non esse. Tum Ennius, Quid? ego non cognosco vocem, inquit, tuam? Hic Nasica: Homo es impudēs: ego cū te quærerē, ancillæ tuæ credidi te domi nō esse, tu mihi nō credes ipsi? 2 de Orat.

C. Lælius. 110

CAius Lælius, cum ei quidam malo genere natus diceret, indignum esse suis maioribus: At hercule, inquit, tu tuis dignus. 2 de Orat.

C. Pontius Samnis. 111

VTinam (inquit C. Pontius Samnis) ad illa tempora fortuna me seruasset, & tunc essem natus, quando Romani dona accipere cœpissent: non essem passus diutius eos imperare. 2 Offic.

M. Crassus orator. 112

LUcius Heluius Lamia deformis, vt nostis, cū interpellaret odiose Crassum. Audiamus, inquit Crassus, pulcellū puerū. Cum esse arrisum: Non potui mihi, inquit Lamia, formā ipse fingere, ingenium potui. Tunc hic, Audiamus, inquit disertū multò etiam arrisum est vehementius. 2 de Orat. 113

M. Crassus

M. Crassus in oratione quam contra collegam Censor habuit, dicebat: Quæ naturâ aut fortuna darentur hominibus, in ijs se vinci posse animo æquo pati: Quæ autem ipsi sibi homines parare possent, in ijs rebus se pati vinci non posse. 2 de Orat.

M. Crassus diues. 114

M. Crassus, qui ditissimus est habitus, negabat vllam satis magnam pecuniam esse ei, qui in Repub. princeps vellet esse cuius fructibus exercitum alere non posset. 1 Offic. & Parad. 6.

C. Lucilius. 115

CAius Lucillus homo doctus & perurbanus, dicere solebat, ea quæ scriberet, neque ab indoctissimis, neque à doctissimis legi velle; quòd alteri nihil intelligerent, alteri plus fortasse quàm ipse de se. 2 de Orat.

Catulus. 116

CAtulus, cùm vidisset quendam ex iudicibus, quos pecunia Clodius corruperat, Quid vos, inquit, à nobis præsidium postulabatis? an, ne nummi vobis eriperentur, timebatis? Cic. Attic. lib. 1. 117

Catulus cuidam oratori malo, qui cùm in epilogo misericordiam se mouisse putaret, postquam assedit, rogauit hunc, videretur ne misericordiam mouisse? Ac magnam quidem, inquit. neminem enim puto esse tam durum, cui non oratio tua miseranda visa sit. 2 de Orat.

Siculi cujusdam iocus. 118

CVm Siculo (nescio cui) familiaris quidam quereretur, quòd diceret vxorem suam suspendisse se de ficis: Amabò te (inquit) da mihi ex ista arbore, quos seram, surculos. 2 de Orat.

Scæuola. 119

SCæuola Septumelcio illi Anagnino, cui pro C. Gracchi capite erat aurum repensum, roganti, vt se in Asiam præfectum duceret: Quid tibi vis, inquit, insane? tanta malorum est multitudo ciuium, vt tibi ego hoc confirmem: Si Romæ manseris, te paucis annis ad maximas pecunias esse venturum. 2 de Orat.

Ennius.

Ennius. 120

BEnefacta malè locata, malefacta arbitror. 2. Offic. 121

Quicquid sine detrimento potest commodari, id tribuatur vel ignoto. Ex quo sunt illa communia: Non prohibere aquā profluentem: Pati, ab igne capere ignem: Si quis velis consilium fidele deliberanti dare: Quæ sint ijs vtilia qui accipiunt, danti non molesta.
Homo qui erranti comiter monstrat viam,
Quasi lumen de suo lumine accendat, facit:
Vt nihilominùs ipsi luceat, cuum illi accenderit. 1 Offic. 122.

Nequicquam sapit ille sapiens qui ipse sibi prodesse nequit. 3 Offic. 123

Flagitij principium est, nudare inter ciues corpora. 4 Tusc. 124

Animus æger neque pati neque perpeti potest: cupere nunquam desinit. 3 Tusc. 125

Quem metuunt, oderunt:
Quem quisque odit, perijsse cupit. 2 Offic. 126
Amicus certus in re incerta cernitur. In Lælio.

Terentius. 127

OBsequium amicos, veritas odium parit. In Lælio. 128

Omnes, cùm secundæ res sunt maximæ, tum maximè,
Meditari secum oportet, quo pacto aduersam ærumnam ferant,
Pericla, damna, exilia. Peregrè rediens semper cogitet,
Aut filij peccatum, aut vxoris mortem, aut morbum filiæ,
Communia esse hæc: fieri posse, vt ne quid animo sit novum:

Quicquid præter spem euenit, id deputandum esse in lucro. 3 Tusc.

Theseus apud Euripidem. 129

NAm qui hæc audita à docto meminissem viro,
Futuras mecum commentabar miserias:
Aut mortem acerbā, aut exilij mœstam fugam,
Aut semper aliquam molem meditabar mali:

Vt, si qua inuecta diritas casu foret,
Ne me imparatum cura laceraret repens. 3 Tusc.

M. Cicero. 130

DUo tantùm hæc opto: Vnum, vt moriens populum Romanum liberum relinquam: hoc mihi majus à dijs immortalibus dari nihil potest. Alterum, vt ita cuique eueni.., vt de Repub. quisque mereatur. Philip. 2.

Idem. 131

IS mihi propriè, & solus honos videtur, quem sis neque maiorum commendatione, neque per alterius calamitatem assecutus. Pro Rosc, Amer.

HVMANISS. VIRIS BERENGARIO FERNANDO, ET FRANCISCO FERREO, Legum Doctoribus, atque Praeceptoribus suis, Petrus Lagnerius. S.

Anta sunt vestra in me vel studia, vel officia (vir humanissimi) partim vt pudeat totius habere gratiam, partim vt noua mihi forma non occurrat, qua id faciam. Ego enim vos hactenus habui, cui charus aequè fui semper ac periucundus, ac si vestrûm vtrique essem vel frater, vel filius: itaq; ab eo tempore, quo me in familiaritatē vestram & amicitiam contuli, memoria teneo, mihi summā vestrā beneuolentiam & fauorē nullo loco defuisse, sed saepius etiā recusanti & pudenti officium, vos rem obtrusisse. Nunc autem quum maximè cupiam aliquo officij genere testatiorem animum meum apud vos relinquere, nihil mihi in mentem venit, quo possim, quod cupio, commodè perficere; nisi illud vnū, quod vobis omnium credo fore gratissimū: Faciam vt beneficia vestra, quib' respondere non possum, grata recordatione & memoria colam: maiora sunt enim & illustriora, quàm vt soluendo ijs esse possit tenuis & angusta supellex nostra; nisi hoc nobis fortè tribuatur de quo satis confidimus, vt nos gratiam retulisse, cùm habuerimus, existimemur. Quod si nobis detur, haudquaquàm vereor quin magna ex parte reponatur quod debemus: cùm eo vos natos ingenio, & eo iudicio esse intelligam, vt ab ijs vos beneficium accepisse existimetis, quos insigni aliquo beneficio ornaueritis. Qua nos opinione recreati, non dubitamus, quin Similia haec nostra, & Parabolae, quibus vos admodū oblectamini, à vobis probentur. Quae si pari candore, & eo, quo à vobis omnia solent, animo accipiantur; fructū iam nos laboris nostri maximum atq; vberè percepimus. Valete. Tholosa, nono Kalend. Sept. M. D. XLI.

M. T. CICERONIS PARABOLÆ ALIQVOT ET SIMILIA.

LIB. III.

T hominum membra, nulla contentione, mente ipsa ac voluntate mouentur: sic numine Deorum omnia finguntur, mouentur, mutanturque. 3 de Nat. Deorum. 2

Vt corpora nostra sine mente, sic ciuitas sine lege, suis partibus & neruis, ac sanguine & membris vti non potest. Pro Cluent. 3

Vt nec domus, nec Respublica ratione quadam & disciplina designata videatur, si in ea nec rectè factis præmia extent vlla, nec supplicia peccatis: sic mundi diuina in homines moderatio profectò nulla est, si in ea discrimen nullum sit bonorum & malorum. 3 de Nat. Deorum. 4

Vt tutela, sic procuratio Reip. ad vtilitatem eorum qui commissi sunt, non ad eorum quibus commissa est, gerenda est. 1 Offic. 5

Vt, si vnumquodque membrum sensum hunc haberet, vt posse putaret se valere, si proximi membri valetudinem ad se traduxisset, debilitari & interire totum corpus necesse esset: sic vnusquisque nostrûm rapiat ad se commoda aliorum, detrahatque quod cuique possit, emolumenti sui gratia, societas hominum communitasque euertatur necesse est. 3 Offic. 6

Vt contemnendus est qui in nauigando se, quàm na-

uium

ſim mavult incolumem: ita vituperandus, qui in Reipub. diſcrimine ſuæ plus, quàm communi ſaluti conſulit. 4 ad Heren. 7

Vt tauris naturâ datum eſt, vt pro vitulis contra leones ſumma vi impetuque contendant: ſic ij qui valent opibus, atque id facere poſſunt, ad ſeruandum genus humanum natura incitantur. 3 de Finib. 8

Vt leges omnium ſalutem, ſingulorum ſaluti anteponunt: ſic vir bonus & ſapiens, & legibus parens, & ciuilis officij non ignarus, vtilitati omnium plus, quàm vnius alicuius ſaluti conſulit. 3 de Finib. 9

Ut in membris alia ſunt tanquam ſibi nata, vt oculi, vt aures; aliqua etiam cæterorum membrorum vſum adiuuant, vt crura, vt manus: ſic immanes quædam beſtiæ ſibi ſolùm natæ ſunt. 3 de Finib. 10

Ut in nauigando tempeſtati obſequi artis eſt, etiam ſi portum tenere nequeas; cùm verò id poſſis mutata velificatione aſſequi, ſtultũ eſt, eum tenere cum periculo curſum, quem cœperis, potius quàm eo commutato, quò velis tandem peruenire: ſic cùm omnibus nobis in adminiſtranda Rep. propoſitũ eſſe debeat (id quod à me ſæpiſſimè dictum eſt) cum dignitate otium; non idem ſemper dicere, ſed idem ſemper ſpectare debemus. Cic. Lent. Famil. lib. 1. 11

Ut ex medicina nihil oportet putare proficiſci, niſi quod ad corporis vtilitatem ſpectat, quoniam eius cauſa eſt inſtituta: ſic à legibus nihil conuenit arbitrari, niſi quod Reipublicæ conducat, proficiſci, quoniam eius cauſa ſunt comparatæ. 1 de Inuent. 12

Non, quemadmodum in palæſtra, qui tedas candentes accipit, celerior eſt in curſu continuo, quàm ille qui tradit: ita melior Imperator nouus, qui accipit exercitum, quàm ille qui decedit; propterea quòd defatigatus curſor integro facem, hic peritus Imperator imperito exercitum tradit. 4 ad Heren. 13

Ut nec Medici, nec Imperatores, nec Oratores, quamuis artis præcepta perceperint, quidquam magna laude dignum ſine vſu & exercitatione conſequi poſſunt: ſic officij conſeruandi præcepta traduntur (illa quidem, vt faciamus ipſi) ſed rei magnitudo vſum

quoque exercitationemque desiderat. 1. Offic. 14

Uti citharœdus, cùm prodierit optimè vestitus, palla inaurata indutus, cum chlamyde purpurea coloribus varijs intexta, & cum corona aurea magnis fulgentibus gemmis illuminata, citharam tenens exornatissimam auro, & ebore distinctam; ipse præterea forma & specie sit, & statura apposita ad dignitatem: si cùm magnam populo commouerit his rebus expectationem, repente silentio facto vocem emittat acerbissimam, cum turpissimo corporis motu; quo meliùs ornatus, & magis fuerit expectatus, eò magis derisus & contemptus eijcitur: Ita si quis in excelso loco, & in magnis ac locupletibus copijs collocatus, fortunæ muneribus, & naturæ commodis omnibus abundabit, si virtutis & artium (quæ virtutis magistræ sunt) egebit; quò magis cæteris rebus erit copiosus, & illustris, & expectatus, eo vehementiùs derisus & contemptus, ex omni conuentu bonorum eijcitur. 4 ad Heren. 15

Ut cupiditatibus Principum & vitijs infici solet ciuitas: sic emendari & corrigi continentia. 3 de Leg. 16

In corpore si quid eiusmodi est, quod reliquo corpori noceat, vri secarique patimur, vt membrorum aliquod potius, quàm totum corpus intereat: sic in Reipublicæ corpore, vt totum saluum sit, quidquid est pestiferum amputetur. Philip. 8. 17

Ut membra quædam amputantur, si & ipsa sanguine, & tanquam spiritu carere cœperunt, & nocent reliquis partibus corporis: sic ista in figura hominis feritas & immanitas belluæ, à communi tanquam humanitate corporis segreganda est. 3 Offic. 18

Ut medici membrum sæpe putrefactum incidunt, atque in totum eradicant, ne aliam corporis partem labefactare aut corrumpere possit: sic necesse est, si Rempub. saluam esse volumus, vt perditissimos homines ex vrbe penitus extirpemus, ne corruptus integro, violatus casto, labem infringat. In Vatin. 19

Ut si medicus sciat eum ægrotum, cui iussisset vinum sumere, meraciùs sumpturum, statimque periturum, magna sit in culpa: sic doctus reprehendendus, qui docet

eet eos, quos sciat doctrina peruerse & improbè vsuros. 3 de Nat. Deor. 20

Ut si grammaticum se professus quispiam, barbarè loquatur; aut si absurde cantatis, qui se haberi velit musicum, hoc turpior sit quod in eo ipso peccet, cujus profitetur scientiam: sic philosophus, in ratione vitæ peccans, hoc turpior est, quò in officio, cujus magister esse vult, labitur; artemque vitæ professus, delinquit in vita. 2 Tusc. 21

Histrio, si paulò se mouit extra numerum; aut si versus pronuntiatus est syllaba vna breuior, aut longior, exsilabitur & exploditur: in vita quæ omni gestu moderatior, omni versu aptior esse debet, vt in syllaba te peccare dices? 3 Parad. 22

Ut histrioni actio, saltatori motus, non quiuis, sed certus quidam est datus: sic vita agenda est certo genere quodam, non quolibet. 3 de Finib. 23

Ut in fidibus ac tibijs, quamuis paulùm discrepent, tamen id à sciente animaduerti solet: sic videndū est in vita, ne fortè quid discrepet; vel multò etiam magis, quò major & melior actionum, quàm sonorū concentus est. 1 Offic. 24

Ut in fidibus, musicorum aures vel minima sentiunt: sic nos, si acres ac diligentes iudices esse volumus, animaduersoresque vitiorum, magna sæpe intelligemus ex paruis. 1 Offic. 25

Ut in vita sic in oratione nihil est difficilius, quàm quod deceat, videre. Orat. ad Brut. 26

Ut ad cursum equus, ad arandum bos, ad indagandum canis: sic homo ad duas res (vt ait Aristoteles) Intelligendum & Agendum natus est, quasi mortalis Deus. 2 de Finib. 27

Quemadmodum sæpe fit, vt is qui commendatus sit alicui, pluris eum faciat cui commendatus sit, quàm illum à quo sit: sic minimè mirum est, primò nos sapientiæ commendari ab initijs naturæ, pòst autem ipsam sapientiam nobis chariorem fieri, quàm illa sint, à quibus ad hanc venerimus. 3 de Finib. 28

Ut obscuratur & offunditur luce solis lumen lucernæ: sic rerum corporearum æstimatio, splendore virtutis

& magnitudine obſcuretur,& obruatur, atq; intereat neceſſe eſt. 2 de Finib. 29

Vt multò maiora ſunt opera animi,quàm corporis: ſic hæ res, quas perſequimur ingenio, gratiores ſunt, quàm illæ,quas viribus. 2 Offic. 30

Vt major eſt vis animi,quàm corporis: ſic ſunt grauiora ea quæ cõcipiuntur animo, quàm illa quæ corpore. Philip. 11. 31

Vt membrum turgidum ac tumidum vitioſe ſe habet: ſic inflatus ac tumens animus in vitio eſt. 3 Tuſc. 32

Vt ciuitas in ſeditione non poteſt eſſe beata, nec in diſcordia dominorum domus: ſic animus à ſeipſo diſſidens, ſecumque diſcordans, nullam guſtare partem liquidæ voluptatis ac liberæ poteſt. 1 de Finib. 33

Quemadmodum oculus conturbatus non eſt probè affectus ad ſuum munus fungendum; & reliquæ partes, totumne corpus, à ſtatu quum eſt motum, deeſt officio ſuo & muneri: ſic conturbatus animus non eſt aptus ad exequendum munus ſuum. Munus autem animi eſt, Ratione bene vti. 3 Tuſc. 34

Vt agri non omnes frugiferi ſunt, qui coluntur: ſic animi non omnes culti fructum ferunt. 2 Tuſc. 35

Vt ager quamuis fertilis,ſine cultura fructuoſus eſſe non poteſt: ſic ſine doctrina animus. 2 Tuſc. 36

Vt medici toto corpore curando,minimæ etiam parti,ſi condoluit,medentur: ſic philoſophia,cùm vniuerſam ægritudinem ſuſtulit, tamen ſi quis error aliunde extitit,ſi paupertas momordit, ſi ignominia pupugit, ſi quid tenebrarum offudit exilium,ſemper ad eundem fontem reuertendum eſt. 3 Tuſc. 37

Sicut equos propter crebras contentiones præliorum,ferocitate exultantes,domitoribus tradere ſolent, vt iis facilioribus poſſint vti: ſic homines ſecundis rebus effrænatos,ſibique præfidentes,tanquam in gyrum rationis & doctrinæ duci oportet,vt perſpiciant rerum humanarum imbecillitatem, varietatemque fortunæ. 1 Offic. 38

Quemadmodum temperantia ſedat omnes appetitiones, & efficit, vt hæ rectæ rationi pareant, conſeruatque conſiderata iudicia mentis: ſic huic inimica intempe-

temperantia, omnem animi statum inflammat, conturbat, incitat. 4 Tusc. 39

Vt medici causa morbi inuenta, curationem esse inuentam putant: sic nos causa ægritudinis reperta, medendi facultatem reperiemus. 3 Tusc. 40

Qui suos casus aliter ferunt, atque vt alijs authores ferunt, non sunt vitiosiores, quam fere plerique, qui auari auaros, gloriæ cupidos gloriosi reprehendunt. 3 Tusc. 41

Ut in causis non semper vtimur eodem statu, sed ad tempus, ad controuersiæ naturam, ad personã accommodamus: sic in ægritudine lenienda. Nam quam quisque curationem recipere possit, videndum est. 3 Tuscul. 42

Ut fit in prælio, vt ignauus miles ac timidus, simul ac viderit hostem, abiecto scuto, fugiat quantum possit, ob eamque causam pereat, nonnunquam etiam integro corpore; cùm ei qui steterit, nihil tale euenerit: sic qui doloris speciem ferre non possunt, abijciunt se, atque ita afflicti & exanimati iacent; qui autem restiterint, discedunt sæpissimè superiores. 2 Tusc. 43

Ut onera contentis corporibus faciliùs feruntur, remissis opprimunt: simillimè animus intentione sua depellit pressum omnem ponderum, remissione autem sic vrgetur, vt se nequeat extollere. 2 Tusc. 44

Ut naturâ alius ad aliquem morbum procliuior: sic animus alius ad alia vitia est propensior. 4 Tusculanarum. 45

Ut turpes sunt, qui se efferunt lætitia, tum quum fruuntur venereis voluptatibus: sic flagitiosi, qui eas inflammato animo concupiscunt. 4 Tusc. 46

Non est necesse, tanquam meretricem in matronarũ cœtum, sic voluptatem in virtutum concilium adducere. 2 de Finib. 47

Vt medicorum scientiam non ipsius artis, sed bonæ valetudinis causa probamus; & gubernatoris ars, quia bene nauigandi rationẽ habet, vtilitate, non arte laudatur: sic sapientia, quæ ars viuendi putanda est, non expeteretur, si nihil efficeret; nunc expetitur, quia est tanquam artifex conquirendæ & comparandæ volup-

tatis. 1. de Finib. 48

,Quemadmodum gubernatores optimi vim tempestatis, sic sapientes fortunæ impetum superare non possunt. C. Q. Fratri. 49

Sicut medico diligenti priusquàm conetur ægro adhibere medicinam, non solùm morbus ejus cui mederi volet, sed etiam consuetudo valentis & natura corporis cognoscenda est: sic equidem quum aggredimur ancipitem causam & grauem, ad animos Iudicum pertractandos omni mente in ea cogitatione curaque versari debemus, vt odorari quàm sagacissimè possimus, quid sentient, quid existiment quid expectent, quid velint, quò deduci oratione facillimè posse videantur. 2 de Orat 50

Ut nulla materies tam facilis ad exardescendum est, quæ nisi admoto igni ignem concipere possit: sic nulla mens est tam ad comprehendendam vim oratoris parata, quæ possit incendi, nisi inflammatus ipse ad eam & ardens accesserit. 2 de Orat. 51

Ut quum in sole ambulamus, etiamsi aliam ob causam ambulemus, fit natura tamen vt coloremur: sic quum doctorum libros studiosiùs legibus, sentimus orationem nostram illorum cantu quasi colorari. 2 de Orat. 52

Ut qui pila ludunt, etiamsi non vtuntur in ipsa lusione artificio proprio palæstræ, sed indicat ipse motus, didicerintne palæstram, an nesciant; & qui aliquid fingunt etsi tum pictura nihil vtuntur, tamen virum sciunt pingere an nesciant, non obscurum est: sic in dicendo facilè declaratur vtrùm is qui dicat, ad dicendum omnibus ingenuis artibus instructus accesserit. 1. de Orat. 53

Ut gemmæ, quamuis abijciantur in lutum, fulgorem tamen & proprietatem non amittunt: sic multi, quamuis in tenebris involuti fuerunt, tamen optimam naturam, quam non ab homine, sed ab ipso Deo genitam putamus, non amiserunt. In Vatin. 54

Ut membra nobis ita data sunt, vt ad quandam rationem viuendi data esse appareat: sic appetitio animi, non ad quoduis genus vitæ, sed ad quandam formam

mam viuendi videtur data; itemque & ratio, & perfecta ratio. 3 de Finib. 55

Ut in corporibus magnæ dissimilitudines sunt (alios enim videmus velocitate ad cursum, alios viribus ad luctandum valere; itemque in formis, alijs dignitatem inesse, alijs venustatem:) sic in animis existunt etiam majores varietates. 1 Offic. 56

Ut in Græcis artificibus, aiunt eos aulœdos esse, qui citharœdi fieri non potuerunt: sic nonnullos videmus qui oratores euadere non potuerunt, eos ad juris studium deuenire. Pro Muræna. 57

Vt qui mortem in malis ponit, non potest eam non timere: sic nemo vlla in re potest id quod malum decernit, non curare, idque timere. 3 de Finib. 58

Vt equus indomitus, quamuis natura bene cōpositus sit, idoneus non potest esse ad eas vtilitates, & aptus ad ea quæ desiderantur, ab equo: sic homo indoctus, quamuis ingeniosus, ad virtutem non potest peruenire. 4 ad Heren. 59

Vt locus in mare sine portu, nauibus non potest esse tutus: sic animus sine fide, stabilis amicis non potest esse in ijs rebus, quæ sub eandem rationem cadunt. 1. de Inuent. 60

Vt qui stadium currit, eniti & contendere debet quàm maximè possit, vt vincat; supplantare eum quicum certet, aut manu depellere nullo modo debet: sic in vita sibi quemque petere, quod pertineat ad vsum, non iniquum est; alteri diripere jus non est. Secundo Officiorum. 61

Vt non omnem frugem atque arborem in omni agro reperire possis: sic non omne facinus in omni vita nascitur. Pro Rosc. Amer. 62

Vt ignis in aquam conjectus, continuò restinguitur & refrigeratur: sic referuens falsum crimen, in purissimam & castissimam vitam collatum, statim concidit & extinguitur. Pro Rosc. Comœd. 63

Vt tempestates sæpe certo aliquo cœli signo cōmouentur; sæpe improuiso, nulla ex certa ratione, obscura aliqua ex causa concitantur: sic in comitiorum tempestate populari, sæpe intelligas quo signo commota sit;

sæpe

sæpe ita obscura est, vt casu excitata esse videatur. Pro Muræna. 64

Vt mare quod sua natura tranquillum est, ventorum vi agitari videmus, ac turbari: sic populus sua sponte pacatus, hominum seditiosorum vocibus, & violentissimis tempestatibus concitari solet. Pro Cluent. 65

Vt imperatores instructa acie solent, quanquam paratissimos milites ad præliandum videant, eos tamen cohortari: ita juuenes ardentes & erecti ad laudem, ad literas sunt adhortandi. Philip 4. 66

Vt si gladium paruo puero, aut si imbecillo seni, aut debili dederis, ipse impetu suo nemini noceat; sin ad nudum vel fortissimi viri corpus accesserit, possit acie ipsa & ferri viribus vulnerari: ita, quum hominibus eneruatis atque exanguibus Consulatus, tanquam gladius, esset datus, qui per se pungere neminem vnquam potuissent, hi summi imperij nomine armati, Rempub. contrucidauerunt. Pro Sest. 67

Quemadmodum theatrum cùm commune sit, rectè tamen dici potest ejus esse eum locum, quem quisque occuparit: sic in vrbe, mundóue communi, non aduersatur ius, quò minùs suum quidque cuiusque sit. 3 de Finibus. 68

Vt enim necesse est lancem in libra ponderibus impositis deprimi: sic animum perspicuis cedere. Lucul. 69

Vt fures earum rerum quas ceperunt, signa commutant: sic multi alienis sententijs pro suis vtuntur, nomina tanquam rerum notas mutantes. 5 de Finib. 70

Quemadmodum volucres videmus procreationis atque vtilitatis suæ causa fingere & construere nidos, easdem autem quum aliquid effecerint, leuandi laboris causa passim ac liberè solutas opere volitare: sic nostri animi forensibus negotijs atque vrbano opere defessi gestiunt, ac volitare cupiunt, vacui cura atque labore. 2 de Orat. 71

Vt cygni præuidentes quid in morte boni sit, cum cantu & voluptate moriuntur: sic omnibus & bonis & doctis est faciendum. 1 Tusc. 72

Vt stultitia, etsi adepta est quod concupiuit, nunquam

quam ſe tamen ſatis conſequutam putat: ſic ſapientia ſemper eo contenta eſt, quod adeſt, neque vnquam ſui pœnitet. 5 Tuſc. 73

Vt mulieres ideò bene olere, quòd nihil olent, videntur: ita hoc ipſo eſt ornatior oratio, quòd ornamenta negligat. Cic, At. lib. 2. 74

Vt quidam morbo aliquo, & ſenſus ſtupore ſuauitatem cibi non ſentiunt: ſic libidinoſi, auari, facinoroſi, veræ laudis guſtum non ſentiunt. Philip. 2. 75

Vt leuitatis eſt inanem aucupari rumorem, & omnes vmbras etiam falſæ gloriæ conſectari: ſic leuis eſt animi, lucem ſplendoremque fugientis, iuſtam gloriam, quæ eſt fructus veræ virtutis honeſtiſſimus, repudiare. In Piſonem. 76

Vt plerumque beſtiæ, fame dominante, ad eum locum vbi aliquando paſtæ ſunt, reuertuntur: ſic latrones, vrgente inopia. Pro Cluent. 77

Tanquam bona valetudo iucundior eſt ijs, qui è graui morbo recreati ſunt, quàm qui nunquam ægro corpore fuerunt: ſic omnia deſiderata magis, quàm aſſiduè percepta delectant. Pro red. ad Quirit. 78

Vt grauiùs ægrotant ij, qui quum leuati morbo videntur, in eum de integro inciderunt: ſic vehementiùs laboramus, qui non profligato bello ac penè ſublato, renouatum bellum gerere conamur. Cic. Cornificio, Famil. 12. 79

Vt ijs qui imprudenter læſerunt, ignoſci conuenit: ita ijs qui neceſſariò profuerunt, haberi gratiam non oportet. 1 de Inuent. 80

Vt in ædificijs architecti auertunt ab oculis, naribuſque dominorum ea, quæ profluentia neceſſariò tetri eſſent aliquid habitura: ſic natura res ſimiles procul amandauit à ſenſibus. 2 de Nat. Deor. 81

Vt innocens is dicitur, non qui nocet leuiter, ſed qui nihil noceat: ſic ſine metu is habendus eſt, non qui parua metuit, ſed qui omnino metu vacat. 5 Tuſc. 82

Vt oculus, ſic animus ſe non videns, alia cernit. 1. Tuſc. 83

Vt nauem & ædificium idem deſtruit facillimè, qui conſtruxit: ſic hominem eadem optimè quæ conglutinauit,

nauit,

nauit, Natura dissoluit. Cato Maior. 84

Ut adolescentē in quo senile est aliquid: sic senem in quo adolescentis probi est aliquid, laudamus. Cato Major. 85

Ut adolescentibus bona indole præditis sapientes senes delectantur, leuiorque fit eorum senectus, qui à iuuentute coluntur & diliguntur: sic adolescentes senum præceptis gaudent, quibus ad virtutum studia ducuntur. Cato Major. 86

Adolescentes mori sic videntur, vt quum aquæ multitudine vis flammæ opprimitur: senes autem sicut sua sponte, nulla adhibita vi, consumptus ignis extinguitur. Et quasi poma ex arborib. si cruda sint, vi auelluntur; si matura & cocta, decidunt: sic vitam adolescentibus vis aufert, senibus maturitas. Cato Major. 87

Ut petulantia & libido magis est adolescentum, quàm senum; nec tamen omnium adolescentum, sed proborum: sic ista senilis stultitia, quæ deliratio appellari solet, senum est leuium, non omnium. Cat Ma. 88

Ut non omne vinum, sic non omnis ætas vetustate coacescit. Cato Major. 89

Ut pulchritudo corporis apta compositione membrorum mouet oculos & delectat hoc ipso, quòd inter se omnes partes cum quodam lepore consentiunt: sic hoc decorum, quod elucet in vita, mouet approbationem eorum quibuscum viuitur, ordine & constantia, moderatione omnium dictorum atque factorum. 1. Offic. 90

Ut pictores, & ij qui signa fabricantur, & veri etiam poëtæ, suum quisque opus à vulgo considerari vult, vt siquid reprehensum sit à pluribus, id corrigatur; hique & secum, & cum alijs, quid in eo peccatum sit, exquirunt: sic aliorum judicio permulta nobis & facienda, & non facienda, & mutanda, & corrigenda sunt. 1 Officiorum. 91

Ut benefici liberalesque sumus, non vt exigamus gratiam (neq; enim beneficium fœneratur) sed natura propensi ad liberalitatem sumus: sic amicitiam non spe mercedis adducti, sed quòd omnis ejus fructus in ipso amore inest, expetendam putamus. In Lælio. 92

Vt

Ut aurum igne, sic beneuolentia fidelis periculo aliquo perspici solet. Cic. Papiro Pæto. Fam. 9. 93

Vt hirundines æstiuo tempore præstò sunt, frigore pulsæ recedunt: ita falsi amici sereno vitæ tempore præstò sunt, simulatque fortunæ hyemem viderint, deuolant omnes. 4. ad Heren. 94

Amici noui veteribus non sunt anteponendi, vt equis vetulis teneros anteponere solemus Non enim amicitiarum esse debent, sicut aliarum rerum satietates: vetetrima quæque esse suauissima debent. Nouitates tamen non repudiandæ: vetustas autem suo loco conseruetur. In Lælio. 95

Vt monere & moneri proprium est veræ amicitiæ, & alterum liberè facere, non asperè; alterum patienter accipere, non repugnanter: sic habendum, nullam in amicitijs pestem esse maiorem, quàm adulationem, blanditias, assentationem. In Lælio.

PE-

PETRVS LAGNERIVS COMPENDIENSIS, FRANCISCO AB OLIVA Tholoſano, ſummę ſpei adoleſcenti S. P. D.

Ptima hæreditas, mi Franciſce, quæ liberis à patribus relinquitur, eſt via virtutis, multarumque artium cognitio atque ſcientia: quæ mihi (iuxta Ciceronis ſententiam) videtur omni patrimonio præſtantior. Itaque non poſſum ſatis probare ſingularem illam patris tui in promouendis ſtudijs tuis diligentiam, qui à cæteris patribus longè diſſimilis, hoc ſibi ſolùm credit negotij dari, optimis vt & morib', & literis tua illa rudis ætas imbuatur: etſi præpoſtera ſit hodie multorum cura & diligentia, qui nihil eo habent neglectius, quo ijs nihil eſſe debet commendatius: in eo tantùm occupati, vt habeat filius vnde ſplendidè viuat, non admodum ſoliciti, vt habeat vnde rectè viuat; corporũ magnã, animi verò & mentis, aut ſerã curã habentes. Præclarè igitur pater tuus, qui non tam pulchrum duxit bene naſci, quàm præclarum bene inſtitui: cujus nunc neceſſe eſt, vt ingrauaſcens ætas in tuis moribus & literis conquieſcat, ſi modò is eſſe vis, quem te ſemper eſſe voluit. Mihi profectò dubia non eſt, aut obſcura illius erga te voluntas, quæ tibi vt nullo loco defuit, ſic nullo quoque tempore deerit: tu vide, ipſe tibi ne deſis. Magna eſt illius de te opinio, nec vulgaris multorum de tuis ſtudijs expectatio: quæ tibi non retinenda modò aut ſuſtinenda, ſed augenda & amplificanda eſt Scito enim ea abs te expectari, quæ ab ingenuo adoleſcente, & Ioannis ab Oliua, & aduocati regij filio expectanda ſunt: fac tibi paternæ virtutis, majorũque tuorũ veniat in mentem recordatio,

quæ te officij tui obliuisci non sinet, quæ te dies noctésque commouebit, atque perficiet, vt aliquando excitatam de te opinionem tueri & sustinere possis. Atque ne ipse boni, & studiosi præceptoris officio videar defuisse, ego te cùm multis de causis, tum amore incitatus meo, rogo & moneo, vt candidis moribus & literis, ad quas tu natus videris, omni cura & studio invigiles: quod quò fiat commodiùs, ego Ciceronis eas sententias, quæ ad pietatem, Christianamque religionem videbantur proximè accedere, tibi & dico, & devoueo: quas, vt diligenter amplectare, studiosè evolvas, totúsque in ijs verseris, pro mea in te benevolentia & hortor & obsecro. Vale, Tholosa, octauo Kal. Sept. Anno 1541.

M.T.

M. T. CICERONIS PIÆ ALIQVOT SENTENTIÆ.

LIB. IIII.

I quod optimum, maximumque est, id volumus adipisci, virtuti opera danda est: sine qua nullam rem expetendam consequi possumus. In Lælio. 2

Omnium rerum magnarum à dijs immortalibus principia ducuntur. In Vatin. 3

A dijs immortalibus sunt nobis Agendi capienda primordia. 2 de Leg. 4

Nemo magnus sine aliquo afflatu diuino vnquam fuit. 2 de Nat Deor. 5

Quum ipsa natura magnam homini facultatem dederit, tamen esse Deus putatur, vt & ipsum quod est hominum proprium, non partum per nos, sed diuinitùs ad nos delatum videatur. 1 de Orat. 6

Commoda quibus vtimur, lucem qua fruimur spiritum quem ducimus, à Deo nobis dari & impartiri videmus. Pro Rosc. Amer. 7

Sit hoc à principio persuasum hominibus, dominos esse omnium rerum ac moderatores deos, eaque quæ gerantur, eorum geri ditione atque numine, eosque optima de genere hominum mereri: & qualis quisque sit, quid agat, quid in se admittat, qua mente, qua pietate colat religionem, intueri; piorumque & impiorum habere rationem. 2 de Leg. 8

Deorum prouidentia mundus administratur, ijdemq; consulunt rebus humanis, neque solum vniuersis, verumetiam singulis. 1 de Diuin. 9

Mundus regitur numine deorum, estque quasi communis vrbs & ciuitas hominum. 3 de Fin. 10

Nihil est illi principi Deo, qui omnem hunc mundum regit (quod quidem in terris fiat) acceptius, quàm concilia, cœtusque hominum iure sociati, quæ ciuitates appellantur. Som. Scip. 11

Illud modò videto, vt Deum noris, etsi ignores & locum & faciem: sic animũ tibi tuum notũ esse oportet, etiamsi ignores & locum & formam. 1 Tusc. 12

Quis est tam vecors, qui cùm suspexerit in cœlum, Deos esse non sentiat? & ea, quæ tanta mente fiunt, vt vix quisquam arte vlla ordinem rerum ac vicissitudinem persequi possit, casu fieri putet? De Responsis arusp. 13

In mundo Deus est aliquis, qui regit, qui gubernat, qui cursum astrorum, qui mutationes temporum, rerum vicissitudines, ordinesq; conseruat: terras & maria contemplans, hominum commoda vitasque tuetur. 1 de Nat. Deorum. 14

Deus ipse qui intelligitur à nobis, alio modo intelligi non potest, nisi mens soluta quædam, & libera, segregata ab omni concretione mortali, omnia sentiens & mouens, ipsaque prædita motu sempiterno. 1 Tuscul. 15

Ea est Dei vita qua nihil beatius, nihil omnino bonis omnibus affluentius cogitari potest. Nil enim agit, nullis occupationibus est implicatus, nulla opera molitur, sua sapientia & virtute gaudet, habet exploratum fore se semper tum in maximis, tum in æternis voluptatibus. 1 de Nat. Deor. 16

Ut hominum membra nulla contentione, mente ipsa & voluntate mouentur sic numine deorum omnia finguntur, mouentur, atq; mutantur. 1 de Nat. Deor. 17

Mala & impia consuetudo est contra Deos disputandi, siue ex animo id fiat, siue simulatè. 2 de Nat. Deorum. 18

Homini timidè de potestate Deorum, & pauca dicenda

cenda sunt. Pro lege Manil.

Pietas grata est Deo, sumptus est remouendus.

Quid est enim cur paupertatem deorum aditu arceamus? præsertim cùm ipsi Deo nihil minùs gratum futurum sit, quàm non omnibus patere ad se placandum, & colendum viam? 2 de Leg. Vide, de Nat. Deor. 20

Nulla est erga Deos pietas, nisi honesta de numine Deorum ac mente opinio. Pro Planc. 21

Color albus præcipuè decorus Deo est. 2 de Legibus. 22

Cùm multùm animus corpori præstet; obseruetur; vt casta corpora adhibeantur, multò est in animis id obseruandum magis: nam illud vel aspersione aquæ, vel dierum numero tollitur; animi labes, nec diuturnitate euanescere, nec manibus vllis elui potest. 2 de Legibus. 23

Nullum est animal, præter hominem, quod habeat aliquam notitiam Dei. 1 de Leg. 24

De hominibus, nulla gens est neque tam immansueta, neque tam fera, quæ non, etiamsi ignoret qualem Deum habere deceat, tamen habendum sciat. 1 de Legibus. 25

Firmissimum hoc afferri videtur, cur Deos esse credamus; quòd nulla gens tam fera, nemo hominum tam sit immanis, cuius mentem non imbuerit Deorum opinio. 1 Tusc. 26

Dij immortales sparserunt animos in corpora humana, vt essent qui terras tuerentur, quique cœlestem ordinem contemplantes, imitarentur eum vitæ modo, atque constantia. Cato Maior. 27

Deus, animal vnum spectabile hominem, in quo omnia animalia contineret, efficit. De Vniuer. 28

Sunt è terra homines, non vt incolæ & habitatores, sed quasi spectatores superarum rerum atque cœlestium, quarum spectaculum ad nullum aliud genus animantium pertinet: sensus autem interpretes ac nuntij rerum, in capite, tanquam in arce mirificè ad vsus necessarios & facti & collocati sunt. Tu reliqua vide supra, de Homine 119. 2 de Nat. Deor. 29

Cùm

Cùm natura cæteras animantes abjecisset ad pastũ, solum hominem erexit, & ad cœli, quasi cognationis, domiciliiq; pristini conspectum excitauit: tum speciem ita formauit oris, vt in ea penitus reconditos mores effingeret. 1 de Leg. 30

Omnia aliorum causa generata sunt; vt fruges atq; fructus, quos terra gignit, animalium causa: animantes, hominum; vt equus vehendi causa, arandi bos, venandi & custodiendi canis. Ipse autem homo ortus est ad mundũ contemplandũ 2 de Nat. Deor. 31

Nobis persuasum esse debet, si omnes deos hominesque celare possumus, nihil tamen auarè, nihil iniustè, nihil libidinose, nihil incontinenter esse faciendũ. 3 Offic. 32

Quum despicere cœperimus & sentire quid simus, & quid ab animantibus cæteris differamus, tum ea insequi incipiemus, ad quæ nati sumus. 5 de Finib. 33

Si considerare velimus quæ sit in natura hominis excellentia & dignitas, intelligemus, quàm sit turpe diffluere luxuria, & delicatè ac molliter viuere; quàmque honestum, parcè, continenter, seuerè, sobriè. 1. Offic. 34

Nec figura corporis, nec excellens vis ingenij humani significat, ad hanc vnam rem natum hominem, vt frueretur voluptatibus. 2 de Finib. 35

Animus est ingeneratus à Deo, ex quo verè, vel cognatio nobis cum cœlestibus, vel genus, vel stirps appellari solet. 1 de Leg. 36

Est animus cœlestis ex altissimo domicilio depressus, & quasi demersus in terram, locum diuinæ naturæ, æternitatique contrarium. Cato Maior. 37

Humanus animus decerptus ex mente diuina, cum alio nullo, nisi cum ipso Deo (si hoc fas est dictu) comparari potest. Hic igitur, si est excultus, & si eius acies ita curata est, vt ne cæcetur erroribus, fit perfecta mens, id est, absoluta ratio: quæ est idem quod virtus. 5 Tuscul. 38

Nulla est celeritas, quæ possit cum animi celeritate contendere: qui si permanet incorruptus, suique similis, necesse est ita feratur, vt penetret & diuidat omne

cœlum hoc, in quo nubes, imbres, ventique coguntur. 1 Tuscul. 39

Oportet vt ipsa se mens vitijs exutam cognoscat, coniunctamque cum diuina mente se sentiat: ex quo insatiabili gaudio compleatur. 5 Tusc. 40

Cùm animus, cognitis perceptisq; virtutibus, à corporis obsequio indulgentiaque discesserit, voluptatemque sicut labem aliquam de oris oppresserit, omnemq; mortis, dolorisq; timorem effugerit, societatemq; carnis eiecerit cum suis, omnesq; natura coniunctos suos duxerit, cultumq; Deorum & puram religionem susceperit, & exacuerit illam, vt oculorum, sic ingenij aciem ad bona diligenda, & reijcienda contraria (quæ virtus ex Prouidendo est appellata Prudentia:) quid eo dici aut cogitari poterit beatius? Idemque quum cœlũ, terras, maria, rerumque omnium naturam perspexerit, eaq; vnde generata, quò recurrant, quando, quomodo obitura, quid in ijs mortale & caducum, quid diuinum, æternũque sit viderit; ipsumque ea moderantem & regentem penè prehenderit, seseque non vnis circundatum mœnibus popularem alicuius definiti loci, sed ciuem totius mundi, quasi vnius vrbis, agnouerit: in hac ille magnificentia rerum, atque in hoc conspectu & cognitione naturæ, Dij immortales, quàm ipse noscet, quod Apollo præcipit Pythius! Quàm contemnet! quam dispiciet! quàm pro nihilo putabit ea, quæ vulgo ducuntur amplissima! 1 de Leg. 41

Animus cùm est secum, secumque, vt dicitur, viuit, tum quæ ad se pertinent, ea curat: quæque sua sunt cognoscit: noscit seipsum. 1 Tusc. 42

Si quis est hoc robore animi, atque hac indole virtutis, ac continentiæ, vt respuat omnes voluptates, omnemque vitæ suæ cursum in labore corporis, atque in animi contentione conficiat; quem non quies, non remissio, non æqualium studia, non ludi, non conuiuia delectent; nihil in vita expetendum putet, nisi quod est cum laude & honore, & cum dignitate coniunctum: hunc mea sententia diuinis quibusdam bonis instructum atque ornatum puto. Pro M. Cœl. 43

Altè spectare si voles, atque hanc sedem & æternã

domum

domum contueri, neque sermonibus vulgi dederis te, nec in præmijs humanis spem posueris rerum tuarum: suis te illecebris oportet ipsa virtus trahat ad verum decus. Som. Scip. 44

Cogitantes supera atque cœlestia, hæc nostra vt exigua & minima contemnamus. 4 Acad. quæst. 45

Quid videatur ei magnum in rebus humanis, cui æternitas omnis, totiusque mundi nota sit magnitudo? Nam quid aut in studijs humanis, aut in tam exigua vitæ breuitate magnum sapienti videri potest, qui semper animo sic excubat, vt nihil ei improuisum accidere possit, nihil inopinatum, nihil omnino nouum? Atque idem ita acrem in omnes partes aciem intendit, vt semper videat sedem sibi ac locum sine molestia atque angore viuendi: vt quemcunque casum fortuna invexerit, hunc aptè & quietè ferat. 4 Tusc. 46

Confer nostrā longissimam ætatem cum æternitate, & breuissima reperietur. 1 Tusc. 47

Cœlestia semper spectato, illa humana contemnito. Som. Scip. 48

Nihil est meliùs, quàm memoria rectè factorum: & libertate contentum, negligere humana. Cic. Brut. 49

Abeunt omnia vnde orta sunt. Cato Maior. 50

Nemo confidat semper sibi illud stabile & firmum permansurum, quod fragile & caducū sit. 2 Tusc. 51

O Dij boni, quid est in hominis vita diu? Mihi ne diuturnum quidem quidquā videtur, in quo est aliquid extremū: cùm enim id aduenit, tum illud quod præterit effluxit: tantum remanet, quod virtute & rectè factis sis consecutus. Horæ quidē cedunt, & dies, & menses, & anni: nec præteritum tempus vnquam reuertitur: nec quid sequatur, sciri potest? Cato Major. 52

Quis est, quamuis sit adolescens, cui sit exploratum se ad vesperum esse victurum? Cato Major. 53

Nemini exploratū potest esse, quomodo sese habiturū sit corpus, nō dico ad annū, sed ad vesperū 2 de Fin. 54

Homines nos esse meminerimus, ea lege natos, vt omnib' telis fortunæ proposita sit vita nostra: neq; esse recusandum, quò minùs ea, qua nati sumus, conditione viuamus: néue tam grauiter eos casus feramus, quos nullo

nullo consilio vitare possumus: euentisque aliorũ memoria repetendis, nihil accidisse nobis noui cogitemus Cic. Titio, Famil. 5. 55

Vtrum viuere, an mori sit melius, dij immortales sciunt: hominem quidem arbitror scire neminem. 1. Tuscul. 56

Ex ipsa vita discedimus, tanquam ex hospitio, non tanquam ex domo: commorandi enim nobis natura diuersorium, non habitandi dedit. Cato Maior. 57

Mors terribilis est ijs, quorum cum vita omnia extinguuntur: non ijs, quorum laus emori non potest, Parad. 2. 58

Sic habeto, te non esse mortalem, sed corpus hoc. Som. Scip. 59

Corpus hoc est mortale, animi verò motus sempiterni. Pro Sestio. 60

Duas esse vias censebat Socrates, duplicesque cursus animorum è corpore excedentium. Nam qui se humanis vitijs contaminassent, & se totos libidinibus dedissent; ijs deuium quoddam iter esse, seclusum à concilio Deorum. Qui autem se integros castosque seruauissent, quibusque fuisset minima cum corporibus contagio, essentque in corporibus humanis vitam imitati Deorum; his ad illos, à quibus essent profecti, reditũ facilem patere. 1 Tuscul. 61

Eorum animi, qui se corporis voluptatibus dediderunt, earumque se quasi ministros præbuerunt, impulsuque libidinum voluptatibus obedientium, Deorum & hominum iura violarunt, corporibus elapsi circum terrã ipsam volutantur: nec in hunc locum cœlestem, id est, in cœlum, nisi multis exagitati seculis, reuertuntur. Som. Scip. 62

Qui rectè & honestè curriculum viuendi à natura datum confecerit, ad astra facilè reuertetur: non qui aut immoderatè, aut intemperanter vixerit. De Vniuers. 63

Omnibus qui patriam conseruarint, adiuuerint, auxerint, certus est in cœlo ac definitus locus, vbi beati æuo sempiterno fruantur. Som. Scip. 64

Omnium animi sunt immortales, sed bonorum fortiumque

umque diuini. 2. de Legib. 65

Bonorum virorum mentes mihi diuinæ atque æternæ videntur, & ex hominum vita ad Deorum religionem, sanctimoniamque demigrare. Pro C. Rab. 66

Tunc erimus beati, quum corporibus relictis cupiditatum & æmulationum erimus expertes. 1. Tusc. 67

Vestra quæ dicitur vita, mors est. Som. Scip. 68

Vetat dominans ille in nobis Deus, injussu hinc nos suo demigrare. Quum verò causam justam Deus ipse dederit, næ ille medius fidiùs vir sapiens lætus ex his tenebris in lucem illam excesserit: nec tamen illa vincula carceris ruperit, leges enim vetant; sed tanquam à magistratu, aut ab aliqua potestate legitima sic à Deo evocatus atque emissus exierit. 1. Tusc. 69

Tibi, & pijs omnibus est animus in custodia corporis retinendus: nec injussu ejus, à quo ille est nobis datus, ex hominum vita migrandum est, ne munus humanum assignatum à Deo, defugisse videamini. Som. Scip. 70

Vetat Pythagoras injussu imperatoris, id est, Dei, de præsidio & statione vitæ decedere. Cato Major. 71

Nisi Deus istis te corporis custodijs liberauerit, ad cœlum tibi aditus patere non potest. Som. Scip. 72

Nos, si quid tale acciderit, vt à Deo denunciatum videatur vt exeamus è vita, læti & agentes gratias pareamus: emittique nos è custodia, & leuari vinculis arbitremur, vt aut in æternam & planè nostram domum remigremus, aut omni sensu molestiaque careamus. Sin autem nihil denunciabitur, eo tamen simus animo, vt horribilem illum diem alijs, nobis faustum putemus: nihilque in malis ducamus, quod sit vel à dijs immortalibus, vel à natura parente omnium constitutum. Non enim temerè, nec fortuitò sati & creati sumus, sed profectò fuit quædam vis, quæ generi consuleret humano: nec id gigneret, aut aleret, quod quum exanilauisset omnes labores, tum incideret in mortis malum sempiternum. 1. Tuscul. 73

Nec vnquam bono quidquam mali euenire potest, nec viuo, nec mortuo: nec vnquam eius res à dijs immor-

mortalibus negligentur. 1 Tusc. 74

Improbo bene esse non potest. In Par. 75

Animi conscientia improbi semper cruciantur. 2 de Finib. 76

Impij pœnas luunt, &c. 1. de Leg. Vide, Impij. 11 P. 77

Cujusuis est hominis, errare: nullius, nisi insipientis, perseuerare in errore. Philip. 12. 78

Faciliùs ijs ignoscitur, qui non perseuerare, sed ab errato se revocare moliuntur: est enim humanũ peccare, sed belluinum in errore perseuerare. In Vat. 79

Optimus est portus pœnitenti, mutatio consilij. Philip. 12. 80

Sit erranti medicina, confessio. Cic. Octauio.

Permulta nos consultò omisimus, & ea in primis quæ ad dicendi facultatem & exercitationem magis, quàm ad institutum nostrum pertinere videbantur: quibus aliquando proprius & suus locus à nobis (si hunc nostrũ laborem probari intellexerimus) tribuetur.

ILLV-

ILLVSTRES QVÆDAM SENTENTIÆ EX OPTIMIS QVIBVSQVE ALIIS authoribus selectæ, per eundem Petrum Lagnerium.

Virtus. 1

Irtute homine à dijs immortalibus nihil melius datum est. *Cicero.*

Amplissimum sibi ipsi præmium est virtus.

Ipsa quidem virtus sibimet pulcherrima merces. *Silius Ital.*

Omnia ei adsunt bona, quem penes est virtus.

Sola virtus expers sepulchri. *Plautus.*

Virtuti fortuna cedit.

Virtus fortunæ non est indiga.

Virtus fortunare solet. *Seneca.*

Nunquam potest non esse virtuti locus. *Sallust.*

Virtuti omnia parent.

—Domat omnia virtus.

—Famam extendere factis, *Virgil.*

Hoc virtutis opus.

Virtutis & gloriæ comes invidia.

——Virescit vulnere virtus.

Virtutis præmium honor.

Ipsa sese virtus satis ostendit. *Sallust.*

Virtus neque dono datur, neque accipitur.

Virtus nec eripi, nec surripi potest vnquam: neque naufragio, neque incendio amittitur. *Cicero.*

Nunquam Stygias fertur ad vmbras Inclyta virtus. *Seneca.*

Virtus æterna, præclaraque habetur.

Plautus. Qui per virtutem perit, non pol interit.

Bonum est, quidquid ex virtutis geritur imperio.

Cicero. Quod rectum, & honestum, & cum virtute est, hoc demum est bonum.

Plautus. Sat habet fautorum semper, qui rectè facit.

Sera nunquam est ad bonos mores via.

Bene viuere, bis viuere est.

Ad virtutem vna & ardua est via.

Ad gloriam virtutis via peruenitur.

Virtutem incolumem odimus:

Horatius. Sublatam ex oculis quærimus invidi.

—Probitas laudatur & alget.

Juvenal. Haud facilè emergunt, quorum virtutibus obstat
Res angusta domi.

Bonos imitari, quàm ijs invidere præstat.

Sallust. Vbi malos præmia sequuntur, haud facilè quisquam gratuitò bonus est.

Plerumque nos fallit vitium specie virtutis & vmbra.

Prosperum ac fœlix scelus

Seneca. Virtus vocatur.

Pauore carent, qui nihil commiserunt: at pœnam semper ob oculos versari putant, qui peccarunt.

Vacandum non modò omni crimine, sed & criminis cujuscunque suspicione.

Oderunt peccare boni virtutis amore:

Horatius. Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

——Semita certè

Iuvenal. Tranquillæ per virtutem patet vnica vitæ.

Affectibus bene vti, virtus: malè vti, vitium.

Nobilitas sola est, atque vnica virtus.

Iuvenal. Statuæ hujusmodi relinquendæ, quæ virtutis sint monumenta magis, quàm staturæ corporis.

Virtute decet, non sanguine niti.

Claud. Sola perpetuò manent

Seneca. Subjecta nulli, mentis atque animi bona.

Omnis spes in virtute ponenda.

Prudentia.

PRudentes dij amant, & oderint malos.

Priùs quàm initium rectè constitueris, stultum est

de exitu consilium capere.

Isthuc est sapere, non quod ante pedes modò est Videre: sed etiam illa quæ futura sunt, prospicere. *Terent.*

Prius quàm incipias, consulito: & vbi consulueris, maturè facto opus est. *Sallust.*

Præterita reprehendi possunt corrigi non possunt.

Cum re mutare consilium, prudentis est.

In capiendis consilijs festinatio, rationis inimica, mentis præstringit oculos.

Haud facilè animus verum providet, vbi odium, amicitia, ira, atque misericordia intercedunt.

Nunquam ita quisquam bene subducta ratione ad vitam fuit. *Terent.*

Quin res, ætas, vsus semper aliquid adportet novi, &c.

Perbeati sunt, qui cum tenent vitæ cursum, vt vel in negotio sine periculo, vel in otio cum dignitate versentur. *Cicero.*

Seræ sunt hominum lamentationes, prorsusque vituperandæ, quas occupatas in ijs lugendis cernimus, quæ vitio suo desidiaque contigerunt.

Primus ad sapientiam gradus, Seipsum nosse: quod vt omnium difficillimum est, ita longè vtilissimum.

Fœliciter is sapit, qui periculo alieno sapit. *Plautus.*

——Fœlix quicunque dolore *Tibul.*
Alterius, disces posse carere tuo.

Scitũ est, periculũ ex alijs facere, tibi quod ex vsu fiet. *Terent.*

Ita comparata est omnium hominum natura, aliena melius vt videant & judicent, quàm sua. *Idem.*

Suus cuique attributus est error. *Catul.*

Sed non videmus manticæ quod in tergo est.

Aliena sic nobis tractanda sunt, vt nostrorum non obliviscamur. *Sallust.*

Stultitiæ est, alienam rem suo periculo curare. *Hesiod us.*

Prudentis est, mortis meminisse.

Sapientissimus quisque animo æquissimo moritur, stultissimus iniquissimo.

Æstas non semper fuerit, componite nidos.

Carpe diem, quàm minimùm credulus postero. *Horatius.*

Viue memor quàm sis æui breuis.

Sera nimis vita est crastina, viue hodie. *Martial.*

Dum licet, viue.
Utendum præsentibus.
Memineris juvenis, quòd aliquando senex eris.
Est sua rebus pulchritudo, sed & interim desinit.
Stultus est, qui quæ obtulit oportunitas, non amplectitur.

Ouidius. ——Bene qui latuit, bene vixit, & intra
Fortunam debet quisque manere suam;

Optimus est in omnibus rebus modus, laudabilisque mensura.

Boëtius. Quod præcipiti via
Certum deserit ordinem,
Lætos non habet exitus.

Horatius. Est modus in rebus, sunt certi denique fines,
Quos vltra, citraque nequit consistere rectum.

Terent. In omni re videndum, ne quid nimis.

Flagitium est, te alijs consilium dare, foris sapere, tibi non posse auxiliarier.

Ouidius. Lentè festinandum est.
Habent paruæ commoda magna moræ.

Quod cauere possis, stultum est admittere.
Prudentis est, in plerisque conniuere.
In auido ingenio, sæpe prauum vincit consilium.
Incuntis ætatis inscitia, senum constituenda & regenda est prouidentia.
Stultum est dimensionibus terrarum studere; & seipsum nescire metiri.

Claud. —Dijs proximus ille est,
Quem ratio, non ira mouet ———

Vtilia jucundis præferenda sunt, cùm obtineri vtrumq; non potest.
Vix sibi ipsi, nedum alij credet prudens.
Ab altero expectes, alteri quod feceris.

Terent. Omnia priùs experiri quàm armis, sapientem decet.
Euentus, stultorum magister.

Horatius. Dulce est desipere in loco.

Fortitudinis. 3

Ouidius. FOrtior est, qui se, quàm qui fortissima vincit
Mœnia, nec virtus altiùs ire potest.

Omne solum forti patria est.

Pat

Patria est vbicunque virtus sedem sibi elegerit.
Fortium virorum est, magis mortem contemnere, quàm amare vitam.
Quemcunque fortem videris, miserum neges. *Seneca.*
Fortes fortuna adjuvat. *Terent.*
Magnum faciunt hominem res aduersæ, quemadmodum secundæ fœlicem.
Crescit in aduersis virtus.
Necessitas, etiam timidos fortes facit. *Sallust.*
Scilicet aduersis probitas exercita rebus, *Ouidius.*
Tristi materiam tempore laudis habet.
Quanta cujusque animo audacia, natura aut moribus inest, tanta in bello patere solet. *Sallust.*
In re mala animo si bono vtare, juvat. *Plautus.*
—In dubijs homines spectare periclis *Lucretius.*
Convenit, aduersisque in rebus noscere qui sint.
Animus æquus optimum est ærumnæ condimentum. *Plautus.*
Explorant aduersa viros, perque aspera duro *Sil. Ita.*
Nititur ad laudem virtus interrita cliuo.
In suo quisque periculo magnum habet animum. *Terent.*
Scitum est profectò quiddam, & in medijs malis ea quemque sapere, quæ sapere est opus.
Tu ne cede malis, sed contrà audentior ito. *Virgil.*
Haud est virile, terga fortunæ dare. *Seneca.*
Facere solent extrema securos mala.
—Apparet virtus, arguiturque malis. *Ouidius.*
Facile supplicium perpeti, se supplicio liberare est.
Ut valeas, multa ferenda tibi.
Superanda omnis fortuna ferendo est. *Virgil.*
Audaces fortuna juvat, timidosque repellit. *Propert.*
Mors terribilis est ijs, quorum cum vita omnia extinguuntur, non ijs, quorum emori virtus non potest.
Audendum tibi aliquid, si vis esse aliquid.
Non fit sine periculo facinus magnum & memorabile. *Terent.*
Quòd si deficiant vires, audacia certè *Ouidius.*
Laus erit in magnis & voluisse sat est.
Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas.
Nihil tam altè natura constituit, quò virtus non possit inniti.
Inuia virtuti nulla est via.

Ouidius. —Tendit in ardua virtus.

Eneruos animos virtus odisse solet.

Idem. Nihil intentatum relinquit virtus.

Amicitia.

Plautus. NEque falsum prorsus, neque suaue esse potest quidquam, vbi amor non admiscetur. sed quod est amarum, id mel faciet.

Cicero. Non aqua, non igni, non aëre pluribus locis vtimur, quàm amicitia.

Cicero. Solem è mundo tollunt, qui amicitiam è vita tollunt.

Xenoph. Tantum boni est in amicitia, vt ad eam rem perficiendam, deorum atque hominum munera videantur concurrere.

Amicus, est desiderabile nomen, homo vix apparens, infelicitatis refugium, vix invenienda possessio, secretorum receptor, indeficiens quies, amanda felicitas.

Sallust. Æqualitate animorum constat amicitia.

Idem velle, atque idem nolle, ea demum firma est amicitia.

Eadem cupere, eadem odisse, inter bonos amicitia: inter malos, factio est.

Solus est homo amico amicus.

Amicitia omnibus rebus humanis anteponenda.

Seneca. Odit verus amor, nec patitur moras.

Plautus. Tardo amico nihil est quidquam iniquius.

August. Amor qui tenuit operari, amor non est.

Plautus. Vbi amici, ibidem opes.

Is amicus certus est, qui in re dubia, re juvat, vbi re est opus.

Cicero. Amicus certus in re incerta cernitur.

Ouidius. Scilicet vt fulvum spectatur in ignibus aurum;
Tempore sic duro est inspicienda fides.

—Stat nulla diu mortalibus vsquam
Fortuna titubante fides.

Ouidius. Donec eris fœlix, multos numerabis amicos:
Tempora si fuerint nubila, solis eris.

Seneca. Fidem secunda poscunt, aduersa exigunt.

Martial. Extra fortunam est, quidquid donatur amicis;
Quas dederis solas semper habebis opes.

Si quid erga amicum benefeceris, aut consulueris fideliter, non videris meruisse laudem, munere functus tuo.

Reconciliata simulta, quamlibet leues suspiciones fugiendæ sunt.

Verus amor nullum novit habere modum. *Propert.*

Conjunctio animorum, maxima cognatio est.

Qui verè amat, præter vnum amare non potest.

Opitulandum amicis, sed vsque ad aras.

Contra patriam arma pro amico sumenda non sunt.

Est quatenus amicitiæ dari venia possit.

Omnia cum amico discutienda sunt: primùm autem discutiendus, probandusque amicus ipse est. *Cicero.*

Amicitijs non est vtendum vt floribus, tam diu gratis, quàm diu recentibus.

Veteres amicitias pro consequentium nouitate non fastidias.

Amicorum nunquam cuiquam hominum satis fuit. *Salust.*

Amicos res invenit. *Plautus.*

Amicorum communia debent esse omnia.

Nomen amicitiæ barbara corda mouet. *Ouidius.*

Amandi nec multi, nec nulli.

Amicitiæ immortales esse debent, mortales inimicitiæ.

Periculosum est inter amicos de re aliqua statuere: nam ita necessum est, alterum ex his prorsus inimicum habere. *Bias.*

Optimam vitæ supellectilem sibi comparauit, qui amicos parauit.

Paupertatis ac diuitiarum. 5

MAgnum vectigal est parsimonia. *Lucretius.*

Diuitiæ grandes homini sunt, viuere parcè.

Si res tua non sufficiat tibi, tu parcendo fac vt sufficias rei tuæ.

Pauper non est is, cui rerum suppetit vsus. *Horatius.*

Egens æquè est is, cui quod est, non sufficit; atque is qui nihil habet.

Quod satis est, cui contingit, nil amplius optet.

Bene est, cui Deus obtulit, *Horatius*

Parca, quod satis est, manu.

Facinus audax incipit.

Plautus. Qui cum opulento pauper cœpit rem habere, aut negotium.

Ouidius. Curia pauperibus clauſa eſt.

Horatius. Paupertas nulli malum eſt, niſi repugnanti.

Magnū pauperis opprobrium jubet, & facere & pati.

Juvenal. Nihil habet infœlix paupertas durius in ſe,
Quàm quòd ridiculos homines facit.

Perſius. Magiſter artis, ingenijque largitor
Venter.

Paupertas omnes artes perdocet.

Horatius. Difficile eſt pauperem philoſophari.

Seruiet æternum, qui paruo neſciet vti.

Inopiæ pauca deſunt, auaritiæ omnia.

Horatius. —Locum virtutis deſeruit, qui
Semper in augenda feſtinat, & obruitur re.

Auaritia, adeoque pecuniæ ſtudium, fidem, probitatē, cæteraſque bonas artes ſubuertit.

Iuvenal. —Lucri bonus eſt odor ex re
Qualibet.——

Nunquam expletur cupiditatis ſitis.

Pecunia auaro ſupplicium eſt.

Terent. Semper auarus eget.——

Iuvenal. Nimium ad rem in ſenectute attenti ſumus.

Creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit:
Et minùs hanc optat, qui non habet.——

Rape, congere, aufer, poſſide: relinquendum eſt.

Solius temporis honeſta auaritia eſt.

Vbi quis pecuniam habet, neceſſe eſt, vt aut ſeipſum, aut pecuniam vilem habeat.

Plautus. Aurum multa multis ſæpe ſuaſit perperam.

Lucan. —Solus ferrum, mortemque timere
Auri neſcit amor.——

Diuitiarum fluxa eſt atque fragilis gloria.

Cicero. Animus hominis diues, non arca appellari ſolet.

Diuites non ſolùm cruciantur libidine augendi ea quā habent, ſed etiam amittendi ea.

Horatius. Et genus, & virtus, niſi cum re, vilior alga eſt.

Omnia pulchris Diuitijs parent.

Juvenal. Prima peregrinos obſcœna pecunia mores

Intulit,

Intulit, & turpi fregerunt ſecula luxu
Diuitiæ molles ——
Diuitiarum cupido ibi eſt, vbi & luxus vſuſque.
Qui ſuis contentus eſt, is verè ditiſſimus eſt.
Cui tanta poſſeſſio eſt, vt ad liberaliter vtendũ facilè contentus ſit, qui nihil quærit, nihil appetit, nihil optat amplius, hic demum diues appellandus eſt. *Cicero.*
Virtute qui præditi ſunt, ſoli ſunt diuites. *Cicero.*
Opes ſunt ſarcinæ mentis.
Imperat, aut ſeruit, collecta pecunia cuique. *Horatius.*
Aurum omnes, victa jam pietate, colunt. *Propert.*
Aurea nunc verè ſunt ſecula: plurimus auro
Venit honos,
Nemo extollere ſeſe, & diuina mortalis attingere poteſt, niſi omiſſis pecuniæ & corporis gaudijs.
Fortuna bonorum vt initium, ſic finis eſt.
In pretio pretium nunc eſt. *Ouidius.*
Creſcentem ſequitur cura pecuniam, *Horatius.*
Maiorumque fames.
Pecuniam in loco negligere, maximum interdum eſt lucrum. *Terent.*

Exercitij, ſeu laboris, & ignaviæ. 6

Dij nobis laboribus omnia vendunt. *Horatius.*
Qui fœlices aliquando eſſe volunt, laborare debent.
Qui ſtudet optatam curſu contingere metam,
Mala tulit, fecitque puer, ſudauit & alſit.
Vigilando, agendo, bene conſulendo, proſperè omnia cedunt. *Salluſt.*
Mala mille affligunt hominem, cui ſegne & invtile corpus.
Nemo vnquam ignauia immortalis factus eſt.
Difficilia, quæ pulchra
Qui dormiunt libenter, ſine lucro & cum malo quieſcunt. *Plautus.*
—Si non *Horatius.*
Intendes animum ſtudijs & rebus honeſtis,
Invidia vel amore vigil torquebere. ——
Deſuetudo pigritiam, pigritia veternum parit.
Exercitium dormientem naturam excita, morbos fugat,

gat, denique temporis lucrum est vberrimum.

Virgil. ——Labor omnia vincit
Improbus.——
Spe otij sustentatur labor.
In tenui labor, at tenuis non gloria.——
Magnæ curæ magna merces.
Quæ laboriosa juventuti studia, hæc sunt
Iucunda senectuti otia.
Laboris condimentum est otium.
——Par est fortuna labori.
Quod fuit durum pati, meminisse dulce est.
Si quid feceris honestum cum labore, labor abit, honestum manet: si quid turpe cum voluptate, turpitudo manet, voluptas abit.
Blando veneno desidiæ, virtus paulatim evicta, senescit.
Nihil tam difficile, quin quærendo investigari possit.
Omne opus difficile apparet, antequam tentaueris.
Nihil tam facile, quin difficile fiat, si invitus facias.

Voluptates.

Salust. IN regno voluptatis virtuti non est locus.
Næ illi falsi sunt, qui diuersissimas res pariter expectant, voluptatem & præmia virtutis.
Voluptatibus simul & virtuti nemo seruire potest.
Plautus. Voluptas est malorū esca, quòd ea non minùs homines
Quàm hamo capiantur pisces.
Hominis præstantia indiga est voluptas.
Est virtus placitis abstinuisse bonis.
Facilè ingenia adolescentum ab honesta disciplina ad luxum dilabuntur.
Luxum suadet licentia.
Suadent breuem præsentia fructum.
Copia, luxusque nimius, ad voluptatē facillimè allicit.
Plinius. Nulla est adeò voluptas, quæ non assiduitate sui fastidium pariat.
Copia fastidium parit.
Voluptates commendat rarior vsus.
Iuvenal. Pœnitentia, dolorque voluptate comparantur.
Plautus. Ita dijs placitū, voluptati vt mæror comes cōsequatur.
Dolor ac voluptas
Seneca. Invicem cedunt: at breuior voluptas.

Voluptatem vsuræ morbi sunt.

Sperne voluptates: nocet empta dolore voluptas. *Horatius.*

—Miscentur tristia lætis.

Qui minus deliciarū novit in vita, minùs timet mortem.

Fortuna.

FOrtuna opes auferre, non animum, potest. *Seneca.*

Fortuna fortes metuit, ignauos premit.

Oblatam vtramvis fortunam juxta suscipere discat, qui animo esse tranquillo cupit.

Fortuna meliores sequitur.

Probitatem, industriam, cæterasque bonas artes, neque dare, neque eripere cuiquam fortuna potest. *Sallust.*

Fortuna quum blanditur, tunc vel maximè metuenda.

In secundis nihil minus, quam confidendum.

Parciùs obsequenti fortunæ potius fidendum, quàm vsquequaque fauenti.

Fortunæ muneribus vtendum, non fidendum.

—Quidquid in altum *Seneca.*

Fortuna tulit, ruitura leuat.

Fortuna nunquam perpetuò est bona.

Fortuna sæuo læta negotio, &

Ludum insolentem ludere pertinax, *Horatius.*

Transmutat incertos honores,

Nunc mihi, nunc alij benigna.

Nulli præstat velox fortuna fidem.

Cæca fortuna est, & eos plerumque efficit cæcos, quos complexa est. *Cicero.*

Fortuna vt medicus ignarus, multos cæcat.

—Seruat multos fortuna nocentes. *Lucretius.*

Res secundæ non habent vnquam modum. *Seneca.*

Lasciuiam amant atque superbiam res secundæ. *Sallust.*

Prospera animos efferunt. *Seneca.*

Omnes quum secundæ res sunt maximæ, tum maximè meditari secum oportet, quo pacto aduersam ærumnam ferant. *Terent.*

Cui spes omnis, & ratio, & cogitatio pendet à fortuna. huic nihil oportet esse certi, nihilque quod exploratū habeat permansurum sibi, ne vnum quidem diem. *Cicero.*

Miser est, quisquis fœlicitatem sperat à miseris.

Faber est quisque fortunæ suæ.

Quam

Suam cuique mores fingunt fortunam.

Cicero. Perinde vt quiſque fortuna vtitur, ita præcellit.

Plautus. Omnibus nobis vt res dant ſeſe, ita magni atque humiles ſumus.

Horatius. Fortuna non mutat genus.

Terent. Bona fortunæ perinde ſunt, vt animus illius, qui ea poſſidet:

Qui vti ſcit, ei bona; qui non vtitur rectè, mala.

Fortunam citiùs reperias, quàm retineas.

Fortunam cùm abire permiſeris, fruſtra poſtmodùm fugientem implorabis.

Naturam plerùmque fortuna corrumpit.

Dira libido fortunæ comes.

Martial. Fortuna multis nimis dat, ſatis nulli.

Ouidius. Dat quodcunque libet fortuna, rapitque.

Salluſt. Fortuna in omni re dominatur.

Juvenal. Turba tremens ſequitur fortunam, ſemper & odit.

Ad ſaturitatem non eſt opus fortuna. Nam quod neceſſitati ſat eſt, tollit irata.

Leuis magnas opes huc fert & illuc caſus.

Sil. Ita. ——Breuis eſt magni fortuna fauoris.

Plautus. Fortuna humana fugat, arctatque vt lubet.

Seneca. Minùs in paruis fortuna furit.

Fœlicitatis comes inuidia.

Fortuna ſimul cum moribus immutatur.

Salluſt. Succeſſum fortuna, experientiam laus ſequitur.

Horatius. Quem res plus nimio delectauere ſecundæ,
Mutatæ quatient.

Læta omnia rarò ſine infœlicitate aliqua eueniunt.

Ouidius. Fortuna arbitrijs tempus diſpenſat vbique.

Hominem eſſe calamitoſum. 9

Plautus. DIj nos, quaſi pilas, homines habent.

Ouidius. Ludit in humanis diuina potentia rebus,
Et certam præſens vix habet hora fidem.

Seneca. Quemcunque miſerum videris, hominem ſcias.

Ea eſt humanarum rerum natura, vt nihil ſit omni ex parte beatum:

Plautus. Ut ſint humana, nihil eſt perpetuum datum.

Vita data est vtenda.——— *Ouidius.*
Nihil est homini perpetuum bonum. *Plautus.*
Iam huic voluptati, hoc juventum odium est,
Prima pars æui sese nescit: media curis obruitur:
Vltima molesta senectute premitur.
Iuuenta nihil est fugacius: quæ vbi auolarit semel, redit nunquam.
Optima quæque dies miseris mortalibus æui *Virgil.*
Prima fugit: subeunt morbi, tristisque senectus.
Et labor, & duræ rapit inclementia mortis. *Iuvenal.*
Senectus ipsa morbus est.
Obrepit non intellecta senectus.
Multa ferunt anni venientes commoda secum: *Horatius.*
Multa recidentes adimunt.
Formæ gloria fluxa atque fragilis est.
Res est forma fugax.
Forma exigui temporis donum est.
Nec forma æternum, haud cuiquam est fortuna perennis. *Propert.*
Longius aut propius mors sua quemque manet.
Oculi nostri tum demum miserrimi sunt, vbi coguntur paupertatem nostram conspicere.
Ita plerique ingenio sumus omnes, nostri nosmet pœnitet. *Terent.*
Res humanæ fluxæ & mobiles sæpius in aduersa mutantur. *Sallust.*
Æquo animo ferendæ calamitates mortalibus.
Immortalia ne speres, monet annus, & almum *Horatius.*
Quæ rapit hora diem.———
Nouit paucos *Seneca.*
Secura quies.
Nulla dies mœrore caret.
Tu quamcunque Deus tibi fortunauerit horam, *Horatius.*
Grata sume manu.———
Gaudia non remeant, sed fugitiua volant.
Finis alterius mali, gradus est futuri. *Martial.*
Leue est miserias ferre, perferre est graue. *Seneca.*
Nihil jucundum, quod nemo videt, ne ipsæ quidē opes.
Omnium rerum vicissitudo est. *Terent.*
———Sæuis inter se convenit vrsis: *Iuvenal.*

Ast

Ast homini ferrum lethale incude nefanda.
Produxisse parum est. ———
Lupus est homo homini, non homo, quum qualis sit non novit.
Propert. Vnicuique dedit vitium natura creato.
Horatius. Curarum somnus domitor, pars est humanæ melior vitæ.

Debemus morti nos, nostraque. 10

Sallust. OMnia orta occidunt, auctaque senescunt.
Homo se prius morti, quàm vitæ parare debet: atque adeò putare, extremum sibi semper adesse diem.
Vita & mors jure naturæ sunt.
Hæc est hominis conditio, vt quàm citò in lucem exeat, moriturus existat.
Tibul. Quis furor est atram bellis accersere mortem?
Imminet, & tacito clam venit illa pede.
Mors æquat summis infima, involuit humile pariter & celsum caput.
Martial. Ipse jubet mortis non meminisse Deus.
Virgil. Stat sua cuique dies: breue & irreparabile tempus
Omnibus est vitæ. ———
Fata manent omnes ———
Mille modis lethi miseros mors vna fatigat:
Quem sors dierum cuique dabit, lucro appone.
Horatius. ——— Omnes vna manet mors,
Et calcanda semel vita lethi.
Sil. Ital. Et pace & bello cunctis stat terminus ævi.
Martial. Viue velut rapto, fugitiuaque gaudia carpe.
Perdiderit nullum vita reuersa diem.
Horatius. Quis scit, an adijcient hodiernæ crastina vitæ
Tempora dij superi?
Seneca. Nemo tam diuos habuit fauentes,
Crastinum vt posset sibi polliceri.
——— Mors vltima linea rerum est.
Abeunt omnia vnde orta sunt. ———
Horatius. ——— Mors sola fatetur,
Cicero. Quantula sunt hominum corpuscula. ———
Horatius. Nemo, quàm bene viuat, sed quamdiù, curat: cum om-
Iuvenal. nibus possit contingere, vt benè viuant; vt diu, nulli.

Vita humana similis est ferro: quod si exerceas, atteritur; si non exerceas, rubigo consumit.
In luctu atque miserijs mors ærumnarum requies, non cruciatus est. *Sallust.*
Vt bene viuitur, diù
Viuitur. *Platon.*

Dominij ac Seruitutis. 11

LIbertatem nemo bonus, nisi cum anima simul amittit.
Omnes profectò liberi libentiùs
Sumus, quàm seruimus.
Propriæ telluris herum natura, neque illum,
Nec me, nec quamque statuit. *Horatius.*
Libertas per inertiam amittitur.
Liber est is existimandus, qui nulli turpitudini seruit.
Natura mortalium auida est imperij. *Sallust.*
Ea demum tuta est potentia, quæ viribus suis modum imponit.
Vim temperatam dij quoque provehunt
In majus: ijdem odêre vires
Omne nefas animo mouentes. *Horatius.*
Facilitate nihil est homini melius, neque clemen[illegible] *Terent.*
Pudore & liberalitate liberos
Retinere satius esse credo, quàm metu.
Deteriores omnes sumus licentia.
Immodicus libertatis vsus, seruitutis quandoque occasio fuit. *Seneca.*
Durum, & invisum, & graue est,
Seruitia ferre.
Pessimus quisque asperrimè rectorem patitur.
Serui ære parati, injusta imperia
Dominorum non perferunt.
Facile est imperium in b[illegible].
Non qui jussus facit aliqu[illegible], miser est, sed qui invitus. *Plautus.*
Non decet superbum esse hominem seruum.
Plus oportet scire seruum, quàm loqui.
Omnis animi debilitata, & humilis, & fracta timiditas seruitus est. *Cicero.*
Asperius nihil est humili, cùm surgit in altum. *Claud.*

Regnum

Regnum non capit duos,

Lucan. Nulla fides regni socijs, omnisque potestas
Impatiens consortis erit. ———

Particeps dominationis neque fuit quisquam, neque, si pati potuisset orbis terrarum bello concussus foret.

Sallust. In maxima fortuna, minima licentia esse debet.

Seneca. Minimum decet licere, cui multum licet.

Multos timeat oportet, qui timetur à multis.

Rarò contingit eum à multis diligi, qui non meritò, sed arrogantia pluribus nititur anteferri.

Odia qui nimium timet, regnare nescit.

Seneca. Ars prima regni est, posse invidiam pati.

Malus est minister regij imperij pudor.

Timendus tibi populus, apud quem multa possis.

Tutus esse non potest, quem maxima pars hominum extinctum esse cupiat.

Seneca. Est regis alti spiritum regi dare.

Plautus. Multa cura summo imperio inest.

Qui quærit alta, is malum videtur quærere.

Venenum in auro bibitur.

Iniqua nunquam imperia retinentur diu.

Regnare cum scelere, omnibus
Sunt exilijs grauiora.

Lucanus. ———Virtus & summa potestas
Non coëunt. ———

Seneca. Ut nemo doceat fraudis, & sceleris viam,
Regnum docebit.

Nemo alteri imperium volens concedit, & quamuis novus atque clemens sit, qui plus potest, tamen cui malo esse licet, formidatur.

Ouidius. Non bene conveniunt, nec in vna sede morantur
Majestas & amor. ———

Regum pernicies, adulatio.

Terent. Errat longè mea quidem sententia,
Qui imperium credat grauius esse, aut stabilius,
Vi quod fit, quàm illud quod amicitia adjungitur.

Sallust. Non exercitus, neque thesauri, præsidia regni sunt: verùm amici, quos neque armis cogere, neque auro parare queas, officio & fide parantur.

Sallust. Regiæ voluntates plerunque vt vehementes, si mobiles

les sunt, ac sæpe ipsæ sibi aduersæ.
Regis ad exemplum totus componitur orbis.
Circa regna tonat.
Nunquam placidam sceptra quietem, *Seneca.*
Certumue sui tenuere diem.
Vis consilij expers mole ruit sua. *Horatius.*
Imperium his facilè artibus retinetur, quibus initio partum est. *Sallust.*
In seruitutem cadere de regno, graue est. *Seneca.*

Amoris. 12

QVi in amores præcipitauit, pejus perit, quàm si saxo saliat. *Plautus.*
Vis magna mentis, blandus atque animi dolor, Amor est. *Seneca.*
Amor amoris expers non est.
Nox, & amor, vinumque nihil moderabile suadent: *Ouidius.*
Illa pudore vacat: liber Amorque metu.
Libertas quoniam nulli jam restat amanti, *Propert.*
Nullus liber erit, si quis amare velit.
Insanum est & malum, in hospitium diuorti ad cupidinem.
Quisquis in primo obstitit,
Pepulitque amorem, tutus ac victor fuit. *Seneca.*
Qui blandiendo nutriuit malum,
Serò recusat ferre, quod subijt, jugum.
Solus amor, morbi non amat artificem. *Propert.*
Quæ res in se neque consilium, neque modum *Terent.*
Habet vllum, eam consilio regere non potes.
In amore hæc omnia insunt vitia: Iniuriæ,
Suspectiones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rursum.
Amorem sectari solent, cura, ægritudo, dolor, nimiaque elegantia.
Nemo sine grandi malo,
Præterquam res patitur, studet elegantiæ.
Pulchra mulier nuda, erit quàm purpurata pulchrior. *Plinius.*
Meretrix non absimilis mari: quod das deuorat; nunquam abundat.
Hoc vnum in ore perpetuò habent meretrices: Da mihi, atque affer mihi.

Amori

Plautus. Amori accedunt hæc vitia,
Insomnia, ærumna, error, & terror, & fuga,
Ineptia, stultitiaque adeò, & temeritas,
Incogitantia, excors immodestia,
Petulantia, cupiditas, & maleuolentia:
Inhæret etiam aviditas, desidia, injuria,
Inopia, contumelia, & dispendium,
Multiloquium, pauciloquium, &c.

Virgil. Improbe amor, quid non mortalia pectora cogis?
Sæuus amor docuit natorum sanguine matrem
Commaculare manus.——

Crudelis amor, cujus parua flamma primo vapore delectat: at fomento consuetudinis exæstuans, immodici ardoris totum hominem pervrit.

Amor in tempore vires capit, & paulatim totum hominem amplexatur.

Plautus. Amantes amentibus haud dissimiles, qui seipsos nesciunt, & quid agant, ignorant.

Celerem habet ingressum amor, regressum tardum.

Dulce est insanire in loco.

Qui amat, si quod amat, habet, id satis habet sibi.

Pro cibo videre, amplecti, osculari, atque alloqui.

Amantium est, etiam næuos ejus quod amant, exosculari.

Nulla non hora somniamus, quod amamus.

Vbi vanis somnijs enutritur amor, præcordijs insedit.

Amoris præmium fructusque libidinis, aliquando sola cogitatio; supplicium verò graue, frustratio cupiditatis.

Consuetudo, & mores fugant duritiem, & obstinaciam inimicam Amori.

Falsa dulcedine foventur amantes. Hæc tum demum se prodit, quum dirimitur amor.

Dulces amorum insidiæ.

Propert. Facilè irati verbo mutantur amantes.

Amantium iræ, amoris redintegratio est.

Terent. ——Rara est concordia formæ
Iuvenal. Atque pudicitiæ.——

Plautus. Nimia est miseria, pulchrum esse hominem nimis.

Claud. ——Tunc viue caslè,

Asperius

Asperius, cùm prompta Venus.
Nec regna socium ferre, nec tedæ sciunt. *Seneca.*
Non benè cum socijs regna, Venusque manent.
Amor perennis conjugis castæ manet.
Cæcus amor nonnunquam admiratur neglecta. *Virgil.*
Omnia vincit amor. ———

Sobrietatis. 13

Buccæ
Noscenda est mensura tuæ. ——— *Juvenal.*
Non vinum moderari, sed vino solent, qui quidem probi sunt. *Plautus.*
Vina parant animos Veneri.
In vinum mutum confertur plerumque culpa: quod si loqui posset, se defenderet. *Plautus.*
Nimis est vile vinum atque amor. *Ouidius.*
Si ebrio atque amanti impunè facere, quod lubeat, licet.
Homini cicuta est vinum. *Plinius.*
Vino forma perit, vino corrumpitur ætas. *Propert.*
Vinum memoriæ mors. *Plautus.*
Magnum hoc vitium vino est: pedes captat primùm; luctator dolosus est.
Quem tu asseruare rectè, ne aufugiat, voles,
Esca atque potione vinciri debet.
Apud mensam plenam homini rostrum deliges.
Dum tu illi quod edat, & quod potet, præbeas
Arbitratu suo affatim quotidie,
Nunquam ædepol fugiet. *Plautus.*
Verecundari neminem
Apud mensam decet.

Taciturnitatis. 14

Qui non nouit tacere, nescit loqui.
Pœnituit aliquando locutum esse, tacuisse nunquam.
Optimus est homini linguæ thesaurus & ingens *Hesiodus.*
Gloria, quæ parcis mensurat singula verbis.
Effræni oris, & ex legis dementiæ extremum infelicitas occupat.
Linguam compescere, virtus non minima est.
Mors & vita in manibus linguæ,

Maledi-

Maledicentia stultorum thesaurus, quem in lingua re-
conditum tenent.
Qui inconsideratè loquitur, sentiet mala.
Inter pocula præsertim seruandum silentium.
Stultus non nouit silentium seruare.
Horatius. Percunctatorem fugito, nam garrulus idem est.
Seneca. Alium silere quod voles, primus sile.
Lingua hominum ad judicia præceps.
Horatius. —Semel emissum volat irreuocabile verbum.
Lingua si infrænis est, & prodiga, interdum maximo-
rum cladium organum est: at si parca & prouida, in
ea particula ingentium bonorum fomites latent, &
prudentia inde excerpitur.
Qualis vir, talis oratio.
Pudicæ mentis, pudicus sermo.
Os sanctum, sancta promit eloquia.
Imago hominis sermo est.
Detrahentem auersatur vir bonus.
Huic non licet alterius vituperationem patienter au-
dire, qui nec ab alijs optat suam recipi.
Verecundia silentium imperat.

Beneficentiæ & ingratitudinis.

Plautus. Quod bene fit bonis,
Haud perit.
Nec aurum, nec argentum, nec quidquam eo-
rum quæ accipiuntur, beneficium est; sed ejus qui
tribuit, animus.
Bene facta benefactis cumulanda.
Aliquando gratius est, quod facili, quàm quod pleno
manu datur.
Quidquid sine detrimento commodari potest, id tribu-
atur etiam ignoto.
Serò beneficium dedit, qui roganti dedit.
Eodem animo debetur beneficium, quo datur.
Reddit beneficium, qui libenter debet.
Nemo libenter debet reddere quod non accepit sed
extorsit.
Cicero. Meminisse debet is, in quem collatum est beneficium,
non commemorare qui contulit.
Odiosum hominum genus officia exprobrantium.

Beneficium, nec in puerum, nec in senem conferendum est: in hunc quia perit antequam gratiæ referendæ detur oportunitas: in illum, quia non meminit.

Improbus est homo, qui beneficium
Scit sumere, & reddere nescit.

Ingratus qui beneficium recepisse se negat, quod accepit: ingratus, inquam, qui id dissimulat: rursum ingratus, qui non reddit: At omnium ingratissimus, qui oblitus est.

Ita sunt omnes isti nostri ciues: *Plautus.*
Si quid benefacias, leuior pluma gratia est:
Si quid peccatum est, plumbeas iras gerunt.

Est aliqua ingrato meritum exprobrare voluptas. *Ouidius.*

Immunifico cantari solet: Quod habes, nec habeas.

Regem armis, quàm munificentia vinci, nimis flagitiosum. *Sallust.*

Eruditionis ac scientiæ. 16

OPes ejusmodi parandæ, quæ naui fracta, simul cum domino queant enatare.

Honos alit artes, omnesque incenduntur ad studia, gloria: jacentque ea semper, quæ apud quosque improbantur.

Dignum laude virum Musa vetat mori.

Literæ pulcherrimæ sunt hominis diuitiæ.

Quemadmodum corpus medicina, sic animum philosophia curat.

Hominis mens discendo alitur.

Vita hominis sine literis mors est, & hominis sepultura.

Strenua ingenia, quo plus recessus sumunt, hoc majores impetus edunt.

Ingenium quondam fuerat pretiosius auro: *Ouidius.*
At nunc barbaria est grandis, habere nihil.

Homine imperito nunquam quidquam injustius, *Terent.*
Qui nisi quod ipse facit, nihil rectum putat.

Iners malorum remedium, ignorantia est. *Seneca.*

Reliqua confusè, & sine ordine.

LAudis cupiditas, & timor ignauiæ ad virtutem excitant. *Sallust.*

Gloriam, honorem, imperium, bonus & ignavus, æquè sibi exoptant.

Gloria

Gloria alitur industria.

Æqua laus est, à laudatis laudari, & ab improbis improbari.

Seneca. Laudare se, vani: vituperare, stulti est.

Qui fauoris gloriam verè petit,
Animo laudari magis quam voce volet.
Laus vera humili sæpè contingit viro.

Plautus. Sperat quidem animus: quò eueniat, dijs in manu est.

———Credula vitam

Tibul. Spes fovet.———

Miserrimum est timere, cùm speres nihil.

Insperata sæpiùs accidunt, quàm quæ speres.

Auxilium petendum ab omnibus, etiam ab infimis.

Nihil tam firmum, cui periculum non sit, etiam ab invalido.

Inhumanum est, malè mereri de immerente.

Plautus. Certa amittimus, dum incerta petimus.

Nihil est, quod non assidua meditatio facillimum reddat.

Cui plus licet, quàm par est plus vult, quàm licet.

In extrema inopia cõstitutis, haud facile est emergere.

Animi molles, & ætate fluxi, dolis haud difficulter capiuntur.

———Plus est seruasse repetrum,

Claud. Quàm quæsisse decus.———

Non minor est virtus, quàm quærere, parta tueri.

Ubi intenderis ingenium, valet.

Sallust. Hoc deterius habet Respublica, quo magis res priuatæ florent.

Suum cuique pulchrum.

Rex suus reginæ placet.

Est amor & rerum cunctis tutela suarum.

Val. Flac. Domi industria, foris iustum imperium, animus in consulendo liber, neque delicto, neque libidini obnoxius, illustres & magnos fecere plerosque.

Plautus. Necesse est facere sumptum, qui quærit lucrum.

Tum denique omnes nostra intelligimus bona,
Quum, quæ in potestate habuimus, ea amisimus.

Laudata virtus crescit, & immensum gloria calcar habet.

Nimi

Nimia omnia
Nimium exhibent negotium.
Plurimum facere, minimum de seipso loqui, prudentioris est.
—Quibusdam
Somnum rixa facit.——— *Juvenal.*
Cupienti etiam celeritas mora est.
——Nunc nunc qui fœdera rumpit, *Claud.*
Ditatur: qui seruat, eget.
Multò promptius est cauillari, quàm æmulari.
Nullus dolor est, quem non longinquitas temporis minuat atque molliat. *Cicero.*
Dies adimit ægritudinem hominibus.
Antiqua nouis prefert invidia.
Concordia res paruæ crescunt, discordia maximæ dilabuntur. *Sallust.*
In irrecuperabilibus optimū est remedium obliuio. *Seneca.*
Negat sibiipsi, qui, quod fieri non potest, petit.
Qui timidè rogat,
Docet negare.
Omnes res perinde sunt, vt agas, vt eas magnifacias. *Plautus.*
Ignosce alijs multa, nihil prorsus tibi.
———Ingenio stat sine morte decus. *Propert.*
———Gaudet patientia duris. *Lucan.*
Quidquid facimus, venit ex alto. *Seneca.*
Vulgus ingenio mobili seditiosum est, atque discordiosum, cupidum rerum nouarum, quieti & otio aduersum. *Sallust.*
Virtus est, vbi occasio admonet, despicere. *Val. Flac.*
———Nulla cœlum reparabile gaza.
Qui se habet, nihil perdidit.
Non rete accipitri tenditur, neque miluo.
In gerendis negotijs, sequendæ temporum oportunitates. *Terent.*
Irritatæ necessitatis grauissimi sunt morsus.
Naturæ sequitur semina quisque suæ. *Ouidius.*
Nitimur in vetitum semper, cupimusque negata.
Quod licet, ingratum est: quod non licet, acrius vrit.
Illicita amari solent.
Nemo recusat ferre sortem, quam omnes patiuntur.

Dum viuit,hominem noueris:vbi mortuus eſt,quieſcas.
His nunc præmium eſt,qui recta praua faciunt.
Plautus. Nnlli te facias nimis ſodalem,
Gaudebis minus,& minus dolebis,
Quod quiſque patitur, id verò omnium grauiſſimum quiſque putat.
Juvenal. ———Dociles imitandis
Turpibus ac prauis omnes ſumus.———
Melius eſt in coruos,quàm in adulatores incidere: hi enim viuentes,illi mortuos exedunt.
Pœna eſt vehemens,nocte dieque ſuum geſtare in pectore teſtem.
Salluſt. Omne bellũ ſumitur facilè: cæterùm ægerrimè deſinit.
Plautus. Non laudandus eſt, qui plus credit, quæ audit, quàm quæ videt.
Terent. Ius ſummum ſæpe ſumma malitia eſt.
Horatius. ———Neglecta ſolent incendia ſumere vires.
Non licet hominem eſſe ſępe ita vt vult,ſi res non ſinit.
Venienti occurrendum eſt morbo.
Lento gradu ad vindictam ſui diuina procedit ira, tarditatemque ſupplicij grauitate compenſat.
Quem ſæpe tranſit caſus,aliquando invenit.
Omnes res laudantur atque appetuntur, vt earum rerum vſus eſt.
Carere debet omni vitio, qui in alterum paratus eſt dicere.
———Semper nocuit differre paratis.
Suus cuique mos genuinus eſt.
Velle ſuum cuique eſt,nec voto viuitur vno.
Quot homines tot ſententiæ.
Maxima pars hominum morbo jactatur eodem.
Quàm iniquè comparatum eſt,hi qui minus habent,
Vt ſemper aliquid addant ditioribus?
Viue tibi,tecumque habita,nec grandia tentes:
Effugit immodicas paruula puppis aquas.

Ad Lectorem.

Hæc ſuccincta licet,breuibuſque repoſta,docebunt
Qui vitam formes, inſtituaſque tuam.

SEN-

SENTENTIÆ TERENTIANÆ EX ANDRIÆ.

PROLOGO.

Faciunt ne intelligendo vt nihil intelligant.
——Vt quiescant porrò moneo,& desinant
Maledicere,maledicta ne noscant sua.

Actu primo. Scena prima.

ID arbitror
Adprimè in vita esse vtile, vt ne quid nimis.
Hoc tempore
Obsequium amicos,veritas odium parit.
——Ingenium est omnium
Hominum à labore procliue ad libidinem.
——Si illum objurges,vitæ qui auxilium tulit,
Quid facias illi,qui dederit damnum aut malum?
——Mala mens,malus animus.

Scena secunda.

——Omnes qui amant, grauiter sibi dari vxorem ferunt.
——Davus sum,non Oedipus.

Scena tertia.

Seni verba dare, difficile est.

Scena quinta.

——Facta,transacta omnia,
Aliquid monstri alunt.——

Dum in dubio est animus, paulo momento huc illuc impellitur.

Actu secundo. Scena prima.

——— Quoniam id fieri, quod vis, non potest: velis id quod possit.

Facilè omnes, cùm valemus, recta consilia ægrotis damus.

Scena quinta.

Verum illud verbum est, vulgò quod dici solet,
Omnes sibi melius esse malle, quàm alteri.

Actu tertio. Scena prima.

Fidelem haud fermè mulieri invenias virum.
——— Ego in portu navigo.

Scena tertia.

Amantium iræ, amoris redintegratio est.

Actu quarto. Scena prima.

Hoccine credibile est, aut memorabile,
Tanta vecordia innata cuiquam vt siet,
Vt malis gaudeat alienis, atque ex incommodis
Alterius sua comparet vt commoda?

Scena secunda.

Valeant, qui inter nos dissidium volunt.
Non Apollinis magis verum, atque hoc responsum est.

Scena quarta.

Mirum verò, impudenter mulier si facit meretrix.
Fallacia alia aliam trudit. ———
Paulum interesse censes, ex animo omnia,
Vt fert natura, facias, an de industria?

Scena quinta.

Sic vt quimus, quando vt volumus non licet.

Actu quinto. Scena prima.

Beneficium verbis initum re comprobes.

Scena secunda.

——— Omnis res est jam in vado.

Scena tertia.

Pro magno peccato, paulum supplicij satis est patri.

Scena quarta.

Si mihi perget quæ volt dicere: ea quæ non volt, audiet.
——— Nodum in scirpo quæris. ———

Scena

Scena quinta.

Ego vitam deorum propterea sempiternam esse arbitror,
Quòd voluptates eorum propriæ sunt.

Scena sexta.

——More hominũ euenit, vt quod sim nactus mali
prius rescisceris tu, quàm ego, quod tibi euenit boni.
Somniat ea, quæ vigilans voluit.——

EX EVNVCHO.

PROLOGO.

Nullum est jam dictum, quod non dictum sit prius.

Actu primo. Scena prima.

O Væ res in se neque consilium, neque modum
Habet vllum, eam consilio regere non potes.
In amore hæc omnia insunt vitia: iniuria,
Suspiciones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum pax rursum: incerta hæc si tu postules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quàm si des operam, vt cum ratione insanias.

Scena secunda.

Accede ad ignem hunc, jam calesces plus satis.

Actu secundo. Scena prima

Eijcienda mollities animi. Stat sententia.
——Adeóne homines immutarier
Ex amore, vt non cognoscas eundem esse?

Scena secunda.

Dij immortales, homini homo quid præstat!
Stulto intelligens quid interest!
——Omnia habeo, neque quidquam habeo: nihil cùm est, nihil desit tamen.
——Tota erras via.
Vidin' otium, & cibus quid faciat alienus?
——Hîc homines frigent.——
——Omnium rerum vicissitudo est.

Scena tertia.

——Matres student (*scilicet filias virgines*)
Demissis humeris esse, vincto pectore, vt graciles fient:

Si qua est habitior paulò, pugilem esse aiunt, deducunt cibum.

Tametsi bona est natura, reddunt curatura junceas.

Isthæc in me cudetur faba.

Actu tertio. Scena prima.

Par pari referto.———

Scena secunda.

E flamma te petere cibum posse arbitror.

Actu quarto. Scena quinta.

———Sine Cerere & Libero friget Venus.

Scena sexta.

———Tu quod cauere possis, stultum admittere est.

Scena septima.

Consilio omnia prius experiri, quàm armis sapientem decet.

———Noui ingenium mulierum:
Nolunt, vbi velis: vbi nolis, cupiunt vltrò.

Actu quinto. Scena prima.

———Ouem lupo commisisti.———

Scena secunda.

———Sæpè
Ex malo principio, magna familiaritas
Conflata est.

Scena quarta.

———Mihi puto palmarium (*id est, palma dignum*)
Me reperisse, quo modo adolescentulus
Meretricum ingenia, & mores posset noscere
Maturè: vt cùm cognorit, perpetuò oderit.
Quæ dum foris sunt, nihil videtur mundius,
Nec magis compositum quidquam, nec magis elegans:
Quæ cum amatore suo, cùm cœnant, liguriunt,
Harum videre ingluviem, sordes, inopiam,
Quàm inhonestæ solæ sint domi, atque auidæ cibi:
Quo pacto ex jure hesterno panem atrum vorent:
Nosse omnia hæc, salus est adolescentulis.

Scena sexta.

Ex meo propinquo rure hoc capio commodi,
Neque agri, neque vrbis odium me vnquam percipit:
Ubi satietas cœpit fieri, commuto locum.
———Aliud ex alio malum.

Scena

Scena septima.

Egomet meo judicio miser, quasi sorex, hodie perij.

Scena nona.

——Satis diu hoc jam saxum verso.——

EX HEAVTONTIMORVMENO.

Actu primo. Scena prima.

Tantumne est ab re tua otij tibi,
Aliena vt cures, eaq; nihil quæ ad te attinent?
Homo sum, humani à me nihil alienum puto.

Scena secunda.

Bona (*scilicet fortunæ*)
Perinde sunt, vt illius animus, qui ea possidet:
Qui vti scit, ei bona: illi qui non vtitur rectè, mala.
——Quem ferret, si parentem non ferret suum?
——Parentum injuriæ
Vnius modi sunt fermè, paulò qui est homo tolerabilis.
Scortari crebro nolunt, nolunt crebro conviuarier:
Præbent exiguè sumptum, & ea sunt tamen ad virtutem omnia.
——Vbi animus semel se cupiditate devinxit mala,
Necesse est consilia consequi consimilia, hoc
Scitum est, Periculum ex alijs facere, tibi quod ex vsu fiet.

Actu secundo. Scena prima.

Quàm iniqui sunt patres in omnes adolescentes judices?
Qui æquum esse censent, nos jam à pueris illico nasci senes;
Neque illarum affines esse rerum, quas fert adolescentia.
Ex sua libidine moderantur, quæ nunc est, non quæ olim fuit.
—Næ ille haud scit, quàm mihi nunc surdo narret fabulam.

Scena secunda.

Pergin' istuc prius dijudicare, quàm scis quid veri sit?
—Nosti mores mulierum:
Dum moliuntur, dum comuntur, annus est.

Scena tertia.

———O Iupiter, vbinam est fides?

———Non fit sine periculo facinus magnum & memorabile.

In aurem vtramuis otiose vt dormias.

Tu es judex, ne quid accusandus sis, vide.

Actu tertio. Scena prima.

———Senes est æquum senibus obsequi.

———Vulgò audio dici, diem adimere ægritudinem hominibus.

———Deteriores omnes sumus licentia.

Itáne comparatum esse hominum naturam omnium,
Aliena melius vt videant & judicent,
Quam sua? An eo fit, quia in re nostra, aut gaudio
Sumus præpediti nimio, aut ægritudine?

Scena secunda.

Aquilæ senectus, ———

Scena tertia.

Noui ego amantium animos, aduertunt grauiter quæ non censeas.

———Nemo est meorum amicorum hodie, apud
Quem expromere omnia mea occulta audeam.

———Nostrum est intelligere, vtcunque, atque vbicunque opus sit, obsequi.

Actu quarto. Scena prima.

Quid cum illis agas, qui neque jus, neque bonum atq; æquum sciunt?

Melius, pejus, prosit, nihil vident nisi quod lubet.

Quanto tuus est animus natu grauior, tanto sit ignoscentior.

Non licet hominem esse sæpe ita vt vult, si res non sinit.

Scena secunda.

———In angustum nunc meæ coguntur copiæ.

Crucior bolum tantum mihi ereptum tam subitò è faucibus.

Nihil tam difficile, quin quærendo investigari possit.

Scena tertia.

Amici res videndum est in tuto vt collocetur.

———Quid si nunc coelum ruat?

Scena

Scena quinta.

——Dictum ac factum reddidi.

——Ius summum sæpe summa malitia est.

Alijs si licet, tibi non licet.

Omnes te in lauta, & bene aucta parte putant.

Scena sexta.

Nulla est tam facilis res, quin difficilis fiet,
Quam invitus facias. Loquitur paucula.

Actu quinto. Scena prima.

Idem dictum est centies.

Nonne id flagitium est, te alijs consilium dare,
Foris sapere, tibi non posse auxiliarier?

——Mihi ad rastros res redit.

Non auderet hæc facere viduæ mulieri, quæ in me fecit.

Scena secunda.

Vulgò id faciunt.

——Disce quid sit viuere.

——Matres omnes filijs
In peccato adjutrices, auxilio in paterna iniuria
Solent esse
Adolescens quàm maxima in spe situs erit,
Tam facilimè boni patris pacē in leges conficiet suas.

Scena quinta.

——Hæc dum incipias, grauia sunt,
Dumque ignores: vbi cognoris, facilia.

EX ADELPHIS.

Actu primo. Scena prima.

VAh, quenquamne hominem in animo instituere aut
Parare quod sit charius, quàm ipse est sibi?

——Qui mentiri, aut fallere insuerit patrem, aut
Audebit, tanto magis audebit cæteros.

Pudore & liberalitate liberos retinere satius esse credo, quam metu.

Errat longè, mea quidem sententia,
Qui imperium credat grauius esse aut stabilius,
Vi quod fit, quàm illud, quod amicitia adiungitur.

Malo coactus, qui suum officium facit,
Dum id rescitum iri credit, tantisper cauet:
Si sperat fore clam, rursum ad ingenium redit.
Ille quem beneficio adjungas, ex animo facit,
Studet par referre: præsens, absensque idem erit.
Hoc patrium est potius consuefacere filium,
Sua sponte rectè facere, quàm alieno metu.
Hoc pater ac dominus interest: hoc qui nequit,
Fateatur se nescire imperare liberis.

Scena secunda.

Homine imperito nunquam quidquam injustius,
Qui, nisi quod ipse facit, nihil rectum putat.

Actu secundo. Scena prima.

Accipienda & mussitanda injuria adolescentium est.

Scena secunda.

Pecuniam in loco negligere, maximum interdum est lucrum.

——— Spem pretio non emo.
Nunquam rem facies: nescis inescare homines.

Scena tertia.

Abs quiuis homine, cum opus est, beneficium accipere gaudeas.

Actu tertio. Scena secunda.

Pejore res loco non potest esse, quàm in quo nunc sita est.

Scena quarta.

Isthuc est sapere, non quòd ante pedes modò est videre, sed etiam illa, quæ futura sunt,
Prospicere. ———
——— Vt quisque suum vult esse, ita est.
——— Vt homo est, ita morem geras,
——— Quid tu hîc agas,
Vbi, si quid bene præcipias, nemo obtemperat?

Scena quinta.

——— Quàm estis maximè
Potentes, dites, fortunati, nobiles;
Tam maximè vos æquo animo æquo noscere
Oportet, si vos vultis perhiberi probos.
——— Nimia licentia
Profectò euadet in aliquod magnum malum.

Actu

Actu quarto. Scena prima.

——Lupus in fabula.

Scena tertia.

Omnes, quibus res sunt minus secundæ, magis sunt, nescio quo modo,
Suspiciosi: ad contumeliam omnia accipiunt magis:
Propter suam impotentiam se semper credunt negligi.

Scena quinta.

Aduersumne illum causam dicerem,
Cui veneram advocatus; ——
——Credebas dormienti hæc tibi confecturos deos?

Scena septima.

Sic vita est hominum, quasi cùm ludas tesseris:
Si illud quod est maximè opus jactu, non cadit,
Illud, quod cecidit sorte, id arte vt corrigas.
——Ipsa si cupiat salus,
Seruare prorsus non potest.

Actu quinto. Scena tertia.

——Reprime iracundiam, atque ad te redi,
——Vetus verbum hoc quidem est,
Communia esse amicorum inter se omnia.
Hoc licet impunè facere huic, illi non licet:
Non quòd dissimilis res sit, sed quòd is, qui facit:
Ad omnia alia ætate sapimus rectius:
Solum vnum hoc vitium adfert senectus hominibus,
Attentiores sumus ad rem omnes, quam sat est.

Scena quarta.

Nunquam ita quisquam bene subducta ratione ad vitam fuit,
Quin res, ætas, vsus semper aliquid adportet noui,
Aliquid moneat, vt illa quæ te scire credas, nescias;
Et quæ tibi putaris prima, in experiundo repudies.
——Reipsa repperi,
Facilitate nihil homini esse melius, neque clementia.

Scena octaua.

——Vitium commune omnium est.
Quòd nimium ad rem in senecta attenti sumus, hanc maculam nos decet
Effugere. ——
——Suo sibi hunc gladio jugulo.

EX HECYRA.

Actu primo. Scena prima.

INiurium est vlcisci aduersarios,
Ac qua via captent te illi, eadem ipsos capere.

Scena secunda.

———Liberali esse ingenio decet.

Actu secundo. Scena prima.

Proh deûm atque hominum fidem, quod hoc genus est, & quæ hæc conjuratio,
Ut omnes mulieres eadem æquè studeant, nolintque omnia ?
Neque declinatam quidquam ab aliarum ingenio vllam reperias.
——— Vno animo omnes socrus oderunt nurus:
Viris esse aduorsas æquè studium est, similis pertinacia est.
In eodem omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiam.

Actu secundo. Scena tertia.

Ædipol næ nos sumus mulieres æquè omnes invisæ viris,
Propter paucas, quæ omnes faciunt, dignæ vt videamur malo.

Actu secunda. Scena prima.

———Matris ferre iniurias pietas jubet.
Non maximas, quæ maximæ sunt interdum iræ, iniurias Faciunt.———
Pueri inter sese quàm pro leuibus noxis iras gerunt!
Quapropter ? quia enim qui eos gubernat animus, infirmum gerunt.
———Mulieres sunt fermè, vt pueri, leui sententia:
Fortasse vnum aliquod verbum inter eas iram hanc conciuerit.

Scena secunda.

—Qui amat, cui odio ipsas est, bis facere stultò dico:
Laborem inanem ipsius capit, & illi molestiam adfert.

Scena tertia.

—Vt res dant sese, ita magni atque humiles sumus.
—O fortuna, vt nunquam perpetuò es bona!

Scena

Scena quarta.

Non herclè verbis dici potest
Tantùm, quàm re ipsa nauigare incommodum est.
O fortunate, nescis quid mali
Præterieris, qui nunquam es ingressus mare.
—Parenti potius, quàm amori obsequi oportet.

Scena quinta.

—Homo voluptati obsequens
Fuit, dum vixit: & qui sic sunt, haud multum hæredem adjuvant.
—Vide ne impulsus ira, prauè insistas.———
Quibus paululum accessit pecuniæ,
Sublati animi sunt.

Actu quarto Scena secunda.

—Rem incommodam, vt quæque est, in animum inducas pati.

Scena tertia.

Isthuc est sapere, qui, vbicunque opus sit, animum possis flectere.

Scena quarta.

Censen' te posse reperire vllam mulierem,
Quæ careat culpa? an quia non delinquunt viri?
Vxor quid faciat, in manu non est mea.

Actu quinto. Scena tertia.

—Tua quod nihil refert, percunctari desinas.
Multa ex quo fuerint commoda, ejus incommoda æquum est ferre.

EX PHORMIONE.

Actu primo. Scena prima.

QVàm iniquè comparatum est, ij qui minus habent,
Ut semper aliquid addant ditioribus:

Scena secunda.

—Ut nunc sunt mores, adeò res redijt:
Siquis quid reddit, magna habenda est gratia.
Cujus tu fidem in pecunia perspexeris,
Verere verba ei credere;
Quæ inscitia est,

Aduer-

Aduersum stimulum calces? ———

———Scisti vti foro.

———Nunquam æquè ac modò

Paupertas mihi onus visum est,& miserum & graue.

Quod sors feret,feremus æquo animo.———

Scena tertia.

Ita plerique ingenio sumus omnes, nostri nosmet pœnitet.

Scena quarta.

—Laterem lauem.

———Fortes fortuna adjuvat.

———Egomet me novi, & peccatum meum.

Actu secundo. Scena prima.

———Omnes, cùm secundæ res sunt maximæ, tum maximè

Meditari secum oportet, quo pacto aduersam ærumnam ferant,

Pericla,damna,exilia. Peregrè rediens semper cogitet,
Aut filij peccatum,aut vxoris mortem,aut morbum filiæ:

Communia esse hæc,fieri posse:vt ne quid animo sit novum.

Quicquid præter spem eueniat,omne id deputare esse in lucro.

Ecce autem similia omnia,omnes congruunt.

Unum cognoris,omnes noris(*scilicet iudices*).

Qui sæpe propter inuidiam adimunt diuiti;

Aut propter misericordiam addunt pauperi.

Seruum hominem causam orare leges non sinunt,

Neque testimonij dictio est.

Scena secunda.

Vereor ne isthæc fortitudo in neruũ erumpat denique.

———Non rete accipitri tenditur neque miluo.

———Cœna dubia apponitur.

———Prima coitio est acerrima:

Si eam sustinueris,post illam jam,vt lubet,ludas licet.

Scena tertia.

Actum ne agas ———

Quod est ferendum,feras.

———Minue iram.———

Scena

Scena quarta.

Quot homines, tot sententiæ: Suus cuique mos est.
Mihi non videtur, quod sit factum legibus,
Rescindi posse.———

Actu tertio. Scena secunda.

———Cantilenam eandem canis.
O fortunatissime, cui, quod ames, domi est.
———Auribus teneo lupum.
———Da locum melioribus.
———Potior sit, qui prior ad dandum est.

Scena tertia.

———Dictum sapienti sat est.
———Quærere in malo jubes crucem.
Noli metuere, vnà tecum bona, malaque tolerabimus.
Solus est homo amico amicus.———

Actu quarto. Scena prima.

Senectus ipsa est morbus.———
———Ego meorum solus sum meus.

Scena secunda.

———Pro vno duo sunt mihi dati.
Commodius esse opinor duplici spe vtier.

Scena tertia.

Quid si animam debet?

Scena quarta.

———Si quid velis,
Huic mandes, quod quidem rectè curatum velis,
Qui te ad scopulum è tranquillo inferat.
Quid minus vtile fuerit, quàm hoc vlcus tangere;
Innervant potius ibit.
———Nihil est,
Quin malè narrando possit deprauier.
Gallina cecinit.———

Scena quinta.

———Mulier mulieri magis congruet.

Actu quinto. Scena prima.

———Quàm sæpe forte temerè
Eueniunt, quæ non audeas optare? ———

Scena secunda.

Nostra te culpa facimus, vt malos expediat esse,
Dum nimium dici nos bonos studemus, & benignos.

———His

——His nunc præmium est, qui recta prana faciunt.
——In eodem luto hæsitas.
Vorsuram solues.
Præsens quod fuerat malum, in diem abijt.
Plagæ crescunt,
Nisi prospicis.——

Scena tertia.

——Vir viro quid præstat ?

Scena octaua.

——Viduam extrudi turpe est.——

In deliros senes.

Quid vos (malum) me ludificamini,
Inepti vestra pueriliî sententia ?
Nolo, volo: volo, nolo rursum: cedò cape:
Quod dictum, indictum est: quod modò erat ratum, irritum est.
——Lege agito.——

Scena nona.

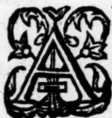
——Verba fiunt mortuo.

APPEN-

APPENDIX SENTENTIARVM EX PROBATISSIMIS quibusque Authoribus selectarum, præcipuè verò ex libris Apothegmatum D. Erasmi Roterodami.

DEVS. 1

Rbitrio numinis res hominum sursum deorsumq; volvuntur et revolvuntur.

Qui facinus arduum concipit animo, prius à dijs optare debet animũ facinori parem.

Deorum, cùm sint optimi natura, proprium est benefacere omnibus, nocere nemini.

Deus vnicus totius mundi monarcha, malis genijs, ac impijs hominibus nonnunquam abutitur ad vtilitatem Ecclesiæ.

Deus omnium sapientissim⁹, sermonis est parcissimi.

Deus impiorum precibus irritatur magis ad vindictam, quàm ad opitulandum flectitur.

A dijs optanda potius mens bona, quàm ea quæ nihil conferunt ad hominis fœlicitatem.

Absque prouidentia Dei nihil geritur in rebus mortalium, magisque fidendum diuino fauori, quàm humanis consilijs aut viribus.

Euentus rei in manu Dei est, & huic debetur gratia, si quid feliciter cesserit: sed interim vult nostram operam accedere.

Hominis est peccare: at Dei, aut hominis Deo proximi,

mi, emendare peccata.

Dijs charior hominum est salus, quàm muta templorum ornamenta.

Dij (qui quos velint possunt lædere, nec à quoquam lædi vicissim) non nocent, nisi improbis: homines hominibus ex æquo metuendi sunt: proinde qui superbè minantur alijs, aut dij sibi videntur, aut non cogitant id quod minantur alijs, in ipsos posse recidere.

Numen magis delectatur frugalitate, quàm opimis victimis.

Non eget Deus nostris impendijs: amat autem homines, quorum necessitati potest illis impendijs succurri.

Deus optimè nouit, quid nobis bonum sit, quid non.

Homo. 2

HOmines secundis rebus effrænatos, sibique præfidentes, tanquam in gyrum rationis ac doctrinæ duci oportet, vt perspecta rerum humanarum imbecillitate, varietateque fortunæ, reddantur imbecilliores.

Hominis est peccare, Dei verò aut hominis Deo proximi, peccata emendare.

Prius debet esse homini, vt malo accepto medeatur, quàm vt regerat in alterum.

Ferè fit, vt de leuioribus malis querantur homines, grauiora dissimulent.

Æquum est, vt homo se suis ac proprijs bonis metiatur potius, quàm externis, quæ fortuna, cùm libet, dat: cùm visum est, eripit.

Ciues mundi omnes sunt homines.

Nullũ est animal, cui tam varia vox sit quàm homo.

Non magnæ artis est hominem eo propellere, quo suapte natura est pronus.

Nemo magis est hostis homini, quàm ipse sibi, dum libidinem, dum iram, dum ambitionem, variasque cupiditates adhibet in consilium.

Homo est, cui deest pecunia: homo non est, cui deest eruditio.

Homines sunt ad voluptatem proniores, quàm ad virtutem.

Homo

Homo nulla re melius cognoſcitur, quàm oratione.

Homo expers philoſophiæ ad omnem vitæ functionem eſt inutilis.

Mundus hic fanum eſt Deo dignum, in quo conſtitus homo, ſemper honeſtè velut in conſpectu numinis omnia cernentis verſari debet.

Animus.

HAbet hominis mens in alto illo ſilentio, corporis ſenſibus jam feriatis, aliquid diuinitatis, ſi ſeſe intenderit ad rerum ſublimiorem ſpeculationem.

Hominis animus eſt corpori, ceu carceri, incluſus: quod quo reddas hæbitius, hoc magis grauatur animi vis.

Animus in profunda tranquillitate conſtitutus, veros affectus prodit. Contrà, quæ vigilantes non audent profari aut egere, ea noctu occurrunt in ſomnis.

Miſerior eſt egeſtas animi quàm corporis.

Corporis vigorem adimit ætas: animi vis ad extremam vſque durat ætatem.

Quod animo inſculptum eſt, niſi cum vita eripi non poteſt.

Anim' habet quo ſe delectet, etiam occluſis ſenſibus.

Vt ornamenta ingenij longè pulchriora ſunt externa nobilitatis inſignibus: ita animus natura multò præſtantior eſt corpore.

Mentis integritati, corporis etiam habitum & cultum oportet congruere.

Animorum morbi, ſunt cupiditates.

Animi domicilium eſt corpus.

In eruditis ac ſobrijs vis animi non elangueſcit, ſed viget potius, augeturque vſu & exercitatione.

Animus in corpore veluti præſidio, collocatus eſt: nonnunquam tamen corpori plurima ab animo veniunt mala.

Animo ægrotanti medicus eſt oratio.

Non rectè amat vxorem, qui corpus amat, potius quàm animum.

Animi robur & vis naturæ magno vſui poſſunt eſſe Reipublicæ.

Animus

Animus nec inepto pudori, nec ſuperſtitioni eſt obnoxius.

Bona animi. 4

IN animi bonis nullum jus habet futura.

Tum externa bona reddemus nobis ſtabiliora, ſi quædam ſepoſuerimus, nec fortunæ volubili commiſerimus.

Fruſtra parat opes, qui veris animi bonis vacat.

Sola animi bona ſunt violentiæ obnoxia, nec poſſunt à fortuna eripi.

Virtus. 5

VIrtus abundè ſui eſt præmium, quicunque ſequatur euentus.

Lacedemonij quoniam ſeueriores erant, & moribus incorruptioribus, belliquę gloriam potiſſimùm ſpectabant, contemnebant omnes artes quæ ciuium animos videbantur emaſculare, & à vera virtute ad otioſam oſtentationem traducere.

Non refert quo quid apparatu fiat, ſed quantum efficiatur: ſiquidem hoc ſpecioſior victoris gloria, quo minus habet præſidij, præter virtutem.

Sæpe fit, vt hominis virtus magiſtratui per ſe contempto & humili, dignitatem conciliet.

In conciliandis matrimonijs magis eſt ſpectanda virtus, quàm cenſus.

Præmijs, animi juvenum ad virtutem accenduntur: quæ ſi detrahas, ipſa virtus elangueſcit.

Virtutis caput eſt caruiſſe vitijs.

Qui virtute præditi ſunt, ijdem ſunt & nobiles.

Imbecillitas corporis frequenter impedit virtutis vſum.

Arctiora ſunt vincula virtutis quàm ſanguinis: & omnis bonus bono proximè cognatus eſt ob animorũ ſimilitudinem.

Egregia res eſt, jam inde à teneris virtuti aſſueſcere.

Non infimum erga Remp. eſt meritum, ſi non ſolùm te præſtiteris egregium virum, ſed aliquem tibi ſimilem gignas, educeſque patriæ.

Qui nihil aliud habet quàm majorum imagines, opinione nobilis eſt verius quàm re: At qui virtute præditus

ditus est, vnde manat illa vulgaris nobilitas, germanā ac natiuam habet nobilitatem.

Egregiorum meritorum conscientia magnā homini fidem præstat.

Virtus pulcherrimum genus est nobilitatis, quam sibi quisque proprijs virtutibus conciliat.

Qui vera virtute præditus est, nihil spectat, nisi vt profit Reipub.

Præmijs invitatur virtus: at ignavi ignominia excitantur.

Non solùm bonas artes alit, verùm & virtutem.

Laudibus humanis virtus non eget, ducit enim secum laudem suam & decus.

Studium virtutis hoc magis intendendum est, quò minus superest vitæ.

Voluptates non aliter quàm Syrenas ei prætermittendas esse, qui properat vt virtutem veluti patriam conspiciat.

Virtus vsu magis discitur, quàm lectione.

Virtus libris expressa, quodammodo picta virtus est.

Ille infelicissimè egenus est, qui nulla virtute præditus est.

Nihil sapientia pulchrius, nihil virtute amabilius.

Iucunda est virtus eam exercentibus: vnde mirum est quosdam ad id mercede velli conduci, vt bene viuant, cùm ipsa virtus abundè magnum sui sit præmium.

Vera virtus nihil moratur hominum laudes: eas qui prædicant, plus debent ijs quos laudant, quàm ipsis qui laudantur.

Non verè sunt probi, qui non improbos detestantur.

Pulchrius est, bene faciendo, quàm potentia vincere.

Vir bonus vndequaque venatur stimulos ad virtutē.

Veritas. 6

VEritas in dicendo maximè probanda est, & is optimè dicit, cujus oratio congruit rebus, ex quibus petenda est orationis qualitas, potius quàm ex artificio.

Veritas multis verbis non eget: & rectius meminimus, quæ paucis verbis comprehensa sunt.

Philosophia

Philosophia.

QVi experimentis addiscunt administrare regnum, licet ingenio fœlicissimo nati sint, tamen & serò & magno Reipub. malo tandem euadunt boni reges. At qui philosophiæ præmunitus præceptis accedit, si adsit mens integra, vix poterit ab honesto deflectere.

Nemo philosophiæ expers est idoneus regno.

Lapidis est non sentire discrimen inter laudantem & vituperantem: sed philosophi est, non ita commoueri, vt ab honesto recedat.

Vulgatum est, neque solem, neque aquam, neque ignem magis vtilem esse hominibus, quàm amicos. Sed ingenij philosophici est, quemadmodum periti medici ex bestijs ac serpentibus noxijs vitalia quædam remedia colligunt: ita ex inimicorum odio decerpere aliquid, quod vertat in suum bonum.

Delicati pueri ad philosophiam non sunt idonei.

Turpissimum est philosopho, secus docere quàm viuit.

Is verè liber est, quem philosophia liberum facit.

Philosophum vt vestis neglectior, ita & oratio decet inaffectata.

Philosophia res est vsque adeò difficilis, vt eam vel simulare magna sit pars philosophiæ.

Natura dat viuere, philosophia dat rectè viuere.

Illa ad virtutem dociles, non doctos gignit.

Proprium est philosophiæ, mederi vitijs hominum.

Liberales disciplinæ velut pedissequæ sunt moralis philosophiæ, quæ cum primis habenda est, & cujus gratia discuntur omnia.

Philosophia libertas est molesta omnibus.

Quod ars medica præstat corpori; hoc philosophia præstat animo.

Non est idoneus philosophiæ discipulus, qui stultum pudorem non possit contemnere.

Sola philosophia præstat vitam veram, tranquillam ac suauem.

Solus philosophus viros vincit.

Præstantius

Præstantius est quod præstat Philosophus, quàm quod orator.

Munus oratoris inferius est, quàm vt philosopho conveniat.

Spontè mortem adsciscere, postea quàm desijt esse vsui ad vitam humanam, est veri philosophi.

Quemadmodum equus indomitus ad omnem modum incommodus est, ob inscitias, ac ferociam: ita qui rapitur affectibus, quos sola domat philosophia, ad omnem vitæ consuetudinem invtilis est.

Vulgus legum scriptis arcetur à peccando; philosophus rationem habet pro legibus: non ideo quod rectum est faciens, quia lex jussit, nec à scelere temperans, quia lex vetuit; sed quia novit illud per se rectum esse, hoc per se turpe.

Probitas. 8

APud bonos in bona causa superuacua est commendatio, quum ipsa res impetret, quod precibus exoratur.

Probus vir ob loci infamiam non fit deterior; immò ex dignitate hominis honor loco additur: nec solus magistratus ostendit virum, sed vir ostendit magistratum.

Bonorum probrum est, virum probrum egere necessarijs.

Probis viris, & iniuratis est habenda fides: non leuibus, ne iuratis quidem.

Non verè sunt probi, qui non improbos detestantur.

Immodica bonitas sæpe contemptum parit.

Etiam improbis in necessitate succurrit vir bonus: debetur enim hoc officium, si non meritis illius qui juuatur, certè naturæ.

Prudentia. 9

PRudentis est pro re nata novare consilia: at sine causa subinde alium fieri, inconstantiæ vitium est.

Prudentia vrbes bene gubernat, ac domat: nec cantilenis, nec modis regitur probè.

Mederi maleuolis potius quàm vlcisci, prudentia est & ciuilitas.

In bello plus habet momenti vnus verè prudens & cordatus,

cordatus,quàm turba imprudentium: fit enim sæpe vt cordati viri authores sint victoriæ, solique fortes habeantur.

Vnus vir cordatus potest hoc totum præstare quod Repub.interest.

Est vbi loquendum fit seuerius, est vbi blandius; est vbi magnificentius, est vbi submissiùs; est vbi jucundius, est vbi durius. id si fiat citra perfidiam, prudentia est.

Prudentis non est ob fortunæ successum intumescere,quum ipse fit nihilo major.

In bello plus habet momenti prudentia solertiaq; quàm vires consilij expertes.

Prudentis est,naturæ suæ morbum agnoscere, & vitio materiam præripere.

Regnum quod beneficijs & beneuolentia tenetur, perpetuum est. quod verò vi metuq; non est diuturnum.

Parentum est objurgare liberos, sed intra domesticos parietes,nec ea convitia sunt eliminanda.

Solertia ac prudentia in consilijs plus habent momenti in imperatore,quàm vires in prælijs.

Est prudentiæ, infido diffidere,donec periculum feceris.

Tutissimus est murus prudentia: neque enim collabitur,nec proditur.

Oculi prælucent toti corpori,nec vlla est virtus absque prudentia.

Vbi plus est periculi,ibi major adhibenda est cautio

Hæc est præcipua pars boni consultoris, despicere non solum quid per se optimum sit,sed quid pro temporum ratione possit obtineri.

Fortitudo. 10

APud Lacedæmonios admirabilis erat malorum tolerantia, quæ si suscipiatur ob res honestas magnam promeretur laudem: sin ob turpes, non solùm non meretur fortitudinis laudem qui tolerat, sed hoc miserior est, ac vir pejor, quo constantius se gesserit.

Non perinde refert quàm numerosum militem educas in prælium,vt quàm fortem & exercitatum.

Majestas

Majestas dignitasque regia, non vestium splendore, sed prudentia ac fortitudine paranda est.

Non à militum numero pendet victoria, sed à fortitudine reique gerendæ celeritate.

Magis refert quàm fortes viros habeat ciuitas, quam quàm multos.

Viris fortibus non opus est mœnibus.

Ciuitas non eget mœnibus, quæ juventutem alit bellis idoneam.

Insignis est tolerantia, quæ ex hoste capitali reddit amicum ac propugnatorem.

Non perinde refert vbi confligat cum hoste, vt quam strenuè se gerat dux aut miles in bello.

Fortius est diutinam seruitutem quamuis durã, perferre, quàm morte finire dolores multoq; sanctius est, quod docet Socrates, non esse fas animam de corporis præsidio decedere injussu imperator.

Clypeus tuetur, sed gladius fortitudinis organum est.

Extremæ ignaviæ est, tum non præstare fortem animum, cùm audacia spem præbet incolumitatis: timiditas autem nihil aliud quàm certum promittit exitium.

Bona est timiditas, quæ deterret à turpibus, & reddit hominem circumspectum.

Illi fortes non sunt, qui quouis modo vitam contemnunt: sed qui tanti faciunt virtutem, vt hujus gratia vitam alioqui charam negligant.

Excellentium virorum est, negligere contumeliam, quæ à palam improbis proficiscitur, à quibus etiam laudari turpe.

Aliquid concedendum est viris fortibus, & de Rep. bene meritis: & bene pensat linguæ vitium, qui factis egregius est.

Ciuitas pro saxis ac mœnibus, incolentium virtute munienda est: quos si jungat concordia, nullus potest esse murus inexpugnabilior.

Vulnus gladio factum fortitudinem arguit: at telo factum catapultæ, indiligentiæ signum est.

Nihil prosunt munimenta, nisi vir fortis ea tueatur.

Pulcherrimum est, inimicum suis ipsius armis opprimere.

Inertiæ genus est, de fortitudine philosophorum more disputare: sed protinus factis exercenda virtus, quæ paucis dogmatibus tradi potest.

Fortium virorum est, malefacere ijs qui malo digni sunt, non autem maledicere.

Aduersus fortunæ procellas tuetur sapientem animus impauidus.

Animus impauidus naturam pro lege sequitur, cui si repugnet lex, eam contemnit.

Animus impauidus cupiditatum stimulos ratione compescit.

Non est fortitudinis, sed amentiæ, semet in vitæ discrimen conijcere.

Excelsi animi est, ingratitudine non deterreri à studio bene merendi de omnibus.

Honesta mors est, oppetere pro amicis liberandis.

Frequenter desperatio magnum robur addit animo, non minus quàm spes victoriæ.

Prius esse debet homini, vt malo accepto medeatur, quàm vt regerat in alterum.

Temeritatis est, non fortitudinis, subire periculum, ni ob causam grauem & honestam fiat.

Animi fortis est, mortem contemnere, quoties aut inevitabilis necessitas vrget, aut causa grauis & honesta suadet.

Egregium imperterriti pectoris est documentum, in causa honesta piaque, nec certam mortem perhorrescere.

Fœlicitas. 11

NEmo appellandus beatus, nisi ad supremum vitæ diem pervenerit.

Tota hominis felicitas, animi bonis metienda.

Felicitas honesto metienda.

Post hanc vitam felices erunt, qui hic piè iusteque vixerunt, non qui fictis ceremonijs fuerint initiati.

Quidam ex contemplatione alienæ felicitatis, suam exasperant calamitatem.

Qui

Qui feliciter absoluit vitam, huic nihil sinistri potest accidere, quod felicitatem ægritudine aliqua contaminet. At quibus res sunt secundæ, ij nihil magis optant quàm diuturnam vitam.

Nihil est ad veram felicitatem efficacius, quàm virtutem propter se amare, vitium propter se odisse.

Præcipua regum felicitas est, quòd nulli seruiunt.

Infelix est felecitas, quæ hominem reddit insolentiorem, & quæ non plausum meretur, sed lachrymas.

Justitia. 12

IUstitiam oportet esse clementia temperatam, quoties nacta est grauem interpellatorem, & minus habet invidiæ, qui plus impetrat gratiæ.

Fortitudinis nullus vsus est, nisi adsit justitia.

Quod verò fortitudine fuerit opus, si justitia suum cuique vltrò reddens adfuerit?

Nihil vi præter æquum faciendum est.

Iustitia & æquitas maximè reddunt diuturnum imperium.

Nemo potest esse justitiæ tenax, qui supra quàm satis est, congerendi studio tenetur.

Iure agere volentibus, non opus est armis.

Pro iniustis orare, fortassis humanitatis est: at execrare, est à justitia deflectentis.

Qui magnis in rebus se justitiæ cultorem haberi velit, cum in paruis interdum illam violare oportet.

Gloria. 13

PRæclarum est, non aliud virtutis præmium ambire quàm gloriam, nec pacem hosti vendere milite fraudato.

Fucis parta gloria, vt non est vera gloria, ita nec diuturna est.

Gloriæ studium, amorem excutit voluptatum.

Gloria, vitæ anteponenda.

Honestius est vitam cum laude impendere patriæ, quàm cum dedecore pœnæ.

Generosæ mentis est, laudis potius honore teneri quàm pecuniæ.

Ingenui pudore & laudis amore melius ducuntur ad honesta.

Laus præmium est rectè factorum: & ea demum opitulantia grata est, quæ adfertur in ipso discriminis articulo.

Patriæ potius nascimur, quàm gloriæ.

Non videndum an gloriæ satis, sed an patriæ satis vixerimus.

Viri fortes, gloria, virtutis præmio contenti sunt.

Parum illustris est, qui præter imagines & cognomen nihil habet veræ nobilitatis.

Excelsi animi est, cùm præclara gesserit, gloriam contemnere.

Ut vmbra corpus sequitur, sic virtutem gloria.

Primam oportet esse curam factorum: gloria namq; vltrò consequitur.

Eximiam virtutem sponte suum consequitur decus.

Nec vlla speciosior statua, quàm honorifica bene actæ vitæ memoria.

Præclarum facinus gestum, monumentum est ejus qui gessit.

Quisquis laudat victum, victoris gloriam illustrat.

Egregiorum meritorum conscientia magnam homini præstat fidem.

Mansuetudo & comitas. 14

MAnsuetudinem cum justitia oportet esse conjunctam in principe.

Est quidem præcipua virtus in principe comitas & mansuetudo: verùm ob malum ingenium hæc ita temperanda est, vt principi sua constet auctoritas.

Principis in facinorosos lenitas, quid aliud est quàm in bonos crudelitas?

Erga improbos mansuetudo nimia invtilis est ciuitati.

Barbaricæ feritatis est in prostratos sæuire.

Ita temperanda est clementia, ne nobis sit exitio.

In colloquijs adhibenda est sermonis comitas.

Comitatis est benignè polliceri, sed quoniam omnibus opera præstari non potest, eligendi sunt quibus illam impertias.

Potentia

Potentia clementia comitateque fit diuturna, ferocia breuis.

Non verè victor est, qui iracundiæ vindictam flagitanti frænum nescit imponere.

Beneuolentiam maximè conciliat benignitas.

Ira contentioque melius soluitur blandis verbis, & benignitate, quàm repugnando.

Sobrietas. 15

BOno stomacho satis est, obsonium esse coctum, etiam si nihil accedat deliciarum.

Non est dignus nomine Romano, qui plus appetit, quàm quod ad victum frugalem satis est.

Immodice bibere, quouis loco turpe est.

Sobrietas salubrium consiliorum est parens: neque enim vinosi ad consultandum sunt idonei.

Facillimè viuit, qui paucissimis contentus est.

Fames & sitis optimè condit omnia.

Qui paucis ac necessarijs contentus est, sibi facit vilem annonam.

Expeditissima est ratio augendi census, detrahere sumptibus.

Tenue prandium optimè condit cœnam.

Optimum condimentum est fames.

Ebrijs omnia in gyrum versari videntur.

Studium ac victus parsimonia pallorem concilians homini.

Sobrietas in primis decet principem.

Victus moderandus est non ex rerum copia, sed ex vsu ac necessitate naturæ.

Lacedæmonijs nulla non in re placebat simplicitas atque frugalitas.

Nihil similius est insano quàm ebrius.

Verecundia. 16

PUdor, vt multis ad honestas actiones obstat, ita nonnunquam improbæ mentis homines à turpibus reuocat.

Pudor, virtutis tinctura.

Probis viris vbique placet verecundia.

Honesta formidolositas est, quæ à turpib. deterret.

Rubor probam indolem arguit, pallor non item.

Inutilis est verecundia, quæ obstat quo minùs negemus obsequium ad honesta vocanti.

Pudor teneram ætatem optimè deterret à peccando, qui nusquam non adest, siquis reuereatur seipsum.

Bonorum probrum est, virum probrum egere necessarijs.

Pudicitia. 17

PRima laus pudicitiæ matronalis est, nulli notam esse, præterquam suo viro cum quo cubat.

Sat dotata venit puella, quæ pudicitiam, & honestos mores secum adfert.

Virgines nullo cultu melius ornantur, quam simplici,

Obedientia. 18

IMperare & parere imperio, ars omnium pulcherrima: quæ duæ res à ciuibus excludunt seditiones, & tuentur concordiam.

Non sunt gerendo magistrui idonei, qui legibus ac magistratibus nesciunt obsequi.

Parere dicitur, qui quod didicit optimum esse factu, facit.

Moderatio & Mediocritas. 19

DEcet eum qui multa possidet, non pro libidine, sed pro ratione viuere.

Pernitiosæ sunt diuitiæ, nisi adsit animus diuitijs superior, qui possit earum vsum non ex copia, sed ex necessitate moderari.

Admirabilis Leonidæ moderatio fuit, qui vati tristia nuntianti non tantùm non succensuit, vt principum vulgus solet, sed & vitæ & famæ ejus consultum voluit.

Hæc temperantia adhibenda est, vt princeps nec amicos alienet tyrannica sæuitia, nec patiatur illos regia familiaritate abuti, ad quiduis audendum præteris aduersus plebeios, qui nimium irritati sæpe reges suos excusserunt

Satis vindictæ est, quòd licet quum libet vlcisci, quum illis nihil aliud reliquum sit quàm malè loqui.

Moderata vitæ cura calcar addit ad fortiter agendum,

dum, & immodicus mortis pauor ab egregijs factis deterret.

Quæ moderata sunt, in longum tempus durant, & hoc ipso meliora sunt.

Non est tutum eos maledictis irritare, quibus in manu est quum velint re ipsa lædere.

Hoc non solum moderationis & clementiæ, verùm etiam eximiæ cuiusdam magnanimitatis est documentum, ingratorum sibilos regem negligere.

Nihil aure tyranni violentius apud bonos etiã principes admonendi libertas verbis placidis est tẽperãda.

Calor ætatis vix sinit iuvenes seruare modum.

Mediocritas in omni re est optima.

Quod excedit modum, tametsi vitiosum est, tamen ad exercitandum aliorum socordiam conducibile est.

Tutissimũ est mediocribus ac parabilibus delectari.

Innocentia. 20

NOn miseri sunt, quibus præter meritum, incolumique innocentia, accidit aliqua calamitas: sed ij verè deplorandi qui sua sponte discesserunt ab honesto, etiam si nulla sequatur calamitas.

Certius innocentiæ signum est, ita regem regere, vt nemo velit accusare, quàm si postulatis, elabaris è iudicio. Elabuntur interdum & nocentes.

At qui absoluitur, licet pœnam effugiat, cicatricem tamen criminis circumfert.

Innocentem punire, scelus est: culpam interdũ condonare in gratiam honesti deprecatoris, humanitas est.

Expedit ad bonos mores, vt in iudicijs succumbat prauitas, vincat innocentia.

Æqualitas. 21

ÆQualitas, pacis & tranquillitatis est altrix, inæqualitas verò seditionis seminatium.

Æqualitas & ad frugalitatem, & ad concordiam in primis conducit.

Æqualitas occasionem murmuris excludit.

Malus ciuis ille est, cui non satis est id, quod cæteris satis est.

Inter quos est æqualitas, & ex æqualitate concordia, ij tutiores sunt ab hostium incursu.

Amicitia. 23

AMicitia, est animorum conjunctio, quos non dirimit locus.

Non est aliquid amicis quibus fidimus committendum, quod si effutiant, pariat nobis infamiam.

Hostes in hoc vtiliores nobis sunt quàm amici, vt errata nostra cognoscamus, & cognita corrigamus.

Insolenter vtentes rebus prosperis amici destituunt.

Aliquousque amicis gratificandum est, sed circa violationem religionis.

Quemadmodum non quæuis damus omnibus, ita spectandum est cui in qua causa gratificemur.

Nimia amicitia causam aliquando dat odio.

Nulla possessio melior est, quàm amicitiæ.

Simultatem oportet morte finiri, amicitiam non item.

Amici admonendi non modo manifestè, sed cum quadam acrimonia.

Amicitia non reperta est ad reprehensionem, sed ad jucunditatem.

Non vtilitatis causa amicitia expetenda est.

Qui commodi gratia sunt amici, sublata commodi spe deserunt amicitiam.

Non rectè amat vxorem, qui corpus amat potius quàm animum.

Sic ama tanquam osurus, & sic oderis tanquam amaturus.

Amicis minari, parum est humanum.

Rebus prosperis advolant quilibet, etiam minùs amici, qui verò adsunt reflante fortuna, hi verè sunt amici.

Reuerentiæ comes, est amor: metus, odium.

Vt illis statuas faciendas committimus, à quibus videmus aliquot statuas eleganter factas: ita non sunt in amicitiam admittendi, nisi quos cognouerimus erga alios se præstitisse fidos & vtiles amicos.

Major vtilitas est à fidis amicis, quàm à vasis: & plus damni est, nisi delegas.

Non fucanda facies, sed animus honestis studijs exornan-

ornandus est: hæc enim forma veros conciliat ac perpetuos amicos.

Nullum est grauius testimonium, quàm inimici de inimico.

Amici plerumque obstant, ne liceat vbique rectum clavum tenere.

Amicos secundæ res parant, aduersæ probant.

Instabiles quorundam sunt amicitiæ, qui consequuti quod volunt, negligunt amicum: ijdem dum sperant, obseruiunt.

Amicus ab amico quod est injustum non debet petere.

In amico fido diffidere, prudentiæ est.

De amico humanius est bene sperare, quàm diuinare pejora.

In rebus afflictis potissimùm fidis amicis vtendum est, qui vel re opitulentur, vel consolando molestiam mitigent.

Non satis est, si comites nos præbeamus amicis, sed comitati comes est adjungenda benignitas.

Inconstantes & perfidi amici sunt, qui amicitiam commodo metiuntur, cujus spe adempta, protinus ab amicitia recedunt.

Reuerentia cum amore conjuncta est. (Metuimus autem illos maximè quos odimus.) Hæc puero maximè debetur.

Quisquis docet, admonet, instituitque ad virtutem adolescentes, vtique amat: atque is demum verus est amor. Nam vulgo dicuntur amare, suum venantur commodum, cum incommodo adamati.

Vulgatum est, neque solem, neque aquam, neque ignem magis vtilem esse hominibus, quàm amicos. Sed ingenij philosophici est, quemadmodum periti medici ex bestijs ac serpentibus noxijs vtilia quædam remedia colligunt, ita ex inimicorum odio decerpere aliquid quod vertat in suum bonum.

Grauissimè lædunt amici qui expiscantur arcana.

Arctiora sunt virtutis vincula quàm sanguinis: & omnis bonus bono proximè cognatus est ob animorũ similitudinem.

Amicitia facit omnia communia.

Non est bonus amor, aut sincerus, nisi quem conciliat virtus.

Is verè & constanter amat, qui judicio amat.

Illi ex animo sunt amici, qui principem magis amant quàm timent.

Consilium. 23

IN consultationibus non solum quid sit pulcherrimũ spectandum est, sed quid fieri possit.

Inconsulta consilia nonnunquam feliciter cedunt.

Consultius est te non committere periculo, quàm dare operam vt ingressus periculum temet expedias.

Non præcipitanda sunt consilia, sed moribus senilibus vtendum.

Non semper tutum est, regibus optimnm dare consilium.

Omnes ægrotis damus recta consilia: sibi verò pauci consulunt.

Ad bene consulendum non refert quàm sis vocalis, sed quam oportuna suadeas.

In bello plus habet momenti prudentia solertiaque, quàm vires consilij expertes.

Eloquentia. 24

VT fabula nonnunquam exploditur vitio histrionis, ita sæpè melior causa vincitur à pejore, patroni infantia stultitiaue.

In teste spectatur fides, in patrono eloquentia.

Actoris voce opus est quæ vincat multitudinis fragorem: orator talis esse debet, vt populus ipsum vltrò tacitus & attentus auscultet.

Ars. 25

ARs omnis à naturali simplicitate recedet, ita dolo affinis est.

Quæ per se tristia sunt, ea decet arte exhilarare.

Prorsus contemnendum est imperitæ multitudinis judicium. cùm artis abundè magnum præmium sit ipsa conscientia.

Quam

Quam quisque nouit artem, eam canat licet.

Principum est ignominia, non artis, si caret suis præmijs.

Ex minimo vestigio, artifex cognoscit artificem.

Citò nata, citò pereunt: diu elaborata, ferunt ætatem.

Consultum est, vnumquemque in ea se arte exercere, in qua valet plurimum.

Quæ natura deformia sunt, plus habent & artis & voluptatis in tabula.

Illud potius artis est, quæ magna sunt ita tractare, vt auditori quoque magna videantur: & contrà.

Nemo rectè de artificio potest iudicare, nisi artifex.

Ex minimo artificio agnoscitur artifex.

Artes bonæ vbique sunt in pretio, nec possunt à fortuna eripi.

Oratio. 26

VT in nummo non spectatur elegantia sculpturę, sed pondus ac materia: Ita non refert quàm sit elegans oratio, sed quàm grauis & vtiles.

Loquentis orationem commendat forma, rursusque oratio composita gratiam addit formæ.

Animo ægrotanti medicus est oratio.

Auctoritas. 27

MAgno opimoque lucro auctoritas est anteponenda.

Primùm auctoritas ac fama tardè paulatimq; nec sine negotio parantur: at qui jam innotuit, facilè magnam assequitur laudem.

Beneficium, 28

BEneficij accepti meminisse, dati obliuisci oportet.

Ingratitudo erga bene meritum, hæc morte plectenda.

Beneficij memoria breuissime, at injuriæ solet esse tenacissima.

Benefacta benefactis addenda sunt: ne si desinamus benefacere, obsolescat priorum benefactorum memoria.

Sene.

Senectus. 29

SEnibus ita viuendum eſt, vt adoleſcentibus exhibeant rectè viuendi formam.

Peculiaris querela eſt ſenibus de rebus in deterius prolapſis.

Senectus multis nominibus vulgò malè audit.

Non præcipitanda ſunt conſilia, ſed moribus vtendum ſenilibus.

Optimum eſt viaticum ad ſenectutem eruditio.

Magna pars incommodorum, ob quæ vulgò malè audit ſenectus, ab intemperantia vitæ proficiſcitur.

Juventus. 30

ÆTatem teneram optimè deterret à peccando pudor: qui nuſquam non adeſt, ſiquis reuereatur ſeipſum.

Iuvenili ætati remedium adhibendum eſt pro ſupplicio.

Quemadmodum tinctores eum potiſſimum colorem inducunt, quo vident homines maximè delectari: ita iuventus ad ea ſtudia potiſſimùm incumbit, quibus populus defert honores.

Iuventus corrumpitur, ſi permittatur otio, luxus ac malorum omnium magiſtro.

Magna res eſt, jam inde à teneris virtuti aſſueſcere.

Quæ proſunt iuveni, nocent ſeni: & contra quæ juvant cœlo tepido, lædunt frigido.

Si adoleſcentes malè morati euadant, id primæ ætatis formatoribus potiſſimùm imputandum eſt.

Sapiens. 30

SApiens non niſi cùm res poſtulat, pluribus verbis quàm opus ſit, vtitur.

Fallit tragœdia tractans argumenta conficta, ſed adeò ſcitè vt vera credantur: juſtior autem ille videtur qui fallendo prodeſt; & ſapientior eſt qui per fictas fabulas diſcit quid ſit turpe, quid ſit honeſtum.

Vir eruditus ac ſapientia præditus, non perit, niſi graui Reipub. diſpendio.

Pro varietate occaſionum vir probus & ſapiens ſæpenumero cogitur mutare conſilium, quum ſcriptura nunquam mutetur.

Sapiens,

Sapiens, vates est optimus.

Nulla mœnia tam sunt munita, quin machinis, aut suffossionibus, aut vt nihil horum, proditione capiantur: at sapientis decreta sunt inexpugnabilia.

Sapienti nihil peregrinum esse debet, nisi quod cum vitio sit conjunctum.

Silentio stultitiam tegere, est pars aliqua sapientiæ.

Sapiens secum in pectore circumfert, quo se commendet quibuslibet.

Insipientis est dolere amissis potius, quàm gaudere relictis.

Memoria. 32

NOn expetenda est honorifica memoria, nisi rectè factis promerita est.

Tantum scimus, quantum memoria tenemus.

Facilè meminimus quæ nolumus, at non licet obliuisci quæ volumus.

Tenacissima est injuriæ memoria, at beneficij breuissima.

Veritas multis verbis non eget: & rectius meminimus quæ paucis verbis comprehensa sunt.

Memoria hominum est adeò labilis, vt ægrè reperias duos, qui quæ simul audierint, eodem modo referant.

Patria. 33

EGregiè inculpatus est, cui nihil obijci potest præter patriam.

Nemo patriæ parem refert gratiam, etiamsi vitam impendat.

Non tam refert vnde natus sis, quàm qui sis.

Patriæ potius nascimur, quàm gloriæ.

Non infimum erga Rempub. est meritum, si non solùm ipse te præstiteris egregium virum, sed aliquem tibi similem gignas educesque patriæ.

Non videndum an gloriæ satis, sed an patriæ satis vixerimus.

Vrbis libertas est vita charior: nec turpiter occumbit qui pro patria pugnans moritur.

Patriæ periclitantis potius habenda est ratio, quàm priuatæ incolumitatis.

Reipub. subleuandæ curis immori pulchrum est: at

patriam

patriam in extremo discriminum nostra cessatione deseri, turpissimum est.

Respublica. 34

RESpublicæ nullo munimento tutiores sunt, quàm virtute ciuium.

Publica vtilitas anteponenda est odio priuato.

In Rep. bene instituta, omnia proficiunt in melius.

Animi robur & vis naturæ magno vsui possunt esse Reipub.

Unicuique pluris facienda est vtilitas communis quàm propria

Quisquis alienam Remp vehementer adamat, suam quodammodo vituperat.

Ea Reipub. species non est vtilis ciuitati, quam nemo velit esse in sua familia.

Respub. duabus rebus continetur, præmio & pœna.

Respub malè morata est, vbi licet impunè maledicere nihil malè commeritis.

Tempore pacis, magis quàm belli, Reip. viget auctoritas, vt jus habeat decernendi, quod ad tuendam ciuitatis tranquillitatem censuerit conducere.

Qui sunt iracundioris ingenij, ad disciplinas quidem idonei sunt, ad gerendam Rempub non item.

Multò absurdius est ei commendare Remp qui eam gubernandi artes non tenet, quàm si asinum pro equo adhibeas aratro.

Priuato simultas posthabenda est Reip. commodis.

Non infimum erga Rempub est meritum, si non solùm ipse te præstiteris egregium virum, sed aliquem tibi similem gignas, educesque patriæ.

Hoc præcipuum vlcus est omnium Rerump. quòd omnia munia per vicarios administrantur, interdum alteros ac tertios.

Priuati affectus vtilitati publicæ posthabendi sunt.

In omni negotio magni refert, quales sunt quibus gerendæ rei creditur auctoritas.

Publicæ saluti priuata incolumitas est postponenda.

Reipub corruptela non alia magis ex re nascitur quàm delicijs.

Qui

Qui præclaros viros eijciunt è ciuitate, Remp. lædunt potius quàm eos quos expellunt.

Invtile est Reipub subinde mutare duces, sed satius est quem idoneum ac fidũ nactus sis, eum non mutare.

Non potest consistere Respub. vbi non est honos virtuti, nec pœna sceleratis.

Reip. dignitas præferenda est priuato commodo.

Lex. 35

IN Rep. bene instituta suprema auctoritas est legibus deferenda: nec vlli magistratui fas est quidquam contra leges publicas tentare.

Non aliunde florent Respub. quàm si legum vigeat auctoritas.

Ibi tyrannis oriri non potest, vbi ex arbitrio priscarũ legum geruntur omnia.

Norma coniugis vir est, quæ rectè viuit si ille publicis legibus obtemperet.

Negotium, quod pro legibus ac iure suscipitur, oportet omni carere iniuria.

Legibus convenit auctoritas in homines, non contra.

Multò pulchrius est ac difficilius regnum rectis legibus sanctisque moribus exornare, quàm armis regno regnum addere.

Qui contra leges aliquid admiserit, non convenit vt regi opituletur.

Leges non omnia præscribunt, at virtutis regula docet vbique quid sit honestum quid turpe.

Qui legibus ac magistratibus nesciunt obsequi, non sunt gerendo magistratui idonei.

Vbi summa est legum auctoritas ibi est minimum tyrannidis.

Quisquis violat leges, non vnum ciuem lædit, sed totam Rempub. quod quidem in ipso est.

Princeps. 36

PRincipi non minus indecorum est & perniciosum inhonestis institui, quàm nasci.

Principi non quælibet artes discendæ sunt, sed

eæ duntaxat, quæ tradunt rationem rectè administrandi regnum.

Principi non omnes literæ conveniunt, sed eæ quæ politicen tradunt, aut ethicen, quæque rectè ac secus gestorum exempla commonstrant, id quod facit historia.

Domini tantum timentur à seruis, quòd mali metu coërceantur, quos non corrigit pudor.

Pater quoniam liberis consulit potius quàm sibi, diligitur ab illis, sic vt auctoritatem comitetur reuerentia. Aduersus hos adeò non est opus satellitio, vt non aliud sit satellitium fidelius illorum stipatu.

Quòd si Rex benevolentia ac benefactis adjungeret sibi ciuium animos, non esset opus barbarico conductitioque satellitio, sed nullos haberet corporis sui custodes tutiores quàm ciues, erga quos patris gereret affectum. Porrò quibus placet hoc dictum, Oderint dum metuant, nullos magis habent suspectos, quàm quibus oportebat maximè confidere: ac multos metuat oportet, quem metuunt multi.

Princ pis est non mollitie delitijsue, sed temperantia, ac sapientia priuatis hominibus antecellere.

Principem facere quod ab alijs fieri velit, genus efficacissimum est exhortationis.

Bonus Imperator legum imperatis parêre debet.

Imperatoris officium est, erga rebellantes audacia, erga subjectos benevolentia vti.

Rex veluti legum est architectus.

Non convenit vt regi opituletur, qui contra leges aliquid admiserit.

Multò regalius est condere vrbes, quàm conditas demoliri.

Breuiloquentia principem decet, & Laconem.

Quod decet plebium, non semper decet principem.

Multum habet momenti principis integritas: sed multò plus ciuium recta institutio.

Regem nasci, nihil magni est; regno dignum se præstare, id maximum est.

Gloriosius est regnum virtute partum, quàm si hæreditate obvenerit.

Bono

Bono principi nihil jucundius est ciuium concordia: at tyranno nihil formidabilius.

Quemadmodum qui medendi est imperitus, non ideò medicus est, vt vulgò medicus appellatur. Ita non statim princeps est, aut magistratus, qui populi suffragijs declaratus sit, nisi artem gubernandæ civitatis noverit.

Qui faventibus vult vti ciuibus, ad multas injurias connivendum est.

Plurimum vtilitatis ex principium sapientia nascitur.

Quidquid pugnat cum legibus, hoc velut insciente principe tentatum haberi decet: cùm ipse nil aliud sit quàm legum minister.

Ubi reges non nascuntur, sed civium suffragijs eliguntur, hoc ipso publicis calculis princeps judicatus est cæteris melior, quòd ad regnum adscitus est.

Nemo principatum debet suscipere, nisi melior sit his in quos suscipiat. Debet enim princeps virtute præcellere cæteris ciuibus, quibus præest.

Nihil principi magnificentius, quàm si ditionem quam accepit, reddat statu meliorem.

Decet principis auctoritatem sartam tectam vbique præstare.

Quemadmodum Deus vnicus totius mundi monarcha, malis genijs ac impijs hominibus nonnunquam abutitur ad vtilitatem Ecclesiæ: Ita principes cordati norunt & probis & improbis vti non quòd ipsi per malos aliquid mali faciant, sed quòd per malos puniant malos.

Turpissimum est regi vacare vnquam à Reipub. negotijs.

Principibus in priuatis offensis debet esse satis, potuisse vlcisci.

Is optimè ducis nomine fungitur, qui res hostium quàm maximè cognitas habet.

Est principis munus vnicum alijs prospicere, & publicis consulere commodis.

Tum maximè principi invigilandum, cùm populus maximè indulget genio: neque oportet vnquam principem

cipem genialiter viuere.

Sollertia ducis non solùm terrorem eximit animis militum, verùm etiam commoda interpretatione addit alacritatem.

Nomenclatorum laus est, quàm plurimos nosse: at egregij ducis est ob egregia in Rempub. merita nulli ciuium ignotum esse.

Præstat principem è philosophiæ præceptis haurire sapientiam potius, quàm experimentis (vt vocant) miseram colligere prudentiam.

Regi nihil prius aut charius esse debet probis ac fidis amicis.

Principe dignius est honorem & opes eorum, quibus imperat, augere potius quàm imminuere.

Non minus cogitur princeps obseruire populo, quàm populus principi; nisi quòd princeps id facit cum dignitate: alioqui re vera mutua seruitus est.

Vt nulla re melius constabilitur imperium, quàm ciuium beneuolentia: ita difficillimum est tam regnum administranti, erga quoslibet esse humanum; non solùm quòd regia potestas opposita sit inuidiæ, verùm etiam quòd Respub. non possit esse incolumis, nisi scelera supplicijs coërceantur.

Præcipua regum debet esse cura, vt cognoscendis causis viros præficiant incorruptos.

Non tam magnum est regnum adipisci, quàm promeruisse.

Imperatoris est, ciuium multorum salutem suæ vnius anteponere incolumitati.

Regibus temperanda est humanitas erga ciues, vt integerrimè regiam tueantur auctoritatem.

Præcipua regum ars est nullum reijcere, sed ad publicam vtilitatem omnium operam accommodare.

Est animus principis verè philosophicus, qui nouit etiam ex inimicis capere vtilitatem: nec quod vulgus solet, hoc tantum spectare, vt maledicos afficiat malo, sed vt ipse minùs malus reddatur, illorum maledictis admonitus.

Pulchrius est bonum præstare ducem, quàm quemuis militem.

Regi

Regi nihil beneuolentia firmius, aut munitius esse potest.

Regnū armis & austeritate frequēter paratur, sed nō nisi honesta opinione, ciuiumq; beneuolētia retinetur.

Magni refert vt bon⁹ princeps quàm diutissimè viuat.

Multum regis habet, qui scitè regis personam potest gerere.

Rex non honesti iustique regula, sed honesti iustiq; minister est.

Bonus princeps, qui magis à suis diligitur quàm timetur, habet quicquid ciues possident.

Ad priuatas injurias, oportet principem esse facilem ad ignoscendum: in ijs quæ Rempub. lædunt, decet esse seuerum.

Imperium. 37

Bellum non nisi iustè suscipiendum, imperiumque virtute partum, virtute tuendum.

Cum multis pugnare oportet, qui multis vult imperare.

Virtute propagandum est imperium, non dolis aut pecunia.

Graue documētū vniuersis, imperiū virtute parari: auaritia, luxu, delicijsq; vel perire, vel verti in tyrannidē.

Nemo idoneus est magistratui, qui non potest dissimulare multa præter æquum & bonum facta.

Philosophia vel imperium non tollunt affectus.

Imperator per omnē vitā in Reip. negotijs versari debet, nec à domesticis delicijs ad imperium accersi.

Nihil difficilius quàm bene imperare.

Libertas. 38

Præstantius est suam seruare, quàm alijs adimere libertatem.

Nemo liber, qui seruit cupiditatibus.

Nullum imperium speciosius liberius, quam siquis animo suo possit imperare.

Nulla voluptas viris ingenuis suauior est libertate.

Ubi regnat luxus, ibi libertas diu non potest esse.

Libertas vrbis est vita charior, nec turpiter occumbit, qui pro patria pugnans moritur.

Quoniam moriendi potestatem nullus hostis potest eripere,

eripere, quiſquam mortem contemnit, habet quo,cùm vult ſemet in libertatem aſſerat.

Peſſimus eſt imperator,qui ſibi non poteſt imperare.

Liberi non ſumus, quando alicui conſulimus vtilitatis aut alicujus rei gratia.

In ciuili conſeſſu cuique liberum eſt quæ videntur dicere.

Non eſt verè liber, niſi cujus animum ſpe metuque liberauit ſapientia.

Inhumanitatis eſt,ſi princeps nihil indulgeat amicis ac familiaribus. Sed perniciosum eſt illis licere quidquid libet.

Is verè liber eſt,quem philoſophia liberum facit.

Peſtilentiſſimum genus eſt adulationis,ſub libertatis imagine blandiri.

Hæc non minima laus eſt ſeruorum, nolle fugere, ſi liceat: at nolle tyrannicam ſeruitutem commutare libertate,ſi detur oportunitas, animi ſeruilis eſt.

Omnibus regibus naturâ inviſa eſt populi libertas.

Seruus eſt qui ſuis cupiditatibus imperare non poteſt.

Libertas benè magno emitur, nec ſine negotio ſeruatur.

Qui ſeruit vitijs,verè liber non eſt dicendus.

Qui multis eget,liber eſſe non poteſt.

Ibi juſtitiæ locus non eſt, vbi vt quiſque potentior eſt, ita licentius oprimet imbecilliorem.

Non verè liber eſt,quiſquis ingenuus natus eſt.

Nihil beatum, ſi abſit libertas.

Libertas quamuis inops, omnibus diuitum delicijs præferenda eſt,vbi ipſa minuitur.

Fama. 39

FAma velut ordo quidam eſt hominis.

Inſanus eſt, qui pro nihilo habet qua ſit opinione apud ſuos.

Honeſtus eſt fama,quàm pecunia diteſcere.

Iactura rei facilè ſarciri poteſt: ſama contaminata vix vnquam diluitur.

Qui loquitur quæ ſunt optima,& facit quæ honeſtiſ-

fama, famam honestam habebit.

Eximiam virtutem honesta fama vltrò comitatur. ac generosis animis amor laudum veluti stimulus ad præclara facinora, innatus est.

Satius est ad parandam honestam famam, vnum quiddam insigne prædicere, quam de friuolis quibuslibet diuinare.

Præstat vno opere edito, sed egregio, parare famam eruditionis, quàm minus accuratè scribere de singulis.

Regium est, cùm benefacias malè audire.

Primùm auctoritas ac fama, tardè paulatimque nec sine negotio paratur: at qui jam innotuit, facilè magnam assequitur laudem.

Vrbis celebritas nonnihil facit ad illustre nomen.

Sequitur fama fugientem, & ob idipsum auidius expetitur qui scholam vitat.

Exercitium & exercitatio. 40

MOderati labores corpora reddunt firmiora.

Exercitatio plus habet momenti ad honestatem quàm natura.

Exercitia ad confirmandum corporis robur adhibentur, non ad exhauriendas vires.

Hominis ingenium, si exerceatur, ad res optimas est accommodum: sin ad vitia degeneret, longè est infra mutas pecudes.

Invita Mineruа, frustra laboratur: rectè dicitur à doctis, Exercitatio consummat eruditionem.

Honor. 41

HOnor non auctoritati, sed meritis tribuendus est.

Honor non solùm alit artes, verùm etiam virtutem.

Honor est virtutis merces & prœmium.

Diuitiæ. 42

POtentes non oportet humiliorũ dictis admodum commoueri.

Stultissimum est, locupletes pugnare cum his, quibus non est multum quod eripiatur.

Diuitibus opus est multis præceptis, vt frugaliter viuant.

uant, vt corpus exerceant laboribus, ne corporis ambitiosa cultu delectentur, aliaque innumera, quæ omnia seipsam, docet paupertas.

Immodicæ possessiones, vt non sine negotio parantur, ita non absque lite perveniunt ad hæredes.

Hoc miseriores egenis sunt diuites, quod non intelligant quàm pretiosa, quam necessaria re careant.

Externis bonis homo nihilo fit melior.

Nihil est tam munitum, quod auro non expugnetur.

Iniquæ sunt diuitiæ, quæ virum reddunt deteriorem: at fortibus viris non est opus pecunia.

Ij non facilè parent salubribus monitis, qui successu rerum elati sibi fœlices videntur.

Nulli vitio datur, ea sibi parare, quibus opus est, si desint: nec hic spectanda est ætas, sed egestas.

Frustra parantur bona, si qui parauit, tueri nesciat.

Inter egenos habendus non est, qui bonas artes ac probos amicos sibi parauit, certissimum senectutis viaticum.

Diuitias comitatur luxus, luxus erit in tyrannidem, dum fœnum migrat in cornua.

Opes ac nominis splendor conciliant inuidiam.

Mores. 43

NOn minus interest quos adsciscas præceptores, quam quos nactus sis parentes. Etenim vt liberi referunt fermè majorum ingenium vnde prognati sunt: ita præceptorum vitia demigrant in quos instituunt. Et honestæ vitæ institutio potissimùm ab illis petenda est, qui virtutem ipsis factis præstiterunt, non ab ijs qui compositis arte verbis de virtute nugantur.

Sola virtus primum ac statim à teneris vnguiculis discenda: nec vlla æui portio artibus friuolis danda, quæ vt in pueris habent ostentationem plausibilem, ita nec grandibus decoræ sunt, nec ad seria vocatis vtiles.

Quemadmodum canes ad venatum habiles reddit educatio; ita viros bello & Reipub. vtiles reddit recta institutio.

Visum

Viſum eſt Laconi ineptum, per omnem vitam de virtute diſputare, veluti de re controuerſa: cùm oporteat à prima ſtatim adoleſcentia habere certiſſima decreta de honeſto impreſſa animo, & ſecundum virtutem exerceri, non quærere; quemadmodum faciunt Philoſophi, qui magna contentione inter ipſos de ſummo bono ac malo digladiantur, ne in hoc quidem conſentientes; quid ſit virtus ac beatitudo.

Ne nobis quidem nobilitas, quam miratur hominũ vulgus, ductumque ab Hercule genus profuerit, niſi ea geſſerimus, per quę ille mortalium omnium clariſſimus ac generoſiſſimus extitit, ac per omnem vitam quæ honeſta ſunt, & diſcamus & exerceamus.

Præditi virtute qui ſunt, rectè que educati, probant quid pro ratione temporis expediat.

Satis eſt ciues honeſtè fuiſſe inſtitutos: hi ſua ſponte videbunt, quid pro tempore facto ſit opus.

Multum habet momenti principis integritas, ſed multò plus ciuium recta inſtitutio.

Si adoleſcentes malè morati euadant, id primæ ætatis formatoribus potiſſimùm imputandum eſt.

Mores ſunt vulgarium, vt alienæ inuideant, ſuam autem deplorent ſortem.

Suadet loquentis vita, non oratio.

Non abſque diſcrimine, mores ciuitatis corruptæ vitijs, ad meliorem frugem reuocantur.

Quemadmodum plantæ ac ſemina, ſic hominum mores ad regionis habitum immutantur.

Matronæ nihil pulchrius, nihil pretioſius, quàm liberi rectè educati.

Quemadmodum laudi eſt, apud Barbaros natum Græcorum diſciplinas ſcire: ita turpe apud Græcos natum, ad Barbarorum mores degeneraſſe.

Nemo alienis factis dehoneſtatur, ſed ſuis quiſque moribus æſtimandus eſt.

Mentis integritati, corporis etiam habitum & cultũ oportet congruere.

Multa bene nata ingenia pereunt vitio inſtituentium.

Sic eſt multorum ingenium, vt ſi deſint inimici, in quos

quos naturæ malitiam exerceant, amicos impetant.

Eruditio perniciosa est, si in animum inciderit prauis affectibus corruptum: & quo quæque disciplina sanctior, hoc fit perniciosior, si contigerit improbo.

Qui tam pravo sunt ingenio, vt eos irrideant qui de ipsis bene meriti sunt, grauius nocent, si quis illos malefactis prouocet.

Regium est, cùm benefacias, malè audire.

Non habendi pro liberis sunt, qui degenerant à parentum institutione.

Quales nascuntur liberi, nulli in manu est: at vt recta institutione euadant boni, nostri potestatis est.

Qui natura probus est, vbique & apud omnes probus est.

E sermonis procacia colligitur & morum impudentia.

Generosa indoles, si accedat institutio, magno bono est patriæ, sin ad vitia degeneret, magnũ adfert malum.

Naturæ beneficio viuunt & ignauissimi: at honestè mori, non contingit nisi virtute præditis.

Maxima pars incommodorum, ob quæ vulgò malè audit senectus, ab intemperantia vitæ proficiscitur.

Res efficax est natura, sed potentior est institutio, quæ malam naturam corriget.

Res verbis anteponenda. 44

MUltò præclarius est res magnificas gerere, quàm habere linguam ad magnificè loquendũ expeditam.

Quod per se rectum est & vtile, non eget prolixa oratione.

Ipsa causæ bonitas facilè seipsam commendat.

Quòd si vsquam locus est loquacitati, eam oportet ad inhonestas causas adhibere.

Rex operam est virtus, non autem plurimis verbis multisque disciplinis eget.

Reprehendendi sunt, qui cùm re sint fideles, tamen officium orationis asperitate corrumpunt: his pejores sunt, qui sermone benigni, re lædunt: pessimi, qui verbis molesti sunt, tamen factis noxij.

Multo

Multò præstantius est res egregias gerere, quàm gestas celebrare.

Rectius suo fungitur officio, qui ex animo facit, quàm qui metu mali.

Supervacaneum est in eo laudando sumere operam, quem vno ore omnes prædicant.

In omni actione spectandum decorum personæ.

Inertiæ genus est, de fortitudine (philosophorũ more) disputare: sed protinus factis exercenda virtus, quæ paucis dogmatibus tradi potest.

Fortuna. 45

EVentus homini non est in manu.

Fortuna non addit sapientiam.

Non omnia omnibus æquè feliciter cedunt.

In tranquillissimis rebus interdum existit periculum quod nullus expectat.

Tota belli fortuna pendet à virtute prudentiaque ducis.

Fortuna sæpe sua indignis largitur munera.

Spes. 46

MVlta sibi promittunt inania, qui spe ducuntur.

Ingenia erecta non desperanda, se quod redundat recidendum est.

Frequenter desperatio magnũm robur addit animo, non minus quàm spes victoriæ.

Victoria. 47

PUlchrum est vincere lacessentes, præsertim ijs præsidijs, quibus hostes potissimùm se se jactant.

Ad victoriam plurimum momenti est in Imperatore.

Victis solet esse solatio, virtute præstantis viri dextra cadere.

Victoria magno empta non est victoria, sed calamitas: interdum enim fęlicius est non assequi, quem nimio mercari quod ambis.

Vnius ducis ingenio victoriam acceptam ferri oportet, non virtuti militum.

Moderanda est victoria, nec sæuiendum in eos qui contra ferre arma desistunt.

Victoriæ spes extenuat omnia quæ solent à bello deterrere.

In bello prima ducum debet esse cura, vt quàm minima ciuium jactura paretur victoria.

Nulla speciosior est victoria, quam virtute vincere.

Is longè inferior est, qui honesto vincitur.

Miles. 48

NOn perinde refert quàm multos educas milites in prælium, sed quam strenuos, & exercitatos.

Bonus miles institutione fit.

Facilius est novum invenire Imperatorem, quàm novum & exercitatum militem.

Mendicitas ad omnem desperationẽ vocat armatũ.

Turba militum, nisi adsit dux cordatus ac vigilans, nulli est vsui.

Periti bellatoris est, non minus scire fugiendi artem, quàm pugnandi.

Ij demum vtiles sunt bello milites, quibus decretum est in prælio aut vincere, aut mortem oppetere.

Nihil in bello præclaræ rei geret, cujus animum mortis metus occupat.

Militis non est dare consilium, sed vbi res postulat, bonam nauare operam.

Bellum. 49

QVi bellum susceperunt, oportet per omnia seruire belli necessitatibus.

In bello aut vincendum, aut fortiter occumbendum.

Metus mortis in bello est res ignominiosa.

In bello plus habet momenti, quales ducas milites, quàm quàm multos.

Nullum negotium periculosius quàm bellum.

Pro patria pugnantem occumbere pulcherrimũ est.

Cibo vinoque graues ad prælium non sunt idonei.

In bello non liberum est quæ cuiq; videntur dicere

Non est optandum bellum: sed nec in bello, nec in pace libertatẽ tueri licet, nisi mortis timorẽ abieceris.

Error in bello mors est.

In bello celanda sunt consilia principum.

In bello non refert quàm multi sint duces, sed quàm

bello gerendo commodi.

Majore Reipubiicæ discrimine pacta violantur in bellis: sed illic quæque violantur ab ijs, qui domi consueuerunt fallere.

Pax bello paratur, nec eam tueri licet, nisi ciues sint ad bellum instructi.

Sola animi bona non sunt bellorum violentiæ obnoxia.

Ad victoriam plurimum habet momeeti, si Imperator strenuus præsens regat exercitum.

Non est turpe fugere, quoties magis expedit hosti dare locum, quàm conserere manus.

Iustitiæ leges non possunt tueri, qui ditionis amplitandæ, gloriæuè causa bellum inferunt alienis ciuitatibus.

Affectus priuati frequenter & ciuitates & regna bellis committunt ac pessundant.

Bellum non nisi iustè est suscipiendum.

Tota belli fortuna à ducis virtute prudētiaq; pēdet.

Occasio. 50

ADuersus hostes nulla prætereunda est occasio.

Pro tempore, proque re nata variandus est sermonis habitus.

Scriptura non mutatur, cùm pro varietate occasionum vir probus & sapiens cogatur sæpè mutare consilium.

Inimici per occasionem vtiles sunt nobis, per quos non licet impune secureque negligentes esse.

Ira. 51

TUtum est iram premere, ne prorumpat in verba.

Ira contentioque melius soluitur blandis verbis & benignitate, quàm repugnando.

Ira, est breuis insania.

Minus sui compos est ira, quàm ebrietas.

Probis etiam ingenijs adjuncta iracundia est: sed hoc vitium tolerabile est, si celeriter ad se animus redeat, & pro ira rationem in consilium adhibeat. At si perturbatio penitus insideat animo, ita vt excussa ratione feratur effræni impetu, certa pernicies est.

Ira ad omnem functionem invtilis est: & prouerbio

quoque princeps jubetur & æqua & iniqua audire.

Error. 52

HOminis est peccare: at Dei aut hominis Deo proximi, emendare peccata.

Par est vt nos nostra ipsorum feramus errata.

In alienis erratis perspicaces sumus, ad sua quisque lusciosus est.

Ex leuissimis offensis, si negligantur, nascuntur atroces tragœdiæ.

Error est immedicabilis, cùm transit in habitum & consuetudinem.

Raris lapsibus danda est venia.

Invent⁹ faciliùs in errorē impellitur, quàm senectus.

Vulgus. 53

NIhil imitari solet vulgus libentiùs, quàm quod à viris principibus conspexerint factitari.

Quid tam impium est, quod mortalium vulgus non admittat ampli principatus gratia?

Quod decet plebium, non semper decet principem.

Quæ recta sunt, semper paucissimis placent.

Vulgus hominum cupiditatibus agitur, non ratione.

Apud Græcos cùm certarent artifices, de his judicabant artis expertes.

Vni sapienti nihil placet omnium, quæ vulgus vel facit vel dicit.

Vulgus hominum ea tantùm approbat, quibus assueuit: ab exoticis abhorret, non quia per se mala sint, sed quia perigrina.

Vulgo ingens probrum est, paupertas: magna gloria, diuitijs per fas nefasque partis abundare.

Otium. 54

IGnauia pestis maxima est reipublicæ.

Non est reprehendendum otium honestis rebus tum.

Qui per fas & nefas otium sectantur, vituperio digni sunt.

Otium in pace delicias alit, & omne flagitiorum genus.

Luxus & otium in juvenibus stultitia est, in senibus verò crimen.

Honestu

Honestæ occupationes inutili turpique otio præferendæ sunt.

Otium omnia mala docet adolescentes.

Iuventus corrumpitur, si permittatur otio, luxus ac malorum omnium magistro.

Voluptas & luxus. 55

Nihil seruilius abiectiusque est, quàm gulæ ventrisque voluptatibus obnoxium viuere.

Inepta voluptas est, magis delectari ipsa simulatione, quàm natura.

Insaniam aufert medicus: voluptas cùm æquè mentem eripiat homini, vix sanabile malum est.

Oleum inunctum, reddit corpus firmius & iniuriæ patientius: infusum in viscera, delicatius ac segnius.

Luxu nihil turpius, libido pecudem ex homine reddit.

Voluptates venientes fucata specie blandiuntur, abeuntes autem pœnitentiam ac dolorem relinquunt.

Ex priuatis affectibus ferè omnis humanæ vitæ pernicies nascitur.

Luxus ferè alit amorem: tempus omnia tollit, aut certè mitigat.

Luxus est maximus, naturam artificio corrumpere.

Vestium luxus arguit animũ parum sobrium, & intuentium oculos ad libidinem sollicitat citius, quàm ad honestam opinionem.

Quam optimè hoc natura comparatũ est, vt hæ duæ res sese inuicem comitentur, voluptas & dolor!

Voluptati inhonestæ parata est comes pœnitentia.

Fastidiose delicatus videtur qui inter varias delicias cibum appetit vilem ac plebeium

Unguentum in homine arguit vitæ mollitiem.

Non turpe est viri concessa voluptate: sed ei seruire deditumque esse, in turpibus habendum est.

Amplecti voluptatem, fœminarum propius est, quàm virorum.

Homines proniores ad voluptatem sunt, quàm ad virtutem.

Nulla capitalior pestis hominibus à natura data est quàm voluptas: nam ex hoc fonte prodit, quidquid est in hominum vita scelerum & calamitatum.

Ea delectant, quæ contingunt expetita: quæ vltrò obijciuntur, non perinde juvant.

Corruptela è muneribus. 56

PEcunia vincere, speciosum non est.

Qui Rempub. administrant, & tamen à capiendis muneribus non temperant, nec boni sunt viri, nec tales habendi.

Insincerus fauor est, qui donis emitur: quæ si minuas, ingens murmur; si tollas, seditio grauis oritur.

Iniuria. 57

AD priuatas iniurias oportet principem esse facilem ad ignoscendum: in ijs quæ lædunt Rempub. decet esse seuerum.

Qui iniuriam faciunt, infeliciores sunt, quàm qui patiuntur.

Qui veterem impune fert injuriam, invitat nouam.

Iniuriæ memoria tenacissima est, at beneficij breuissima.

Infamia. 58

TVrpitudinis alienæ species velut in theatrum producta, deterret a vitijs, & ad virtutem extimulat ingenia non omnino deplorata.

Remissa culpa, manet tamen prioris infamię vestigiũ.

Quo fœdius est crimen, hoc tenacius hæret apud multos criminis suspicio vel in innocentissimum.

Non est aliquid amicis quibus fidimus, committendum: quod si effutiant, pariat nobis infamiam.

Improbitas. 59

EXtremæ improbitatis est linea, etiam illudere quos afflixeris.

Improbus est, qui scit beneficium accipere, nescit reddere.

Ex improbis conuictoribus nihil capitur nisi probrum & ignominia.

Magnæ fœlicitatis est, ab improba muliere liberari.

Impunitas. 60

IMpunitate nihil periculosius est, quæ semper ad deteriora invitat.

Impunitæ iniuriæ exemplum, omnibus iniuriam minatur,

minatur. Etenim si liceat impunè lædere, quis tutus erit ab improborum violentia?

Simultas. 61

SImultatem exercere cum sepulto, indecorum est, vt in mortuum sæuire.

Simultatem oportet morte finiri, amicitiam non item.

Loquacitas. 62

EX multiloquio pleraque nascuntur incommoda.

Quidam hoc præclarum existimant, si nunquam sileant, cùm id sit certissimum fatuitatis argumentum: vt contrà, silentium, vbi loquendi tempus non est, prudentiæ signum est.

Multiloquium non solum molestum est auditori: verum etiam ad persuadendum invtile, præsertim apud principes, tum varijs curis occupatos, tum auribus fastidiosis.

Peculiaris erat Lacedæmonijs verborum paucitas: vnde & ab ea regione breuiloquentia Laconismus dicitur.

Stolidi oratoris inanis loquacitas responso indigna est.

Frustra de his verba fiunt, ad quę perficienda non suppetit facultas.

Est hoc omnibus Spartanis peculiare, offendi sermone quàm causa postulat longiore: adeò nusquam non placebat frugalitas. Nam ad causam non magnam adhibere superuacuam rerum copiam, luxuriæ genus est.

Effectu caret loquacitas: taciturnitas autem certiora habet consilia.

Breuiloquentia ducem decet maximè.

Multa verba nequaquā arguunt sapientē opinionē.

Equo effræni nemo non metuit insidere: at plus est periculi à linqua effræni.

Est aliqua sapientis pars, silentio stultitiam tegere.

Indecenter is magnificè loquitur, cui vires non suppetunt orationi pares.

Nihil est violentius aure tyranni: apud bonos etiam

principes admonendi libertas verbis placidioribus est temperanda.

Silentij tuta sunt fidi præmia.

Multis verbis veritas non eget: & rectius meminimus, quæ paucis verbis comprehensa sunt.

Orationis expedita breuitas est probanda.

Ad causam non magnam adhibere superuacuam verborum copiam, luxuriæ genus est.

Prius cogitandum quid loquaris, quam lingua prorumpat in verba.

Aduersus nihil malè meritum, audire maledicam linguam, iniuriæ genus est.

Nihil oratione melius, si parcè promat linguæ thesaurum.

Nihil effutiendum est, si quid liberius dictum sit in conuiuio.

Maledicentia. 63

QVi passim maledicunt omnibus, eos palam est id naturæ vitio facere, non ex eorum merito quibus obtrectant.

Maledicentia contemnenda est, quæ non à judicio sed ab omni morbo proficiscitur.

Aduersus nihil malè meritum, audire maledicam linguam, iniuriæ genus est.

Turpiter obijcit alteri vitium, à quo ipse immunis non est.

Periculose maledicit alteri, cui vel idem, vel simile, vel diuersum, sed deterius vitium potest obijci.

Res omnium rerum nocentissima est calumnia.

Sæpenumero accidit, vt qui alios insectantur, ipsi grauioribus madeant vitijs.

Imprudenter in alterum vitium torquet, si in promptu est quod ipsi vicissim obijciatur.

Mendacium. 64

MEndacij nomine continentur assentatores, calumniatores, infi li consiliarij, peruersi educatores qui fontes sunt ferè malorum omnium,

nium, quibus sursum deorsum turbatur vita mortalium.

Perfidia. 65

NIhil eis tutò credi debet, qui in patriam perfidi fuerint.

Stultè dubitat de peierando, qui facinus periurio par non dubitauerit committere: eoque in atrocibus sceleribus nihil ponderis habet iusiurandum: nam quisquis audet dare venena, audebit & cum periurio inficiari.

Invidia. 66

QVi auidè obtrectant alienæ laudi, magis produnt morbum suum, quam detegunt mores alienos. & qui ob res parum honestas laudant quempiam, aut ob laudabiles vituperant, indicant stultitiam suam peruersumque judicium.

Inuidus abundè dat pœnarum, etiamsi nemo vlciscatur.

Ut ferrum absumitur rubigine, ita invidus suo ipsius vitio contabescit.

Invidus tam invtilis est ciuitati, quam lolium tritico, ignavus bello.

Ij quos habet invidia, magis sunt misericordia digni quàm ira.

Invidus non minus discruciatur aliena fœlicitate quàm suo infortunio.

Ambitio. 67

NEscit pietatis jura regnandi cupiditas.

Ambitio malè profundit, quod malè collegit auaritia.

Cupiditates, animi sunt morbi.

Malus ciuis est cui non satis est id quod satis est cæteris.

Turpior est ambitio è vilitate cultus, quàm ex amictu splendido.

Turpis est ambitio, ex fuco virtutis laudem captans.

Adulatio. 68

BLandiloquio nihil nocentius.

Ingenium hominum ad aliena vitia perſpicax eſt, ad ſua cæcum.

Peſtilentiſſimum eſt genus adulationis, ſub libertatis imagine blandiri.

Aliena rectius perſpicimus quàm noſtra, & ſibi quiſque adulator eſt.

Lapidis eſt, non ſentire diſcrimen inter laudantem & vituperantem: ſed philoſophi eſt, non ita commoueri vt ab honeſto recedat.

Coruus tamen mortuos impetit: adulator etiam viuis inſidiatur.

Nemo ſuam turpitudinem perſpicit, ſed ſibi quiſque adulator eſt.

Ut adulationem affectare turpe eſt, ita ingerentem ſe non oportet omnino repellere; prodeſt enim in hoc, vt homo perſpiciat qualis eſſe debeat.

Audacia. 69

FIt ſæpenumero, vt qui fragili quærit illidere dentem infringat ſolido.

Periculoſa eſt audacia, ſi vires non ſuppetant ſpiritibus.

Expenſio periculi revocat hominem ab audacia.

Aſſiduitate nimia facilitas magis quàm facultas, nec fiducia, ſed temeritas paratur.

Bona eſt timiditas, quæ deterret à principijs, & reddit hominem circumſpectum.

Mors. 70

HOneſta mors eſt oppetere pro amicis liberandis.

Magis metuunt mortem, qui domi habent vnde poſſint ſuauiter viuere.

Morientibus præcipuum ſolet eſſe ſolatium ſpes vindictæ.

Ut tyranni viuunt inſuauius ijs qui mortem vehementer optant: ita mortem perinde metuunt, quaſi vitam ſuauiſſimè degant.

Optimũ eſt exire de vita, cùm res ſunt proſperrimæ.

Multos

Multos mortis consideratio deterret ab honestis actionibus: contra, mortis obliuio multos invitat ad licentiùs peccandum.

Somnus profundior adimit omnem sensum, & animus à corpore digressus, aliquando in suum domicilium rediturus est.

Mors quidem mala non est, sed iter ad mortem miserum est.

Somnus, mortis est imago.

Ille non viuit, qui perpetuo mortis metu viuit.

Mors omnium malorum sensum adimit.

FINIS.

VIRO DE LITERIS OPTIME MERITO D. Nicolao Tartretio Mæcenati suo, Desiderius Iacobus Vandoperanus S.

Um Philosophici curriculi tempus tua singulari liberalitate erga me penè absoluissem, Mæcenas, quasi de via fessus ad Ciceronem tanquam in locum quendam amœnum relaxandi animi causa mihi confugiendum putaui. Qui enim ab eo de Philosophia & eloquentia libri variè copioseque perscripti sunt, non solum (vt nostri) admirabili quadam scientia, sed etiam suauitate dicendi & copia legentium ita mouent animos, vt qui eos in manus sumpserit, deponere nunquam velit. Hoc vnum n gotij nonnihil exhibere solet, quod cùm magnam partem in eorum philosophorum, qui tum florebant, sententijs & præceptis explicandis simus occupati, libri autem non extent, ex quibus, quid censuerint, possumus cognoscere, hæsitare plerunque & dubitare solemus: nonnulli etiam ex Platone aut Aristotele depromere aliquid quanquam alienum, quod rudioribus ad rem facere videatur ne in suspicionem ignorationis veniant. Quod cùm doctissimorum virorum iudicio ineptum intelligerem, philosophis illos propè omnes, quorum sententiæ quædam Latinè expressæ sunt à Cicerone, vnum in locum, quoad per vires licuit, conduxi, & nominatim cuiusque decreta in vno duntaxat Cicerone conquisita breuiter conscripsi,

conscripsi, vt eloquentiæ & philosophiæ studiosi disputationum capita quæ sunt apud Ciceronem, in medio posita haberent, & ex Cicerone Ciceronē interpretarentur. Qua in re si à me prætermissum quid fuerit, quod equidem in tanta librorum varietate, & opinionum multitudine non dubito, ab æquis laborum alienorū æstimatoribus veniam peto: & hæc, si aliqua ex parte ad palatum fecerint, commodiùs & vberiùs me, cùm licebit, tractaturum promitto. Alios nihil moror. Te autem Mæcenas, vt hoc qualecunque tandem est, æqui bonique consulas, & dum grauioribus incumbimus, nostra, vt cœpisti, studia foueas, vehementer etiam atque etiam rogo. Vale, Lutetiæ, viij. Kalend. Januarij. 1554.

Bened. Menij in Lagnerium & Desid. Iacotium, ad Lectorem Carmen.

Tullius egregio præclara est ore locutus:
  Τούς τε βίους καὶ τῶν δόγματα πολλὰ σοφῶν.
Vtraque hæc multo tibi sunt compensa labore:
  Sic jam quod totus vix capit orbis, habes.

DESI-

DESIDERII IACOTII VANDOPERANI DE PHILOSOPHORUM doctrina Libellus ex Cicerone.

Vm essent plures Philosophi, orti ferè à Socrate (quòd ex illius varijs & diuersis, & in omnem partem diffusis, disputationibus à Platone potissimum immortalitati traditis, alius aliud apprehenderat:) proseminatæ sunt quasi familiæ, dissentientes inter se, & multum disiunctæ & dispares: cùm tamen omnes se Philosophos Socraticos & dici vellent, & esse arbitrarentur. Inter quos præcipuum locum tenent Academici, Peripatetici, Stoici, Epicurei. De quibus sigillatim, & distinctè dicere difficile est, ob eam præcipuè causam, quod cùm eorum decreta quęruntur, variari inter Ciceronis interpretes, & dubitari videtur. Sed primùm illud tenendum est, quòd à viris doctissimis est animaduersum, Ciceronem omnia propè ex Stoicorum & Academicorum nouorum disputationibus sumere, ex reliquis pauca quædam aspergere. Cujus rei fidem facere aiunt dialectica, quæ vsurpat, in quibus Platonicum, aut Aristotelicum nihil propè agnoscas. Verùm dicamus articulatè, quoad fieri poterit, de Peripateticis, & Academicis: tum de cæteris, quorum à Cicerone præcepta notata sunt, & quædam Latinè expressa.

ACADEMICI ET PERIPATETICI.

Academici & Peripatetici veteros rebus congruentes, ait Cicero nominibus differebant. Nam cùm Speusippum sororis filium, Plato philosophiæ quasi hæredem reliquisset, duos autem præstantissimos studio, atque doctrina, Xenocratem Chalcedonium, & Aristotelem Stagiritem qui erant cum Aristotele, Peripatetici dicti sunt, quia disputabant inambulantes in Lyceo. Illi autem qui Platonis instituto in Academia, quod est alterum Gymnasium, cœtus erant, & sermones habere soliti, ex loci vocabulo nomen habuerunt. Quibus tamen nec suæ ambulationes defuerunt. Nam in spatiorum vmbraculis arboribus opacorũ, quæ à Cicerone curricula multiplicium variorumque sermonum appellantur, plerique inambulantes de philosophia disputabant. Nihil igitur, vt dixi, inter Peripateticos, & illam veterem Academiam differebat (Abundantia quadam ingenij præstabat Aristoteles:) Sed idem fons erat vtrisque, & eadem rerum expetendarũ fugiendarumque partitio. De vtrisq; multæ sunt illustres laudes, 4 & 5. de Fin. bonorum & malorũ, quod eum locum, quem ciuilem rectè appellaturi videmur, Græcè πολιτικὸν grauiter & copiose tractarint. Vnde etiam olim propter eximiam rerum maximarum scientiam à Græcis Politici Philosophi sunt appellati, quod multa de Repub. scripserint, multa de legibus, multa non solum præcepta in artibus, sed etiam exempla in orationibus bene dicendi reliquerint. Primùm enim illa ipsa, quæ subtiliter disserenda erant, politè, aptèq; dixerunt cum definientes, tũ partientes: deinde ea, quæ requirebant orationem ornatam & grauem, magnificè sunt dicta ab illis ac splendidè, de iustitia, de fortitudine, de amicitia, de ætate degenda, de philosophia, de capessenda Rep. de temperantia, de fortitudine hominum. Itaque ex hac, tanquã ex omnium artium officina, innumerabiles in omni genere scientiæ præstã-tes viros prodisse, ait Cicero, Academici veteres quidam

dam fuerunt, quidam noui. In veteribus numerantur à Cicerone: Plato, Aristoteles, Speusippus, Xenocrates, Polemo, Crantor. In nouis; Arcesilas, Lacydes, Euander, Egesinus, Carneades, Clytomachus Philosophus. Quorum omnium decreta quia numerabimus suo loco de veteribus, & nouis pauca hæc nunc sufficiat in vniuersum posuisse.

Omnem virtutem esse mediocritatem. Bruto

Sapientes non semper esse beatos. 5 Tusc.

Finem bonorum esse, secundum naturam viuere, id est, frui ijs rebus, quas primas homini natura dedisset. 2 de Finib. & 3 Offic.

Omnem ciuilem orationem in horum alterutro genere versari, aut definita controuersia certis temporibus ac reis, aut infinite de vniuerso genere quærere. 3 de Orat.

ACADEMICI NOVI.

Academici noui cùm nihil percipi posse dicerent, in suo ipsi decreto sicut in cæteris rebus fluctuabant, ac de ijs immortalibus errantem habebant & vagam sententiam. Hanc Academiam adolescentiorem Cicero & volaticam appellat, & sui similẽ, modò huc modò illuc. Philosophiæ veteris perturbatricem; quam exoratam cupit vt sileat, submouere non audet. Hujus erat institutum aduersari omnibus in disputando, & contra communem opinionem ratione aliqua pugnare, nihil affirmare, inuadere in ea quæ satis scitè cæteris philosophis instructa & composita erant, & ruinas edere: deniq; quasi desperata cognitione certi, id sequi, quod verisimile videretur. Solebat verò is, qui audire vellet, cùm quæsiuisset, tacere; tum aliis perpetua oratione contra disputabat. Quam disputandi consuetudinem susceperunt Tusculanæ disputationes, vt est in lib. De Fato. Hujus itaque perpetuum decretum fuit: Nihil posse percipi. 2 Acad. & 1 de Nat. Deor. Quod quibusdam adeò placuit, vt extremum bonorum & summum munus sapientis esse dicerent, obsistere visis, assensusque suos firmè sustinere.

PERI-

PERIPATETICI.

PEripatetici cùm viderint nos ita esse natos, vt & communiter ad eas virtutes apti essemus, quę notæ, illustresque sunt, iustitiam dico, temperantiam, cæterasque generis ejusdem: quæ omnes similes artium reliquarum, materia tantum ad meliorem partem, & tractatione differunt, easque ipsas virtutes viderent nos magnificentius appetere & ardentius, habere etiam insitam quandam, vel potius innatam cupiditatem scientiæ natosque esse ad congregationem hominum, & ad societatem, communitatemque generis humani, eaque in maximis ingenijs maximè elucere: totam philosophiam tres in partes diuiserunt. Vna pars est naturæ: differendi, altera: viuendi, tertia. Natura sic ab ijs inuestigata est, vt nulla pars cœlo, mari, terra (vt poëticè loquar (prætermissa sit. Quin etiam cùm de rerum initijs, omniq; mundo locuti essent: vt multa non modò probabili argumentatione, sed etiam necessaria Mathematicorum ratione concluderent; maximam materiam ex rebus per se inuestigatis ad rerum occultarum cognitionem attulerunt. Ad placandos animos multa afferebant, spinas partiendi & definiendi permittebant De his sic ait alio loco Cicero: Si omnia à Philosophis essent petenda, Peripateticorum institutis commodius fingeretur oratio. Quo magis tuum, Brute, judicium probo qui eorũ, id est, ex vetere Academia Philosophorum sectam secutus es, quorum in doctrina, atque præceptis differendi ratio conjungitur cum suauitate dicendi, & copia. Quanquam ea ipsa Peripateticorum Academicorumq; consuetudo in ratione dicendi talis est, vt ne perficere oratorem possit ipsa per sese, nec sine ea orator esse perfectus. Horum sententiæ & præcepta sunt hujusmodi.

Esse in mentibus hominum tanquam oraculum aliquod, ex quo futura præsentiant, si aut furore diuino incitatus animus, aut somno relaxatus solutè moueatur ac liberè. 2 de Diuin.

Quæ autem conjectura explicantur, aut euentis animaduersa & notata sunt, ea genera diuinandi non naturalia, sed artificiosa, in quo aruspices, augures,

conjectoresque enumerantur, improbanda. 1 de Diuin.

Deos esse, & quatuor ex rebus omnia constare. 4 Tuscul.

Plurimum & longè lateque plurimum tribuendum honestati; sed tamen & in corpore & extra esse quædam bona, quæ ex altera parte collocata minimi momenti instar habeant. 2 de Finib.

Tria bonorum genera: maxima animi, secunda corporis, externa tertia 5 Tusc. 3 Offic. 3 de Finib.

Corporis commodis compleri beatam vitam. 3 de Finib.

Mediocritatem esse inter nimium & parum. 1 Officiorum

Mediocritatem vel perturbationum, vel morborum animi non probandam: omne enim malum etiam mediocre magnum esse. 3 Tusc.

Perturbari animos necesse esse, sed adhibendum modum quendam, quem vltra progredi non oporteat. 4 Tuscul.

Perturbationes non solum naturales, sed etiam vtiliter à natura datas. Vide 4 de Fin. & 1 Offic. de laudibus Fortitudinis & Iracundiæ.

STOICI.

Stoicorum disciplina (quos Cicero in Officijs, Tusc. de Leg. Paradoxis, de Nat. Deorum sequutus est, quoisi denique in omnibus fere libris plurimas sententias Latinè expressis) à Zenone profecta est. Zeno enim relicta veteri Peripateticorum & Academicorum disciplina, multa in philosophia notauit. Cui mox se Arcesilas opposuit. Alij etiam Stoicorum disciplinam Academiæ veteris correctionem existimabant. Antiochus enim Stoicorum & Academicorum, qui Stoica multa vsurpabant, sectam conciliare voluit, & vtrorumque decreta bona conturbauit. Et Cicero ait à Peripateticis & Academicis eos omnia transtulisse, nominibus alijs easdem res secutos. Et alio loco, vna de re esse solum dissensionem: quippe cùm antiqui omnes, quo secundam naturam esset, quo iuvaremur in vita, bonum esse decreuerint. Zeno nihil, nisi quod honestum esset, putauerit bonum. Alij non de terminis

sed

sed de tota possessione contentionem esse aiunt. Qua de re vide in Antiocho Doctissimi viri fuerunt, & omnes ferè in disserendo prudentissimi: idque arte faciebant, tum definiendo, tum partiendo articulatè & distinctè, erantque architecti pene verborum. Iudicandi vias diligenter persecuti sunt, inveniendi tamen artem totam reliquerunt. Subtile praeterea, vel spinosum potius disserendi genus sequebantur, vt est libro tertio de Finibus, qui ferè est in defendenda ea disciplina. Nam contortulis quibusdam, & minutis conclusiunculis quasi punctis, quae dumeta, & laqueos, & aculeos disputationum Cicero nominat, omne argumentum concludebant hoc pacto. Quod est bonum, omne laudabile est: Quod autem laudabile est, omne honestum est. Bonum igitur quod est, honestum est. Et tamen maximè forti, & vt ita dicam, virili ratione vtebantur atque sententia. Caeterùm quia vim virtutis mirifice tenebant, prope absoluti, & perfecti, denique soli philosophi iudicati essent, nisi eorum licentiae Carneades restitisset. Et vt verba mordicus tenentes quae sibi ex ore euelli nolebant, horridiores erant in dicendo: sic moribus quoque duriores euaserant. Ex omnibus Philosophis plurima nominauerunt, studiosissimè exquirentes vnde verba essent ducta & suo quamq; rem nomine appellantes, Quibusdam etiam nominibus vtebātur, quae prima specie admirationem, re explicata risum mouerunt. Ægrotationes appellabant ἀῤῥωστήματα, de quibus disputant enucleate. Bona quae a ijs dicebātur, eadem praecipua, vel producta dicebant quibus beatā vitam compleri negant. Item media officia, quae communia sunt; & late patent, quae & ingenij bonitate multi assequuntur, & progressione dicendi: rectum verò quod appellant, perfectum atque absolutum esse, & omnes numeros habere, nec praeter sapientē cadere in quemquā posse: ὁμολογίαν quoque conuenientiam dicebant; & ἡδονὴν communi nomine corporis & animi voluptatem. Caeterùm portenta & flagitia ab his, vt à poëtis dicuntur, multa cum superstitiosa solicitudine creduntur: multa etiam praeclare, vt ex eorum senten-

tijs

tijs & præceptis, quæ acutissimè defendebant, intelligi potest: hæc ferè sunt apud Ciceronem.

Deos esse, qui mundum administrent, quique consulant rebus humanis: πρόνοιαν dicunt prouidentiam. 2 & 3 de Nat. Deor. & 4 de Finib.

Mundum esse sapientem, habere mentem, quæ se & ipsam fabricata sit, & omnia moderetur, moueat, regat, &c. in Luc.

Fore vt ad extremum omnis mundus ignescat, cùm humore consumpto neque terra ali possit, neque remeet aër, cujus ortus aqua omni exhausta non esse possit. 2 de Nat. Deor.

Mundum natura constare, & administrari, non vt gleba constat, aut fragmentum lapidis, aut aliquid huiusmodi, nulla cohærendi natura: sed vt arbor, vt animal, in quibus nulla temeritas, sed ordo apparet, & artis quædam similitudo. 2 de Nat. Deor.

Aërem interiectum inter mare & cœlum Iunonis nomine consecrari, quæ est soror & coniux Iouis, quòd & similitudo est aëris, & cum eo summa coniunctio. 2 de Nat. Deor.

Quatuor ex rebus omnia constare. 4 de Finib.

Fato omnia fieri. De fato. Fatalem autem illam necessitatem, quam εἱμαρμένην dicunt, esse, vt quidquid accidat, id ex æterna veritate, causarumque continuatione fluxerit. 5 Tusc. 2 de Diuin. in Top.

Multa falsa esse, longeque aliter se habere ac sensibus videantur. In Luc.

Sensus ipsos assensus esse; quos quoniam appetitio consequatur, actionem sequi: tollit autem omnia, si visa tollantur. In Luc.

Visa quædam mitti à Deo, velut ea quæ in somnijs videantur, quæque oraculis, auspicijs, extis declarantur. In Luc. μαντεία dicitur diuinatio. 3 de Nat. Deor. 1 de Diu. 2 vbi refellitur.

Non singulis jecorum fissis aut auium cantibus interesse Deum: sed ita à principio inchoatum esse mundum vt certis rebus certa signa præcurrerent, alia in extis, alia in auibus, alia in somnantium visis, alia in furentium

ſum vocibus. 1 de Diuin.

Eos anhelitus terræ, qui frigidi ſunt, cùm flare cœperint, ventos eſſe; cùm autem ſe in nubem induerint, ejuſque tenuiſſimam quamque partem cœperint diuidere, atque diſrumpere, idque crebrius facere & vehementius, tum & fulgura & tonitrua exiſtere; ſi autem nubium conflictu ardor expreſſus ſe emiſerit, id eſſe fulmen. 2 de Diuin.

Simul atque natum ſit animal, ipſum ſibi conciliari & commendari ad ſe conſeruandum, & ad ſuum ſtatum & ad ea quæ conſeruantia ſunt ejus ſtatus diligenda: alienari autem ab interitu, iiſque rebus, quæ interitus videntur afferre. 3 de Finib.

Pleriſque tamen in principijs naturalibus diligendi ſui voluptatem non eſſe ponendam. 3 de Finib.

Diu manſuros animos cùm corpore exceſſerint, ſed non ſemper. 1 Tuſc.

Quæ in terris gignuntur, ad vſum hominis omnia creari, homines autem hominum cauſa generatos, vt ipſi inter ſe alijs prodeſſe poſſent. 1 Offic.

Sapientem gratia nunquam moueri, nunquam cujuſquam delicto ignoſcere: neminem miſericordem eſſe, niſi ſtultum, & leuem: Viri non eſſe, neque exorari, atque placari. Solos ſapientes eſſe, ſi diſtortiſſimi ſint, formoſos: ſi mendiciſſimi, diuites: ſi ſeruitutem ſeruiant, reges: eos autem qui ſapientes non ſint, fugitiuos, exules, hoſtes, inſanos denique. Omnia peccata eſſe paria. Omne delictum ſcelus eſſe nefarium: nec minus delinquere eum qui gallum gallinaceum cùm opus non fuerit, quàm eum qui patrem ſuffocauerit. Sapientem nihil opinari, nullius rei pœnitere, nulla in re falli, ſententiam mutare nunquam. Pro Muræna. Sapientem omnia rectè facere. 4 Tuſc. Sapientem ſapienti etiam ignoto eſſe amicum. 1 de Nat. Deor. Amorem ipſum, eſſe conatum amicitiæ faciendæ ex pulchritudinis ſpecie. 4 Tuſc.

Bonum nihil, niſi honeſtum, quo virtus miſta, nullam requirit voluptatem, atque ad bene viuendum ſeipſa eſt contenta. 1, 2, 3. de Finib. 5 Tuſc. 3 Offic.

Nullum eſſe pilum omnibus rebus talem, qualis ſit

pilus

pilus alius.

Voluptatem, ſublationem animi ſine ratione, opinantis ſe magno bono frui : nec lætitiam, nec gaudium in corpore. 2 de Finib.

Non optabiliorem, nec magis expetendam beatam vitam, ſi ſit longa, quàm ſi breuis. 3 de Finib.

Non creſcere bonorum finem. 3 & 5 de Finib.

Finem bonorum in vna virtute, 4 de Finib. id eſt, ſecundum naturam viuere. 3 Offic. Quo tria ſignificantur : vnum ejuſmodi, viuere adhibentem ſcientiam earum rerum, quæ natura euenirent, vt Zeno : alterum ſignificari idem, officia omnia media, aut pleraque ſeruantem viuere : tertium, omnibus, aut maximis rebus ijs quæ ſecundum naturam ſint, fruentem viuere. Vide, 4 de Finib.

Si ad illam vitam, quæ cum virtute degatur, ampulla aut ſtrigilis accedat, ſumpturum ſapientem eam vitam potius, quòd hæc adiecta ſint : nec beatiorem tamen fore. 4 de Finib.

Dolorem non eſſe malum. 2 Tuſc. abeſſe à ſapiente ægritudinem. 3 Tuſc.

Voluntatem (quæ Græcè βέλησις dicitur, id eſt, appetio ejus quod bonum videatur, ad quod adipiſcendum impellit natura) eſſe, quæ quid cum ratione deſiderat. 3 Tuſc. Vide initium. 4 Tuſc.

Et quæ turpia re non ſunt, nec verbis eſſe flagitioſa. 1 Offic.

Modeſtiam ſcientiam eſſe rerum earum, quæ aguntur aut dicuntur, ſuo loco collocandarum : Ordinem verò, compoſitionem rerum aptis & accommodatis locis. 3 Offic.

Vrbanitatem eſſe virtutem. 3 Epiſt. Famil.

Omnes eſſe diuites, qui cœlo, & terra frui poſſunt. 7 lib. Epiſt. Famil.

Nihil eſſe ſapientis præſtare, niſi culpam. 9 lib. Epiſt. Famil.

Nihil eſſe obſcœnum, nihil turpe dictu. Nam ſi quod ſit in obſcœnitate flagitium, id aut in re eſſe, aut in verbo : nihil eſſe tertium. 9 lib. Epiſt. Famil.

Crepitus

Crepitus æquè liberos ac ructus esse oportere. lib. 9. Epist. Famil.

Fugere non est sapientis. 15 Epistolarum ad Brutum.

Sapientem non irasci. 3 de Orat.

Eloquentiam virtutē ac sapientiam esse. 3 de Orat.

EPICVREI.

Epicurus (à quo Epicurei, à doctissimis quibusque contempti, nominati sunt) homo fuit mollis, & voluptarius, quasi pueri delicati, nihil cessatione melius existimans, sine arte, sine literis, insultans in omnes, sine acumine vllo, sine authoritate, sine lepore, cautus, secum pugnans, non tam facetus quàm ad iocandum liber. Pamphilum quendam Platonis ait à se Sami auditū, ibi enim adolescentes habitabat cum patre & fratribus, quod in eam insulam pater eius Neocles Agripeta venerat. Sed cùm agellus eum non satis aleret, ludimagister fuit. Nihil olet ex Academia, nihil ex Lyceo; nihil ne è puerilibus quidem disciplinis. In Physicis Democritum, in quem tamen fuit ingratus, secutus est. Cui adjecit perpauca mutans, sed ita, vt ea quæ corrigere vult, deprauare videatur. Pleraque dicit eadem, atomos, inane, imagines, infinitatem locorum, innumerabilitatem mundorum, eorum ortus & interitus omnia fere, quibus naturæ ratio continetur. Habuit & Nausiphanem magistrum, quod non negat; omnib⁹ tamen contumelijs vexat, metuens ne quid vnquā ab alijs didicisse videatur. Nam & Aristoteli, & Phœdoni Socratico turpissimè maledixit; & Metrodori sodalis sui fratrem Timocratē, quia nescio quid in philosophia dissentiebat, totis voluminibus conscidit: & sæpe in scriptis gloriatus est, se magistrum habuisse nullum. Sua quædam nomina habuit: vt, πρόληψιν Græcè appellauit (quam antea nemo eo verbo nominarat) anteceptam animo rei quandam informationem, sine qua nec intelligi quidquam, nec quæri, nec disputari possit. Illius selectę breuesque sententię nominatæ sunt κυρίας δόξας, id est, maximè ratæ; quia grauissimè sint ad

beatè

beatè viuendum. Ejus est & Titillationis verbum, qua voluptas sensibus adhibetur. Et cùm tertium quendam motum diceret extra pondus & plagam, cùm declinat atomus interuallo minimo, id appellat ἐλάχιστον. Ἰσονομίαν quoque, id est, æquabilem tributionem, dixit eam naturam, quæ est in summa illa vt infinitatis, vt omnia omnibus, paribus paria respondeant. Scripsit libros de regula & judicio, de summo bono, de voluptate, qui (ait Cicero 2 de Diuin.) si corrosus esset, putarem annonam in macello cariorem fore. Item de sanctitate, de pietate aduersus Deos. Duos & septuaginta annos vixisse tradunt. Quem familiares, præter quos non ferè in cujusquam manus veniebat, tanti fecerunt, vt ejus imaginem non modò in tabulis, sed etiam in poculis, & annulis haberent, assererentque vidisse verum, maximisque erroribus animos hominum liberauisse, & omnia tradidisse, quæ pertinerent ad bene beateque viuendum: sed plerosque minus eo delectari, quod ista Platonis, Aristotelis, Theophrasti orationis ornamenta neglexerit. Physicis totus fuit alienus. Dialecticam verò quòd in ea planè inermis esset, & nudus, contemnebat, & irridebat. Tollebat definitiones, nihil de diuidendo ac partiendo docebat. non, quo modo efficiatur, concludaturque ratio, tradebat: non, qua via captiosa soluantur, ambigua distinguantur, ostendebat. Si enim, inquit alterutrum concessero, aut victurum cras Epicurum, aut non necessarium esse, necesse erit cras Epicurum aut viuere, aut non viuere.

Nulla autem est in natura rerum talis necessitas. In ea Philosophiæ parte qua mores conformari putantur, cæteris voluit videri acutior. Cujus sententiæ & præcepta sunt hujusmodi.

Deos esse, quòd necesse fit præstantem aliquam esse naturam. 2 de Nat. Deor quodque in omnium animis eorum notionem impressisset ipsa natura Anticipationem quandam vocauit deorum, sine doctrina. Nonnullis tamen visum est eum, ne in offensionem Atheniensium caderet, verbis reliquisse deos, re sustulisse. 1. & 3. de

3. de Nat. Deor.

Nihil curare deos, nec sui, nec alieni, sed morográmos & nihil agentes membris humanis præditos, sed eorum nullum vsum habere. In quo circuitione quadam deos videtur tollere ludens. 2 de Nat. Deor.

Deorum, quos perlucidos & perflatiles induxit, sedem esse, tanquam inter duos ludos, sic inter duos mundos propter metum ruinarum. 2. de Diuin.

In Deo opem nullam, neque gratiam. 1. de Nat. Deor. vbi refellitur.

Deum animantem esse specie hominis, quia sit pulcherrima omnium: nec tamen eam esse corpus, sed quasi corpus; nec habere sanguinem, sed quasi sanguinem. Fugiebat enim indiuiduorum corporum concretionem, ne interitus & dissipatio consequeretur. 3. De Nat. Deor.

Deos beatos esse, & æternos. 2. de Finib.

Deorum opera mundum non esse fabricatum: sed ex atomorum, id est, indiuiduorum & solidorũ corporum, quæ suo deorsum pondere ad lineam ferrentur (qui est naturalis omnium corporũ motus) complexionibus & copulationibus, & adhæsionibus inter se, mundum, omnesque partes mundi, quæq; in eo essent, effici. 1. de Finib.

Solem quasi pedalem, aut bipedalem; posse etiam minorem esse quam videatur, aut maiorem, sed non multò, vel tantum esse, quantus videatur: vt oculi aut nihil, aut non multum mentiantur. 2. Acad. & 1. de Finib.

Nunquam sensus mentiri, sed omnes veros esse, in iisque iudicia rerum posita. Quorum si vnus semel in vita mentitus sit, sublatum esse omne iudicium veri & falsi. 1. de Finib.

Nullam in natura rerum necessitatem.

Opinionem à perspicuitate seiungendam, quæ veri conturbat cognitionem. 2. Acad.

Quidquid aut sit, aut fiat, naturalibus fieri, aut factum esse ponderibus & motibus. 1. de Finib.

Pecudis & hominis idem bonum. 1. Acad.

Ad voluptatem & dolorem, & quæ fugiamus, &

quæ sequamur, referri omnia 1. de Finib. & 2. Omnes animi & voluptates & dolores ad corporis voluptates & dolores pertinere.

Vltimum bonorum in voluptate, idque sensibus iudicari, & commoueri, vt ne argumentandum quidem de eo sit. 1. 2. & 3. de Finib. Voluptatis autem verbo significari saporem, & corporum complexum, & ludos, atque cantus, & formas eas, quibus oculi iucundi moueantur. 3. Tusc.

Summum malum dolorem. 1. de Fin. & 2. Tusc.

Inter voluptatem & dolorem nihil medium. Nam omni dolore carere, non modò voluptatem esse, verum etiam summam voluptatem: eam enim augeri, amplificarique non posse. 1. de Finib. & 3. Tusc.

Non minorem percipi voluptatem ex contemptissimis escis & potionibus, quàm rebus exquisitissimis ad epulandum. 1. de Fin.

Cupiditatum tria genera, vnum earum quæ essent & naturales, & necessariæ: alterum, quæ naturales essent, nec tamen necessariæ tertium, quæ nec naturales, nec necessariæ: quarum (vtpotè inanium) nec modus vllus, nec finis inueniri potest. 1. de Fini. vbi reprehenditur, quòd partem in genere numeret. Duo enim genera esse, naturales, & inanes: naturalium item duo, necessarias, & non necessarias.

Non posse iucundè viui, nisi sapienter, honestè iusteque viuatur: nec sapienter, honestè, iustiè, nisi iucundè. 1. & 2. de Finib.

Rem definiri non placere. 2. de Finib.

Sapientem semper esse beatum, finitas habere cupiditates negligere mortem. 3. de Finib.

Honestum experi propter voluptatem: qui negant eos inani voce sonare; vel, vt est in Tusc. 3. voces inanes fundere, sic enim loquebatur.

Parere animum rationi posse, & quò illa ducat, sequi. 3. Tusc.

Leuationem ægritudinis in duabus rebus positam esse, à vocatione à cogitanda molestia, & reuocatione ad voluptates contemplandas. 3. Tusc.

Opinionem mali ægritudinem esse natura, siue illud antè

antè prouisum & expectatum sit, siue inueterauerit: neque enim vetustate minui mala, nec fieri præmeditata leuiora 3. Tusc.

Naturales diuitias parabiles esse, quòd paruo esset natura contenta. 3. de Finib.

Diuturnitatem temporis ad beatè viuendum nihil afferre, nec minorem voluptatem percipi in breuitate temporis, quàm si illa sit sempiterna. 2. de Finib.

Nullam in sapientem vim esse fortunæ. 3. Tuscul. & 2. de Finib.

Magnum dolorem, breuem; longinquum, leuem. 2. de Finib. & 2. Tusc.

Nec gaudere quemquam, nisi propter corpus, nec dolore. 2. de Finib.

Mortem nihil ad nos pertinere, quòd sine sensu sit, id quod dissoluitur. 2. de Finib.

Si vratur sapiens, si crucietur, in Phalaridis tauro si erit, dicturum quàm suaue est hoc! quam hoc non curo!

ZENO.

Zeno Citteus ex Cypro insula, Stoicorum princeps & pater fuit, homo acutus, verecundiam & libertatem loquendi amans. Is cùm Polemonem assiduè audisset, valdeq; subtiliter dissereret, & peracutè moueretur, Peripateticorum satis copiose & eleganter constitutam disciplinam corrigere conatus est. Partitionem philosophiæ in tres partes retinuit. In cæteris sentiebat idem, aliter loquebatur, nihilque præter nouitatem verborum differebat. Cui tamē cur hoc faceret, nullam causam fuisse, ait Cic. 4. de Fin. vbi de eo multa dicuntur. Si enim ea quæ dicit ita sentiret, inquit, vt verba significant, nihil inter eum, vel Pirrhonem, vel Aristonem præceptorem interesset: sin autem eos non probabat, quid attinuit cum iis, quibuscum re conueniebat, verbis discrepare? Breuibus, & acutis cōclusionibus, quod vellet efficiebat, similitudine sæpe vtens, & visum, assensum, comprehensionē & scientiam gestu & similitudine manuum distinguebat. Nam cùm extensis digitis aduersam manum ostenderat, visum, inquiebat, huiusmodi est: deinde cùm paulùm

digitos constrinxerat, assensus huiusmodi: tum cùm plane compresserat, pugnumque fecerat, comprehensionem illam esse dicebat. Qua ex similitudine etiam nomen ei rei, quod antè non fuerat, κατάληψιν imposuit. Cùm autem leuam manum admouerat, & illa pugnum arctè vehementerque compresserat, scientiam talem esse dicebat: cuius compotem, nisi sapientem, esse neminem. Cum eo Academiæ nouæ magna rixa fuit. Magnam præterea molestiam primus suscepit; & minimè, vt ait Cicero, necessariam, commenticiarum fabularum reddere rationem, vocabulorũ, cur quidque ita appellatũ sit, causas explicare. Itaque cum Hesiodi Theogoniam interpretatur, tollit omnino vsitatas, perceptasque cognitiones deorum. Deniq; neque Iouem, neque Iunonem, neque Vestam, neque quenquam, qui ita appelletur, in deorum habendum numero; sed rebus inanimatis, atque mutis, per quandam significationem hæc docet tributa nomina. 1. de Nat. Deor.

Æthera summum Deum, mente præditum, qua omnia regantur. In Luc. 1. de Nat. Deor.

Quatuor solùm initia rerum: quintam Arist. naturã non adhibendam. 1. Acad. 4. de Finib.

Animum ignem. 1. Tusc.

Ignem esse ipsam naturam, quæ quidq; gigneret, & mentem, atque sensus. Ignem autem artificiosum, ad gignendum progredientem via. 2. de Nat. Deor.

Deum esse mundum, eumque animantem, & ratione præditum: nihil enim posse effici ab eo, quod expers esset corporis. 1. Acad.

Sensus iunctos esse è quadam quasi impulsione oblata extrinsecus, quam nos visum appellemus licet, 1. Academic.

Quæ visa sunt, & quasi accepta sensibus, assensionẽ adiungunt animorum, quam esse vult in nobis positam & voluntariam. 1. Acad.

Visis non omnibus adiungendam fidem: sed his solùm quæ propriam quandam haberent declarationem earum rerum quæ viderentur. Id autem visum, cùm ipsum

sum cerneretur comprehensibile: sed cùm acceptum iam & approbatum esset, comprehensionem appellari, similem his rebus quæ manu prenderentur. 1. Acad.

Quod erat sensu comprehensum, idipsum sensum appellari, & si ita erat comprehensum, vt conuelli ratione non posset, scientiam: sin aliter, in scientiam ex qua existeret opinio, quæ esset imbecilla, & cum falso, incognitoque communis. Sed inter scientiam & inscientiam, comprehensionem collocari; eamque neque in rectis, neque in prauis numerari, sed soli credendum esse. 1. Acad.

Sensibus fidem tribuendam, quòd comprehensio facta sensibus, & vera esset, & fidelis. 1. Acad.

Naturam quasi normam scientiæ, & principium sui dedisse, vnde postea notiones rerum in animis imprimerentur, è quibus non principia solùm, sed latiores quædam ad rationem inueniendam vitæ reperiuntur 1 Acad.

Errorem, & temeritatem, & ignorantiam & opinationem, & suspicionem, à virtute sapientiaque remouendam 1. Acad.

Naturalem legem diuinam esse, eamque vim obtinere, recta imperantem, prohibentemque contraria. 1. de Nat. Deor.

Rationem quandam per omnem pertingentem naturam, vt diuinam esse affectam putat. Astris hoc idem tribuit, tum annis, mensibus, annorumque mutationibus. 1. de Nat. Deor.

Mundum animantem, ratione regi, sapientem alioqui ex se non posse animantem, compotemque rationis procreare. 2. & 3. de Nat. Deor.

Ipsius mundi, qui omnia complexu suo coërcet, & continet, naturam non artificiosam solùm, sed planè artificem dicit, consultricem, & prouidam vtilitatum opportunitatumque omnium. 2. de Nat. Deor. Contrahi animum & quasi labi atque concidere, & ipsum esse dormire. 2. de Diuin.

Omnem vim loquendi in duas diuisam partes Rhetoricam palmæ, Dialecticam pugno similem. 2. de Fin. & in Orat.

In vna virtute, quæ est ingenij præstantia, omnia quæ ad beatem vitam pertinent, posita. In Luc. 4. de Finib. 5. Tusc.

Cætera autem etsi nec bona nec mala esset, tamen alia secundum naturam, alia naturæ contraria, ijs ipsis alia interiecta & media Vide in Luc. sub finem, & 4. de Finib.

Esse verum quoddam & simplex bonum, quod non possit ab honestate seiungi. In Luc.

Sapientem, etiamsi mendicus sit, non beatum modò, sed diuitem, semperque beatissimum. 5. de Finib.

Nihil malum nisi quod turpe & vitiosum sit. 2. Tuscul.

Virtutem non posse constare, si in cæteris rebus esset quidquam, quod aliud alio melius esset, aut peius. 4 de Finib.

Dolorem asperum, contra naturam, difficilem perpessu, tristem, durum. 2. Tusc.

Perturbationem siue πάθος, esse auersam à recta ratione contra naturam animi commotionem, vel appetitum vehementiorem, qui procul absit à naturæ constantia. 4. Tusc.

PITHAGORAS.

PYthagoras Pherecydis discipulus fuit, præstanti sapientia & nobilitate, summa anthoritate, sine vlla hilaritate. Quietem atque otium sequutus à regendis ciuitatibus totum se ad cognitionem rerum transtulit. Cumque vbi quid esset, quod disci posset, cò iudicaret veniendum, vltimas terras peragrauit. Ægyptum lustrauit, & Persarum Magos adijt, difficiles Barbarorum regiones pedibus obijt, multa maria transmisit. Venit etiam Philiuntem, & cum Leonte principe Phliasiorum doctè & copiose quædam disseruit, non sine admiratione eius ingenij & eloquentiæ. Philosophi nomen primus inuenit, cum antè eum sapientes & haberentur, & nominarentur, qui in rerum contemplatione studia ponerent. Vide Tusc. 5. Inde Superbo regnante fuit in Italia, temporibus ijsdem, quibus L. Brutus patriam liberauit, tenuitq; magnam Græciam

cùm

cùm honore & disciplina, tum etiam authoritate: ac eam & priuatim & publicè exornauit præstantissimis & institutis & artibus. Locus, sedesque vbi vitam edidit, in Metaponto est. Doctrina verò eius cùm longè lateque flueret, Romam permanauisse dicitur: idque cùm coniectura probabile esse, tum quibusdam etiam vestigijs indicari, ait Cicero. Quis enim est, qui putet, cùm floreret in Italia, Græcia potentissimis & maximis vrbibus ea, quæ magna dicta est: in hisq; primum ipsius Pythagoræ, deinde postea Pythagoreorum tantum nomen esset, vt nulli alij docti viderentur, Romanorum ad eorum doctissimas voces aures clausas fuisse? Quin etiam arbitratur Cicero propter Pythagoreorum admirationem, Numan quoque regem (etsi annis permultis antea fuit, quam Pythagoras) Pythagoreorum à posterioribus existimatum. Nam cum Pythagoræ disciplinam & instituta cognoscerent, regisque eius æquitatem, & sapientiam à maioribus suis accepissent, ætates autem & tempora ignorarent propter vetustatem, eum qui sapientia excelleret, Pythagoræ auditorem fuisse crediderunt. Pythagorei autem (qui philosophi Italici nominantur) carminibus soliti esse dicuntur & præcepta quædam occultius tradere (solebant enim multa celare alienos) & mentes suas à cogitationum intentione cantis fidibusque ad tranquillitatem traducere. Præterea si quid affirmarent in disputando cum ex ijs quæreretur, quare ita esset, respondere solitos: Ipse dixit. Ipse autem erat Pythagoras. Tantum opinio præiudicata poterat, vt etiam sine ratione valeret authoritas. Eius sunt hæ sententiæ:

Ex numeris & Mathematicorum initijs proficisci omnia, 1. Acad.

Aram deorum sanguine non aspergendam. 1. de Natura Deorum. Vide in Diogene Laer. μετεμψύχωσιν.

Deum animum esse per naturam rerum omnium intentum & commeantem, ex quo nostri animi carperentur. 1 de Nat. Deor. vbi refellitur, delapsos animos ex vniuersa mente diuina. de Sen.

Tum maximè pietatem, & religionem versari in animis,

nimis, cù n rebus diuinis operam damus. 2. de Legibus in Acad.

Iniussu Imperatoris Dei de præsidio & statione vitæ non decedendum. 2. de Legib.

Ad harmoniam canere mundum. 1. de Nat. Deor. vide Som. Scip. & Aristotel. 2. de Cœlo.

Qui cæteris omnibus pro nihilo habitis, rerum naturam studiose intuerentur, sapientiæ studiosos, id est, esse philosophos. 5. Tusc.

Summæ sapientiæ esse, rebus nomina imponere. 1. Tusc Plato in Crat.

Ad dormiendum, quò in somnijs certiora videamus, præparatos quodam cultu atque victu proficisci oportere; fabaque abstinere: quasi verò cibo mens, non venter infletur. 2. & 4. de Diuin.

SOCRATES.

IN Socrate vitia quædam Zopyrus ex eius forma notauerat. Quæ tamen ipse ratione ita deiecit, vt sanctissimè vixerit: doctusque planè, ac omnium (etiam Apollinis oraculo) sapientissimus iudicatus fuerit: omniumque eruditorum testimonio, ait Cicero, totiusque iudicio Græciæ, cum prudentia, & acumine, & venustate & subtilitate, tum verò eloquentia, varietate, copia, quam secumque in partem dedisset, omnium fuit facilè princeps. Archelaum. Anaxagoræ discipulum audiuit, diuitias ita contempsit, vt in pompa, cum magna vis auri argentique ferretur, dixit: Quam multa non desidero! Nudis pedibus, ijsque durissimis, ferè semper erat. Hunc fidibus docuit senectute ferè confectum nobilissimus fidicen, qui Connus vocitatus est. Dicendi exercitationem exagitauit, atq; contempsit. Cuius tamen sermones, ab ijs, qui illum audiuerunt, cùm ipse nullam literam reliquisset, perscriptos variè copioseque Cicero ita studiose legit, vt cum eo vixisse sibi videri dicat. Sunt Socratica pleraque mirabilia, Stoicorum quæ Paradoxa nominantur: primusque à rebus occultis & ab ipsa natura inuolutis (vt sunt numeri motusque, & vnde omnia oriantur, quoue recedant, syderum magnitudines, interualla, cursus, & cuncta cœlestia) in quibus omnes ante eum Philosophi occupati

occupati fuerunt, auocauit Philosophiam & ad vitam communem adduxit, vt de virtutibus & vitijs, omninoque de bonis rebus, & malis quæreret: cœlestia autem vel procul esse à nostra cognitione censeret, vel si maximè cognita essent, nihil tamen ad bene viuendum conferre: ob eamque causam eum aiunt Philosophiam de cœlo deuocasse, & in vrbibus collocasse, & in domos etiam introduxisse. In omnibus fere sermonibus, qui à Platone, & Xenophonte, & Æschine perscripti sunt diligenter, ita disputat, vt nihil affirmet ipse, refellat alios: nihil se scire dicat, nisi id ipsum: eoq; præstare cæteris, quòd illi quæ nesciant, scire se putent: Ipse se nihil scire, id vnum sciat; ob eamq; causam se arbitrari ab Apolline omnium sapientissimum esse dictum, quòd hæc esse vna sapientia: Non arbitrari se scire quod nesciat. Quæ cùm diceret constanter, & in sententia permaneret, omnis eius oratio tum in virtute laudanda, & in omnibus hominibus ad virtutis studium cohortandis consumebatur: perfectum sibi opus esse ratus, si quis satis esset concitatus sua cohortatione ad studium cognoscendæ percipiendæque virtutis. Quibus enim id persuasum esset, vt nihil mallent se esse, quàm bonos viros, ijs reliquam facilem esse doctrinam Sophistarum, qui arrogantibus sanè verbis docere se profitebantur, quemadmodum causa inferior fieri superior posset, opiniones percunctando & interrogando (vt ex Platone intelligi potest) elicere solebat, vt ad ea, quæ hi respondissent, siquid videretur, diceret, de omnibus disputans. Hac etiam ratione contra alterius opinionem disserendi, facillimè, quod verissimum esset, inueniri posse iudicabat. Xantippe eius vxor prædicare solita est, eodem vultu semper se vidisse exeuntem illum domum, & reuertentem. Cum enim mentis, à qua is fingitur, nulla fieret mutatio, erat quoque semper idem vultus, eademque frons. Inductione quæ ex pluribus collationibus peruenit quò vult, quæque Græcè παραγωγη nominatur, plurimum est vsus in sermonibus, & societatibus: faceta etiam & eleganti ironia dissimulantiaque longè omnibus præstitit.

tit. Homo enim minimè ineptus, & idem etiam facetus, cùm de sapientia disputaretur, hanc sibi ipse detrahebat, eis tribuere illudens, qui eam sibi arrogarent. Vt apud Platonem, in cœlum fert laudibus Protagoram, Hippiam, Prodicum, Gorgiam, cæteros: se autem omnium rerum inscium fingit & rudem. Dicuntur ab eo dissociari à doctis, & deinceps à Socraticis omnibus: Philosophi eloquentiam despexisse, oratores sapientiam: hinc que dissidium illud extitisse quasi linguæ atque cordis, vt alij nos sapere, alij dicere docerent. Scelere tandem, & iniquitate Iudicum in carcerem coniectus est, in quo nec patronum quæsiuit ad iudicium capitis, nec iudicibus supplex fuit (quorum magister & dominus videbatur esse potius quam supplex aut reus) adhibuitque liberam contumaciam, à magnitudine animi ductam non à superbia: & supremo vitæ die de immortalitate animorum multa disseruit: & paucis antè diebus, cum facilè possit educi è custodia, noluit: cumque pene iam manu mortiferum illud teneret poculum, locutus ita est, vt non ad mortem trudi, verùm in cœlum videretur ascendere. Critoni verò suo familiari dixit sibi post tertium diem esse moriendum: vidisse enim, se in somnis pulchritudine eximia fœminam, quæ se nomine appellans diceret Homericum quendam eiusmodi versum:

Tertia te Pythiæ tempestas læta locabit.

Quod, vt est dictum, sic scribit Plato contigisse. Vide de eius Sepul. & Lysiæ oratione in Apoph. Huius ferè decreta sunt hæc apud Cic.

Animos hominum esse diuinos, eorumque duplices cursus è corpore excedentium. Impijs quoddam iter esse seclusum à concilio deorum: bonis vero & castis, ad deos, à quibus essent profecti, facilem reditum patere. 1. Tusc. & de Acad.

Bonos, beatos; improbos, miseros 5 Tusc. Vide Apoph Bonorum vitam beatam. 5. Tusc.

Inter Alcibiadem summo loco natum, & quemuis baiulum, nisi virtutem haberet, nihil interesse. 3. Tusc.

Vtilitatem à natura non esse seiungendam. 1. de Leg. & 3. Offic.

Voluptatem

Voluptatem nullo loco numerandum. Cibi condimentum esse famem, potionis sitim, 2. de Fin. & 5. Tusc. in Apopth.

Omnes in eo, quod scirent, satis esse eloquentes. 1. de Orat.

PLATO.

PLato, Isocratis fuit æqualis. Homo varius & multiplex & copiosus, doctus & planè sapiens ac diuinus, magna verecundia, singulari eloquentia, & suauitate orationis: quæ promissa est futura, cùm illi in cunis paruulo dormienti apes in labellis consedissent. Vnde & Iouem aiunt Philosophi, si Græcè loquatur, sic loqui: & eum non dicendi solùm, sed etiam intelligendi grauissimum auctorem & magistrum multis locis Cicero vocat. Quem tanti fecit, vt Deum & principem Philosophorum crediderit, & cum eo errare maluerit. quàm cum alijs bene sentire, eius ipsa solum actoritate fretus. Ab eo etiam qui dissident, plebeios & minutos esse Philosophos putat. Ob eamq; causam à Platone tanquam sancto augustoque fonte multa de benè, beateque viuendo præcepta commodè mutuatus, latinè explicauit. Se in Musicis, geometria, numeris, astris ferè contriuit, in quibus etiam fuit præstantissimus. Ægyptum peragrauit, vt à sacerdotibus Barbaris numeros & cœlestia acciperet: pòst Tarentum ad Architam, in Italiam ad cæteros Pythagoreos, Ethecratem, Timæum, Acrionem: Locros; vt cum Socratē expressisset, adiungeret Pythagoreorum disciplinā, eaque quæ Socrates repudiabat, addisceret. Dionem Syracusium & Demosthenum doctrina expoliuit. Remp. non attigit, quia cum ostendisset populum Atheniensem propè iam desipientem senectute: cumque eum nec persuadendo, nec cogendo regi posse vidisset; cum persuaderi posse diffideret, cogi non arbitrabatur. Nouā quandā finxit in suis libris ciuitatem: vsq; eò illa qui dicenda de iustitia putabat, à vitæ consuetudine, & à ciuitatum moribus abhorrebant In cæteris qui dialogi dicuntur) in quibus locutio, etsi absit à versu, tamen quòd incitatiùs feratur & clarissimis verborum luminibus vtatur, potius poēma putanda, quàm

con icorum

comicorum poëtarum) nihil affirmatur, & in vtramque partem multa differuntur, de omnibus quæritur, nihil certi dicitur omnibus ferè Socrates exprimitur. Iniquitate Dionysij Ciciliæ tyranni, cui se commiserat, in maximis periculis, i: sidijsque versatus est. Tandem verò vno & octogesimo anno scribens, mortuus. Ab eo vna & consentiens duobus vocabulis Philosophiæ forma instituta est: de qua diximus in Academicis, & Peripateticis. Huius ferè decreta sunt hæc à Cic. notata: Deum esse ἀσώματον, id est, sine corpore vllo. 1. de Nat. Deor.

Deum
- Opificem, ædificatoremque mundi de Vni.
- Patrem huius mundi, nominari non posse: quid sit omnino Deus, inquirendum non esse. 1. de Natura Deorum.
- Donis ab impijs non esse placandũ, cùm vir nemo probus ab improbo se donari velit. 2. de Leg.

Casta dona Deo consecranda, Vide 2. de Leg.

Ex materia in se omnia recipiente mundum esse factum à Deo sempiternum In Luc.

Mentem, Idæam solam. idoneam cui crederetur, quia sola cerneret id quod semper esset simplex, & vniusmodi, & tale quale esset. 1 Acad.

Duos esse motus; vnum suum, alterum externum: quæ sua sponte moueantur, diuiniora esse. Animum seipsum mouere, nec vnquam desinere moueri; sed esse cæteris quæ mouentur, fontem & principium mouendi, & proinde immortalem, & æternum. Som. Scip. & 1. Tusc. de Nat. Deor. de Senectute.

Animi duas esse partes: alteram rationis participẽ, alteram expertem. In participe rationis ponit, Pythagoram secutus, tranquillitatem, id est, placidam quietamque constantiam In illa altera motus turbidos, tum iræ, tum cupiditatis, contrarios inimicosque rationi, quæ Græcis πάθη dicuntur, nostris perturbationes, 4. Tusc.

Animam triplicem esse: cuius principatus, id est, ratio in capite, sicut in arce; ira in pectore; cupiditas subter præcordia. 1. Tusc.

Philoso-

Philosophandi rationem triplicem: vnam de vita, & moribus: alteram de natura, & rebus occultis: tertiam de disserendo. 1 Acad.

In Idæis, quas rectè species aut formas possumus dicere, quiddam esse diuinum. 1. Academ. Eas non gigni, sed semper esse, & ratione, & intelligentia contineri. 1. de Orat. Cætera, quòd oriantur & intereant, non esse. 1. Tusc.

Mundum esse sempiternum, animantem, sapientemque beatum & rotundum, quòd ea forma nulla sit pulchrior: Mundum Deum item, & cœlum, & astra, & terram, & animum. 1. de Nat. Deor.

Omnem doctrinam ingenuarum, & humanarum artium vno quodam societatis vinculo contineri. 3. de Orat.

Memoriam recordationem esse superioris vitæ: & discere nihil aliud quàm recordari. 1 Tusc & de Sent.

Titannum è genere esse eos, qui vt illi cœlistibus, sic hi aduersantur magistratibus 3. de Leg.

Quæcunque mutatio morum in Principibus extiterit, eandem in populo secuturam. 3. de Legib. & 1. Epist. Famil.

Ei qui Reipub. præfuturus sit duo tenenda: vnum quidquid agitur, ad vtilitatem referendum: Alterum totum corpus Reipub. curandum. 1. Offic.

Naturales quasdam esse conuersiones Rerump. 2. de Diuin.

Philosophos in veri investigatione versari, eósque iustos 5. Tusc.

Nihil præter virtutem bonum. 5. Tusc.

Oculorum sensum acerrimum. 2. de Finib.

Poëtas ex ciuitate eijciendos, quòd neruos omnes virtutis elidant. 2. Tusc.

Bonos beatos, improbos miseros. 5. Tusc.

Sapientem effici neminem, si bis in die saturus fiat, nec vnquam pernoctet solus. 5. Tusc.

Nihil tam effluere in animos teneros atque molles, quàm varios canendi modos. 2. de Legib.

Musicorum cantibus mutatis, mutari ciuitatum status. 3. de Leg.

Iusta funerum ad interpretes religionum pertinere: sepulchrorum nullam partem ex agro culto, eoue qui coli possit, sumendam. 2. de Leg

Sic ad somnum proficiscendum corporibus affectis, vt nihil sit, quod errorem animis, perturbationemque afferat. 1. de Diuin.

Voluptatem malorum escam. De Senect.

Vim neque parenti, neque patriæ afferendam. 1. Epist. Famil. Vide reliqua in Apopth.

ARISTOTELES.

ARistoteles Stagirites longè omnibus (Platone excepto) ingenio & diligentia præstans, in rebus vel inueniendis vel iudicandis acerrimus, admirabili quadam scientia & copia cæterorum studia restrinxit Platonis alumnus fuit. Hic in tertio de Philosophia libro multa turbat, à magistro Platone vno dissentiens: modò enim menti omnem tribuit diuinitatem, modò mundum ipsum Deum dicit esse, modò quendam alium præficit mundò, eique eas partes tribuit, vt replicatione mundi quadam motum regat, atque tueatur: tum cœli ardorem Deum dicit esse, non intelligens cœlum mundi esse partem, quem alio loco ipse designarit Deum. Hic primum eas species, quas mirificè magister Plato erat amplexatus, labefactauit. Veteres philosophos accusans, qui existimassent Philosophiam suis ingenijs esse perfectam, aiebat eos aut stultissimos, aut gloriosissimos fuisse: sed se videre, quod paucis annis magna accessio facta esset, breui tempore Philosophiam plane absolutam fore. Itaq; vitæ degendæ ratio maxime quidem illi placuit quieta, in contemplatione, & cognitione posita rerum: quæ quia deorum erat similima, sapiente visa est dignissima; atq; ijs de rebus & splendida est eius & illustris oratio. Duo genero eius librorum sunt; vnum populariter scriptum, quod ἐξωτερικὸν appellatur alterum limarius, quod in commentarijs relictum est. Persecutus est omnium animantium ortus, victus, figuras: tum omnium fere ciuitatum non Græciæ solùm, sed etiam Barbariæ mores, instituta, disciplinas: qualem in Rep. principē esse conueniat

ueniat, qui esset optimus Reip. status docuit, omnemq; huic ciuilem locum post Platonem Philosophorum principem illustrauit. Grauiter & verè eos reprehendebat, qui has effusiones pecuniarum non admirarentur, quæ fiunt ad multitudinem deliniendam. Tandem verò cùm florere Isocratem (cui paulò infensius aduersatus fuisse videtur) nobilitate discipulorū videret, quòd ipse suas disputationes à causis forensibus & ciuilibus ad maiorem sermonis eloquentiam transtulisset, mutauit repentè totam formam propè disciplinæ suæ, versumq; quendam de Philoctete paulo secus dixit. Ille enim turpe sibi ait esse tacere cum Barbaris; hic autem, cùm Isocratem pateretur dicere. Itaq; ornauit, & illustrauit doctrinam illam omnem, quàm pomeridianis horis docebat, rerumq; cogitationem cum orationis exercitatione coniunxit. De Rhetorica scripsit accuratè, eiusq; originem sic docuit. Cùm sublatis in Sicilia tyrannis res priuatæ longo interuallo iudicijs repeterentur, tum primùm (quòd esset acuta illa gens, & controuersa natura) artem & præcepta Siculos Coracē, & Tysiam conscripsisse. Nam antea neminē solitū via nec arte, sed accuratè tamen & descripto plerosq; dicere: scriptasq; fuisse & paratas à Protægora rerum illustrium disputationes, quæ nunc cōmunes appellantur loci. A principe igitur illo, atq; inuentore Tysia veteres artis scriptores repetitos vnū in locum conduxit, & nominatim cuiusq; præcepta, magna conquisita cura conscripsit, atq; enodata diligenter exposuit: ac tantum ipsis inuentoribus suauitate, & breuitate dicendi præstitit, vt nemo illorū præcepta ex ipsorū libris cognoscat, sed omnes qui quod illi præcipiunt, velint intelligere, ad hunc quasi ad quendā multò commodiorem explicatorem reuertantur. Huius mos in docendo fuit, vt adolescentes non ad Philosophorum morem tenuiter disserendi, sed ad copiam Rhetorum in vtramque partem, vt ornatius & vberius dici posset exerceret. Idemque vt in omni causa duas contrarias rationes explicaret, locos (sic enim appellat) quasi argumentorum notas, tradidit, vnde omnis argumentatio, & ad Philosophorum disputationem, & ad hanc, qua in causis vtimur,

timur, inueniretur. Quo factum est, vt Philippus Rex sapientissimus hunc filio suo Alexandro doctorem adsciuerit, à quo eodem ille & agendi acciperet præcepta, & eloquendi. Cum verò argumentandi genus, quod per ratiociantionem expolitur, summè ab eo esset frequentatum; postea Stoici, qui Dialectici dicuntur, spinosiora multa pepererunt. Ciceronis temporibus, ab ipsis Philosophis, præter admodum paucos, ignorabatur. Quos in Topicis reprehendit Cicero, quòd non modò rebus his, quæ ab illo dictæ & inuentæ sunt, allici debuerunt; sed dicendi quoque incredibili quadam cum copia, tum etiam suauitate.

Huius sunt decreta hæc notata à Cicerone:

Deos esse huius mundi moderatores. 2. de Natura Deorum.

Mundum non esse ortum, quòd nulla fuerit nouo consilio, initio tam præclari operis inceptio. In Luc. 4. & 1. Tusc.

Quintum esse, qualitatum genus, vacans nomine, è quo sint astra, mentesq; singulares, quatuor elementorum dissimile. 1. Acad. 1. Tusc.

Animum ἐντελεχίαν appellat nouo nomine, quasi quandam continuatam & perennem motionem. 1. Tusculan. Vide 1. de Diuin. de Animo in Eudemi somnio.

Quæ mouentur, aut natura moueri omnia, aut vi, aut voluntate. 2. de Nat. Deor.

Ortum quorundam animalium, esse in igni vel æthere, quod sit ad gignenda animalia aptissimus. 2. de Nat. Deor.

Somnia fieri ex reliquijs inhærentibus earum rerum, quas vigilans gesseris, aut cogitaris. 2. de Diuin.

Omnes ingeniosos melancholicos esse, habere etiam aliquid in animis præsagiens ac diuinum. 1. Tusc.

Apud Hypanem fluuium, qui ab Europæ parte in Pontum influit, bestioles quasdam nasci, quæ vnum diem viuant. 1. Tusc.

Grues cùm loca calidiora petentes maria transmittunt, trianguli formam efficere: eius enim summo angulo aërem ab aduerso pelli; deinde sensim ab vtroque

que latere tanquam remis, ita pennis cursus auium leuari. 2. de Nat. Deor.

Omnia quæ secundum naturam sint, esse bona: quæ autem contra, mala, Diuitias, bonum. 4. de Finib.

Honestatem non solum expetendam, sed omni pondere grauiorem esse habendam, quàm reliqua omnia. 3. Offic.

Virtutem ad supplicium cum beata vita in Tartarũ taurum descendere. 5. Tusc.

Rhetoricam quasi ex altera parte respondere dialecticæ. in Orat.

Tribus in generibus rerum versari rhetoris officium: demonstratiuo, deliberatiuo, iudiciali. 1. de Inuentione.

In deliberatiuo finem esse vtilitatem. 2. de Inventione.

In oratione numerum, non versum esse debere. In Orat.

Qui pedes seruandi sint. Vide ibid.

Eam figuram, quam rhetores Hypallagen appellant, metonymiam grammatici, vt cum pro Afris immutamus Africam, translationi subiungi; & abusionem quam Catacrisim vocant, vt, cùm minutum dicimus animum pro paruo. in Orat.

SPEVSIPPVS.

SPeusippus à Platone auunculo relictus est, quasi philosophiæ hæres, cum Xenocrate in Academia.

Censuit vim quandam esse, qua omnia regantur, eamque animalem: volens euellere ex animis cognitionem deorum. 1. de Nat, Deor.

XENOCRATES.

XEnocrates Aristotelis condiscipulus, de Natura Deorum libros scripsit, in quibus nulla species diuina describitur. Tantopere virtutẽ exaggerat & extenuat cætera, & abijcit, vt inde philosophorũ grauissimus sit habitus, cùm tamen esset hebes, & tardus ingenio. Hinc ciues cum testimonium dicentem iurare prohibuerunt. Vide eius Apoph. Huius verò hæc sunt præcepta:

Nullam

Nullam esse animi figuram, & quasi corpus: verùm numerum, cuius vis in natura maxima esset. 1. Tusc.

In virtute non beatam modò vitam, sed etiam beatissimam. 5. Tusc.

Deus esse octo, quinque eos, qui in stellis vagis nominantur: vnum, qui ex omnibus sideribus, quæ infixa cœlo sunt, ex dispersis quasi, membris simplex sit putandus Deus: septimum, Solem: octauum, Lunam. 1. de Nat Deor.

POLEMO.

POlemo Atheniensis, cum in adolescentia voluptuarius esset & impudicus, Xenocratis oratione de temperantia seipsum collegit, & eum postea est insequutus Disputauit cum Xenone, summumque boni esse dixit, Secundum naturam viuere, finiri tamen adiuncto aliquo. Vide 4. de Finib.

CRANTOR.

CRantor Solensis, Xenocratis auditor, Polemonisque secius in dicendo fuit, in veteri Academia vel in primis nobilis. Scripsit de luctu aureolum, & (vt Tuberoni Panætius præcipit) ad verbum ediscendum libellum. Vbi ait, Terinæum quendam Elisium, cùm grauiter filij mortem mœreret, venisse in Psychomantium, quærentem quæ fuisset tantæ calamitatis causa; huic in tabellis tres huiusmodi versiculos datos.

Ignaris homines in vita mentibus errant:
Euthynous potitur fatorum munere læto.
Sic fuit vtilius finiri ipsique tibique.

Nullam posse esse indolentiam tenuit. Nam istud (Nihil dolore) immanitatis esse in animo, stuporis in corpore. 1. Tusc.

CHRYSIPPVS.

CHrysippus Solensis, Cleanthis discipulus, homo fuit acerrimo ingenio, qui fulcire porticum Stoicorum dictus est, in quibus ab eo nihil prætermissum putabatur. Notus enim ille versiculus:

Εἰ γὰρ μὴ ἦν Χρύσιππος, οὐκ ἂν ἦν στοά.

Contra Academicos & Aristonem de summo bono diligentissimè disputauit. De quo putabat tres solas es-

se

se sententias quæ defendi possint: aut enim honestatem esse finem bonorum, aut voluptatem, aut vtrumq;. Nam qui dicant summū bonum id esse, si vacemus omni molestia, eos inuidiosum nomen voluptatis fugere, sed in vicinitate versari. Quod facere eos etiā, qui illud idem cū honestate coniungerent: nec multò secus eos, qui ad honestatem prima naturæ commoda adiungerent. De voluptate autem cum honestate, non magnam cum cæteris habuit contentionem. Multum operæ consumebat, dum morbis corporum compararetur morborum animi similitudo. Cumque de perturbationibus animi disputaret, magnam partem in ijs partiendis & definiendis erat occupatus. Illa, sicut cæterorum Stoicorum perexigua oratio erat, qua mederetur animus, nec eos turbulentos esse pateretur. Studiose omnia conquisiuit contra sensus, & perspicuitatem, contraq; omnem consuetudinem, contraq; rationem. In quo queri solebant Stoici ipsum sibi respondentem inferiorem fuisse, & inde armatum Carneadem eam de diuinatione duobus libris explicasse sententiam; vno preterea de somnis, vno de oraculis, quæ innumerabilia collegit; nec vllum (vt erat in omni historia curiosus) sine locuplete auctore atque teste. Stoicorum etiam somniorum vaferrimus interpres fuit, & de Natura Deorum libros scripsit: quorum argumenta sunt. 1. & 2. de Diuin. Præterea de legibus. Ex quibus tota de lege Ciceronis disputatio sumpta est, tametsi Platonis exemplo de Legibus asseritur. Denique de Rhetorica: sed sic, ait Cicero, vt siquis obmutescere concupierit, nihil aliud legere debeat. De dialecticis ab eo maximè est elaboratum. In quibus quædam proponebat, quæ ne ipse quidem potuit dissoluere. Quale illust est: Si dicis te mentiri, verumq; dicis, mentiris: dicis autem te mentiri, verumq; dicis; mentiris igitur. Ad dissoluendas captiones Soritarum volebat aliquanto prius, quā ad multa perueniat, quiescere, nec vltra progredi quod ἡσυχάζειν dicitur. In hac Stoicorū arte, quæ Ciceronis ætate florebat, parū inter hūc & Diodorū cōueniebat, vt Cic. scribit in epistola quadā ad Varronē. li. 9. Diodorus enim id solum fieri posse dicebat, quod aut esset

verum

verum, aut futurum esse verum: & quidquid futurum esset, id dicebat fieri necesse esse, & quidquid non esset futurum, id negabat fieri posse. Chrysippus autem, & quæ non sint futura posse fieri, dicebat, vt frangi hanc gemmam, etiamsi id nunquam futurum sit: neq; necesse fuisse, Cypsellum regnare Corinthi; quanquam id millesimo antè anno Apollinis oraculo editum esset. Contagionem etiam probabat, rerum conuenientiam ex coniunctione naturæ, & quodam contactu, cùm ipsa rerum natura continuata sit, & cohærens, συμπάθειαν Græci vocant. Itaque fati assertor, voluntatis libertatem retinebat. Fatũ enim non ex necessarijs causis & principalibus necti, sed ex ijs quæ præcursionẽ afferunt, & antecessionẽ, sine quibus res effici non possit. De quo sic Cicer. de Fato: Cùm, inquit, duæ sententiæ fuissent veterum philosophorum: vna eorum, qui censerint omnia ita fato fieri, vt id fatum vim necessitatis afferret, in qua sententia Democritus, Heraclitus, Empedocles, Aristoteles fuit; altera eorum, quibus viderentur sine vllo fato esse animorum motus voluntarij: Chrysippus tanquam arbiter honorarius, medium se ferre voluit; sed applicat se ad eos potius, qui necessitate motus animos liberatos volunt. Deum autem verbis vtitur suis, delabitur in eas difficultates, vt necessitatem fati confirmet inuitus. Itaque æstuans laboransque, orationis genus insolens, & ignotum Medicis, Geometris & reliquis, sequebatur, negationes infinitarum coniunctionum potius, quàm infinita connexa ponens, hoc modo: Non natus est quis oriente Canicula, & is in mari morietur. In Ceramico Athenis statua erat Chrysippi sedentis porrecta manu. Quæ manus significabat illum in hac esse rogatiuncula delectarum: Nunquidnam manus tua sic affecta, quemadmodum nunc est, desiderat? Nihil sane. At, si voluptas esset bonum, desideraret. Ita credo. Non est igitur voluptas bonum. Præcepta ab eo sunt eiusmodi:

Deum homine meliorem, quòd res cælestes, omnesque quarum est ordo sempiternus, confecerit; quæ

ab

à homine confici non possunt. 2. & 3. de Nat. deor.

Mundo vndique profectò inesse mentem & rationem, & propriam virtutem, & proinde sapientem, & Deum. 2. de Nat. Deor.

Vim diuinam in ratione esse positam, & vniuersæ naturæ animo, atque mente: ipsumque mundum Deum esse, & eius animi fusionem vniversam: tum eius ipsius principatum, qui in mente & ratione versetur, communemque rerum naturam vniversarum, atq; omnia continentem, tum fatalem vmbram, & necessitatem rerum futurarum. Ignem præterea, & eum, quem antè dixi, æthera: tum ea, quæ natura fluerent, atque manarent, vt aquam, & terram, & aërem, Solem, Lunam, sidera, vniuersitatemque rerum, qua omnia continerentur, atque homines etiam eos, qui immortalitatem essent consecuti, &c. Vide 1. de Diuin.

Diuinationem esse vim cognoscentem & videntem, & explicantem signa, quæ à dijs hominibus protendantur. Officium autem eius esse, prænoscere, Dij erga homines mente qua sint, quidq; significent, quemadmodumque ea procurentur, atque expienter. 2. de Diuin.

Somniorum coniectionem esse vim cernentem, & explanantem, quæ à dijs hominibus significentur in somnis. 2. de Diuin.

Ad hostiam deligendam, ducem esse vim quandam sentientem, atque divinam, quæ toto mundo consusa sit. 2. de Diuin.

Animantium alias corpore excellere, alias autem animo, nonnullas valere vtraq; re, Cùm autem homo in eo animantium genere sit, vt ei tribuatur animi excellentia, summum bonum esse, non excellere animo, sed vti nihil esse præter animum videretur. 4 de Finib.

Cætera nata esse hominum causa, & deorum; eos autem communitatis & societatis sua: vt bestijs homines vti ad vtilitatem suam possint sine iniuria. Quoniamque ea natura esset hominis, vt cum genere humano quasi ciuile ius intercederet, qui id conseruaret,

cum

cum iustum: qui vi ageret, iniustum fore. 3. de Finib. & 3. de Nat. Deor.

Fruges atque fructus, quos terra gignit, animantium causa animantes autem hominum: Hominem autem ortum ad mundum contemplandum, & imitandum; nullo modò perfectum, sed quandam particulam perfecti, id est mundi. 2. de Nat. Deor.

Omni animali, ne putresceret, animam ipsam pro sale datam esse. 3. de Nat Deor.

Ægritudinem λύπην, quasi λύσιν, id est, solutionem totius hominis appellari 4. Tusc.

Ad recentes quasi timores animi remedium non adhibendum 4 Tusc.

Fortitudinem esse scientiam perferendarum rerum, vel affectionē animi in patiendo, vel perferendo, summæ legi parentem sine timore 4. Tusc.

Quod prouisum antè non sit, id ferire vehementius, 3. Tuscul.

Detracta vtilitate, ne digitum quidem bonæ famæ vel gloriæ causa porrigendum esse. 2. de Finib.

Omnia vera in præteritis esse necessaria. De Fato.

Non valere in omnibus: Si, quod primùm in connexo est, necessarium est, fieri etiam quod consequitur, necessarium. De Finib.

Fato omnia fieri. Vide ibidem quibus rationibus vtatur.

Omnem enunciationem aut veram, aut falsam esse. De Fato.

In rebus quædam simplicia, quædam copulata. Simplex esse, Morietur eo die Socrates copulatum & confatale. Nascetur Oedipus Laio, quid ita fatum sit, & concubiturum cum vxore Laium, & ex ea Oedipum procreaturum. De Fato.

Causarum alias perfectas & principales, alias adiuuantes & proximas. De Fato.

THEOPHRASTVS.

THeophrastus diuinitate loquēdi nomē inuenit, multa enim disertè copioseq; dixit: vir & oratione suauis, & ita moderatus, vt præ se probitatem

tem quandam & ingenuitatem ferret. Institutus ab Aristotele, locum ciuilem, quem πολιτικὸν dicimus, illustrauit, & de magistratibus multa quæsiuit subtilius. Athenis vixit. Vnde (cum percunctaretur ex anicula quadam, quanti aliud venderet, & respondisset illa atque dixisset: Hospes, non possem minoris) tulit molestè, se non effugere hospitis speciem, cum Athenis ætatem ageret, optimeq; loqueretur. De libris eius sic accepimus. Primum tractauit locos ab Aristotele antè tractatos. Stirpium naturas, omniumq; fere rerum, quæ è terra gignerentur causas atq; rationes persecutus est qua ex cognitione facilior facta est inuestigatio rerum occultissimarum. De beata vita librum scrisit, & de diuitijs, in quo multa præclarè, illud absurde. Est enim multus in laudanda magnificentia & apparatione popularium munerum; taliumque sumptuum facultatem, fructum diuitiarum putat: rectè laudata est hospitalitas. Cæterum vexatus est & libris & scholis omnium philosophorum, quòd in Callisthene laudarit illam sententiam: Vitam regit fortuna, non sapientia. Callisthenes autem illi sodalis erat: cuius interitum deplorans rebus Alexandri prosperis angebatur. Itaq; dicebat Callisthenem incidisse in hominem summa potentia summaq; fortuna, sed ignarum quemadmodum rebus secundis vti conueniret. In eo etiam inconstantia notatur, quòd modò menti tribueret diuinum principatum, modò cœlo: tum autem signis, sideribusq; cœlestibus. Et cum statuisset verbera, tormenta, cruciatus, patriæ euersiones, exilia, orbitates, magnam vim habere ad malè misereq; viuendum, non est ausus clarè & amplè loqui, cùm humiliter dimisseq; sentiret. Quàm benè non quæritur; constanter quidem certè, ait Cicero. Tauriscum quendam dixit actorum auersum solitum esse dicere, qui in agendo contuens aliquid pronuntiaret. Tandem moriens accusasse naturã dicitur, quòd seruis & cornicibus vitam diuturnam, quorum id nihil interesset; hominibus, quorum maximè interfuisset, tam exiguam vitam dedisset. Quorum si ætas potuisset esse longinquior, futurum fuisse, vt omnibus

perfectis

perfectis artibus, omni doctrina hominum vita erudiretur. Querebatur igitur, se tum, cùm illa videre cœpisset, extingui. Huius sunt hæ sententiæ:

Esse quædam & corporis & fortunæ mala, in quibus omnibus qui sit, beatum fore, si sapiens sit. 2. Acad.

Cum fortuna, dolore, cruciatu corporis beatam vitam nullo modo coniungi posse. 5. de Finib.

In sola virtute non esse positum, beate viuere. 1. Acad. & 5. de Finib.

Orationem, quæ quidem sit polita atque facta quodam modo, non astrictè, sed remissius, numerosam esse oportere. 3 de Orat. item ornatum illud suaue, & affluens. Orat.

In verbis esse verecundam translationem. 16. Epist Fam.

ARCESILAS.

CVm iam Philosophorum disciplinæ grauissimè constituissent; tum exortus est, vt in optima Repub. T. Gracchus, qui otium perturbaret: sic Arcesilas, qui bene iam constitutam philosophiam euerteret, & in eorum authoritate delitesceret, qui negassent quidquam sciri, aut percipi posse. Cum enim Polemonem audisse, copiaque rerum, & dicendi vi, ac ingenij acumine plurimum valeret, multa aperçè perspicueque & perversa, & falsa persuasit, ac ex varijs Platonis libris, sermonibusque Socraticis, hoc maximè arripuit: nihil esse certi, quod aut sensibus, aut animo percipi possit. Hinc recentior Academia emanauit; cuius ratio primo admodum probata est. Sic igitur instituit, omne animi, sensusq; iudicium aspernatus (vnde illa necessariò nata est ἐποχὴ, id est, assensionis retentio) non quid ipse sentiret ostendere; sed contra id, quod quisque se sentire dixisset disputare. Itaque Zenoni, qui tum florebat, se vehementer opposuit, ciusq; definitiones labefactare conatus est, & ei obtrectari, nihil noui reperienti, sed emendanti superiores, immutatione verborum; quod fecisse dicitur, non pertinacia, aut studio vincendi, sed earum rerum obscuritate, quæ ad confessionem ignorationis adduxerant Socratem,

rem, & veluti amantes Socratem, Democritum, Anaxagoram, Empedoclem, omnes penè veteres; qui nihil cognosci, nihil percipi, nihil scire posse dixerunt, angustos sensus, imbecillos animos, breuia curricula vitæ, opinionibus & institutis omnia teneri, nihil veritati relinqui, deinceps omnia tenebris circumfusa esse dixerunt. Hoc sic intelligi dicit Cicero in Lucullo: Nemo, inquam, superiorum, non modò expresserat, sed ne dixerat quidem, posse hominem nihil opinari, nec solum posse, sed ita necesse esse. Sapienti visa est Arcesilæ, tum vera sententia, tum honesta, & digna sapiente: Quæsiuit de Zenone fortasse quid futurum esset, si nec percipere quidquam posset sapiens, nec opinari sapientis esse. Ille credo, nihil opinatur: quoniam esset quod percipi posset. Quid ergo esset id? Visum credo. Quale igitur visum? Tum illum ita definiuisse: Ex eo quod esset, sicut esset impressum, & signatum, & effectum. Post requisitum, etiam ne si eiusmodi esset visum verum, quale falsum. Hic Zenonem vidisse acutè, nullum esse visum, quod percipi posset: si id tale esset, ab eo quod est, vt eiusmodi ab eo, quod non est, posset esse. Rectè consensit Arcesilas ad definitionem additum; neque enim falsum percipi posse, neq; verum, si esset tale, quale vel falsum Incubuit autem in eas disputationes, vt doceret nullum tale esse visum, à vero, vt non eiusdem modi etiam à falso possit esse. Is cùm arderet podagræ doloribus, visitassetque hominem Carneades Epicuri perfamiliaris, & tristis exiret: Mane quæso, inquit, Carneades noster, nihil illinc huc peruenit: ostendit pedes & pectus: attamen hic malebat non dolore. Huius hæc sunt decreta:

Omnia falsa esse, quæ sensibus videantur. 1. de Natura Deorum.

Sapientem non opinari, & proinde nulli rei assentiri. 2. Acad.

Sapientis vim esse maximam, cauere ne capiatur, & ne fallatur. videre. 2. Acad.

CARNEADES.

CArneades Cyrenæus, in nouis Academicis quartus ab Arcesila numeratur. Audiuit enim Egesinum,

limum, qui Euandrum audiuerat, Lacydis discipulum, cùm Arcesilæ Lacydes fuisset. Diuina celeritate ingenij, dicendique copia vir fuit, nullius philosophiæ partis ignarus, & memoria diuina: dicebat enim se tanquam literis in cera, sic imaginibus in locis quos haberet, quæ meminisse vellet, præscribere. Multos auditores Athenis habuit, vt Q. Metellum clarissimum virum, & Romæ Scæuolam, qui admodum floruerunt. Itaque cùm multa differeret: nouam Athenis Academiam obtinens cum Clitomacho & Æschine, excitauit homines non socordes ad veri inuestigandi cupiditatem. Ab Atheniensibus legatum missum esse ad senatum Carneadem Academicum cum Diogene Stoico dicit Cicero 4. Tusc. Epicureus Zeno quanquam ab eo plurimum dissentiebat, vnum tamen præter cæteros mirabatur. Incredibili quadam fuisse dicitur facultate. Hinc Cicero 3. de Orat. ait: Si eximiam dicendi speciem adamet orator, Carneadem, aut Aristoteleam vim esse comprehendendam. Et de Vniuers. Fuit inquit, vir ille, cum cæteris artibus, quæ quidem dignæ libero essent, ornatus omnibus, tum acer inuestigator & diligens earum rerum, quæ à natura inuolutæ videntur. Denique sic iudico, post illos nobiles Pythagoreos, quorum disciplina extincta est quodammodo, cùm aliquot secula in Italia Siciliaq; viguisset, hunc extitisse, qui illam reuocaret. In disputationibus nullam vnquam rem defendit, quam non probarit; nullam oppugnauit, quam non euerterit. Erat enim in dialectica summus, & egregiè exercitatus. Cuius ignaros sic ludebat: Si rectè conclusit, teneo, sin vitiose, minam Diogenes reddat. Ad eo enim Stoico dialecticam didicerat: hæc autem merces erat dialecticorū. De Epicureis sic statuit, eos potuisse suam causam sine commentitia atomorum declinatione defendere. Nam cum doceret, esse posse quendam animi motum voluntarium, à se ortum, cuius autegressæ & externæ causæ nullæ essent, id fuit defendi melius, quàm introducere declinationem, cuius præsertim causam reperire non possunt. Quo defenso, facilè Chrysippo possent resistere. Contra Stoicorum verò, quos studiosissimè sem-

per

ne refellebat, disciplinam ingenium eius exarserat, & in omni hæc quæstione, quæ de bonis & malis appellatur, pugnare destitit: Non esse rerũ Stoicis cum Peripateticis controversiam, sed nominum. Nam cum alij externa ne bona quidem dicerent, omnia in animo reponerent, eorum controuersiam solebat tanquam honorarius arbiter, iudicare. Cùm enim quæcunq; bona Peripateticis, eadem Stoicis commoda viderentur, neque tamen Peripatetici plus tribuerant diuitijs, bonæ valetudini, ceterisque generis eiusdem, quàm Stoici: cum ea, re non verbis ponderarentur; causam esse differendi negabat. Mos eius erat disputandi, sicut cæterorum Academicorum, contra omne quod esset propositum: & σφυζολὴν, pugilis; & retentionem, aurigæ similem faciebat. Tandem verò nonaginta annos natus, obijt. Vide Lucul.

Decreta Carneadis.

Mortale omne animal & dissolubile & diuiduum, necessariò quòd habeat partibile naturā. 3. de Nat. deo

Nullum corpus sempiternum. 3. de Nat. Deor.

Non fato fieri quæcunque fiunt: esse enim multa in nostra potestate. De Fato.

Diuinationem non esse (etsi immutabilitas in futurorum veritate sit) nisi in ijs quæ naturalibus & necessarijs causis continerentur. An enim Iupiter Cornicem à læua, Coruum à dextera canere iussit? 1. de Diuin.

Ne Apollinem quidem futura posse dicere, nisi ea quorum causas natura ita contineret, vt ea fieri necesse esset. Qvid enim spectans Deus ipse diceret, Marcellum, &c. Vide de Fato.

Duo esse visorum genera. In vno hanc diuisionem: alia visa esse, quæ percipi possint, alia quæ non possint. In altero autem alia visa esse probabilia, alia non probabilia. Itaque quæ contra sensus, contraque perspicuitatem dicantur, ea pertinere ad superiorem diuisionem: contra posteriorem nihil dici oportere. Quare ita placere, tale visum nullum esse, vt perceptio consequeretur: vt autem probatio, multa. Etenim contra

tra naturam esset, si probabile nihil esset. In Luc.

Virtutem satis habere ad beatam vitam, præsidij. 5. Tusc.

Sapientem interdum opinari. In Luc.

Nihil improbè faciendum, etiam si impunè fieri posset. 2. de Finib.

Eos qui Rhetores nominarentur, & qui dicendi præcepta traderent, nihil planè scire, neque posse quenquam facultatem assequi dicendi, nisi qui philosophorum inuenta didicisset. 1. de Orat.

PHILO.

PHilo, Antiochi magister, vir magnus fuit, & Academiæ nouæ patrocinium suscepit Cumque ille cum Atheniensium optimatibus Mithridaticho bello domo profugisset, Romamque venisset, Ciceronem habuit adiutorem Negabat duas Academias esse, errorem que eorum qui ita putabant, vehementissimè coarguebat. Alio tempore rhetorum præcepta tradere, alio philosophorum instituit: atque harum caussarum, quæ vniuersæ sunt vel temporibus vel locis, ac rei definitæ, cognitionem exercetationemq; celebrauit. Epicureos verò ferre non poterat aspernari molles & delicatas voluptates. Summa enim memoria pronunciabat plurimas Epicuri sententias ijs ipsis verbis, quibus erant scriptæ. Porro à Catulo reprehensus est. Dum enim, ait Cic. in Luc. noua quædam commouet, quòd ea sustinere vix poterat, quæ contra Academicorum pertinaciam dicebantur, & apertè mentitur, & vt docuit Antiochus, in id ipsum se induit, quod timebat. Cùm enim ita negaret quidquam esse, quod comprehendi posset (id enim volumus esse ἀκατάληπτον) si illud esset, sicut Zeno definiret, tale visum (iam enim hoc pro φαντασία verbum satis hesterno sermone triuimus) visum igitur impressum, effectumq; ex eo vnde esset, quale esse non posset, vt ex eo, vnde esset, id nos à Zenone definitum rectè, certissimè dicimu·, &c.

ANTIOCHVS.

ANtiochus Philonis, vt dixi, auditor, cum ingenio scientiaque excellere putaretur, cum Lucul-

tullo Alexandriæ tunc quæstore fuit, & post aliquot annos Imperatore, vt est in Lucul. Cic. vbi de Antiocho multa, qui hic breuitatis causa omisimus, variè dicantur, & aliquot locis reprehenditur, quòd cum Academicum se veterem profiteretur, tamen à disciplina veteris Academiæ desciscere, quæ censebat sapientem interdum opinari. Et inconstantiæ notatur, quòd cum Academiam nouam diù laudasset, postea vituperauit. Qua in re videbatur nominis Academiæ veteris dignitatem, cùm à re ipsa desciscere, retinere voluisse, quòd erant qui illum gloriæ causa facere dicerent: sperare etiam, fore, vt ij qui se sequerentur, Antiochij vocarentur. In Bruto sic scribitur: Sex menses cum Antiocho veteris Academiæ nobilissimo & prudentissimo Philosopho fui; studiumque Philosophiæ nunquam intermissum, à primaque ipsius adolescentiæ cultum, & semper auctum, huc rursus summo auctore & doctore renouaui. Postquam verò ipse cœpit, qui se audirent, habere, à Philone præceptore non discessit modò, sed contra eum scripsit, & maximè perturbatum dixit. Cæterum Stoicorum fuit astipulator, quanquam ab ijs quibusdã in rebus dissentiebat; librumq; scripsit, in quo Stoicos cum Peripateticis re consentire dicebat, verbis discrepare. De quo sic Balbus, ad quem hic liber missus fuerat, ait lib. 1. de Nat. Deor. Miror Antiochum, hominem inprimis acutum, non vidisse, interesse plurimum inter Stoicos, qui honesta à commodis non nomine, sed genere toto disiungerent; & Peripateticos, qui honesta commiscerent commodis: vt ea inter se magnitudine, & quasi gradibus, non genere differrent. Hæc enim est non verborum parua, sed rerum permagna dissensio.

Decreta præcipuè sunt hæc:

In vna virtute positam beatam vitam, sed non beatissimum. 5. Tusc. in Luc.

Omnia peccata non esse paria. In Luc.

Præter honestatem esse multa bona: præter turpitudinem multa mala, quæ & venientia metuat sapiens necesse est, & venisse doleat. In Luc. Cætera ibidem quære.

CLI-

CLEANTHES.

CLeanthes, de quo in libris de Natura Deorum multa dicuntur, cùm primùm pugil fuisset, Athenas venit, Zenonemque audiuit vnà cum Aristone, & quasi maiorū fuit gentium Stoicus, ingenio obtuso atque hebeti, sed laborum patiens, vnde & φρεάντλης Græcè dictus est, quòd noctu exhauriendis puteis vitam sibi quæreret. Librorum, quos scripsit contra voluptatem, Cicero mentionem fecit, in quibus fingebat formā quandam & speciem deorum tum diuinitatem omnem tribuebat astris. Verbis etiam pingere tabulam solebat. Iubebat eos, qui audierant, secum ipsos cogitare in tabula Voluptatem, pulcherrimo vestitu, & ornatu regali, in solio sedentem: præsto esse virtutes, vt ancillulas, quæ nihil aliud agerent, nullum suum officium ducerent, nisi vt Voluptati ministrarent, & eam tantùm ad aurem admonerent (si modò id pictura intelligi posset) vt caueret ne quid perficeret imprudens, quod offenderet animos hominum, aut quidquam, è quo oriretur aliquis dolor. Nos quidem, aiunt virtutes, sic natæ sumus, vt tibi seruiremus, aliud nihil negotij habemus. Cæterùm hæc eum præcepisse ait Cicero:

Mundum Deum esse, tum totius naturæ menti, atq; animo hoc nomen tribuendum; tum vltimum, & altissimum, atque vndique circumfusum & extremum, omnia cingentem atque complexum ardorem qui æther nominetur, Deum certissimum esse. 1. de Nat. Deorum.

Sydera esse ignea, idque deorum sensuum testimonio confirmari, tactus & oculorum. 2. de Nat. Deor.

Ali Solem, Lunam reliquaq; astra aquis, alia dulcibus, alia marinis. Eamq; causam longiùs esse, cur se Sol referat, nec progrediatur solstitiali orbe, itemque brumali, ne longius discedat à cibo. 3. de Nat. Deor.

Solem dominari, & rerum potiri. In Luc.

Magnam caloris vim inesse in omni corpore: quòd nullus sit tam grauis cibus, quin is die & nocte concoquatur: cuius etiam in reliquiis inest calor ijs, quas natura

natura respuerit. 2. de Nat. Deor.

Quatuor de causis in animis hominum informatas esse deorum notiones. Vna est, quæ est suscepta ex præsensione rerum futurarum. Altera, ex perturbationibus tempestatum, & reliquis motibus. Tertia, ex commoditate rerum, quas percipimus, & copia. Quarto, ex astrorum ordine, cælique constantia. 3. de Nat. Deor. Vide hæc latiùs explicata 2.

Nihil ratione esse diuinius. 1. de Nat. Deor.

Nihil esse malum, quod turpe non sit. 3. Tusc.

Consolantis esse officium, malum illud omnino non esse, suadere. 3. Tusc.

DIOGENES.

Diogenes Babylonius, magnus & grauis Stoicus cum Carneade ad Senatum ab Atheniensibus missus est legatus, quòd in eo principes temporibus illis singularis fuisse studia doctrinæ viderent. Is fuit, qui diceret artem se tradere bene disserendi, & vera & falsa dijudicandi, id est, dialecticam. Quam qui audire vellent, minam vt darent, fecerat. Chrysippea quædam retinuit, vt cum in eo libro qui De Minerua inscribitur, partum Iouis, ortumque virginis ad Physiologiam traducens disiungit à fabula. Decreta verò reliquit huiusmodi.

Aliquid prædici posse duntaxat, quali quisque natura, & ad quam quisque maximè rem aptus futurus sit: cætera nullo modo posse sciri. 2. de Diuin.

Diuitias non eam modò vim habere, vt quasi duces sint ad voluptatem, & ad valetudinē bonam, sed etiam vt ea contineant: non idem facere eas in virtute, neq; in cæteris artibus, ad quas esse dux pecunia potest, contineri autem non potest. 3 de Finib.

Bonum esse id, quod esset natura absolutum. 3 de Finib.

EVDOXVS.

Eudoxus, Æschini filius, Cnidius, Platonis auditor geometra, medicus, legumlator, & in Astrologia, iudicio doctissimorū hominū facilè princeps, in

ſcriptis reliquit Chaldæis (id eſt Mathematicis, qui ex natalitio ſydere futura præſagiunt, quòd illa notio ſyderum obſeruandorum peritiſſima fuerit) in prædictione, & in notatione cuiuſque vitæ ex natali die, minime eſſe credendum. 2. de Diuin.

HECATO.

HEcatonis Rhodij, qui Panatium audiuit, & eum ſequutus de officijs libros ſcripſit, præcepta ſunt hæc: 3. Offic. Vtilitate officium dirigi magis, quàm humanitate, & alio loco eiuſdem libri.

Sapientis eſſe, nihil contra mores, leges, inſtituta facientem; habere rationem rei familiaris.

ALCMAEO.

ALcmæo Crotoniates, & Pythagoræ auditor, primus (authore Phauorino) de naturæ ratione ſcripſiſſe videtur.

Soli & Lunæ, reliquiſque ſyderibus, animoque præterea diuinitatem dedit. 1. de Nat. Deor.

PANAETIVS.

PAnætius Reodius, Poſſidonij doctor, diſcipulus Antipatri, Stoicorũ princeps fuiſſe dicitur. Quorum tamen decreta nõ omnia rata habebat. Nã & vim eſſe diuinandi dubitauit; & an mundus ad extremum ignoſceret humore conſumpto non eſt auſus affirmare. Præterea Stoicorum triſtitiam atque aſperitatem fugiens, nec acerbitatem ſententiarum, nec diſſerendi ſpinas probauit; fuitque in altero genere mitior, in altero illuſtrior. Eum de Officijs Cicero, correctione quadam adhibita, potiſſimum ſecutus eſt. De Officijs enim ſine controuerſia diſputauerat accuratiſſimè, vt eſt libro 3. Officiorum. Quos libros poſteà quàm edidit, triginta vixit annos. Scripſit etiam ad Q. Tuberonem, de dolore patiendo, quid eſſet, & quale, quantũmque in eo eſſet alieni, deinde quæ ratio eſſet perferendi. Platonem omnibus locis diuinum, ſapientiſſimum, ſanctiſſimum. Homerum denique Philoſophorum appellare ſolebat, à quo tamen de immortalitate

litate animorum diſſentiebat. Hæc Præcepit.

Quidquid natum ſit, interire; naſci autem animos, quod declarat eorum ſimilitudo, qui procreantur: quæ etiam in ingenijs, non ſolum in corporibus appareat.

Præterea, nihil eſſe quod doleat, quin id ægrum eſſe quoque poſſit: quod autem in morbum cadat, id etiam interiturum. Dolere autem animos: Ergo etiam interire. 1. Tuſc.

Animum ex igne conſtare. 1. Tuſc.

Dubium eſſe an ad extremum omnis mundus igneſcit. 2. de Nat. Deor. Vide Stoic.

Dubium eſſe an eſſet aſſentiendum & credendum augurijs, quæ cæteri Stoici putabant veriſſima. In Luc. & 1. de Diuin.

Prædicta Aſtrologorum, reijcienda. Archelaum enim & Caſſandrum ſummos Aſtrologos illius ætatis, cùm in cæteris Aſtrologiæ partibus excellerent, hoc prædictionis genere non vſos. 2. de Diuinatione.

Tria genera exquirendi officij eſſe: Vnum, cùm deliberamus honeſtum an turpe ſit: alterum, vtile, an inutile: tertium, cum hæc inter ſe pugnare videantur, quomodo iudicandum ſit, qualis cauſa Reguli; cedere, honeſtum; manere, vtile. De duobus primis, tribus libris præclarè diſſeruit: de tertio pollicetur ſe deinceps ſcripturum, ſed nihil ſcripſit. Quem locum Poſſidonius in commentarijs breuiter tractauit. Vide 1. 2. Offic. 16 Epiſt. ad Att. & 3. Offic. vbi hic locus copioſe explicatur.

Solum bonum, quod honeſtum ſit: quæ autẽ huic repugnent ſpecie quadam vtilitatis eorum neque acceſſione meliorum vitam fieri, neque diſceſſione. 3 Offic.

Ea quæ videntur vtilia, cum honeſtis pugnare aliquando poſſe. Nihil verò vtile, quod non idem honeſtum; nec honeſtum quod non idem vtile ſit.

XENOPHON.

XEnophon Grylli filius, Athenienſis Archiæus, Philoſophus fuit Socraticus cuius voce Muſas quaſi locutas ferunt. Aiunt eum (authore Laërtio) cùm Socratem in angiporto quodam habuiſſet

obuium, porrecto baculo transire prohibitum:percunctanti verò, vbinam venirent, quæ humanis vsibus sunt necessaria; cùm respondisset, rursus vbinam boni, ac probi homines fierent: hærente illo, dixisse Socratem, Sequere igitur, & disce. Ex eo tēpore Socratis auditor factus: cuius sermones diligentissimè scripsit. In quibus (ait Cic. de 1. de Nat. Deor.) facit Socratem disputantem, formam Dei quæri non oportere; eundemq; & solem & animum Deum dicere, & modò vnum, tum autem plures Deos: quæ sunt ijsdem in erratis ferè, quibus ea, quæ de Platone dicimus. Et Cic. 2. & 3. de Nat. Deor. Quærit apud Xenophontem Socrates, vnde animam arripuerimus, si nullo fuerit in mundo. Cyrum scripsit, non ad historiæ fidem, sed ad effigiem iusti imperij (vt est in 1. Epist. ad Q. Frat.) Cuius summa grauitas ab illo philosopho cum singulari comitate coniungitur. Quos quidē libros non sine causa Africanus de manibus ponere non solebat. Nullū est enim prætermissum in ijs officium diligentis & moderati imperatoris. Persarum in ijs virtus exponitur: quos negat ad panem adhibere quidquam præter nasturcium. Somnia scribuntur, quorum exitus mirabiles extiterunt. Cyrum verò antiquissimo sepulturæ genere vti facit: redditur enim terræ corpus; & ita locatum ac situm, quasi operimento matris obducitur. Cæterum de eo sermone, quem Cyrus moriens habuit, de Oeconomico libro, de Agriculturæ laudibus: lege Ciceronem de Senectute. Quali autem sermone vsus sit, idem explicat in Oratore his verbis: Nactus sunt qui Xenophontis similem esse se cuperet. Cuius sermo est ille quidem melle dulcior, sed à forensi strepitu remotissimus, & 2. de Orat. A philosophia profectus princeps Xenophon Socraticus ille, pòst ab Aristotele Callisthenes comes Alexandri, scripsit historiam: & hic quidem Rhetorico penè more, ille autem superior leniore quodam sono est vsus; & qui illum impetum Oratoris non habeat, vehemens fortasse minùs, sed aliquantò tamen est, vt mihi quidem videtur, dulcior. Idem Cic. eius has sententias Latinè expressit:

Esse aliquam mentem existimandam ex ipsa hominum

rum solertia, & eam quidem acriorem, & diuinam: vnde enim hanc hom o arripuit, si nulla fuerit in mundo? 2. de Nat. Deor.

Animum esse immortalem, & eum non apparare, sed ex ijs rebus quas gerit, intelligi qui cùm omni admistione corporis liberatus, purus & integer esse cœperit, tum sapientem fore. De Senectute.

Duos hanc mundi pulchritudinem tueri & regere, Ibidem. Eosdem labores non esse æquè graues imperatori, & militi: quòd ipse honos laborem leuiorem faceret imperatorum. 2. Tusc.

DEMOCRITVS.

DEmocritus Milesius, Xerxe Rege magos quosdam, & Chaldæos audiuit, similisque Philosophus quinque certaminum victori habitus est. Erat enim veri πένταθλος, id est, quinque certaminum cùm in Physicis, philosophia mortali, mathematica, liberalium disciplinarum rationibus, artiumq; omnium cognitione excelleret. Itaque fere ab omnibus, præterquam ab Epicuro, qui tamen Democriti fontibus hortulos suos irrigauerat, laudatus est. De quo sic Cic. in Lucullo. Quid loquar de Democrito? quē cum eo conferre possumus, nō modo ingenij magnitudine, sed etiam animi? qui ita sit ausus ordiri, Hæc loquor de vniuersis, Nihil excipit, de quo non profiteatur. Quid enim esse potest extra vniuersa? Quis hunc philosophū non anteponit Cleanthi, Chrysippo, reliquisq; inferioris ætatis? qui mihi, cum illo collati, quintæ classis videntur. Pauca de virtute dicit, nec ea ipsa enucleatè. In omnibus verò libris, quos multos emisit, sermone vsus est eleganti, & ornato. Atomorum auctor fuit, siue etiā Leucippus; vt est apud Laërtiū, & 1. de Nat. Deo. Quas sic est amplexatus, vt accipere maluerit, necessitate omnia fieri, quam ab ijs naturales motus euellere. Posuitque vim quandam motus impulsionis, quam plagam ille appellat, Græcè Plutarchus γένος τῆς κινήσεως κατὰ πληγήν. Gloriabatur à gloria se abfuisse. Veni, inquit, Athenas, neque me quisquam ibi agnouit

Denique

Denique cum putaret impediri anim i aciem adſpectu oculorum, dicitur oculis ſe privaſſe, vt quam minimè animus à cogitatio ibus abduceretur. Patrimonium neglexit, agros deſeruit incultos, nihil aliud quærens niſi beatam vitam. Itaque cum alijs ſæpè, quod eſſet antè pedes, non viderent, ille per infinitatem, quàm ἀπειρίαν vocant, omnem peregrinabatur, vt nulla in extremitate conſiſteret. Sententiæ illius, & præcepta ſunt eiuſmodi:

Naturam in profundo veritatem penitus abſtruſiſſe. In Luc. Animum cœlum, terras omnia denique atomis, id eſt, leuibus & rotundis copuſculis, indiuiduis propter ſoliditatem, nulla cogente natura, ſed concurſu quodam fortuitò effici: Corpuſcula autem illa, quædam leuia, alia aſpera, rotunda alia, partim autem angulata, curuata quædam, & quaſi adunca 1. de Nat. Deor. 1. Tuſc. & 1. de Finib. Nulla cenſet eſſe Cicero.

Innumerabiles eſſe mundos, & quidem ſic quoſdam inter ſeſe non ſolùm ſimiles, ſed vndique perfectè & abſolutè ita pares, vt inter eos nihil prorſus interſit: omnes verò oriri, & interi e quotidiè. In Luc. & 1. de Finibus.

Simulachra, & imagines diuinitate præditas ineſſe vniuerſitati rerum: tum principia, mentemque, quæ ſunt in eodem vniverſo, Deos eſſe: tum animantes imagines, quæ vel prodeſſe nobis ſolent, vel nocere: tum ingentes quaſdam imagines, tantaſque vt vniuerſum mundum complectantur extrinſecus. Quod videtur, Deos eſſe, quodam pacto negare. 1. 2. de Nat. Deor. & alio loco: Imagineſque, earumque circuitus in deorum numero refert: tum illam naturam, quæ imagines fundat, ac mittat, tum ſcientiam, intelligentiamque noſtram: imagines denique illas, à corporibus ſolidis, & à certis figuris fluere.

Nihil eſſe ſempiternum, quia nihil ſemper ſuo ſtatu maneat. 3. de Nat. Deor.

Animos in ſomniando, externa & aduenitia viſione pulſari. 2. de Nat. Deor.

Omnia

Omnia ita fato fieri, vt id fatum vim necessitatis afferat. De Fato.

Ex habitu & colore extorum hostiarum declarari pabuli & earum rerum, quas terra procreat, vel vbertatem, vel tenuitatem: salubritatem etiam, aut pestilentiam 1 & 2. de Diuin.

Sine inflammatione animorum, & sine quodam afflatu quasi furoris, poëtam magnum esse non posse. 1. de Diuin. & de Orat.

Ante lucem gallos cantare, hac de causa; depulso enim de pectore, & in omne corpus diuiso, & modificato cibo, cantus edere quiete satiatos: qui quidem silentio noctu, vt ait Ennius, fauent faucibus: rursus cantu, plausuque præmunt alas. 2. de Diuin.

Atomos in infinito inani, in quo nec summum, nec infimum, nec medium, nec vltimum nec extremum sit, ita ferri, vt concursationibus inter se cohærescant, ex quo efficiantur ea, quæ sint, quæque cernantur omnia: cumque motum atomorum nullo a principio, sed externo tempore intelligi conuenire. 1. de Fin.

Concursionem autem illam fortuitam concalefactam, & sperabilem, id est animalem esse. 1. Tuscul.

Beatam vitam in rerum cognitione ponendam: quam ex inuestigatione naturæ consequimur, vt simus bono animo. Id enim ille summum bonum ἀθυμίαν, & sæpè ἀκαχίαν appellabat, id est securitatem, quæ est animi tanquam tranquillitas, & animus terrore lib. 1. & 5. de Finib.

CYRENAEI, VEL CYRENAICI, *& Anniciriij.*

CYrenæorum, qui minimè contempti Philosophi fuerunt, Philosophia ab Aristippo Cyrænæo manauit. Cum finem bonorum esset diceret voluptatem corporis, id est, iucundum quendam & leuem motum ad intimos sensus permanantem, & quasi in medullis corporis prurientem; iudicium veritatis in intimis sensibus posuerunt. Negarunt enim esse quidquam quod percipi possit extrinsecus: ea se sola percipere,

cipere, quæ tactu intimo sentiant, vel dolorem & voluptatem: neque se quo quid colore, aut quo sono sit, scire; sed tantum sentire affici se quodam modo. In Luc. 2. de Finib sic ait 3. Offic. Ab Aristippo Cyrenaici, & Annicetij Philosophi nominati, omne bonum in voluptate posuerunt: virtutemque censuerunt ob eam rem esse laudandam, quòd efficiens esset voluptatis. Quibus obsoletis floret Epicurus, eiusdē fere adiutor autorque sententiæ: neque tamen cum Cyrenaicis de ipsa voluptate consentiens. 2. Acad.

Non omni malo ægritudinem effici, sed insperato, nec opinato malo. 3. Tuscul.

In tactu doloris aut voluptatis & eo quidem interiore, veri esse iudicium, quia sentiatur. In Luc.

ANACHARSIS.

ANacharsis Scythes Gnuri filius, Caluidæ Scytharum regis frater, Soloni amicus, dixit vitem vuas tres ferre, primam voluptatis secundam ebrietatis, tertiam mœroris; & tantum abesse à morte qui nauigat, quanta est nauis crassitudo. Pro nihilo pecuniam duxit. Illius epistola fertur his verbis apud Ciceronem. 5. Tusc.

„ Anarcharsis Hannoni salutem. Mihi amictus est Scythicum tegmen, calceamentum solorum callum, cubile terra, pulpamentum fames: lacte, caseo, carne vescor. Quare vt ad quietum me licet, venias: Munera autem ista, quibus es delectatus, vel ciuibus tuis, vel dijs immortalibus dona.

ANAXAGORAS.

ANaxagoras Ægesibuli filius, Clazomenius, ab Anaximene accepit disciplinam. Maxime fuit & grauitatis & ingenij gloria, quem ferunt nunciata morte filij dixisse: sciebam me genuisse mortalem. Quæ vox declarat ijs esse hæc acerba, à quibus non fuerunt cogitata. Et cum Lampsati moretur, quærentibus amicis vellene Clazomenas in patriam, si quid accidisset, afferri: Nihil necesse est, inquit. Vndique enim ad inferos tantundem viæ est. Commentus

mentus est ὁμοιομερείας, id est, similitudinem partium, veluti siluam & materiam, Græcè ὕλην rerũ omnium gignendarum. Censuit enim in singulis rebus particulas inesse similes infinitas, ex quibus compositæ sint, resque omnes gigni & interire congregatione & seiunctione particularum similium. Vnde sui operis principio de mente diuina ita scripsit: Omnia simul erant: deinde. Mentis infinitæ vt ac ratione omnium rerum descriptio, & modus designatus est, & confectus. Contra quod disputat Arist. 4. primæ Philosophiæ, & Cic. 1. de Nat. Deor.

Huius igitur decreta sunt hæc:

Materiam esse infinitam, sed ex ea particulas similes inter se minutas: eas primùm confusas, postea in ordinem adductas mente diuina. In Luc, & 1. de Nat. Deor.

Niuem esse nigram, quòd perspicuum sit aquam nigram esse, vnde illa concreta sit: & quòd oculi continenter in ea defixi, mutentur, & se colorem nigrum cernere credant. In Luc.

ANAXARCHVS.

ANaxarchus Abderites Democritius fuit. Qui cum in manus Neocreontis tyranni incidisset, cui in convivio coram Alexandro iniuriam fecerat, nullum genus supplicij deprecatus est, neque recusauit. Cùm enim mortuo Alexandro cum in ὅλμον iniecisset Neocreon, iussissetque ferreis malleis cædi, ingeminauit. Tunde, tunde Anaxarchi vasculum, nam Anaxarchum nihil teres. Iubente verò illo ipsius præcidi linguam, aiunt præcisam dentibus in eius faciem conspuisse: tandem excarnificatum esse. Cicero 2. Tuscul. & 3. de Nat. Deor. Laertius de vita Philosoph.

ANAXIMANDER.

ANaximander Milesius, summus fuit in Physicis. Is primus gnomonem invenit, ὡροσκόπειον fabricatus est, ac primus terræ marisq; circuitus descripsit, & sphæram construxit. Cicero ait primo de

de Diuinatione, ab eo monitos fuisse Lacedæmonios, vt vrbem ac tecta linquerent, armatique in agro excubarent, quòd terræ motus instaret, tum, cùm & vrbs tota corruit, & ex monte Taygeta, extrema montis quasi puppis euulsa est. Huius est hæc opinio:

Natiuos esse Deos, longis interuallis orientes, occidentesque, eosque innumerabiles esse mundus. 1. de Nat. Deor.

Infinitatem naturæ esse, è qua omnia gignerentur. In Luc.

ANAXIMENES.

ANaximenes Eurystrati filius, Milesius, Anaximandri auditor, censuit aëra Deum, eumque gigni, esseque immensum & infinitum, & semper in motu. 1 de Nat Deor. sed ea quæ ex eo orientur, definita gigni autem terram, aquam, ignem, tum ex ijs omnia. In Luc.

ANTIPATER.

ANtipater Tyrius, Stoicus fuit, summus in Dialecticis, sed opinio sissimus. Reprehensus est, quòd multus fuisset in disputando cum Academicis, præsertim cum id minus subtiliter faceret. & nulla ratio esset cum ijs, qui nihil probarent, disputandi. Duos libros scripsit de Diuinatione: in qua probanda, qua ratione vsus sit, vide 1. de Diuinatione. Athenis tandem mortuus. Censuit verò duo præcepta à Panætio prætermissa, valetudinis curationem & pecuniæ. 2. Offic.

ANTISTHENES.

ANtisthenes Antisthenis filius, Atheniensis fuit, homo acutus magis, quam eruditus. Ab eo, qui patientiam & duritiem in Socratico sermone adamarat, Cynicorum primùm, deinde Stoicorum penè, Cynicorum, secta profecta est. Quorum ratio tota est eijcienda; est enim inimica verecundiæ, sine qua nihil rectum esse potest, nihil honestum. Reprehendunt enim & irrident, quòd ea quæ turpia re non sint, verbis flagitiosa dicantur: illa autem, quæ turpia sunt, nominibus appellentur suis, vt est primo Officiorum

um. Inter cætera in eo libro, qui Physicus inscribitur, censuit:

Populares Deos multos, naturalem vnum esse. 1. de Nat. Deor.

ARCHITAS TARENTINVS.

ARchitas Tarentinus, magnus in primis, & præclarus vir fuit. Eum quarto Tusculan. Cicero ait, cùm villico factus esset iratior, dixisse: Quo te modò accepissem, nisi iratus essem? Et de amicitia: Verum illud est, quod à Tarentino Archita dici solitum, nostros senes commemorare audiui, ab alijs senibus auditum: Si quis cœlum ascendisset, naturamque mundi, & pulchritudinem syderum perspexisset, insuauem illam admirationem ei fore, quæ iucundissima fuisset, si aliquem cui narraret, habuisset. Nearchus Tarentinus se à maioribus natis accepisse dicebat, illum oratione, quæ est in libro de Senectute, persuadere voluisse: Nullum capitaliorem pestẽ, quàm corporis voluptatem hominibus à natura datam. Cui sermoni interfuit Plato Atheniensis, quem Tarentum venisse L. Æmilio, Appio Claudio Consulibus, eodem locò ait Cicero.

ARCHIMEDES.

ARchimedes ex Syracusana vrbe, summo ingenio fuit at disciplina; in quæ tantus studij ardor fuit, vt dum in pulvere quædam scriberet attentius, ne patriam quidem à Marco Marcello captam esse senserit: cuius interitum princeps tulit moleste. Eum arbitrantur ait Cicero secundo de Natura Deorum, plus valuisse, in imitandis sphæræ conversionibus, quàm naturam in efficiendis: præsertim cum multis partibus sint illa perfecta, quàm hæc simulata, sollertius Et primo Tusculan. Cùm Archimedes lunæ, solis, quinque errantium motus in sphæram illigauit, effecit idem, quod ille, qui in Timæo mundum ædificauit, Platonis Deus, vt tarditate & celeritate dissimillimos motus vna regeret conversio. Quod si in hoc mundo fieri sine Deo non potest, ne in sphæra quidem

dem eosdem motus Archimedes sine diuino ingenio potuisset imitari. Idem dicit quinto Tusculan. se cum Quæstor esset, ignoratum à Syracusanis, cum esse omnino negarent, septum vndique & vestitum vepribus & dumetis indagasse sepulchrum. Tenebam enim, inquit, quosdam senariolos, quos in eius monumento esse inscriptos acceperam, qui declarabant in summo sepulchro sphæram positā esse cum Cylyndro. Censuit,

Multis partibus solem, qui Deus est, maiorem esse quàm terram. In Luc.

ARISTOXENVS.

ARistoxenus Philosophus ætatem fere consumpsit in musicis. Putauit animum esse Harmoniam: intensionem enim ipsius corporis quandam, velut in cantu & fidibus, sic ex corporis totius natura, & figura varios modos cieri, tanquam in cantu sonos. 1. Tusc. vbi refellitur.

ARISTIPPVS.

ARistippus Cyrenaicus, cum Socratis famam communi omnium sermone indies perercbescere videret, Athenas ad eum audiendum profectus est. Qui cùm se totum voluptati dedisset, quasi animum nullum haberet, voluptatem summum bonum posuit. Ob eamque causam Xenophon in eum scripsit contra voluptatem, eamque Socrati disputationem tribuit. Plato quoque in lib. de animo illum conuicijs agit. Non erubuit, cùm esset ei obiectum, habere cum Laida: Habeo, inquit, Laida, non habeor à Laide Cicero in Epistolis, & 2. de Finib. Omnes simplices sententias eorum, in quibus nulla est virtutis adiunctio, omnino a Philosophia semouendas putabo. Primùm Aristippi, Cyrenaicorumque omnium, qui ab eo sunt profecti: quos non est veritum, in ea voluptate, quæ maxima dulcedine sensum moueret, summum bonum ponere, contemnentes istam vacuitatem doloris. Hi non viderunt, vt ad cursum equum ad arandum bouem, ad indagandum canem; sic hominem ad duas res, vt ait Aristoteles, intelligendum & agendum esse

natum,

natum, quasi mortalem Deum; contraque vt tardam aliquam, & languidam pecudem ad pastū, & procreandi voluptatem hoc diuinum animal ortum esse voluerunt: quo nihil mihi videtur esse absurdius. Atque hæc contra Aristippum, qui eam voluptatem non modò summam, sed solam etiam dicit, quam omnes vnam appellamus voluptatem. Idque ex eo intelligi volebat, quòd omne animal simulatque natum est, voluptatem adsciscat vt summum bonum, & reprobet dolorem vt summum malum. Indolentiam autem & doloris vacuitatem (quam tuetur Epicurus) nō putabat voluptatem, vt dixi; neque priuationem voluptatis, dolorem; quia voluptas & dolor versantur in aliquo motu iucundo aut aspero. Sapientem verò & beatum esse, non qui sit in perpetuis voluptatibus, sed qui maiore ex parte ijs fruatur. In Luc. & 1. & 2. de Fin. 2. Tusc. 3. Offic. & 3. de Orat.

ARISTONEI.

TRes potissimum sectæ à scholis explosæ, & eiectæ fuerunt, Herilliorum, Megaticorum siue Eretriacorum, & Aristoneorum siue Pyrrhoniorum. Aristonei ab Aristone Chio profecti sunt: is cum Zenonis fuisset auditor, reprobauit illa, quæ ille verbis, nihil esse bonum, nisi virtutem neque malum, nisi quod virtuti esset contrarium. Rerum delectum nullum ponebat: exæquabat omnia. De quo sic est apud Ciceronem quarto de Finibus. Ex his angustijs ista euaserunt deteriora, quàm Aristonis: illa tamen simplicia vestra, versuta. Reges enim Aristonem, bonane ei videantur hæc, vacuitas doloris, diuitiæ, valetudo? nequid quid, quæ contraria sunt his, malane? nihilo magis. Zenonē roges? respondeat totidem verbis. Admirantes quæramus ab vtroque quonam modo vitam agere possimus, si nihil interesse nostra putemus; valeamus, ægrine simus; vacemus, an cruciemur dolore; frigus, famem propulsare possimus, necne possimus. Viues, inquit Aristo, magnificè atque præclarè: quod erit cumque visum, ages, nunquam angere, nunquam cupies, nunquam timebis. Quid Zeno? portenta hæc esse dicit. Item secundo

de Finibus. Aristoni & Pyrrhoni visum est, vt inter optimè valere & gravissimè ægrotare nihil prorsus interesset. Contra quos rectè iampridem desitum est disputari. Dum enim in vna virtute sic omnia esse voluerunt, vt eam rerum selectionem expoliarent, nec ij quidquam, aut vnde oriretur darent, aut vbi niteretur virtutem ipsam, quam amplexabantur, sustulerunt. Hoc tenus:

Formam Dei intelligi non posse, neque in dijs sensum esse: dubium etiam omnino, Deus animans necne sit. 1. de Nat. Deor.

Summum bonum, in his rebus neutram in partem moueri, quæ ἀδιαφορία ab ipso dicitur. In Luc. Quo verbo significatur indifferentia; vt si quis indifferenter vixerit & promiscuè inter virtutem & vitium, nulla habita ratione huius vel illius. Vide 2. 3. 4. & 5. de Fin. & 1. Offic.

In medijs ea momenta, quæ Zeno voluit, nulla esse. In Luc.

Esse quædam, quibus commotus sapiens, appeteret aliquid, quod cuiq; in mentem incideret, & quodcunque tandem occurreret. 4. de Finib.

Nihil differre aliud ab alio, nec esse res vllas præter virtutes & vitia, inter quas quidquam omnino interesset. 4. de Finib.

Præter vitia atque virtutes, nullam esse rem aut fugiendam, aut expetendam. 5. de Finib.

Nocere audientibus Philosophos eos qui benè dictæ male interpretarentur: posse enim asotos ex Aristippi, acerbos è Zenonis schola exire. 3. de Nat. Deor.

BIAS.

Bias vnus è septem sapientibus habitus est. Cuius illa est sententia: Nullam vocem inimicitiorem amicitiæ potuisse reperiri, quàm eius, qui dixisset, ita amare oportere, vt aliquando esses osurus. De Amic. vnde Apopth.

CAL-

CALLIPHO.

CAlliphonem reprehendit Cicero 3. Officiorum, qui diremptuium se sectarum controuersiam putauerat, si cum honestate voluptatem, tanquam cum homine pecudem copulauisse. quamquam honestatem sic est complexus, vt omnia quæ sine ea, sunt, longè ac retro ponenda censuerit. Hoc igitur vnum eius perpetuum decretum fuit: Ad honestatem adiungi voluptatem oportere. 2. & 5 de Fin. & 5. Tusc. vbi omnium ferè sententias de summo bono numerat. Quæramus, inquit, vnamquamque reliquorum sententiam, si fieri potest, vt hoc præclarum quasi decretum beatæ vitæ possit omnium sententijs & disciplinis conuenire. Sunt autem hæ de Finib. vt opinor, retentæ, defensæque sententiæ. Primùm simplices quatuor: Nihil bonum nisi honestum, vt Stoic: Nihil bonum, nisi voluptatem, vt Epicurus: Nihil bonum, nisi vacuitatem doloris, vt Hieronymus: Nihil bonum, nisi naturæ primis bonis, aut omnibus, aut maximis frui, vt Carneades contra Stoicos disserebat. Hæc igitur simplicia: illa mista, tria genera bonorum, maxima animi, secunda corporis, externa tertia, vt Peripatetici, nec multò veteres Academici secus. Voluptatem cum honestate Clitomachus & Callipho copulauit. Indolentiam autem honestati Peripateticus Diodorus adiunxit. Hæ sunt sententiæ, quæ stabilitatis aliquid habeant. Nam Aristonis, Pyrrhonis, Herili, nonnullorumque aliorum euanuerunt.

CLITOMACHVS.

CLitomachus homo & acutus vt Pœnus, & valde studiosus ac diligens, vsque ad senectutem cum Carneade præceptore fuit, cui tandem successit in Academia, & eius dicta maximè illustrauit. Scripsit librum ad C. Lucilium poëtam, cum scripsisset ijsdem de rebus ad L. Censorinum, eum qui cum M. Manilio Consul. fuit; in quo hæc sunt, authore Cic. in Luc. Academicis placere esse rerum eiusmodi dissimilitudines, vt aliæ probabiles videantur, aliæ contra. Id autem non esse satis, cur alia percipi posse dicas, alia

non

non posse: propterea quòd multa falsa probabilia sint, nihil autem falsi præceptum & cognitum possit esse. Itaq; ait vehementer errare eos, qui dicunt ab Academicis sensus eripi, à quibus nunquam dictum sit, aut colorem, aut saporem, aut sonum nullum esse. Illud sit disputatum, non inesse in his propriam, quæ nusquam alibi esset, veri & certi notam. Quæ cùm exposuisset adiungit, dupliciter dici assensus sustinere sapientem: vno modo, cum hoc intelligatur, omnino eum nulli rei assentiri: altero cũ se à respõdẽdo, vt aut probet quid, aut improbet sustineat: vt neque neget aliquid, neque aiat. Id cum in sit, alterum placere, vt nunquã assentiatur: alterum tenere, vt sequens probabilitatem, vbicunque hæc, aut occurrat, aut deficiat, aut etiam, aut non respondere possit nec, vt placeat eum, qui de omnibus rebus contineat se ab assentiendo, moueri tamen, & agere aliquid, reliquit eiusmodi visa, quibus ab actionem excitemur. Item ea quæ interrogati in vtramque partem respondere possumus sequentes tantummodo quod ita visum sit, dum sine assensu: neque tamen omnia eiusmodi visa approbari, sed ea, que nulla re impedirentur. De Carneade scripsit ita: Herculis quendam laborem exantlatum à Carneade, quòd, vt feram & immanen belluam, sic ex animis nostris assentionem, id est, opinationem & temeritatem extraxisset. Item. Carneadem dicere solitum, Nusquam se fortunatiorem, quàm Præneste: Vidisse Fortunam. Misit etiam euersa Carthagine librum consolandi causa ad captiuos ciues suos. In eo est desputatio scripta Carneadis, quam ait se in commentarium retulisse, cum ita positum esset, Videri fore in ægritudene sapientem, patria capta: quæ contradixerit Carneades, scripta sunt. Tenuit Academiam cum Carneade & Æschine; & voluptatem cum honestate copulauit.

CRATIPPVS.

CRatippus Ciceronis familiaris, eiusque filij præceptor, quem summis perepateticis parem iudicabat, summa authoritate & eruditione vir fuit: Athenisque docuit, illius ætatis philosophorum princeps.

princeps. De quo ſcriptum ita eſt, 16. Epiſt. Fam. Cratippo me ſcito non vt diſcipulum, ſed vt filium eſſe coniunctiſſimum nam cum & audio eum libenter, tum etiam eius propriam ſuauitatem vehementer amplector, &c. Ex ipſis exemplis verarum vaticinationum & ſomniorum ſolebat rationem concludere, hoc modo: Si ſine occulis non poteſt extare officium & munus oculorum; poſſunt autem aliqnando oculi non fungi ſuo munere: qui vel ſemel ita eſt vſus oculis, vt vera cerneret, is habet ſenſum oculorum vera cernentium. Item igitur, ſi ſine diuinatione non poteſt & officium & munus diuinationis extare; poteſt autem quis, cum diuinationem habeat, errare aliquando, nec vera cernere: ſatis eſt ad confirmandum diuinationem, ſemel ita eſſe aliquid diuinatum, nihill vt fortuitò cecidiſſe videatur. Sunt autem eius generis innumerabilia: eſſe igitur diuinationem confitendum eſt. Cenſuit etiam animos hominum quadam ex parte extrinſecus eſſe tractos, & hauſtos. vide 1. & 2. de Diuin. 1. 2. & 3. Offic. Brut.

CRITOLAVS.

CRitolaus, qui ſimul cum Diogine fuit, Ariſtotelem imitari voluit: & quidem eſt grauitate proximus, & redundat occaſio; attamen in patrijs inſtitutis manet, vt ait Cicero, 2. de orat. & 5. de Finibus. Is cum in alteram lancē libræ animi bona imponeret, in alteram corporis & externa: tantum propendere illam boni lancem putabat vt terram & maria deprimeret. 5. Tuſc.

DIAGORAS.

DIagoras Melius, omnino deos eſſe negabat: hinc Atheos dictus eſt. 1. & 3. de Nat. Deor.

DICAEARCHVS.

DIcæarchus Peripateticus magnus fuit, & copioſus, Ariſtoxeni æqualis & condiſcipulus. Ei magna controuerſia fuit cum Theophraſto, quòd ille id vitæ genus, quæ in actione poſita eſt, longe

omnibus

omnibus anteponeret; hic autem, quæ in contemplatione. Multa scripsit: in primus tres libros, qui Lesbiaci vocantur, quòd Mytilenis sermo haberetur. Primo libro multos loquentes facit: duobus Pherecratem quendam Phthiotam senem, quem ait a Deucalione ortum, disserentem inducit, nihil esse omnino animum, & hoc esse nomen totum inane, frustraque animalia & animantes appellari; neque in homine inesse animum, vel animam, nec in bestia: vimque omnem eam qua vel agamus quid, vel sentiamus, in omnibus corporibus viuis æqualiter esse fusam, nec separabilem à corpore esse, quippe quæ nulla sit, nec sit quidquam nisi corpus vnum, & simplex, ita figuratum, vt temperatione naturæ vigeat & sentiat. Ad quod credendum inductus est, quia difficilis erat animi, quid aut qualis esset, intelligentia. Scripsit etiam & de interitu hominis, vt est. 1. Offic. & duo genera diuinandi probauit. vide 1. Tusc. 1. de Nat. & 2. Epist. ad At.

DINOMACHVS.

Dinomachus voluptatem adiunxit ad honestatem. 5. de Finib. & 3. Offic.

DIODORVS.

Diodorus fuit valens, vt ait Cicero dialecticus. Is enim fuit, quem Laërtius cognomento Chronum appellatũ fuisset dicit, Philosophus ex Megarica schola eorum, qui ἐριστικοὶ & διαλεκτικοὶ dicebantur. Cuius dialectica imbutus Arcesilas fuerat. Is cum cæcus esset, in philosophia multò etiam magis assiduè quam antea versabatur, & cùm fidibus Pythagoreorum more vteretur cumque ei libri noctes & dies legerentur, quibus in studijs, oculis non egebat, tamen quod sine oculis fieri posse vix videtur, Geometriæ munus tuebatur, verbis præcipiens discentibus vnde, quo, quamque lineam scriberent. Huius sententia aduersus Stoicos vtebatur Academici περὶ δυνατῶν, vt vera ex æternitate futura essent sine naturalium causarum antecessione: ac proinde Carneades

des diuinationem esse negabat. Censebat enim Diodorus, quod futurum dicunt, esse necessarium: à Chrysippo dissentiens, qui voluit fieri posse, vt non eueniat. Vide Ciceronem de Fato, & Chrysip.

DIOG. APPOLLONIATES.

Diogenes Appolloniates, qui Anaxagoræ tẽporibus vixit, ssimus fuit in Physicis, Anaximenis auditor. Aëre vtitur Deo, 1. de Nat. Deor.

DIOGINES CYNICVS.

Diogenes Cynicus, improborum prosperitates, secundasq; res redarguere vim omnẽ deorum, ac potestatem dixit. 1. & 2. de Nat. Deor.

DIONYS. HERACLEOTES.

Heracleotes Dionysius cum à Zemone fortis esse didicisset, à dolore deuictus est. Nam cum ex renibus vel (vt est 5. de Finib.) oculis laboraret, ipso in eiulatu clamitabat, falsa esse illa, quæ antea de dolore ipse sensisset. Quem cum Cleanthes condiscipulus rogaret, Quęnam ratio eum de sententia deduxisset, respondit: Quia cũ tantum operæ Philosophię dedissem, dolorem tamen ferre non possem, satis esse argumenti, malum esse dolorem. Plurimos annos in Philosophia consumpsi, nec ferre possum; malum est igitur dolor. 2. Tusc.

EMPEDOCLES.

Empedocles Agrigentinus, Parmenidis æmulus, vel vt Hermippo placet, Xenophanis carminibus Gręcis vaticinatus est, & Physicem docuit. Qualia sunt:

Quę in rerum natura, totoque mundo constãt, quæque mouentur, ea contrahere amicitiam, dissipare discordiam. de Amic.

Quatuor naturas, ex quibus omnia constarent, diuinas esse. 1. Tusc.

Animum, cordi suffusum sanguinem. 1. Tusc.

Abstrusa esse omnia nihil nos sentire, nihil cernere, nihil omnino, quale sit, posse reperire. In Luc.

EPICHARMVS.

EPicharmi Siculi hæ sunt sententiæ: Neruos atque artus esse sapientiæ, non temerè credere. De petitione Consultus, vnde illud 1. Epist. ad Atticum, Νῆφε καὶ μέμνασο ἀπιστεῖν ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν. Item illud. Emori nolo, sed me esse mortuum, nihili æstimo. 1. Tusc.

HERACLIDES.

HEraclides Ponticus, Platonis, Speusippi, Aristotelis, Pythagoreorumque auditor fuit & discipulus. In libris suis scripsit, modo mundum, tum mentem diuinam esse: errantibus etiam stellis diuinitatem tribuit, sensuque Deum priuat. et eius formam mutabilem esse vult: ibidemque rursus terram & cœlum refert in deos. 1. de Nat. Deor.

HERACLITVS.

HEraclitus Physicus, cognomento σκοτεινὸς, de natura consultò dixit obscurè: ne, quid diceret, intelligere quisquam posset. Dixit, vniuersos Ephesios esse morte mulctandos, quòd cum principem suum Hermodorū ciuitate expellerent, ita locuti sunt. Nemo de nobis vn⁹ excellat; sed si quis extiterit, alio in loco, & apud alios sit. 5. Tuscul. Censuit ignem esse principium. In Luc. & animum ignem.

HERILLVS.

HErillus Zeonis auditor, scientiam, summum bonum esse defendit. nec rem vllam illam per se expetendam. In Luc. 2. & 4. de Finib.

HIERONIMVS.

HIeronymus Rhodius, cum Peripatetici (quos sequi videri volebat, in ijs rebus, quæ secundum naturam essent) posuissent, non dolore, hoc summum bonum esse dixit. 2. & 5. de Finib.

METRODORVS.

MEtrodor⁹ Chius, penè alter Epicurus fuit: sapientis nomen haud professus, sed cum ita appellaretur ab Epicuro, tantum beneficium repudi-

repudiare noluit. Beatum esse, describit ijs ferè verbis: Cum corpus bene constitutum sit, & sic exploratum ita futurum. 2. de Finib. in Luc. 3. Offic. & 2. & 5. Tuscul.

PARMENIDES.

PArmenides Xenophanis discipulus, duas in physicis causas statuit, ignem & terram, & illum quidem opificis; hanc verò materiæ rationem habere censuit. In Luc. & 1. de Nat. Deor.

Commenticium quiddam coronæ similitudine effecit: Stephanem appellat, continẽtem ardore lucis orbem, qui cingit cœlum, quem appellat Deum; in quo neque figuram diuinam, neq; sensum quisquam suspicari potest. Multaque eiusdem monstra: quippe qui bellum, qui discordiam, qui cupiditatem, cęteraq; generis eiusdem ad Deum reuocat: quæ vel morbo, vel somno, vel obliuione, vel vetustate delentur. Eademq; de syderibus.

PERSEVS.

PErseus Zenonis auditor, eos dicit esse habitos deos, à quibus magna vtilitas esset ad vitæ cultum inuenta: ipsasque res vtiles, & salutares deorum esse vocabulis nuncupatas: vt ne hoc quidem diceret, illa inuenta esse deorum, sed ipsa diuina, 1. de Nat. Deor.

PHERECYDES.

PHerecydes Syrus, Pythagoræ magister, primum quod literis exter, dixit; animos hominum esse sempiternos. Is cum vidisset aquam è iugi puteo haustam, terræ motum dixit futurum. 1. Tusc. & 1. & 2. Diu.

PITTACVS.

PIttac⁹, qui in septem sapientibus est numeratus omnino, accedere quenquam vetabat in funus aliorum. 1. de Leg.

PISISTRATVS.

PIsistratus primus Homeri libros, confusos antea, sic disposuisse dicitur, vt nunc habemus 3. de orat.

POSIDONIVS.

POsidonium ferè semper, cum de eo loquitur, familiarem suum appellat Cicero. De natura Deorum libros scripsit, in quorum quinto disseruit, nullos esse Deos Epicuro videri, &c. Præterea quinq; de diuinatione: & sphæram efficit, cuius singulę conuersione idem efficiebant in Sole & Luna, & in quinque stellis errantibus, quod efficitur in cælo singulis diebus & noctibus, Censuit vero.

In natura signa quædam esse rerum futurarum. 1. offic.

Omnem vim diuinandi, rationemque primum repetendam à Deo, deinde à fato, deinde à natura. 1. de Diu.

Tribus modis deorum appulsu homines somniare: vno, quod prauideat animus ipse per sese, quippe qui deorum cognatione teneatur: altero, quod plenus aër sit immortalium animorum, in quibus tanquam insignitæ notæ veritatis appareant; tertio, quod ipsi dij cũ dormientibus colloquantur: idque facilius euenit appropinquante morte, vt animi futura augurentur. 1 de Diuin.

Nihil esse bonum, nisi quod honestum. 2. Tusc.

Dolorem non esse malum. Ibidem.

PRODICVS.

PRodicus Chius Physicus, ea quæ prodessent hominum vitæ, deorũ in numero habita esse dixit. 1. de Nat. Deor.

PROTAGORAS.

ABderites Protagoras, Sophistes temporib' illis vel maximus, cum in principio libri sui sic posuisset, De dijs neque vt sint, neque vt non sint, habeo dicere: Atheniensium iussu vrbe atque agro est exterminatus, librique eius in concione combusti,

busti. Tenuit, id cuique verum esse, quod cuique videatur. In Luc.& 1.de Nat. Deor.

PYRRHO.

PYrrho Eliensis, à quo Pyrrhonij nominati sunt, omnia exæquauit, atque virtute constituta nihil omnino quod appetendum sit, reliquit; & introduxit ἀπάθειαν, id est, vacuitatem affectuum, vt sapiens omni perturbatione liberatus, nihil appetat, nihil fugiat, nec hoc potius quam illud sequatur, sed omnib' in rebus indifferenter, & sine vllo affectu se habeat. In Luc. & 3. & 1. de Finib.

SIMONIDES.

DE Simonide Chio poëta, non solum suaui, verum etiam docto sapienteque cum quæsiuisset Hiero tyrannus, quid aut qualis esset Deus, deliberandi causa sibi vnum diem postulauit. Cum idem ex eo postridie itidem quæreret, biduum petiuit. Cum sæpius duplicaret numerum dierum, admiransq; Hiero quæreret, cur ita faceret: Quia quanto, inquit, diutiꝰ considero, tanto mihi res videtur obscurior. Cū enim multa venirent in mentem acuta atque subtilia, dubitans quid eorum esset verissimum, desperauit omnem veritatem, Primus memoriç artem protulit: de quo vide 2. de Orat. & 1. de Diuin.

SOLON.

SOlon Atheniensis, vnus de septem sapientibus fuit, & ex ijs solus legum scriptor. Viguit Seruio Tullio regnante. Qui, quo & tutior vita esset & plus aliquanto Reip. prodesset, furere se simulauit. Areopagitas præterea primus constituit. Negabat velle suam mortem dolore amicorum, lamentisque vacare. Dicebat tum denique iudicari, beatusne quis fuerit, cū extremum vitæ diem morte confecerit, Et capite sanxit, si quis in seditione num alterutrius partis fuisset. 10. Epist. ad Atticum. 15. ad Brutum, & de Senect. 1. offic, de Diuin. & 3. de Finib.

STILPHO.

STilpho, vel rectius Stilpo à Cicerone in Academicis dicitur, qui non solum Megarensis fuit, verum etiam secta Megaricus. Nam Megarici quidam Philosophi ab Euclide sunt appellati, qui postea ἐριστικοὶ διαλεκτικοὶ vocati sunt. Hunc scribunt ipsius familiares, & ebriosum & mulierosum fuisse: neque hoc scribunt vituperantes, sed potius ad laudem; vitiosam enim naturam ab eo sic edomitā et compressam esse doctrina, vt nemo, vnqnam violentum illum, neque in eo, vestigium libidinis viderit. de Fato.

STRATO.

LAmsacenus Strato, Theophrasti auditor, physicum se voluit; in quo etsi est magnus, tamen noua pleraq; & perpauca de moribus. Huius Lysias & oratione locuples, reb' ipsis ieiunior. Concinnus deinde & elegans huius Aristo. Sed ea, quæ desideratur à magno Philosopho, grauitas in eo nō fuit. Scripsit sanè & multa & polite: sed nescio quo pacto authoritatem oratio non habet. Dixit, vacationem deos habere, & vim diuinam in natura censuit esse sitam, quæ causas gignendi, augendi minuendiue habeat, sed careat omni sensu & figura. In Luc. 1. Acad. 5. de Finib. & 1. de Diuin.

THALES.

THales Milesius, vnus de septem sapientibus, cui sex reliquos consensisse ferunt: primus de natura rerum disputasse quibusdam videtur. Is, vt obiurgatores suos conuinceret, ostenderetq; etiam Philosophum, si ei commodum esset, pecuniā facere posse, omnem oleam, antè quàm florere cœpisset, in Milesio agro coemisse dicitur. Animaduerterat fortasse quadam scientia, olearum vbertatem fore. Et quidem idem primus defectionem Solis, quę (Astyage regnante) facta est, prędixisse fertur. Aquam dixit esse initium rerum. Deum autem eam mentem, qui ex aqua, cuncta fingeret. In Luc. 1. de Natura. & 1. et 2. de Diuin. & 3. de Orat.

XENOPHANIS.

XEnophanes Colophonius, vnus, qui vnum Deum eumq; immutabilē, &c. esse diceret, diuinationum sustulit funditus. Habitari aiebat in Luna, eademque esse terram multarum vrbium & montium. In Luc.

ZENO EPICVREVS.

ZEno Epicureus, quem Philo Coryphęum appellare Epicureorum solebat, Athenis docuit. Is non eos solùm, qui tum erant, Apollodorum, Syllum, cæteróśque figebat maledictis, sed Socratem ipsum, parentem philosophię, Latino verbo vrēs scurram Atticum fuisse dicebat. Contendere & magna voce dicere solebat, eum esse beatum, qui præsentibus voluptatibus frueretur, confideretque se fruiturum aut in omni, aut in magna parte vitæ, dolore non interueniente. 3. Tusc. & 1. de Nat. Deor.

Tabula opinionum de summo bono, ex 5. Tusc. & 2. de Finibus.

Sententiae de bonorum et malorum finibus, quae stabilitatis aliquid habent, sunt septem.

- *Quatuor simplices.*
  - *Nihil bonum, nisi honestum.* — *Stoici à Zanone profecti.* Pa.160.
  - *Nihil bonum, nisi voluptatem* — 166.
  - *Nihil bonum, nisi frui primis bonis à natura ditis, aut omnibus aut maximis.* — *Epicur. ab Epicur.* pa. 163.
  - *Nihil bonum, nisi vacare dolore.* — *Carneades* pag. 180.
- *Tres mista*
  - *Tria bonorum genera:* *Animi, corporis, externa* — *Hieronim.* pag. 195. *Academ. et Peripatetici. veteres* pag. 158.
  - *Voluptatem cum honestate copulari.* — *Clitomachus, Calliphon* pag. 192.
  - *Indolentia honestati adiuncta.* — *Diodorus Peripateticus,* pag. 163.

Ex

Ex secundo de finibus septem quoque.

- *Tres honestatis species:*
  - *Aristippi, vel Epicuri,* — *Voluptas.*
  - *Hieronymi,* — *Doloris vacuitas.*
  - *Carneadis,* — *Frui principijs naturalibus.*
- *Tres, in quibus virtus et honestum cũ aliqua accessione ponuntur:*
  - *Polemonis.*
  - *Caliphonis.*
  - *Dinomachi.*
  - *Diodori peripatetici.*
- *Vna simplex posita in decore tota et honesto:*
  - *Zenonis.*
  - *Stoicorum.*
  - *Patris.*

Aristhonis, Pyrhonis. Herilli, nonnullorumq; aliorum euanuerunt sententiæ, inquit Cicero, qui tamen haberent ius suum disputandi de officio; si rerum aliquem delectum reliquissent, vt ad officij inuentionem aditus esset. Aristoteles Ethicorum libro primo, sententias de summo bono aliter distinxit, & generatim sex tantum celebratas & defensas posuit: tres vulgares & improbatas, sanitatem, facultatem, scientiam: tres alias, quæ retentæ sunt & defensæ à voluptuarijs, magistratibus, Platonicis, voluptatem, honorem, & ideam. Ex quo intelligitur qualis veterum illorũ Phylosophorum Philosophia fuerit, quæ in eo, à quo orta est, & quod vnum spectare & sequi debet, tam variè feratur.

FINIS.

SENTENTIÆ COLLECTANEÆ, ET SIMILIA EX Demosthenis Orationibus & Epistolis, in certa virtutum ac vitiorum capita collecta.

De Deo.

Mnis serij dicti & facti principium à dijs immortalibus maximè ducendum esse censeo. Ex Epist. 1.

Tanto plures occasiones ad Deorum beneuolentiam conciliandá habemus, quanto magis pia iustioraque facere pergimus. Ex Orat. ad Philip. Epist.

Omnibus vno consensu author est, vt ij acerbè puniantur, qui hostib' aliquid indulserunt, Iupiter, Dione & reliqui dij. Ex Orat. de falsa Leg.

Ij, qui petulanter & flagitiose leges institutaque vestra despiciunt, quiq; impudenter impij erga Deos fuerunt, duas ob causas, graui supplicio afficiendi sũt: vt & hi scelerum suorum pœnas luant, & alij cut ẽt caueantque ne quidquam in deos & Remp. peccent. Contra Neæram.

Bona quidem expectare, & à dijs, vt dent, precibus exposcere oportet, sed omnia humana existimare. Ex Orat. ad Leptinem.

Omnium rerum exitus, vt Deus voluerit, consequitur: consilium autem ipsum, consultoris mentem declarat. Pro Corona.

Equidẽ arbitror, eum oportere, qui sit templum ingressu-

gressurus, & vasa sacra & canistra tractaturus, & rerum ad eos spectantium curationi præfuturus, non certo si dierum spacio purè viuere modò sed per totam vitam. Contra Androtionem, & contra Timocratem.

Propterea quòd res quidem Græcas fideliter, deorum verò religionem & sacra piè tractabunt, quæq; ad se pertinebant, ex æquo administrabant, magnam meritò adepti sunt fœlicitatem. Olymth. 3.

Oportet eum, qui maximis laudibus dignus sit, non dijs Charissimum videri sed hominibus; partim quidem propter se, partim verò propter fortunã, admirationi esse. Ex Orat. Amatoria.

Philosophia aut doctrina. 2

OMnis natura præclarior & illustrior fit, si ratio quędam conformatioque doctrinę accesserit: longe verò maximè ijs, quibuscunq; initio meliorem paulò quàm alijs sortiri contigit. Illis enim sese tantùm vincere, his verò alijs etiam præstare accidit. Ex Orat. Amator.

Humanam quidem mentem rerum omnium ducem, hanc autem Philosophiam solam rectè instituendi viã docere posse inuenimus. Ex Orat. Amatoria.

De Prudentia. 3

OMnis virtutis principium quidem est prudentia, finis verò fortitudo: & vt illa quid agendum sit indicat, ita hæc seruat & tuetur. Ex Oratio. Funebri.

Principium quidem est rectè iudicandi omnia, vt nihil antè vos nosse existimetis quàm intellexeritis: cum alioqui sciatis sæpe iam multos de sentẽtia decessisse. Ex 6. Procem.

Pulchrum quidem est, ob vnum aliquod pręclarum facinus clarum & illustrem esse: sed longè pulchrius est omnia amplecti, ob quæ vir prudens gloria studeat. Ex Orat. Amatoria.

Etsi mos est ferè communis plurimorum, vt eos qui laudant & blandiuntur, ament; eos verò qui increpant & probè consulunt odio habeãt: veruntamen prudentis officium est, eniti, vt cupiditatẽ rationi semper habeat obtemperantem. Ex 57. Procem.

Principio

Principio aliquid non dare, prudentum hominum est officium: habentibus autem eripere, inuidentium. Ex orat. ad Leptinem.

Debetur hominibus modestis ac prudentibus veręq; rem examinare volentibus, multo maior honor quam ærea statua. Ex Orat. contra Arist.

Quæ quis proferre veretur, ea quoque scribere caueat. Ex 4. Epist.

Quum vnus qui iniuria affectus est, non sumpserit pœnas, tum vnumquemque expectare oportet, se primum postea fore, cui facienda sit iniuria: Nec huiusmodi contemnere decet, neq; permanere dum ad id perueniat, sed ex longinquo præcauere. Ex Orat. contra Midiam.

Norunt Cecropidę, ducem suum partim Draconem, partim hominem dici: non aliunde profecto, nisi quod prudentia sua homini, viribus autem Draconi similis esse diceretur. Ex orat. Funebri.

Omnia quæ præclara sunt, quæque augusta, & per quæ ciuitas decoratur & conseruatur, liberorum erga parentes obseruantia, iuuenum erga natu maiores reuerentia, &c. Ex Orat. 1. contra Aristog.

Illud existimo prudentium hominum munus esse, vt parem curam & prouidentiam tam rerum vestrarum priuatarum quàm alienarum habeatis: ne humani solùm, sed etiam prudentes videamini. Ex 17 procem.

De stultitia. 4

MVltarum & grauium calamitatum multis hominibus stultitia causa est. Ex Orat. de Rhodiorum libertate.

Turpe est sibi fucum facere, & omnib' quæ molesta sunt procrastinandis, omnium rerum occasionem amittere. Ex Orat. 4. in Philip.

Facillimum est omnium, sese decipere. Olynth. 3.

Stultum est, ipsos res vestras negligentes, dicere alienarum rerum curam vos habere, & presentia contemnentes de futuris alios terrere. Ex Orat. 3. in Phil.

Prius quàm principium rectè subieceritis, ridiculum est de fine, qualiacunque verba facere. Olynth. 3.

Epilepsia

Epilepsia laborantes prędicat se sanaturum, cum ipse omni improbitate & malitia laboret. Ex Orat. 1. contra Aristog.

Illud quidem turpe est, postea aliquando dicere, si quid acciderit: Quis enim putasset hæc futura esse: haud dubie oportebat vnum facere, & alterum non facere. Ex Orat. 3. in Philip.

Neque quidquam prospicitis, prius quam aut factum quid, aut quid fiat, audieritis. Ex Orat. 1. in Philip.

Occasio. 5

PArvæ occasiones, magnarum rerum causæ existunt. Ex Orat. ad Leptinem.

Occasio parua & prima quęq; offensio, celeriter omnia distulit atq; euertit. Ex orat de Cherronesicis.

Oportet eum qui ex vobis Remp. administrare vult, non subito affectibus ad iracundiam impellentib' obtemperare: sed rationi, & rebus ipsis, & temporis opportunitati seruire: illa enim celeriter considerare solent, hæc vero permanere & in longum tempus existere. Ex oratione 2. contra Aristog.

Vos, si iam ei resistatis, prudenter facturos dicam: si vero reieceritis, ne hoc quidem cum volueritis, facere poteritis. Ex Orat. 3. in Philip.

An existimatis ipsam rei bene gerendę occasionem aliquãdo valere, ac etiam absque iure id quod conducit efficere: iam vero cum in id ius simul & occasio & vtile consentiunt, aliud quoddam tempus exspectabitis vestiæ simul & aliorum Græcorum libertatis recuperandæ? Ex Orat. de fœdere Alexan.

Qui rectè occasione vsi non sunt, ij ne si boni quidē aliquid à dijs acceperint, eius recordantur. Olynt. 1.

De legibus & earum laudibus. 6

VNiuersa hominum vita. Athenienses, siue magnam vrbem incolant, siue paruam, natura & legibus gubernatur. Horum porro natura quidem incerta & versatilis est, & sua cuiusque hominis: leges autem communes & ordinatæ sunt, idemque præscribunt omnibus. Itaque si natura praua est, sæpe mala capit consilia, atque inde tales in delicta ruere facile inuenire licet: Leges vero iustum, honestum & vtile

imperant,

imperant, & idipsum quæritant. Quod cum fuerit inuentum, cōmune istud fit edictum, ac proponitur omnibus par & æquabile. Idque lex est, cui omnes parere decet, cū propter multa, tum maximè, quia omnis lex inuentum sanè & donum est deorum, decretum verò hominum prudentum: recta porrò vel spontaneorū, vel culpa admissorum delictorum correctio ciuitatis præterea communis conuentio, iuxta quam omnes viuere oportet qui in ciuitate sunt. Ex Orat. 1. contra Aristog.

Legibus & earum obseruantia exornantur omnia. Ex Orat. 1. contra Aristog.

Nihil omnino neque pulchrum, neque decorum reperiri potest, quod non cum lege aliqua communicet. Ex Orat. 2. contra Aristog.

Si leges abrogentur, & cuiuis licentia faciēdi quidquid voluerit data sit, non solum Resp. pessum ibit, sed nec quidquam intererit, inter nostram & ferarum vitam. Orat. 1. contra Aristog.

Postquam omnibus in confesso est, leges secundum deos, ciuitatem tueri, oportet vos omnes perinde ac si sederetis ad tributum exigendum, obtemperantem quidem istis laudare tanquam integrum salutis tributum pensitantem patriç, minus obedientem verò punire. Orat. 1 contra Aristog.

Par & æquum legibus acceptum ferre debetis: & quæ bona vobis sunt, omnia legum benignitate habetis. Ex Orat. contra Midiam.

Legum vis & authoritas quç est? vtrum si quis vestrûm iniurijs affectus exclamauerit, vt ipsæ accurrant & præsentia sua opem ferant? minimè gentium: literç enim depictæ sunt, neq: istud præstare possunt, quçnam igitur earum vis est? si uos, eas cōfirmetis, & semper ratas firmasque exhibeatis earum opem implorāti. Ex Orat. contra Midiam.

Omnia quæ præclara sunt, quæque augusta & per quç ciuitas decoratur ac conseruatur, legibus accepta sunt ferenda: liberorum erga parentes obseruātia, iuuenum erga natu maiores reuerentia & moderatio, legum adiumento & ope, turpitudinem, immodestiam, audaciam,

iudaciam, impudentiam, fugiant. Ex Oratione 1. contra Aristogit,

Quæ sane corporibus eueniunt ægrotationes, medicorum industria & ope curantur: animorum verò ferocitatem propulsant ac eijciunt legumlatorum sententia. Ex Orat 2. contra Aristog.

Enitendum est profectò, vt omnes leges quàm arctissimè se habeant, in primis autem hæ, per quas paruam aut magnam licet esse Ciuitatem: hæ verò sunt, quæ boni aliquid facientibus præmia decernunt, quęquè contrà facientibus supplicia constituunt. Ex Orat. ad Lept.

Duas ob causas omnes feruntur leges, tum, vt nemini quidquam iniusti liceat agere, tum vt ijs qui istæc transgressi sunt supplicio affectis, cęteri meliores efficiantur. Ex Orat. 1. contra Arist.

Cùm leges feruntur, videndum est quales & quanā sint: vbi verò latę sunt, eas cōseruare, ijsque vti decet: nam id iuramenti sanctitas, & alioqui iustitia flagitat. Ex Orat. 1. contra Midiam.

Decet vos qui iudicijs exercendis semper præfecti estis, leges conseruare, & eas validas & fortes reddere: harū enim beneficio probi improbis meliores euadunt. Ex Orat. contra. Aristog.

Illi Locrenses sic putant, oportere veteribus latis vti legibus & instituta moresq; patrios tueri, nec ad cuiusque voluntatem & iniuriarum impunitatem, leges ferendas esse: vt si quis velit legem nouam ferre, in laqueum collum inserens legem ferat: atque si honesta & vtilis videatur esse lex, viuit qui eā tulit, & abit; sin minus, constricto laqueo perit. Ex Orat. contra Timocrat.

Solon existimat argenteum quoddam numisma esse priuatarum commutationum causa inter priuatos repertum: leges autem putat ciuitatis numisma esse. Itaq; iudices oportet, multo magis siquis istud, quod ciuitatis sit numisma, corrumpat, adulterinum inducat, odisse & punire, quàm si quis illud quod priuatum sit. Ex Orat contra Timocrat.

Primùm lex est populo lata, vt liceret Atheniensem creare

creare quemquam,nisi qui propter virile quoddam facinus erga populum Atheniensem, dignus sit fieri ciuis. Contra. Neæram.

Nonne ridicula existimabitur esse ciuitas, si legem tulisse videtur quæ sacrilegos tueatur & conseruet? Contra Timocratem.

Si quis iniurijs quempiam affecerit, siue puerum, siue mulierem, seu ex liberis aut seruis virum, aut quidquam legibus prohibitum, in istorum aliquem fecerit: Atheniensium ex his quibus licet, quicunq; volet, eum apud Thesmothetas deferat. Contra Midiam.

Si leges & Rempub. prodideritis, non inuenietis qui vestri misereantur. De falsa legat.

Longè profectò grauius est scelus, scribere contra leges, quã tributum non soluere. Ex orat. cont. Andro.

Sic porro exactissime cognoscetis, quanta proficiscitur vtilitas ex bonarum receptarumq; legum obseruatione, quantumque damnum ex earum contemptis, si legum commoda seorsum & quę ex earum violatione eueniant damna, ob oculos posita perspiciatis. Ex Orat. 2. contra Aristogit.

Nullus est vsus ciuitatis quæ neruos ac vires aduersus sceleratos & iniuriosos non habet; nec; Reip. in qua venia & amicorum preces plus valent quam leges. Ex Orat. de falsa legat.

Illud est Democratiæ summum præsidium, hostes vel consulendo, vel pugnando superare: legibus autem siue volentes, siue repugnantes minores se gerere. Ex Orat. 2. contra Arist.

Neminem quæso censeatis tantæ apud vos authoritatis esse, vt qui leges transgressus fuerit, inultus maneat. Olynt. 3.

Oportet legum violationes omnibus communes existimare, in quocunq; tandem deprehendantur: neq; vllum tantum beneficium in Remp. neque homo quisquam, neq; dolus aliquis, aut aliud quidquam excogitari debet, cuius gratia qui leges violauerit, non luat pœnas. Contra Midiam.

Illud ab omni ratione alienum censeo, cum is qui cõtra leges aliquid loquutus fuerit, si conuincitur, tertia

parte

parte corporis sui mulctetur infamia: eos qui non dictis, sed factis leges transgressi sunt, nullas dare pœnas. Ex Orat. de Corona præfect. nauałis.

De Iustitia.

REctè iudicare par est, & Eunomiam illam æquitatis amantissimam, plurimi facere, quæ omnes & vrbes & regiones conseruat: simul inexorabilem venerandamque. Iustitiam colere decet, quam Orpheus, is qui sacratissimas ceremonias nobis tradidit, iuxta Iouis solium assidere, & omnium hominum facta cernere dixit. Ex Orat. 1. contra Aristog.

Ius adeo valet in omnibus, vt si quis fortuitæ cedis alterum conuicerit, & planè purum non esse ostenderit, posthac vero iniuria remissa eum dimiserit, non amplius eum eijcere licet. Ex Orat. contra Nausimachum.

Arbitror nihil perinde decere eos qui in Democratia viuunt, vt æqui & iuris studium. Ex orat. de fœdere Alexand.

Decet nos, cum propter nos ipsos, tum propter reliqua nostræ ciuitatis præclara facinora, operam dare, vt ostendamus omnibus hominibus nos & antea & nunc & semper fuisse, & esse iuris & æqui studiosos. Ex Procemio 33.

Et iustitia & ęquitatis verecundia omnibus hominibus sunt aræ, aliæ quidem pulcherrimæ & sanctissimæ in animo & natura cuiusque: alię vero communes omnibus ad colendum positæ: sed non impudentiæ, non calumniæ non periurij, non ingratitudinis. Ex Orat. 1. contra Aristog.

De immodica plus habendi acquirendique cupiditate, seu Iniustitia. 8

EX maleuolentia aliquē dedita opera omnibus in rebus insectari, suamque potestatem & vires tanquam legibus ipsis superiores iactitare, indignum hercle ac non iustum est. Ex orat. contra Midiam.

Ob priuatam vtilitatem vnumquemq; reperietis ad multa perpetranda impulsum, quorum nihil volebat facere. Ex Orat. de pace.

Iis qui industria contumeliosi sunt, leges acerbas esse cernere licet. Ex Orat. contra Midiam.

Iniuriam

Iniuriam infert aliquis sua voluntate ? ira & supplicium contra ipsam. Peccauit quispiã inconsulto ? venia pro pœna huic datur. Ex Orat. de Corona.

Quæcunq; quis vi adhibita facit, communes esse iniurias, etiam ijs, ad quos negotium nihil attineret, existimauit legislator. Ex Orat contra Midiam.

Leges sunt de cædibus latę, quæ eos qui consulto interfecissent, morte, perpetuo exilio, omnium denique bonorum publicatione mulctant: eos autem qui inconsultò venia & magna humanitate dignos iudicant. Ex Orat. contra Midian.

Nulli' eorum qui beati sunt & felices, terminum aut finem habet cupiditatis habendi. Ex Orat. contra Aristocrat.

Non est apud istos, quorum studia, cogitationes denique omnes ad immodicam habendi cupiditatem referuntur, quidquam vel firmi vel sancti. Ex Orat. cõtra Aristocrat.

Nihil est profectò molesti', quàm vicinum auarum, atque iniustum habere. Ex Orat. contra Callic. de fundo.

Quum ex immodica habendi cupiditate & improbitate quis potens euaserit, prima quæque occasio, leuissimaq; offensio omnia dissipat atque dissoluit. Olynthiac. 2.

Fieri nequit, iniurijs, periurijs, & mendacijs vt firmũ imperium comparetur: sed talia semel breuique tempore durant: & vehementer quidem spe, si vsu venit, nituntur: temporis autem progressu deprehenditur, & in ipsis occidit. Olynth. 2.

Qui propter immodicas cupiditates habendi acquirendiq;, aggrediuntur ea quę minimè decet, ij non quæ difficilia sunt cogitare solent, sed rerum secundarum felicem successum. Ex Orat. contra Aristog.

Si quis priuatim vlla in re aliquem offenderit, illud recordari & memoria tenere, neq; quietem agere, iniustum est atque perfidiosum. Ex Orat. de Corona.

Si quis vos interroget, quodnã genus omnium hominum qui in ciuitate sunt, improbissimum sit: neque sunt agricolæ, neq; mercatores, neque argentarij, neque

que eiusmodi quidquam,sed qui queſtus gratia dicunt, rogationemq; proferre conſueuerunt. Ex Orat.contra Ariſtocrat.

Non cum rerum veſtrarum quicquam interire permiſiſtis,tum grauiter ferre oportet, ſed dum res quidē veſtrę in tuto ſunt,oes autem qui præſunt,propter auaritiam,non eam ſuſcipere cura perſpicitis quam decebat. Ex Orat.de Corona præfecturæ.

De homine iuſto ac bono. 9

BOni ciuis eſſe iudico, rerum ſalutem eloquentiæ, venuſtati, & gratiæ ante ferre. Olynt. 3.

Non diſcedere ab ijs quæ ciuitati conducere conſtat, ſiue obſtrepi, ſeu quiduis aliud pati per vos ei contingat, boni & iuſti ciuis id eſſe iudico. In 4. Procem.

Duo Athenienſes hæc, natura modeſtum ciuem habere oportet (ſic enim mihi de me ipſo dicenti abſque inuidia verba facere licebit) in magiſtratu quidem, vt generoſi & principis viri voluntatem & animum, erga ciuitatem conſeruet:in omni vero tempore & actione, beneuolentiam,huius enim natura domina eſt,potentiæ autem & virium alte a. Ex Orat.de Corona.

Certamina nulla re alia tantopere vide indigere, vt bonis & fortibus viris. Ex Orat.de Claſſibus.

Præſtat ſimplicem videri,quàm improbum eſſe. Ex Orat. ad Leptinem.

Ob pecuniam iſta facere videri, nō eſt bonorum virorum : nam neq; elationi magnitudinique animi veſtri neque reliquo inſtituto veſtro conſentaneum eſſe videtur. Ex Epiſt. 1.

Coronæ,immunitates,alimenta & huiuſmodi,præmia ſunt,quæ vir bonus ſi quis ſit,aſſequatur.Ex Orat. ad Leptinem.

Neque vero mihi videtur iſtud eſſe boni ciuis, eam Reipub.gerēdæ ratione n inſtituere,qua ego ſtatim futurus ſim prim⁹ veſtrûm, vos autem aliorumq; poſtremi:ſed oportet ciuitatem vnà creſcere cum bonorum ciuium rationibus,& quod maximè in rem ſit ſemper, non facilè omnes dicere: huc enim natura ipſa ſponte fertur,illuc oratione oportet progredi optimum ciuem

populum

populum docentem. Ex Orat. de rebus Cherronesicis.

Oportet ciues iustè inter se Reipub communione vti: Locupletes quidem ad vitam suam opes tutò & sine metu possidere se existimantes, ac de ijs nō timentes: in periculis autē, pro salute patrię facultates publicas & communes facientes: Cæterum reliquos, communia quidem quę sunt, communia existimantes, eorumque partem accipientes, quæ autem cuiusque priuata possidentes: Sic & parua ciuitas magna fit, magnaque seruatur. Ex Orat 4 in Philip.

De improbitate. 10

IMprobitas, res est temeraria, audax, & alieni cupida. In Orat. 1. contra Aristog.

Par est, eos qui bona & iusta re non rectè & decentur vti sunt, vituperare. In appellatione contra Eubulid.

Omnis improbus per se parum potest. Ex Orat. 1. contra Aristog.

Reliquorum hominū videatis alios optimos ac modestissimos, qui sua natura quæ oportet omnia vltro faciunt: alios vero istis deteriores, (quos tamen pudet palam improbos vocari) qui metu vestri, & turpitudinis & dictorum & infamię dolore peccare cauent: deterrimos vero, & quos scelestos appellant, solis supplicijs ad modestiam redigi posse ferunt. In Orat. 1. contra Arist.

De inuidia.

INuidia prorsus iudicium est malitiæ & vitij naturæ, nec excusationem habet, propter quam consequatur veniam hoc malo affectus. In Orat. ad Lepti.

Quando ęquitas & publica vtilitas superantur inuidia: tum omnia sursum ac deorsum versa esse existimandum est. In Orat. 1. contra Aristog.

Aduersus inuidiam nihil prodest vera dicere. In 2. Epist.

Viri est optimi, propter ea quæ ipse gessit in Remp. potius postulare se honorari, quàm habitos honores alijs inuidere. Ex Orat. ad Leptinem.

Omnib' hominibus natura insitum est, vt maledicta

&

& crimina perlibenter audiant: laudantib' autem ipsi grauiter succenseant. Ex orat. pro Corona.

Omnino commune est opprobrium, Athenienses, & vniuersæ ciuitatis calamitas, inuidiã videri plus valere apud vos quàm benificiorum gratias, cum præsertim illa sit morbus, hę verò in deorum numerum relatæ sint. Ex 3. Epist.

Etsi ijs qui adhuc sunt in vita, obstet inuidia, quo minus iustos & debitos honores obtineant, suis tamen liberis licebit merita præmia à vobis reportare. Ex 3 Epist.

De Calumniatore, & calumnia.

MAla res Athenienses, mala res est perpetuò calumniator, & vndique res inuidiosa & contentiosa. Ex orat. de Corona.

Ea est calumniatoris natura, in crimen vocare omnia, probare verò nihil. Ex appellat. contra Eubulid.

Periurum aliquem & perfidum appellat, contra Eubulid.

Periurum aliquem & perfidum appellare, neq; rem ita se habere ostendere, inane conuicium esse quis iure dixerit? Olynt. 2.

Neminem vnquam vestrûm fortasse vipera momordit, neque phalangium, & absit vt mordeat vnquã: sed tamen omnia eiusmodi animalia vbi conspexeritis, mox interficitis: itidem, & cum delatorem & crudelẽ & hominem videritis viperinam habere naturam, ne expectate donec aliquem vestrûm mordeat, sed cum primùm occurrerit, puniatur. Ex Orat. 1. contra Aristog.

Nulli' eorum profectò qui in belli periculis fugiunt, seipsũ accusat, sed vel ducem, vel propinquos, vel omnes potius quàm sese: victi sunt tamen, culpa nimirum eorum omnium qui fugerunt: manere enim decebat eum qui alios accusat: quod si istud fecissent singuli, vicissent. Olynth. 3.

De Iureiurando. 13

IVsiurandum maximum & potentissimum apud omnes homines esse censetur. Ex Orat. in Bœotum de dote.

Iusiura

Iustum sanctumque iuramentum omnibus maximè faciendum est. Contra Aristog.

Si qui pecunias habent, eas perdere minimè volunt, quo pacto vos honestè iusiurandum contemneris? Ex Orat. contra Midiam.

De Republica. 14

TVm aiunt Rempub. optimè se habuisse, cum modesti & prudentes viri ipsam administrabant. Ex Orat. contra Theocrinem.

Ciuitatis ego diuitias arbitror, socios, fidem, beneuolentiam, Ex Orat. 4. in Philip. & de rebus Cherrones.

Decet vos, in armis & bello formidabiles, in iudicijs autem humanos esse. In Orat. de ordinat. Reipub.

Nihil ingenuè simpliciterque facere, non solum vobis est indignum & parum generosum, sed etiam maxima habet pericula. In 1. Epist.

Non rumore solum vos vestras res cognoscere, verum etiam præsentes spectare oportet. Ex Orat. 1. in Philip.

Res ciuitatis non ita tractabant, vt opes immensas pararent, sed Rempub. sibi amplificandam esse singuli putabant. Olynth. 3.

Oportet, Athenienses, eum qui boni aliquid facere nostræ ciuitati cupit, primùm vestras aures sanare: corruptæ enim sunt: adeo falsa & multa & quæuis potius quàm optima audire consueuistis. In Orat. de ordination. ciuitat.

De Iudicibus & iudiciorum laudibus. 15

IN iudicijs vobis est salus, vosque decet iudicijs exercendis Rempub. conseruare. In Orat. de ordinatione ciuitatis.

Bonorum & incorruptorum iudicum est, eos ciues, qui cùm diuitijs circumfluunt, vltro pecunias in publicum erogant, & qui in trecentorum classe sunt, si illius indiguerint, refocillare: qui verò se id perdere existimant, quod in Reipub. commodum conferunt, eorum numero qui primi tributum persoluunt, sunt scribendi, neque

neque est sinendum vt effugiant. Ex Orat. contra Philippum.

Si spectare & quærere velitis, qua tandem re qui ex vobis ius dicunt, semper potentes sint, & omnium ciuium domini, siue ducenti, siue mille sint, siue quotquot ciuitas construerit: reperietis id non eò fieri, quod soli ex cæteris ciuibus, armis insignes, aut corporibus optimis & fortissimis præditi sint iudices, aut ætate florentissimi, aut re vlla simili; sed quod legibus valeant. Ex Orat contra Midiam.

Oportet vos, ipsa veritate ex accusatione & defensione verè cognita, ita tum sententiam ferre & pro dijs legibus, iustitia, & vobis ipsis. Ex Orat. contra Neæram.

Si occulta est sententia, non id circo deos latebit. Ex Orat. contra Midiam.

Humana cogitatione id perspexerit aliquis, quod omnium perniciosissimum & formidabilosissimum est, si is qui ciuitati præfectus est, ijs permittatur familiaris esse, qui non eadem cum populo sentiunt. Ex Orat. de falsa legat.

Semper profectò Athenienses, conuenit odio habere punireque proditores & corruptos: potissimum vero nunc oportunè communi omnium hominum vtilitate id fieri potest. Ex Orat de falsa legat.

Qui in Repub. administranda muneribus corrumpuntur, punire omnino oportet, & odisse semper & vbique: vt probi ciues & qui se præstant castos ac integros, videantur & alijs & sibi optimè consuluisse. Ex Orat de rebus Cherron.

Æquum esset, Athenienses, vos pari & eodem odio esse in eos, qui vos decipere conati sunt, quo, eos qui potuerunt: quod enim in istis, fecerunt, vosque eò induxerunt; quod autem eorum conatus exitum & finem destinatum non habuerunt, fortuna in causa est. Ex 61. Procem.

Quem, Athenienses, munera accipientem videritis, hunc & proditorem esse existimate. Quod si alius tempora alius negotia, alius milites prodiderit, quarum rerum quisque vestrûm opinor potestatem habuerit, eas perdit,

perdit, eiusmodi tamen omnes æquè odio habere par est. In orat. de falsa legat.

Solon supplicia priuatis hominibus tardiora cõstituebat, magistratibus verò & Reip. administratoribus velocia, existimans posse quocunque tempore de illis pœnas sumere, hos autem vindictæ sumendæ spatium non admittere. In orat. 2. contra Aristogit.

Par est, homines cum simus, talia dicere & legibus statuere, quæ nemo reprehenderit. In orat. ad Leptinem.

Leges spectandæ sunt, iudices: nam iuxta eas vos causas iudicaturos esse iurastis: & videte quanto maiori supplicio dignos eos esse vulgo cẽsent, qui sua voluntate, & per contumeliam piaculum admittunt, quã alios qui casu & imprudentes peccant. In orat. contra Midiam.

Quę iusta cognouistis, hæc custodite & memẽtote, quoadusque decreueritis, vt iustam & religiosam sententiam aduersus praua suadentes, feratis. In orat. ad Leptinem.

Illos iuuare oportet, iudices, qui legum vocẽ veram esse censent, & vestram hanc, quę in foro iudiciali editur, miseria & calamitate affectis, non sceleratis ac iniurijs opem laturam esse putant. In Orat. contra Phænip.

Qualescunq; videbimini amare & defendere, ijs similes iudicabimini. Ex orat. contra Androt.

Quicunque neque inimicitia, neque beneuolentia, neque vlla alia iniqua causa ductus, nullam, aduersus conscientiam suam, fert sententiam, piè sanctèq; facit. Ex orat. contra Aristocrat.

Quanto magis declaratam à nobis Improbitatẽ nihil curaueritis, tanto magis in vobis infamia inerit. Ex Orat. 1. contra Aristogit.

¶ Quo exactius quę gesta sunt intellexeritis, eò iustiorem & sanctiorem de eo feretis sententiam. Ex orat. contra Aphobum falsi testimonij.

¶ Censeo neque le[illegible]m, neque stipulationis & cautionis vllius vtilita[illegible] esse vllam, nisi qui pecunias accipit, vir sit admo[illegible] iustus. Hocq; pacto duorum alterum

rum sit,aut vos timeat,aut cum quocum pactus est,vereatur: ex orat. contra Dionysidorum.

Magna est iniurijs & sceleratis omnibus pars & ad nequitiam ansa, morum vestrorum lenitas & mansuetudo: ex orat. contra Midiam.

Haud æquum est, vt qui pro legum conseruatione adsunt, longis narrationibus & criminationibus animum attendant,sed ijs quę omnes facilè assequamini: ex delatione contra Theocrinem.

Eum qui leges & Reip. administrationem sibi curæ esse prædicat,velut nunc iste, etsi nihil aliud, hoc certè habere oportet, ijsdem dolere, ac ijsdem de rebus lętari quibus populus,& nō sub proposito administrādæ rei.ab aduersariorū parte stare: ex orat.de Coron.

Qui pro ciuitate nonnihil facere conatur, vosque mansuetos ac clementes experiri studet,eum huius ciuitatis mores tenere par est: ij vero quinam sunt? imbecillium misereri, validorum & potentum petulantiam reprimere, ac non multitudinem crudeliter tractare; adulari autem semper potentiorem & ditiorem: ex orat. contra Timocrat. & ex orat. contra Androt.

Talia non semper laudibus afficere, neq; admirari vos oportet,neque publicam ex eis magnificentiā & liberalitatem metiri,si quis ædificet splendidè,aut ancillas habeat multas,aut amplam supellectilem: at is honorandus est,qui talibus in rebus largus est & magnificus, quarum commoditas ad vos omnes redit: ex orat. contra Midiam.

Vt is omnibus gratus sit qui suadet aliquid,& Remp. gerit,fieri non potest: ex 3. Epist.

Oportet quidem cogitare semper & agere quę iusta sunt; vna porro obseruare, vt hæc quoque profutura sint: ex orat. de Rhodiorum libertate.

Omnes appetunt societatem cum ijs inire & consentire,quos viderunt esse paratos,& velle ea facere quæ oportet: ex orat. 1.in Philip.

Absurdum est eum ius & æquum vos docere,qui quæ iusta sunt non facit: ex orat de Rhodiorum libertate.

Scimus hoc vniuersi,quod omnes etiam si quæ iusta sunt,volunt: tamen hactenus certè non agere erubes-

cunt, & omnib' iniuriam facientibus palam aduersantur, præsertim si qui leduntur. Et istud esse quod corrumpit, & labefactat omnia, reperiemus; hocque omnium malorum esse principiũ; nolle videlicet, quæ iusta sunt simpliciter agere. Ex orat. pro Megalopolit.

Non licet maledicere magistratibus, etsi flagitiosissimi sint: aut traducere, vt sibi sint quam simillimi. Ex Orat. contra Androt.

Nemo talia ignorat, Priuatorum hominum vitam tutam ac facilem, & periculorum esse expertem: rempub. vero administrantium contentiosam & periculosam, & quotidie laborum malorumq; plenam. Ex orat. 4. Philip.

Varia sunt profecto excogitata ad vrbium custodiam, salutemq; propugnacula; vt aggeres, muri, fossæ, & quæcunq; alia eiusmodi: hæc quæ omnia certe sūt manibus confecta, sumptuq; magno egent. Natura vero vnum commune sapientiæ in se habet munimentum, quod quidem omnibus bonum est. & salutare, potissimum autem plebeculæ aduersus tyrannos: quodnam illud est? diffidentia. hãc si seruaueritis, nihil mali accipietis: ex orat. 2. in Philip.

Si omnes vere suppliciorum legibus constitutorum metu, à quouis scelere recedant, omnesque beneficiorum æmulatione quæ oportet facere instituant, quid vetat maximam esse ciuitatem, & omnes bonos, neminem autem improbum? Ex orat. ad Leptinem.

A vobis omnibus ea postulo, quæ etiam non petentibus impartiri æquum est, vt nullā gratiam, nullumue hominem pluris faciatis, quam æquitatem & iusiurandum. Ex orat. de falso legat.

Non est, non est, Athenienses, omnium rerum quidquam intolerabilius, contumelia, neque propter quam potius irasci consentaneum sit. Ex orat. contra Midiam.

Trierarch' qui pro Repub. dimicat, sperare non debet se diuitem factum iri de publico, sed de suis facultatibus Reipub. opem laturum. Ex orat. de Corona præfecturę naualis.

De Deliberatione. 16

DEliberandum est quidem lenté, quod autem decretum fuerit,maturè ac celeriter faciendum. In 10. Procemio.

Non, qui celeriter & extemplo consilium dant,quæ in rem sunt maximè consulunt. Ex orat. de Philip.

Ego censeo eum oportere,qui de reb⁹ ad ciuitatem pertinentibus dare consilium instituit, potius vt consideret quę decreta fuerunt vtilia fore, quam vt extemporales orationes gratiam habeant: ex 10.Procemio.

Oportet eos qui magnis de rebus consultant,nullam vlla de causa cogitationem prętermittere: ex orat. de Ordinatione ciuit.

Cum res malè se habent,de quibus oporteret deliberare,difficiles esse necesse est de eis etiam consultationes: ex 47. Procem.

Non arbitror,eius qui vobis consilium det esse munus vllum,prętérquam dicere quæ maximè sunt ex vsu: ex orat.de rebus Cherronesicis.

Facere ipsos dicere & decernere posterius ordine cum sit,potestate prius & præstantius est. Olynth. 3.

Neque eo quo cultri vllus est vsus profectò qui non secat,neque volenti per eum negotia & mala omnibus suboriri,vendituru s hæc calumniator,nulla in re commodus est: ex orat. 1. contra Aristogit.

Rectè deliberandi principium hoc est,vt ne deliberetur,prius quam ea,.de quibus decernere oportet,audita fuerint. nam neque tempus,neque ratio eadē est & confirmandi ea quę videntur, & considerandi quid ante omnia conducere videatur: ex 29. Procem.

Qui pro ciuitate aliquid facit,illum oportet, ciuitatis mores imitari: ex orat. contra Androt.

Par est,eos æquis animis audire velle,qui consilium dare volunt. Olynth 3.

Optima suadere quam difficile est: ex 9.Procem.

Præclara facilè est omnia quę quis vult in vnum & eundem locum breui tēpore collecta: eligere autem, quum in rebus quid consultandum propositum fuerit, non peræquè facilè: sed oportet optima pro iucundis,si

vtraque non liceat, accipere Olynth. 3.

Democratiæ cum multa alia habent & honesta & iusta, quæ hominem prudentem sibi vindicare decet, tum loquendi libertatem, veritate fultam, quę retineri non potest, quin vera crimina oblectet: ex orat. Funebri.

Oportet, Athenienses, eum qui boni aliquid facere nostrę ciuitati cupit, primum vestras aures sanare; corruptræ enim sunt; adeo falsa & multa, & quæuis potius quàm optima audire cōsueuistis: ex orat. de ordin. ciuit.

Tumultuādo sanè celeriterq; stomachando multis vtilibus consilijs priuari potestis; sed si modestè taciteque audire volueritis, vt omnia pręclarè se habeant, efficietis, & si quis delirare videatur, contemnetis: ex 5. Procemio.

Cum deliberare natura ipsa difficile sit ac graue, vos ipsum adhuc multò grauius reddidistis, Atheniēses: nā reliqui omnes homines ante rem rerumque euentum deliberatione vti cōsueuerunt, at vos post res tum demum deliberatis: ex orat. de Pace.

Non minus impiè fecerunt, qui consilium dederunt, quàm qui manibus suis facinus admiserunt: ex orat. de falsa Legat.

Qui semen prębuit, is est naterum malorum author: ex orat. de Cor.

Recte deliberata, & summo studio laboreque probata, sæpe, quia præfecti aliter vtantur, corrumpuntur: ex 1. Epist.

Eum qui alios accusaturus est, omnesq; iudicatur*; omni vitio carere oportet: ex orat. 1. contra Arist.

Non decet acerbè inquirere, quid alij gesserint, nisi ipsi ante officium nostrum fecerimus. Olynt. 2.

Cauere conabor, ne in ea ipse incidam, in quibus alios reprehendo: ex 12. Procem.

Non est æquum, neq; conueniens, vt ei* qui offensus est met*, illi qui omnes suæ contumeliæ habenas laxauit, particulam ad salutem præbeat; sed eum, per quē non steterit, quo min* crudelissima quæque perpetrarentur, punire decet: ex orat. contra Midiam.

Eum

Eum probum & corruptum se præstare debere iudicabãt,qui ad Remp. accederet; immo vero illi largitatem vsque adeo inimicam & inutilem esse ciuitati existimabant,vt in nulla actione, neque homine fieri timebat. Ex orat. de falsa legat.

Si dederitis vos in hanc consuetudinem,vt oratoribus & authoritatem habentibus potius credatis quam impotentioribus,ea consuetudo in vos ipsos redundabit. Ex orat. contra Callip.

Si nostis,Athenienses,quid optimum sit factis de rebus præsentibus, peccatum est eas ad deliberandum proponere: quæ enim ipsi,antè quàm sententias audieritis,vtilia esse iudicatis, quid op' est istis audiendis frustra cruciari? Ex 11. Procem.

Accusare profecto,ad eos qui res gestas arguunt & damnant,pertinet; sed consilij dandi ratio, de rebus præsentibus & futuris propositum est.Ex 12. Procem.

Oportet cum summæ vtilitatis, tum gloriæ vestræ causa, dare operam vt simul quę vtilia, quæque iusta sunt, deliberare videamini. Ex 50. Procem.

De Oratore. 17

EQuidem video oratorum facultatem & vim maxima ex parte in auditorum esse potestate. Ex Orat. de Corona.

Oratoris oratio non est magni pretij,neq; vocis intentio,sed in idem cum populo consentire, & eosdem odisse ac amare quos patria. Ex orat. de Corona.

Aliæ facultates abundè satis per se sufficiunt, sed vis illa dicendi,si vobis auditoribus reclametur,mutila est & manca. Ex orat. de falsa legat.

Vt vos approbaueritis,ac erga vnumquemque beneuolo animo fueritis,ita orator sapere videbitur.Ex Orat. de Corona.

Non vnus,neque duo ista norunt, neque sub ala, vt aiunt, prouocatio facta est,sed in medio foro multis pręsentibus. Ex orat contra Aphobũ falsi testimonij.

Aggressi negotia quæ declarare vobis pro dignitate nemo possit,ipsi quidem eloquentiæ laudem reportãt; sed efficiunt vt de illorum virtute cōcepta apud auditores opinio minus appareat. In 80. Procem.

Nunquam oratores vos neque improbos, neq; probos efficient, sed vos istos quales volueritis: In orat. de ordinat. ciuit.

Nihil est grauius, Athenienses, quam quod ijsdem moribus, quos culpant oratores, vtuntur. In 37. Procem.

Equidem aquam bibens nō, abs re difficilis & morosus homo sum. In orat. 2. contra Phil.

Quodnam maius crimen dicere quis possit in virum oratorem, quā, si non eadem sentit ac loquitur. In orat. de Corona.

Non est quidquam indignius ac molestius, quam cum vir authoritatem habens, & facultate dicēdi praeditus, testibusque abundans audet mentiri: tum enim necesse est, reum non tam de re tantum dicere, verū etiam de ipso dicente, quod ei propter authoritatem credere non par sit. In orat. contra Callip.

Videte, Athenienses, ne diuersum distinctumque sit, orationem habere commodam, & suscipere negotia vtilia, illudq; oratoris munus sit, hoc hominis mēte praediti: vos itaque plebei, & potissimum natu maximi, dicendi facultate summis oratoribus pares esse non debetis (istud enim eorum, qui sunt exercitati, negotium est) sed prudentia ijs vel similes esse, vel potius vincere: experiētiam enim multarum rerum & vsus eam ingenerant. In 27. Procem.

Quum admodum superbè surrexisset Philocrates, Nihil est, inquit, mirum Athenienses, non eadem mihi & Demostheni videri: hic enim aquam, ego vero vinum bibo. In orat. de falsa legat.

Illa die profecto de adulterijs & proteruitate, orationes aduerso, quod aiunt, flumine fluxerunt: ex orat. de falsa legat.

Qui infelicium miserorumque casus & mala norunt, videntes (quod prouerbio fertur) nō vident, & audientes non audiunt: illi porro sic se gerunt in ijs quę faciunt, vt constet eos sua regere incommoda, & infamiā metuere: ex orat. contra Arist.

Minimè hercle censeo oportere, vt superbi homines & eloquentiæ opinione elati, res alienas appetant, aut

dicendi

dicendi promptitudine freti eripiát: hæc enim improbi sunt sophistæ & flagris digni: ex orat. contra Aphobum, de falso testimonio.

Cum sanè videritis eloquentiam, aut vocis claritatem, aut aliquã aliam eiusmodi virtutem in viro bono & munifico vigere, congratulari & vna excolere vos omnes oportet: commune enim vobis cum omnibus alijs id bonũ est: sed cum in sordido & improbo, quouisque quæstu victo, eum eijcere, acerbeque & hostiliter a cere oportet: ex orat. de falsa legat.

Quo promptius ipsa oratione vti videmur, eo magis illi diffidunt omnes. Olynth 3.

Ipsa orationum elegantia & lepos, auditorum beneuolentia indiget; qua cum, si etiam mediocriter dixerit, gloriam reportabit, nec non gratiam sibi conciliabit: citra hanc, etiamsi bene dicendo excellat, ab auditoribus tamen negligetur: ex orat. Funebri.

Omnis oratio, si res ac facta absint, vanum quippiam & inane videtur. Olynth. 3.

Omnis oratio vana est & infrugifera, quæ actionum expers fuerit: ex orat. ad Epist. Phil.

Nonnullos animaduerti reorum, qui cum rebus ipsis damnarentur, nec possent probare se culpa vacare, alij ad anteactæ vitę moderationem & temperantiã confugiebant, alij ad maiorum suorum præclara facinora & liturgias, alij ad cætera eiusmodi, per quę iudices ad misericordiam & humanitatem flectebant: ex orat. 1. contra Aristogit.

Si ad gratiam concionari oportet, quęcunq; oratione præter miserit aliquis, vt ne molestus sit, eadem de reb' ipsis prætermittentur: si vero orationis venustas & gratia reb' consentanea non fuerit, damnum affert. Orat. 1. contra Philip.

Id vnum reliquũ est ijs qui causam tutari non possunt, vt effugia & prætextus quosdam inueniant, qui, ablata præsentis causæ memoria in ijs vos retineant; quæ ad hoc ipsum crimen nihil spectant: ex orat. contra Theoc.

De Imperatoribus. 18

QVotidianis reb' præesse, & ex tempore subitis casibus rectè vti, & quamque ocasionē nosse, ac iudicare, quas res ex familiari colloquio conciliare possibile sit, quas porro vt extorqueri licet, Imperatorū reb' præfectorum est officium: ex 1. epist.

Si quis reuera pace ipsa gaudet, ipsis ducibus quos omnes accusant, graciam habeat; ex orat. de Falsa legat.

Amicos, & familiares, & militum duces inuenietis gloria valere ob res fortiter gestas, anxiæ tamē & mericulose magis quam qui obscuri & inglorij sunt, vitā degere: his enim militibus ab hostibus suis solū imminet periculum: illi vero duces suos adulatores & fraudatores magis quam plęlia formidant; ex orat, ad Epistolas Philip.

De Tyranno & tyrannide. 19

REx & tyrannus omnis inimicus est libertati, & legibus contrarius: ex 2. orat. in Philip.

Non sunt tutæ ciuitatibus istæ tyrannorum nimiæ familiaritates: ex 2. orat. in Philip.

Prorsus res est infida & formidabilis ciuitatibus tyrannus, pręsertim si finitima loca possideat. Olynth. 2.

Populus. 20

POpulus sanè turba est, & res omnium instabilissima ac imprudentissima, vt in mari fluctus flexibilis & inquietus, qui vt contingit agitatur: alius venit, alius recessit: ac nemo Reipub. curam gerit, imò ne meminit quidem: ex orat. de falsa legat.

Ne ostendite vtilius esse externas amicitias sibi cōciliare, quam populi fidei seipsum committere: ex 2. Epist.

Pecuniæ comparandæ nunquam populus studiose operam dedit; sed ita gloriæ, vt nihil aliud magis expeteret: ex orat. contra Androt.

Non est quod præ cęteris magis cauere oporteat, quam ne aliquis permittatur, vt in populo maior potentiorque fiat: ex orat. de Falsa legat.

De Patria. 21

ARbitratur ingenuorum quisq; non patri & matri solum se esse natum, verum etiam patriæ. Quid vero interest? quod qui parentibus se solum esse natum existimat, fatalem naturalemq; mortem exspectat: qui vero etiam patrię ne hanc seruientem videat, mortem oppetere non dubitabit, magisque metuēdam esse reputabit ignominiam & infamiam, quas in seruiente ciuitate necesse est. Ex Orat. de Corona.

Non solum ad patrem & maiores suos viritim genus ortumque suum referre vnicuique licet, sed ad totam cōmuniter patriam, cuius omnium consensu indigenæ sunt. Ex Orat. Funebri.

Quis adeo est infelix, qui seipsum, parentes, sepulchra, patriam parui quæstus gratia prodere velit? Ex Orat. de Classibus.

Cui vtilia sunt eadem tempora quę & Ciuitatis hostibus, is amator patrię nullo modo esse potest. Ex Orat de Corona.

Fieri non potest vt leges & iusiurādum ijs curę sint, qui in perniciem eorum quæ patriæ prosunt, seipsos vendiderunt; sed ipsis nominibus solis contenti seducunt eos, qui velut perfunctoriè & frigidè ibi, ac non sedulo & accuratè concionibus intersunt, neque existimant hoc pręsens otium aliquando futurum causam magni & horrendi tumultus. Ex orat. de fędere Alex.

Eos qui patriæ consulunt, Athenienses, quærere oportet, non eum cuius desperationis sint socij, sed eum potius, cuius & mentis prudentiam & diligentiam sectentur. Ex orat. 2. contra Aristogit.

De Fortitudine. 22

NOn est difficile, neque cum deliberare opus fuerit, fortitudinis opinionem consequi, neq; cum aliquod institerit periculum, vehementem in dicendo videri; sed illud difficile est & conueniens, in periculis fortitudinem ostendere. Ex orat. de ordinat Ciuit.

Nunquam fieri potest, opinor, vt qui paucis & vilibus reb⁹ occupantur, magnos & audaces animos capiant

ant: quemadmodum neque qui circa res præclaras & splendidas versantur, parua & tenua cogitent. Ex orat. de ordinat. ciuit.

Nunquam, opinor, fieri poteſt, vt magnum ac generoſum ſenſum induat, qui circa parua & abiecta verſatur. Olynth. 3.

Qualiacunq; hominum ſtudia fuerint, tales eos etiam habere animos neceſſe eſt. Ex Orat. de ordinatione ciuit. & 2. Olynth.

De diligentia. 33

PRæclarum quidem eſt etiam per fortunam inter illuſtriſſimos admirationi eſſe, ſed multò præſtātius eſt induſtria ſua quidquid glorioſum ac illuſtre ſit, adeptum eſſe. Illa enim ſceleratis etiam interdum ſeſe obijcit: huius autem ſocietas & communicatio nemini adeſt, niſi qui generoſo animo atq; forti excellat. Ex orat Amatoria.

Par eſt, quib' in rebus quiſque ſe exercet ac in quæ incumbit, in ijs vt plus valeat. ex orat. 2. in Philip.

Recta prudensq; rerum gerendarum in adoleſcente inquiſitio, & animi boni, & vegetæ mentis commune ſignum eſt: ex orat. Amatoria.

Quanto naturam habes præclariorē, tanto maiores dignitates exſpectes, citiuſq; tui periculum facere velis cenſeo: ex orat. Amatoria.

Haud par eſt, vt quum quis nihil agat, vel amicis quidem mandet, ſua cauſa aliquid vt faciant, nedum dijs immortalibus. Olynth. 2.

Quando fortuna ceſſat, & hoſtes iuuat, reliquarum rerum ſatagite; ſin min', prouidete, ne vos vna & magiſtratus ſingulos accuſetis, & res veſtræ, Athenienſes, peſſum eant: nam fieri nequit, vt hæ abſque magno quodam malo conſiſtant, nemine eas conſeruante: ex 3. Procem.

Non mirandum eſt, illum ipſum, qui militat, laborem non detractat, & rebus gerendis omnibus adeſt, neque vllam occaſionem, neque temporis momentum rei bene gerēdæ prętermittit, vobis cunctantibus, decernentibus, & ſententias rogantibus, ſuperiorem eſſe, Olynth. 2.

Nihil est cautis hominibus & circumspectis adeo formidabile, quin diligentia præcaueri possit; neq; vllum malum est, quin incautis & pigris euenire queat. Ex 25 Procem.

Si quis existimat Alexandrum eò fortunatum, quia ad eum quem optabat, exitū perducebat omnia: illud cogitet, quod agendo, & laborando, & audiendo, non desinendo, felix fortunatusque sit. Ex 1. Epist.

De Ignauia. 24

RErum occasiones tarditatem nostram & ignauiam non exspectant. Ex orat. 1. contra Philip.

Si quod quisque vult querens desidebit, & vt ipse nihil faciat secum reuoluens primum, sanè nullos vnquam inueniet, qui facturi sunt. Ex orat. 1. contra Philip.

Cum nō pauca Reipub. sint errata, neque ex paruo tempore collecta, quibus hæc Reipub negotia malè se habent, nihil est omnium, Athenienses, in præsētia nocenti⁹ quàm quod vos animis alienati estis à rebus, & tantisper operam datis, dum audientes sedetis, si quid noui nuntiatum fuerit. Ex Orat. 4. contra Philip.

Turpe quidem est, prô, supreme Iupiter, omnesque cœlites, & indignum vobis, & ciuitatis amplitudine, & rebus gestis maiorum, vestræ ignauiæ causa reliquos omnes Græcos in seruitutem proijcere, Ex Orat. de rebus Chersonesicis.

Quod multa bello perdidimus, ignauiæ nostræ iure adscribi conuenit. Olynth 1.

Eodem modo quo qui tempestatem exspectāt, mihi videntur contemplari: tum singuli precantur ne ad se perueniat, prohibere vero nemo conatur. Ex Orat. 3. contra Philip.

Quo magis securo erunt animo, eò citius peccabūt. Ex 42. Procem.

Quoniam vos neq; paruum, neque magnum quidquam eorum quæ oportebat, fecistis res nostræ malè se habent: quod si omnia quæ decebat fecissetis, rebus ita affectis, ne spes quidem erat ipsas meliores fore: nunc autem ignauiam vestram & negligentiam vicit Philippus; ciuitatem vero non vicit, neque vos estis

victi-

victi, immo ne moti quidem. Ex orat. 3. contra Philip.

Quænam est causa cur ille plures res quam nos superiori bello ex animi sententia gessit? hic ipse militat, labores perfert, periculis adest, neque occasionem rei bene gerendæ prętermittens, neque vllam anni partẽ omittens: nos vero (dicetur verum) nihil faciẽtes, hic perpetuo sedemus cunctabundi, tum decernentes, tum interrogãtes, si quid noui in foro dicatur. Ex orat. ad Philip. Epist.

Sępe contingit, vt multarum magnarumque rerum occasio breui tempore suboriatur: quam si quis sua voluntate hostibus condonarit & prodiderit, ne quidquam facere poterit, vt eam postea recuperet. Ex Orat. de falsa legat.

Turpe est, vel potius turpissimum, non solum vrbes & loca, quorum aliquando fuimus domini, proijcere videri, verum etiam comparatos à fortuna socios & occasionem. Olynth. 2.

Fortuna volubiles habet mutationes, & in vtramq; partem, seu secundas ad res, vel aduersas: quæ vero per ignauiam hominum fiunt, ea certas clades affert. Ex 49. Procem.

Veritas. 25

VEritas potens est, & contrarium infirmum. Ex Orat. de falsa legat.

De Taciturnitate. 26

QVi nullius culpæ sibi conscius est, si taceat, silẽtio ipso prauorũm & nefãdorum particeps esse videtur. Ex Orat. de falsa Legat.

Nemo vnquam conuictus est, qui vel sileret, vel qui pecasse fateretur: sed cum, opinor, nihil veri eloqui deprehenditur, tum qua mente, quoque animo præditus sit, cognoscitur. Ex Orat de falsa legat.

De Ira & irascentium natura. 27

NEque priuatę iracundię seruiendo, publicum commodum, oportere lædere puta, neque priuati odij cum Reip. commodis quidquam admisceo, verum ad quæ alios adhortor, ea ipse arbitror decere me primum facere. Ex 1. Epist.

Non eadem res est, Athenienses, in vestrum conspe-

ctum

ctum adspicientem falsum testari, & apud arbitrum: apud vos enim ingens iracundia & supplicium testantibus falsum imminet, sed apud arbitrum tutò & sine infamia quidquid voluerint, testantur. Ex orat. contra Aphobum de falso testimonio.

Quæ aliquis derepēte nulla ratione inita facere coactus fuerit, etsi contumeliose istud fecerit, per iracūdiam tamen dicere licet se fecisse: quæ vero diu multumque antea excogitauit, & continenter per multos dies aduersus leges facere deprehenditur, non solum abest ab eo vt ira motus fecerit, sed etiam cōstat iam eiusmodi homini dedita opera iniuriam fecisse. Ex Orat. contra Midiam.

Irascentium est, cum à quo molestijs affecti sunt, subito vlcisci: offensorū, vt quocunque tempore sontem & iniuriam nacti fuerint, tum de eo pœnas sumere. Ex Orat. contra Timocrat.

De Odio. 28

ADmiratio est, si quis aliquid accepit: Risus est, si fateatur. Venia, conuictis: Odium, si quis istos increpit. Ex Orat contra Philip.

Neque securius est in multorum, etiam in paruis delinquentium odium incurrere, quam paucorum & in multis: neque vero popularius, multitudinis delicta quam paucorum obseruare. Ex Orat. contra Androt.

De Hoste. 29

QVi calumniatorem tuetur, bonorum hostis est natura & genere: nisi quis sycophantæ & improbi semen & radicem velut agricola; putat oportere relinquendum esse in vrbe. Ex orat. 1. contra Aristog.

Qui ea quibus ego capiar, agit & parat, hic mihi hostis est, etsi nondum feriat neque iaculetur. Ex oratione contra Philip.

Armis hostes vincendi sunt, & in his est salus Reip. Ex Orat. de ordinat. ciuitatis.

Fieri non potest, vt externos hostes vincatis, nisi animaduerteritis in domesticos hostes & intestinos illius ministros: verùm necesse est incurrētes in hos vt scopulos, serius occurrere illis. Ex orat. de rebus Cherron.

De Bello. 30

BEllum gloriosum, pace turpi optabilius est.

Non idē habent periculum res, quas tum cum vultis agere, licet sæpe sententiam & consilium mutare, & hæ propter quas imminet bellū. Ex 1. Epist.

Existimo vobis conducere, prospicere belli principium vt sit iustum: omnia porro quæ conueniunt, apparetis, idque vestro iudicio subijciatur. Ex orat. de Classibus.

De Pace. 31

SI pax, quæ alijs bonorum causa est, tantarum rerum & tanti tumult⁹ nobis causa fuit, quid aliud id esse dixerit quis, præterquam quod muneribus acceptis hi rem natura præclaram prauè corruperint? Ex Orat. de Falsa legat.

Prô Iupiter, estne aliquis rectè sapiens qui ex verbis potius quam rebus pacem agentem aut bellum gerentem secum æstimet? nemo profectò. Ex orat. 3. contra Philip.

Simulatque de Philippo mentio incidit, statim surgit aliquis & dicit, Pacem tueri, quā salutare est: magnum exercitum alere, quam difficile & durum. Ex Orat. de rebus Chersonesicis.

De Liberis. 32

INgenuis, etsi maxima perpetrent facinora, istud tamen corpus seruare licet. Ex orat. contra Andro.

Homini libero maxima necessitas est rerum turpitudo atque dedecus. Ex Orat. de rebus Chersones. & Philip. 4.

De Seruis. 33

SErui corpus flagris plagisque omnibus obnoxium est. Ex Orat. contra Androt. & Midiam.

Alteri subito, vt seruo, maxima necessitas est, plagæ & corporis pulsatio. Ex orat. vt rebus Chersones.

De Muliere. 34

PLurimi facienda est, mulier in morbis, quæ adsit homini ægrotanti. Ex orat. contra Nearam.

Multo magis profectò soluti sunt vir & vxor contētiones & inimicitias inter se subortas propter li-

beros mitigare, quam propter iracundiam communes liberos odio habere. Ex orat. contra Bœot. de Dote.

Meretrices quidem voluptatis gratia habem⁹: concubinas vero propter quotidianam corporis curationem: vxores porro, ad legitimos liberos procreãdos, & fidelem custodiam rei domesticæ habendum. Ex orat. contra Neæram.

Ne mulieri liceat ingredi in fana publica, cum qua fuerit adulter deprehensus quod si ingrediatur, impunè ferat quicquid patitur, prętter mortem. Ex Orat. contra Neæram.

Durum est patri & matri liberis orbari, & charissimis suæ senectutis educatoribus priuari: sed præclarum est, amplissimos honores, memoriam virtutis, & eos publicè comparatos, conspicere, sacrificijsq; & certaminibus dignos immortalibus. Molestia plenum, liberos orphanos relictos patre in prœlio suso; præclarum vero est, paternæ virtutis & gloriæ hæredem esse. Ex Orat. Funebri.

De Fama seu gloria. 35

Gloria præclaris rebus gestis parta, omni inuidia fortior est. Olynth. 3.

Non solum spectandum est, an non pecuniam perdatis, sed etiam an famam & gloriam bonam cuius magis studiosi estis, quam pecuniæ. Ex orat. ad Leptinem.

Quanto quis plura & grauiora supra dignitatem conditionemq; suam fecit, tanto apud omnes admirabilior existimatur. Olynth. 2.

Populus nunquam de pecunia eo aceruanda valdè laborauit: de gloria vero acquirẽda sic, vt de nulla re alia. Argumentum sanè est, quod quum aliquãdo maximã & innumerabilem inter Græcos pecuniam possideret, omnem pro honoris augendi studio insumpsit: pro gloria quoq; de suo tributum pendere non dubitauit: neq; vllum periculum vnquam detrectauit, vnde immortalia bona sibi peperit. Ex orat. contra Timo.

Beati hac iusta ratione censendi sunt, primum quidẽ, qui pro modico tempore incredibilẽ & immortalem

lem gloriam relinquunt, in qua & horum liberi clari ac illustres depingentur, & parentes istorum conspicui facti in ipsa senectute nutrientur, luctui suo cōsolationem istorum gloria & celebritate adhibentes. Ex orat. Funebri.

Si in paruis quis glorietur, tantum abest vt honorem aliquem propterea consequatur, vt ineptus esse videatur. In Orat. contra Androtionem.

Qui vna cum Philippo versatur, eum ita honoris studio teneri aiunt, vt dū omnia pulcherrima facta sua videri cupit, magis succenseat ducibus & imperatoribus, qui laude aliquid dignum gesserunt, quam ijs qui rem infeliciter administrarunt. In orat. ad Phil, Epist.

De Pudore. 36

HOmini quidem libero maxima necessitas est rerum turpitudo atque dedecus, & maiorem ista haud scio, quam quis dicere possit; seruo autem verbera & corporis cruciatus. Ex Orat. 4. contra Philip.

Equidem opinor liberis hominibus maximam esse necessitatem in Republi. gerenda pudorem. Ex orat. 1. contra Philip.

Proba hercle omnia fugienda sunt Ex orat. ad Leptinem.

Omnia quidem cauenda sunt, tam quæ videntur, quam quæ turpia sunt: potissimum autem ea, propter quæ aliquis videtur alijs succensere. Ex orat. ad Leptinem.

Quæ à paucis reguntur dynastiæ, metum ciuib' suis incutiunt, verecundiam autem eis inserere nequeunt. Ex Orat. Funebri.

Impudens. 37

QVa ex re impudens appellatus est, nisi quia ista, quæ neque sunt, neque facta sunt propter impudentiam palam dicere nihil pudet? In Orat 1. contra Aristogit.

Id profecto nostis, quod ex quo tempore nati homines, & iudicia fieri cœperunt, nemo vnquam qui peccasse se fateretur, deprehensus est: sed impudenter loquuntur, inficiantur, mentiuntur, excusationes fingunt, omnia faciunt ne dent pœnas. Ex orat. de falsa legat.

De Spe. 38

MVlti sæpe maiorum bonorum spe allecti, præsentia perdiderunt: ex orat. contra Timoc.

De Humanitate. 39

HVmanitas cōtra inuidiam, & iustitia aduersus improbitatem, bonaq; omnia contra mala, velut in acie collocantur: ex orat. ad Leptinem.

Miror si nemo vestrûm cogitat turpe esse, populum Atheniensem, sapientiæ doctrinæq; opinione cæteros omnes antecellentem, ad quem in rebus aduersis, tanquam ad commune perfugium confugi solet, Philippo inhumaniorem videri: qui (vt in delicijs liberaliter educatum credibile est) à nemine admonit⁹, tamen cum prosperis rebus vsus esse, tum maximè humana se agere oportere putauit: ab ijs qui contra in acie steterāt, & cum quibus de summa rerum contendisset, qui & cuiates essent, neque inquirere, neq; declarare passus est: ex 3. Epist.

Optarem, vos Athenienses, qua erga alios omnes vti consueuistis humanitate, eadem etiam erga vos ipsos vti: ex 17. Procem.

Misericordia. 40

NEmo misericordiam consequi dignus est, qui neminis miseretur: neque dignus est venia, qui nemini dat veniam: ex orat. contra Midiam.

Quam quisq; natura legem erga reliquos omnes habet, eandem vicissim erga ipsum alios habere æquum est: ex orat. 1. contra Aristog.

Absit, iudices, pauperes despiciatis (sufficiens enim satisque graue eis est supplicium ipsa paupertas) neque eos qui labore & industria ex æquo & bono viuere volunt: ex orat. 1. contra Aristog.

De Amicitia. 41

NVllum maius bonum vobis contingere potest, quam omnium beneuolentiam, nulla adiuncta suspici-

suspitione, summa illorum voluntate consequi : ex Orat. de libertate Rhodiorum.

Cum rebus quidem omnib' priuari acerbum & graue sit, præsertim si ab inimico illud eueniat, tum vero maximè beneuolentia vestra & humanitate, quanto à vobis ea consequi maximum est? ex orat. de Corona.

Nemo amicus & beneuolus eis esse potest, à quibus sibi damnum aliquod impẽdere sperat: ex 50. Procem.

Prudentium hominum esse non existimo, vt cum familiarem & amicum aliquẽ esse putarint, sic illi fidere, vt etiam si iniurius esse cœperit, vlciscendi facultatem sibi ipsis eripiant: vel quando inimicum aliquem censeant, sic odio prosequi, vt si deposito odio velit amicus esse, impediãt, ne ista facere liceat sed eos, meo quidem iudicio, & amare & odisse oportet, vt earum occasionum neutra prætereatur: ex orat. aduersus Aristocrat.

Verorum amicorum officium est, his quib' bene velis, haud in eiusmodi rebus gratificari, à quibus & illis & sibijpsis pendet aliquod damnum; sed in ijs qui vtrisque conducere possunt, opitulari: quod autem ipse meli' illo prouideas, id pulchrè administres, neq; præsens obsequium quàm [illegible] reliqui temporis cõmodum, pluris faciendu[illegible] orat. contra Aristocratem.

Omnium est grau[illegible], quum quis nomine quidẽ frater nonnullorum vocitetur, sed reipsa illos habeat inimicos, & multis g[illegible]sque ab ijs affect' iniurijs, in iudicium venire cogatur: ex orat. de Dote contra Bœot.

De beneficentia. 41

EQuidem censeo eum qui beneficium accepit, oportere omni tempore meminisse: eum autem qui dedit, continuo obliuisci. Siquidem illum oportet boni, hunc vero pusilli & liberalis hominis officium facere: nam beneficia sua commemorare ac referre, exprobrationi ferè simile est: ex orat de Coron.

Omnes profecto mutuam gratiam recipere digni sunt, qui in bene merendo de vobis priores partes occupant, præsertim vero qui in extrema necessitate id faciunt: ex orat. ad Leptinem.

Quæ eſt lex tantę iniuſtitiæ, & inhumanitatis plena, vt eum qui de ſuo nonnihil donauit, & rem perhumanam liberalemque fecit, gratia priuet, & in calumniatorum manus conijciat, eoſque iudicis rationum reddendarum eorum quæ dedit, præficiat, nulla eſt profecto: Ex orat. de Corona.

Qui indignum aliquem honore afficiunt, ſimplicitatis ac ſtultitiæ opinionem aliquam habēt: qui vero de ſe benemeritis paria non referunt, malitiæ ſuſpitionē incurrunt: ex orat. ad Leptinem,

Plures quam par eſt honorare, eſt multos ad bene merendum prouocare: ex orat. ad Leptinem.

Apud omnes homines inualuit conſuetudo, propter multos bene meritos, etiam de alijs quibuſdā ſceleratis potius bene mereri, quā propter perditos & flagitioſos auferre quæ data fuerunt ijs, qui ſine cōtrouerſia digni ſunt beneficio: ex orat. ad Leptinem.

De Diuitijs & diuitibus. 43

Diuitiæ & celeritas, & robur, & quæcunque alia iſtis ſimilia, amplo & copioſo fructui ſunt ſuis poſſeſſoribus: & initijs ipſis excellunt quibus interſunt, licet nullus alius velit: ex orat. Funebri.

Nulla re omnium perinde ac pecunia opus eſt ciuitati ad ingruentia negotia: ex orat. 4. contra Philip.

Pecunijs certè opus eſt: cum ſine his eorū non licet quidquam fieri quæ facienda ſunt. Olynth. 1.

Cum in alteram partem velut in trutinā argentum attuleris, idipſū argentum adfert, & ad ſeſe ratiocinationem omnem detrahit: nec ampli' qui hoc fecerit, recte neq; ſincere vlla de re ratiocinari poterit, ex orat. de pace.

Vndecunque quis acceſſionem vel paruam fecerit, plurimum adfert momenti. Olynth. 2.

Exiſtima te quoq; aliquando iuuenē, & ea, qua nos ætate nunc ſumus, fuiſſe: conſilijs autem & rebus à te geſtis, talē & tantum euaſiſſe, quod & nobis accidere poterit: ex 5. Epiſt.

Opulent' audax, ſuperbus magniloquus, violentus impudens: ex orat. contra Midiam.

Quis eſt qui malit ſeipſum ſuaq; omnia bona interi-

re,

re, quam fortunarum suarum partem pro seipso & reliquis conferre ; ex orat. de ordinatione ciuitatis.

De paupertate. 44

MVlta vilia & seruilia negotia liberos homines ac ingenuos paupertas agere cogit: ob quæ misericordiam potius quam interitum demerentur: ex appellatione contra Eubulid.

Absit, iudices, pauperes despiciatis (sufficiens enim satisque graue eis est supplicium ipsa paupertas) neque eos qui labore, & industria ex æquo & bono viuere volunt: ex appellatione contra Eubulid.

Ego neque, si quis paupertatem vituperat, eum prudentem esse duco: neque, si quis in rerum copia educatus fuerit, ob id gloriari debet: ex orat. de corona.

Reb⁹ necessari js nonnullos priuare, est multos homines reddere maleuolos, & à rebus publicis alienos, ex Orat. 4. contra Philip.

De rebus secundis. 45

REs secundæ profligatorum vim habent maximam regendi & obscurandi domestica vitia: at siqua in re offenderint, tum planè eorum facta discutientur: Olynth. 2.

Nonnulli propter rerum successum clari & illustres habiti sunt. In orat Amat.

Oportet modestè se gerere in rebus secūdis, & quid futurum sit prospicere. In Orat. in Lept.

Secundis rebus præter dignitatem & meritum vti, occasio est incautis desipiendi. Olynth. 1.

Res secunda seu fortuna, vniuersam, qua in hominibus inest, sagacitatem & sapientiam excellit: ex orat. de Pace.

Ipsi felices rerum successus ad cōtegenda & occultanda hominum peccata apti sunt: sed si quis vsquam aduersi contingat, tum planè hæc omnia detegentur, hominibusque nota fient. In Orat. ad Philip. Epist.

Cum in omnibus humanis rebus duo sunt bona, vnum princeps omniumque maximum, secundis rebus vti: alterum (hoc quidem min⁹: cæterorum maximū) rectè deliberare: non simul vtriusque possessio obtingit hominibus. In orat. contra Arist.

Istis fortasse fatale est, nunquam secundis in rebus rectè sapere. In 53. Procem.

De Fortuna. 46

MAgnum quidem momentum, immo vero potius totum est, ipsa fortuna, ad omnium hominum negotia. In orat. ad Philip. Epist.

Fortuna rerum omnium domina, exitum suo arbitratu tribuit. In orat. Funebri.

Magna potentia vel potius summa, est ipsa fortuna in omnibus hominum negotijs. Olynth. 1.

Multa fortunę voluntate gubernantur, multæque sunt causæ, cur non omnia ex animi sententia, hominibus succedant: ex 3. Procem.

In alijs quibusdam rebus superari ab aduersarijs, nō tam dedecus, quàm infortunium dici possit: nam & in fortuna & præfectis, & multis alijs aliquid inest, cur prius preclarè vel contra gesta sit. In 25. Procem.

Si quæcunq; quis acceperit, etiam seruauerit, magnam habet fortunæ graciam: si vero impudens prodegerit, interijt vna quoque memoria beneficij à fortuna accepti. Olynth. 1.

Bona quidem voluntas præsto est; quam, si fortunæ benignitas iuuet, res ipsa confici possit: ex 5. epist.

Neq; gubernabam nauem, diceret aliquis, quemadmodum nec ego exercitum ducebam, neque fortuna dominus eram, sed illa rerum omnium: ex oratione de Corona.

Ex mendicis nonnulli celeriter diuites euaserunt, & ex obscuris & ignobilibus, clari & illustres: ex orat. 4. contra Philip.

Multæ & nutrices, & lana victum quæritātes, & vindemiatrices euaserunt, ob Reipub. illorum temporum calamitates, ciues ac nobiles mulieres. Ex Appellatione contra Eubulidem.

De Aduersa fortuna & calamitate. 47

ÆQuum est misereri, non flagitiosorum hominum, sed eorum qui immerito aduersa fortuna calamitateq; conficiuntur: ex orat. contra Aphobum.

Si quos ęrariorum dimittere oportet: modestissimos, optimos, & ob minima delicta multum passos, hos inquam

quam liberare oportet: ex orat. 1. contra Aristogit.

Cum neque iniurius est aliquis, neque peccat, sed in ea quæ omnibus conducere videntur se tradit, nec in omnibus ex animi sententia egit: haud exprobrare, neque conuicium facere eiusmodi homini par est, sed condolere: ex orat. de Corona.

Æquum est, misero & afflicto, vtut factum est, opem & auxilium ferre: ex orat. contra Midiam.

Nemo vnquam fortasse vestrûm quæsiuit, Athenienses, cur tandem miseri & infelices rectius quam fortunati rebus suis consulunt: non autē alia de causa istud fit, præterquam quod istis euenit, vt ne quidquam formident, neque si quispiam pericula & graues casus recenseat, ad se pertinere putāt: illos recens adhuc delictorum memoria, quando infortunia inciderunt modestos ad reliqua & moderatos reddit. Ex 25. Procem.

Nullius rei institutum consiliumue magni fit, nisi finem etiam vtilem & honestum consequatur. Ex 25. Procem.

De Desperatione. 48

DEsperatio cum ei ipsi maximo & exitiali sit malo, qui ea affectus est, tum acerba & grauis omnib⁹ & Reipub. minimè toleranda: ex Orat. 1. contra Aristogit.

Desperat⁹ omnis seipsum proijcit, etiam quum consilio & ratione retinere licet salutem, & prȩter omniū exspectationem fit, si forte incolumis seruetur. Quis igitur sana mente prædit⁹, seipsum aut patriæ cōmoda isti commiserit? quis non pro viribus fugerit, & eum procul summouerit ne quis in talem, vel inuit⁹ incidat? Ex orat. 1. contra Arist.

Neq; vos consternatis animis esse oportet, præsertim cum sciatis desperationem neque præsentibus rebus conducere, & vobis indignā esse: ex 49. Procem.

De Futuro. 49

FVturum omnibus hominibus est incertum: ex Orat. ad Leptinem.

Oportet eos qui prospera optataq; vtuntur fortuna, erga afflictos & oppressos semper optima videri consul-

consultare: quandoquidem vniuersis hominib' incertus est ac dubius rerum euentus: ex Oratione de Rhod. libertate.

Preterita semper apud omnes omittuntur, & nemo vnquam de ijs deliberationem habendam proposuit: futura autem vel præsentia consultoris munus & officium postulant: ex orat. de Corona.

Idipsum quod præter sententiam accidit, virum perturbat, ipsiq; magnum dolorem affert. Olynth. 1.

Necessario euenit, cum pugna committitur, vt alij superentur, alij vincant. Ex orat. Funebri.

Ex postremo euentu quæ preterierunt, omnia, vt plurimum æstimantur. Olynth. 1.

Sæpe contingit, vt idem homo in hoc non rectè dicat, in altero vero rectè sentiat, Ex 5. Procem.

Defunctorum curam habere oportet.

QVantum quidem Ciuitas de ijs qui in bello perierunt, solicita sit, cum ex alijs rebus perspicere licet, tum maximè ex hac lege, per quam, qui ad funera hæc publicam orationem habiturus sit elegi solet: Scit enim à frugis & probis viris facultatum possessiones, & voluptatum deliciarumque vsum non magnifieri, sed eorum omne studium in virtute & laudibus esse: orationibus ijs quæ illis ea maximè prestarent, illos ipsos oportere honoribus afficere duxit, vt quam, cum adhuc viuerent, præclaram famam, & gloriã nacti essent, ea quoque defunctis ipsis tribueretur. Ex orat. Funebri.

Qui natura liberi sunt, etiamsi cum patribus adhuc viuentibus altercati fuerint, eos tamen vita functos laudibus exornant: qui vero censentur filij, cũ ex illorũ statu non sint, vt facile cum viuis ipsis dissentiunt, nihil pudet eos defunctis ipsis maledicere. Ex orat. de Dote contra Bœotum.

Leges defendere, & defunctorum curam habere, ne eorum nomen & familia pereat. Ex orat. contra Nic.

Ecquis omnium non nouit, viuentib' quidem omnibus subesse quãdam aut maiorem aut minorem inuidiam: mortuos porro, ne hostium quidem vllum p ę-

tereà

terea odisse? Ex orat. de Corona.

Illa est ex legibus Solonis quę videntur rectè se habere, Nemini defuncto maledicendum: ex orat. ad Leptinem.

Solon in legibus, & De° in Ocuralo mandat, vt cognati & affines mortuis inferias certis diebus exhibeat, ex orat. contra Macaratum.

Nulla potest dici verior vel honestior causa, cur hostium dominus propinquis & familiarib° defunctorum amicus esse, quam rursum pro toto dimicare maluerit, quam virtutis eorum admiratio: ex orat. Funebri.

Diligenter exquirens atque considerans, satis digne par defunctis verba facere, vnum eorum quæ fieri nequeunt, esse reperi: ex orat. Funebri.

Cùm aliorum bonorum nulla sit defunctis communio, sed ob res præclarè gestas, laudationes eorum qui sic interierunt, sunt veluti propria merces: neq; enim amplius tunc eis aduersatur inuidia: ex Orat. de Falsa legat.

Parentes honorandos esse. 51

PAr est, parentibus definitum ex vtroq; prœmium, & à natura, & à lege, iustè referre, & vltro soluere: ex orat. 4. contra Philip.

Equidem eum perfidum & Dijs inuisum, non modò hominibus esse existimo, qui parentes negligit. Ex orat. 1. contra Aristogit.

Vbi pater est, & filij iam viri facti, fortasse & eorum liberi, ibi necesse est varias & nulla in re similes esse voluntates. Neque enim ijdem sunt sermones & facta iuuentutis, quæ senectutis. Veruntamen & adolescentes quæcunq; agunt, si modo sunt modesti, sic faciunt potissimum, vt clam habere conentur, & ne parentes & senes offendant, celare id student: & senes vicissim, si fortè sumpt° iusto maiores viderint, aut potationem, aut ludos immoderatos, sic ista vident, vt non vidisse videantur: ex orat. 1. contra Aristogit.

Ab initio ętatis, in omnibus disciplinis clari, & illustres fuerunt; ea exercentes, quæ quamque ætatem decerent; ijsq; omnibus par erat, gratum facientes, parenti-

gloriamur: atqui vos considerare oportet, ipsos hæc erexisse, non vt nos ipsa spectãtes solùm admiraremur, sed etiam vt eorum qui erexerunt, virtutes imitemur. Ex Orat. de Ordinatione ciuitatis, & in extremò de Rhodiorum libertate.

Vobis solis, Athenienses, licet præ cæteris hominib^9 domesticis vti exemplis, & maiores quos iure laudatis re & factis imitari; tametsi prœlia, neque expeditiones, neque pericula, in quibus clari & illustres fuerunt imminere tempora non sinunt, sed vos præsenti viuatis in otio, eorum verò prudentiam imitemini, ea enim vbique opus est. Ex orat. de Falsa legat.

Hac potentia opus esse censeo, nemini imperare, neq; verbo, neq; facto iniusto; sed nostra facta vt maioribus digna sint perpendere, non orationes quæ in suggesto habentur. Ex orat. de ordinatione ciuit.

Non alienis exemplis, sed domesticis vsi, quæ facienda sunt, sciatis licet: ex orat. de ordinatione ciuit.

Cogitate turpissimum esse, patres vestros multos labores magnaque pericula contra Lacedæmonios bellum gerentes sustinuisse: vos autem ne pro his quidem quę iustè assequuti vobis tradiderunt, velle fortiter vos defendere: ex orat. ad Philip. Epist.

Scire vos oportet, quodã modo ijs reb^9 desidetis, ob quas mortem maiores vestri perpessi sunt: ex orat. de Falsa legat.

Reliqui omnes homines aliorum exemplis vsi, cauti magis ipsi fiunt: vos autem, ne auditis quidem aliorum infortunijs, metuere potestis: ex 24. Procem.

Turpissimum quidem est maiores vestros pro legib^9 tuendis etiam mortem oppetere nõ dubitasse: vos autem in eas delinquentes, & prorsus euertere conantes, nolle punire: ex orat. 2. contra Aristogit.

Non puto maiores hæc tribunalia & porticus vobis ædificasse, vt eiusmodi homines in eis saginetis; sed contra, vt coërceatis & puniatis, ac ne quis æmuletur aut expetat improbitatem: ex orat. 1. contra Aristogit.

De morte. 53

MOrtalibus omnibus vitæ finis est mors, etiam si quis in domuncula conclusum se conseruet. Decet autem viros fortes & strenuos, semper omnia quæ præclara sunt, aggredi, spem bonam velut propugnaculum sibi proponentes, & fortior quicquid dederit Deus, ferre. Ex Orat de Corona.

Qui in animis omnium mortalium insitum atque innatum viuendi desiderium contemnendum duxerunt, & honestè mori maluerunt, quam viuentes Græciam videre in miserijs & calamitatibus versari, nõne singularem & præstantissimam omni oratione virtutẽ suam reliquerunt? Ex orat. Funebri.

Omnibus omnium peccatorum terminus est mors. Ex 3. Epist.

FINIS.

EX DEMOSTHENIS ORATIONIBVS ET EPISTOLIS SIMILIA.

T appprobaueritis, & erga vnumquemq; beneuolo animo fueritis, ita orator sapere videbitur. Ex Orat. de corona.

Quemadmodũ domus, opinor, nauigij, & aliorũ id genus firmissima fundamenta esse oportet, sic etiam negotiorum actionumue principia & causas veras ac iustas esse decet. Olynth. 2.

Per deos, quis vestrûm vsque adeò stolidus est, qui ignoret illinc bellum huc venturum, si negligentius egerimus? ac verò si euenerit, vereor, Atheniẽses, ne eodem modo, vt qui ęs alienum grande conflant, facilè vsuris exiguo tẽpore ditati, paulò post etiam auitis bonis cedunt: Sic nos quoque si diutius segenes & ignaui esse videamur, cunctaque ad voluptatem quærere, postea adducamur in necessitatem faciendi multa etiam grauia quæ nolebamus, & de ijs, quæ sunt in hac regione, periclitemur. Olynth, 1.

Quemadmodum per hos magnus & potens euasit, quum singuli censebant ipsum vtile quippiam sibi facturum esse: sic rursus per ipsos debet deijci, postquam omnia vtilitatis suæ gratia facere conuictus est Olyn. 2.

Cùm fortasse possim, quemadmodum & alij, accusare, & gratificari populo, & publicare, & reliqua factitare

tare

tare quæ isti faciunt; tamen ne in vlla quidem huiusmodi re vnquam versatus sum, neque eò sum adduct', neq; lucro, neque gloriæ cupiditate & ambitione: verùm ea vsque adhuc dicere perseuero, quib' ego multis inferior sim apud vos; vos autem si me audiretis, maiores essetis: enim inuidiosum dicere non fuerit: ex orat. de rebus Cherronesicis.

Vt in corporibus nostris etiamsi pars aliqua malè sit affecta, tamen non dolet, donec alioqui rectè valem'; vbi verò acciderit ægrotatio aliqua, singulæ partes cientur, siue ruptura, siue luxatio, siue earum quæ vitiatæ sunt, aliqua fuerit: sic se habet res ciuitatum & tyrannorum; donec foris bellum gerunt, domestica vitia non sunt multitudini conspicua: cum verò finitimum bellum gerendum est, priuata omnia flagitia patefiunt. Olynth. 2.

Equidem optarem, quemadmodum scio in rem vestram esse, vt optima dicentem audiatis, sic scire, me idem optima dicenti esse profuturum; multò enim iucundius dicerem: nunc verò metuo, sed tamen qui vtilia visum iri credo, etiamsi vos non pareatis, dicere non desinam: ex 24 Procem.

Turpe est, Athenienses, decipere vos ipsos, & omnia prorogando quæ factu difficilia sunt, intempestiuè agere; hocq; non posse intelligere, quòd eos oportet, qui rectè bellum administrare volũt, non sequi res sed antecedere rebus, eodemq; modo quemadmodum quispiam iudicet, imperatorem debere copijs præesse: sic etiam rebus bonos consiliarios præesse oportere, vt quæcunq; illis visa fuerint, ea gerantur, & non cogantur quælibet persequi: ex orat. 1. contra Philip.

Quemadmodum barbari pugnis decertant, ita vos bellum geritis cum Philippo: etenim qui ex illis vulneratus est, semper plagã contrectat, & si quis alibi ictus fuerit, illic manus sunt; ictum autem depellere, aut contra intueri neque nouit, neq; vult: Sic vos, si audieritis Philippum esse in Cherroneso, illuc mittenda esse auxilia decernitis; si in Pylis, si alibi vna cursitatis sursum ac deorsum, & ab illo certè gubernamini: nihil porro decernitis, quod vobis ipsis in bello, gerendo vtile

tile sit, neque de pecunijs quidquam prospicitis, prius quàm vel factum esse aliquid, vel fieri audiueritis: ex orat. 1. contra Philip.

Quemadmodum scio vobis conducere, vt optima audiatis; sic etiam scirem vtile fore ei qui optima dixerit: multo enim iucundiùs ac libentius dicerem: ex orat. 1. contra Philip.

Non per Iouem reliquosque deos omnes in odium incurrere volo: verùm hæc commemoro, vt vestrum quisque hoc cognoscat ac videat, quod quotidiana quies & inertia, quemadmodum in priuatis viris, sic & in ciuitatib', non ex singulis eorum quę negliguntur, statim mouet sensum sui, sed in summa rerum occurrit: ex orat. 4. contra Philip.

Vt vniuscuiusque nostrûm aliquis est parens, sic totius ciuitatis ciues omnes parentes communes existimare oportet: hisque decet non solum non ex his quæ ciuitas donat, quidquam adimere: immo vero, si nihil horum esset, aliunde prospicere deceret, ne vllius rei indigentes contemnerentur: ex orat. 4 contra Philip.

Vt quemadmodum ille paratum habet exercitum profligandę & in seruitutem redigendę vniuersæ Græciæ; sic vos salutarem & auxiliarem omnibus paratum tanquam in procinctu habeatis. non enim fieri potest, vt mittendis subsidijs vnquam quidquam rectè commodeque geratur: ex Orat. de rebus Chersonesicis.

Vt, si quis illorum qui leges violarunt, antea damnatus esset, tu ista non scripsisses: sic tu si nunc pœnas dederis. alius non scribet: ex orat. aduersus Androt.

Quemadmodum exercitum, quem ciuitas habet, dissoluere student, ducem & stipendium curantem criminantes apud vos: si eos ostendere Philippi copias dissolutum iri, si vobis istud persuaserint: ex orat. de rebus Cherronesicis.

Quemadmodū in corporibus nostris cùm quis certè valens & robust' est, nihil eorum sentit, quæ singulatim vitiata sunt; vbi vero ægrotauerit, omnia mouentur, siue ruptura, siue luxatio, siue aliquod quodpiam membrum non est perfectè sanum: sic & in regnis ac omnib' potestatibus, donec sanè in bellis res prosperè

gerunt, obscura & incognita vitia sunt vulgo; sin casus aliquis & damnum prẹter spem acciderit, omnia omnibus fiunt aperta illorum flagitia: ex orat. ad Philip. epist.

Si quàm maximè fieri potest in rem esset locutus, quemadmodum tum dixit; vos autem per segnitiem & ignauiam neglexissetis, neque paruissetis; an gestum esset aliquid eorum, quę tum ciuitati euenêre, fieri nō potest. Sic i itur in ijs quæ nunc loquor, & quiuis alius dixerit, facta à vobis ipsis quærite: ex orat. de rebus Cherronesicis.

Videant', vt quemadmodum ad interrogandum prompti sunt, sic etiam alacres & promptos ad agendum se præstent: ex orat. de rebus Cherronesicis.

Vt si quis grauia supplicia sceleribus constituat, ipse quidem minimè iniuriam facere paratus esse videtur: sic si quis honores & præmia bene meritorum tollat, ipse nihil boni facere paratus videbitur: ex orat. ad Leptinem.

Vt istorum quisque suis & huius commodis studēt: ita vos vobis ipsis, & legibus, mihique ipsi ad vos confugienti, studere, & hanc sententiam, in qua nunc estis seruare: ex orat. contra Midiam.

Si profectò, vt modestis pœnas sumere sufficeret, ita leges sanxisset Solon, impunitate & licentia fore multos improbos censebat; sin autem vt securis & dicendi peritis, futurum vt priuati homines non possent eodē modo quo illi, pœnas sumere: ex oratione aduersus Androt.

☞ Quemadmodum reliqui iuris ciuitatis æqua pars inest cuique: sic quoq; legis ęquam partem singulis tribuendā esse putauit, qui eam tulit; & propterea scripsit, nō licere legem ferre de viro, nisi eadem ad omnes Athenienses pertineat: ex orat. contra Aristocra.

Non hoc solū ciuitatis nostræ donum contemptum & vile euasit, sed etiam reliqua omnia propter sceleratorum & dijs infestorum oratorū, qui talia celeriter & inconsultò scribunt, improbitatem; quorum vita turpiter quęstuosa in tam immensū excreuit, vt honores & munera vestratia, quemadmodum qui paruarum rerum

rum & admodum vilium auctionem faciunt, sic vili pretio ementes vendant, & multis ob eum ipsum quęstum statuentes quicquid voluerint: ex orat. contra Aristocrat.

Quemadmodum quum in magistratu sunt, priuatos homines existimant oportere sibi morem gerere: ita posteaquàm ipsi rursus priuati facti sunt, legibus Reip. moderatricibus iure obtemperent: ex orat. 2. contra Aristogit.

Admonere istum insania est: qui enim tumultibus, quibus populus vniuersus sibi molestos admonet, nunquam cessit, neq; commotus est, vnius scilicet alicuius oratione cõmouebitur? Immedicabile, Athenienses, malum est improbitas. Itaque quemadmodum medici quum tumorem malignum prædurum quidem, aut vlcus vicina omnia mẽbra depascens, aut aliquid immedicabile malũ viderunt, vrunt, aut omnino excidunt: ita vos omnes oportet belluam hanc exterminare, & ex vrbe eijcere, nec expectare, dum vobis damnum aliquod attulerit; quod absit vt in Reip. perniciẽ sit, præcauendum sit: ex orat. 1. contra Aristogit.

Quemadmodum si quis illorum damnatus fuisset, tu ista non scripsisses; sic tu nunc si damnaberis, alius non scribet: ex orat. contra Androt.

Existimo per Iouem Olympiũ, iudices, non fortuitò petulantiam & insolentiam istam subortã esse Androtioni, sed à deo immissam esse: vt quemadmodum qui victoriæ donaria circumciderunt, ipsi mortem sibi consciuerunt: sic & isti iudicio contendentes perirẽt, aut pecuniã duplam iuxta leges persoluerent, aut capitis pœnas luerent: ex oratione contra Timocrat.

Vt alius ciuitatis æquam partem vnicuique dari vult: sic etiam legum istarum bonæ partis esse vnumquẽq; cupit: ex orat. contra Timocrat.

Quemadmodum enim Chalcis in Eubœo loco ad Bœotiam situs est: sic in Cherroneso ad Thrasiam sita est Cardianorum ciuitas: ex orat. contra Aristocrat.

Quemadmodum isti sibiipsis succurrunt aduersus vos, sic vos oportet vobis ipsis opitulari. ex orat. contra Timocrat.

Ego enim quemadmodum & istum tot tantaque retinere conuici; sic & illorum vtrunque non pauciora istis habere ostendam: ex orat. contra Aphobum. 1.

Vos Athenienses, naturæ bonitate, quod dixi, alij erga alios humanitate & clementia vtentes, quemadmodum consanguinei qui in eadem domo habitant: sic vos eandem vrbem publicè incolitis: Ex orat. 1. contra Aristogit.

Vt quemadmodum vobis ego testimonijs multis & argumentis ostendi matrem meam talentum pro dote attulisse, istud vero me de paternis bonis non accepisse; vobis autem domum in id constructam exemptā esse: sic & istum iubete vobis indicare, aut vera non esse quæ dico, aut me non debere dotem recipere: ex Orat. contra Bœotium de Dote.

Si semel promiseritis Remp. capessentibus, vt iniquè & contra leges agant, & prefinitum ius despiciant; necesse erit nos omnes illorum improbitatis incommodum capere, qui hanc vrbem incolimus. Quemadmodum enim ex erratis quę in nauibus inter nauigādum contingunt, si quis presertim nautarum peccet, leue & paruum adfert damnum; verum si gubernator aberret aut delinquat, omnibus simul nauigantibus commune infortunium ac periculum struit: ita priuatorum hominum delicta non in plebis, sed in ipsorum incommodum referuntur; magistratuum autem & Remp. administrantium peccata in vos omnes sparguntur: ex Orat. 2 contra Aristog.

Quemadmodum iudices, maximè vos ipsi nolletis male audire à vestris liberris, sic nec istum patri conuitium facere sinatis. Etenim graue esset, si ipsi cum ijs qui in paucorum dominatu multos ciues indicta causa iudicatos interemerunt, reconciliati stetis pactis & conuentis, quemadmodum probos & bonos decet; istum qui cùm patre viuente negotium iudiciale transegit, & multis rebus per iniuriam potentior euasit, nunc memoriam discordiarū renouare permittatis, eique maledicere: ex orat. contra Bœotum.

Quemadmodum publicè eis omnibus opitulati estis qui in fodinis iuiter laborant, sic & priuatim nunc mihi

hi a ꝛxilio ſitis: etenim ſi ſeruus veſter, non ciuis eſſem, viſa ac cognita induſtria mea, & erga vos beneuolentia, leuaſſetis me ſumptibus, & in aliquem fugitiuum inuiſſetis: ex Orat. contra Phœnip.

Peto à vobis iudices, quoniam omnia quę iuſta ſunt declaraui, fidemque vobis præſtiti, quemadmodum vnuſquiſq; cum à quo iniuria afficeretur, odio haberet: ſic pro me aduerſus Cononem iſtum iram cuomatis, nec talium quidquam proprium exiſtimetis, quod etiam alteri forte contingere poteſt; ſed cuicumque tandem euenerit, opem ferte, & quę iuſta ſunt, tribuite: ex Orat. contra Cononem.

Deinde ſubdolè agit, dicitque oportere, quam de nobis denuo allatam habetis opinionem, negligere, vt arbitramini pecunias alicui ſupereſſe, ratione ſubducitis; quod ſi vera ſit ſubductio, nihilque ſuperſit, acquieſcitis: ſi. nunc quoque & oratione ijs eſt aſſentiendum, quę rationem præ ſe ferunt: ex Orat. de Corona.

Cùm hortarentur me priuatim omnes, meque conuenirent vt ad ſupplicium ſumendum de ijs quæ ab eo paſſi ſumus, cõuerteremur, & vt eum omnium mortalium grauiſſimum inceſſerent, ſi cum tanta mihi cum his ſit familiaritas, non exigerem ſupplicium pro ſorore & affinibus, & neptibus, & vxore mea, quę neque apertè in deos impia fuit, neq; in ciuitatem contumelioſa, legeſque veſtras contempſit, ea ad vos adducta, eiuſq; ſceleribus declaratis & cognitis, eam veſtro iudicio ſubijcerem, vt quidquid velitis, de ea ſtatueretis; & quemadmodum Stephanus iſte contra leges & ſophiſmata me meis familiaribus & neceſſarijs priuauit: ſic ego ingreſſus apud vos, oſtenderem, iſtum, peregrinã vxorem contra legem duxiſſe, alienigenos pueros adducere tunc ad tribules, tunc ad populares; alienas porro deſpondere filias pro ſuis, & deorum religionem polluiſſe, populi auctoritatem irritam & nulla facere, ſi quem velit ciuem creare: ex orat. contra Nearam.

Quemadmodum qui emit, cum vicit qui pecuniam acceperit, ſi cum emerit: ſic qui nõ accepit pecuniam

neq; corrupt' est, vicit eum qui emit. Ex Orat. de Corona.

Constitui, nobilitatis rerumque maximarum repetita memoria, ita demum orationem coniungere cum egregijs illorũ facinoribus: vt quemadmodũ natura fuerunt cognati, sic etiam communibus eos laudibus exornē; existimans hęc & illis esse gratissima, ac potius vtrisque placitura, si mutua virtute, nedum natura, verùm & laudibus communicent. Ex Orat. Funebri.

Ingentem fortasse excessum memorare videbimur, dicendum tamen: Quemadmodũ enim si quis ex hoc consistenti mundo lucem tollat, laboriosa & difficilis reliqua omnis vita futura est: si his viris sublatis, in tenebras, magnamque turpitudinem omnis, qua antea fulserunt Græci, claritudo incidet. Ex Orat Funebri.

Sensi profectò statim ab initio, omnē hominem qui Reip. curam gerit, dicere, modô bonus ipse sit, quemadmodum liberi erga parentes, sic erga omnes ciues se habere, vt eos optet beneuolos; tamen ferat qualescũque fuerint, nam in eiusmodi rebus, à sapientibus præclara & illustris victoria existimatur. Ex 3 Epist.

Ego verò oportere censeo (ac mihi propter id quod dicturus sum ne reclametis, & obstrepatis, sed vbi audieritis iudicate) quemadmodum de accipiendo ad concionem retulimus, sic etiam de ciuib' in certos ordines redigendis, in comparandis rebus ad bellum necessarijs, concionem assignare, & seipsũ præbere, non modò hęc audire volentem, sed etiam facere cupientem; vt, Athenienses, bonorum spem habeatis, nec hunc neq; illum, quæ gerat, interrogetis. Ex Oratione de ordinat. ciuitat.

Fortassis vt neque priuatim facile est omnia rectè agere, sic neque publicè; sed tamen res maximas negligere non oportet. Ex 24. Procem.

Istis statim ab initio nihil curę fuit huius syngraphę, sed vt nostra pro sua vsi sunt pecunia: sic sunt hi scelerati sophistę & iniqui homines. Ex Orat. contra Aphobum de falso testimonio.

Quemadmodum, Athenienses, sceleslos ac profligatos, alios, qui scelera fatētur, sine iudicio supplicijs af-

fici

fici leges iubent: sic etiam iste, quandoquidem leges deprauare deprehensus est, concessa dicendi potestate, nec auditis eius excusationibus, condemnandus erit: confessus est enim altera priore lege, se contraria ista ferenda haud æquum facere. Ex Oratione contra Timocrat.

Quemadmodum si quale sit argentum, iudicandum esset, illud explorandum & probandum existimaretis: sic etiam postulo, vt habitā orationem ex his quæ nos contrà disseruimus iudicantes, vtilem quidem si inuenietis, fauente fortuna sequamini. Ex oratione. 39. Procem.

Peto à vobis quemadmodum ego vobis modestum & vtilem me præbui, sic & vos nunc mei rationem habeatis. Ex Orat. aduersus Polyclem.

FINIS.

NOMINA AVTHORUM è quibus sententiæ excerptæ sunt.

Democritus

INDEX

INDEX RERVM AC VERBORVM OPERIS SEQVENTIS.

Conscientia

Deos

S Luna

Morbo

Sententiæ

et bene

FINIS.

Tho

write by this Booke

Tho Gregorie

Gregorie

Gregorie

Tho

Gregorie

Tho

Tho

[redacted]

That ars

Gregorie Hullarod

his booke